

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ
DENİZ YETKİ ALANLARININ
SINIRLANDIRILMASI SORUNU

Edona HIMA
2501201789

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Derya AYDIN OKUR

İSTANBUL, 2025

ÖZ
ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ DENİZ YETKİ
ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI SORUNU
Edona HIMA

Bu çalışma, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığına ilişkin araştırmanın temel hedefleri, yöntemleri ve elde edilen sonuçların bir incelemesini sunmaktadır. Bu çalışma, deniz sınırlarının belirlenmesine yönelik geleneksel yaklaşımların ötesine geçen hukuki teori ve stratejileri irdeleyerek uyumsuzluğa yeni bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, deniz hukuku alanındaki yerleşik hakkaniyet ve adalet doktrinlerini eleştirel bir şekilde yeniden değerlendirmeyi ve bu ilkeleri Arnavutluk-Yunanistan anlaşmazlığı bağlamında yenilikçi bir şekilde uygulamayı ve böylece deniz hukuku literatürüne yeni anlayışlar katmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası hukukun, özellikle de Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) önemi hem Arnavutluk hem de Yunanistan'ın hukuki argümanlarını ve duruşlarını şekillendirmedeki önemli rolüyle vurgulanmaktadır. Çalışma, Arnavutluk'un bölgesel coğrafi nitelikleri ve kıyı şeritlerinin orantılılığını dikkate alan daha incelikli ve hakkaniyet ilkesi ile iyi niyet ilkelerine dayalı bir anlayışı savunurken, Yunanistan'ın Uluslararası Antlaşmaların harfiyen yorumlanmasına sıkı sıkıya bağlı kalması nedeniyle iki ülke tarafından benimsenen farklı yorumlara açıklık getirmektedir.

Anahtar kelimeler: Deniz Anlaşmazlığı, Arnavutluk, Yunanistan, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS), Münhasır Ekonomik Bölge (EEZ), Ortak Kalkınma Bölgeleri (JDZ), Uluslararası Adalet Divanı, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi.

ABSTRACT
DISPUTE OVER THE MARITIME ZONES BETWEEN ALBANIA AND
GREECE

Edona HIMA

This work presents a review of the principal objectives, methodologies and outcomes of the research into the maritime boundary dispute between Albania and Greece. The objective is to introduce a new perspective to the dispute by examining legal theories and strategies that transcend the conventional approaches to maritime boundary delimitation. Furthermore, it seeks to undertake a critical reassessment of established doctrines of equity and justice in the law of the sea, with a view to innovatively applying these principles in the context of the Albanian-Greek dispute. In doing so, it will contribute new insights to the literature on the law of the sea.

The importance of international jurisprudence, particularly the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), is highlighted by its crucial role in influencing the legal positions and arguments of both Albania and Greece. The manuscript provides an in-depth analysis of the contrasting interpretations embraced by the two nations. Albania advocates a more sophisticated understanding that takes into account regional geographical features and the proportionality of coastlines, whereas Greece adheres strictly to the literal interpretation of international treaties.

Keywords: Maritime Dispute, Albania, Greece, 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), Exclusive Economic Zone (EEZ), Joint Development Zones (JDZ), International Court of Justice, International Tribunal for the Law of the Sea (ITCLOS).

ÖNSÖZ

Bir akademik çalışma yalnızca bilgi üretme çabası değil, aynı zamanda sabır, kararlılık ve çok yönlü destekle şekillenen uzun soluklu bir yolculuktur.

Çalışmanın her aşamasında engin bilgi birikimi, yönlendirici katkıları ve sürekli desteğiyle bana rehberlik eden danışmanım Doç. Dr. Derya Aydın Okur'a en derin teşekkürlerimi sunuyorum. Tez izleme ve savunma sürecindeki değerli değerlendirme ve önerileriyle çalışmama yön veren saygıdeğer jüri üyeleri Doç. Dr. Galip Engin Şimşek ve Dr. Öğr. Üyesi Nazlı Hilal Demir'e de içtenlikle teşekkür ederim.

Bu süreçte yanımda olan, beni her zaman cesaretlendiren, sabır ve anlayışıyla süreci kolaylaştıran ve destekleyen aileme, ablama ve eşime, şükran borçluyum. Onların varlığı, bu çalışmayı mümkün kılan en güçlü dayanak olmuştur.

Ayrıca, Türkiye'deki eğitim hayatım boyunca akademik ve kişisel gelişimime katkı sağlayan tüm kurumlara, hocalarıma, arkadaşlarıma ve emeği geçen herkese gönülden teşekkür ederim.

Edona HIMA
İstanbul, 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN YASAL ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası Deniz Hukukunun Tarihsel Gelişimi.....	6
1.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ve Temel İlkeleri	10
1.3. Deniz Yetki Alanları ve Hukuki Dayanakları (Karasuları, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıta Sahaneliği).....	18
1.4. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Mahkeme Kararları ve İçtihatlar	20

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN İLE ARNAVUTLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN VE DENİZ YETKİ ALANLARI ANLAŞMAZLIĞININ TARİHSEL VE JEOPOLİTİK ANALİZİ

2.1. Yunanistan ve Arnavutluk Arasındaki Tarihsel İlişkiler	33
2.2. İki Ülke Arasında Geçmişteki Anlaşmalar ve Sınırlandırma Çabaları	35
2.3. 2009 Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması ve Arnavutluk Anayasa Mahkemesi Tarafından İptali	39
2.4. Jeopolitik Boyut: NATO, AB Üyeliği ve Bölgesel İstikrar Üzerindeki Etkileri	45
2.4.1. Anlaşmazlığının Ekonomik ve Enerji Kaynaklarına Etkisi	46
2.4.2. AB Üyeliği ve Bölgesel İstikrar Üzerindeki Etkisi	47
2.5. Son Dönemdeki Diplomatik ve Politik Gelişmeler	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRMASI ANLAŞMAZLIĞININ HUKUKİ ANALİZİ

3.1. Yunanistan ve Arnavutluk'un Deniz Yetki Alanları Konusundaki Hukuki İddiaları...	53
3.2. Anlaşmazlığa Konu Alanlar	55
3.2.1. Karasular	55
3.2.2. Kıta Sahaneliği	66
3.3. Kıyı Coğrafyasının Anlaşmazlık Üzerindeki Etkisi (Esas Hatlar ve Eşit Uzaklık İlkesi) 72	
3.4. Uluslararası Hukukun ve Hukuki İlkelerin İki Ülke Arasındaki Anlaşmazlığın Çözümündeki Rolü	79
3.5. Yunanistan ve Arnavutluk'un Hukuki Pozisyonlarının Analizi	84
3.6. Uluslararası Hukuk Uygulamaları ve İçtihatlarıyla İlişkisi	89
3.7. Uluslararası Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Yargı Organlarının Rolü: ITLOS Kararları Işığında Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığı Üzerine Bir İnceleme	91
3.7.1. Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığına Benzer ITLOS Kararları.....	92
3.7.2. ITLOS İçtihatlarının Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığına Olası Etkileri	99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIĞININ ETKİLERİ VE GELECEK ÖNGÖRÜLERİ

4.1. Yunanistan İle Yunanistan Arasındaki Anlaşmazlığının Ekonomik ve Enerji Kaynaklarına Etkisi (Hidrokarbon Kaynakları ve Balıkçılık Hakları).....	102
4.2. Deniz Yetki Alanları Sorununun Çözümü İçin Olası Senaryolar (İkili Anlaşmalar, Tahkim Kararları veya Mahkeme Süreçleri)	112
4.3. Benzer Uluslararası Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırması Vakalarından Çıkarılabilecek Dersler.....	122
4.4. Yunanistan ve Arnavutluk İçin Politik Tavsiyeler	132
SONUÇ.....	137
5.1. Temel Bulguların Özeti	137
5.2. Uluslararası Hukukun Anlaşmazlığın Çözümündeki Rolü	141
5.3. Yunanistan-Arnavutluk İlişkilerinin ve Deniz Sınırlandırma Sürecinin Geleceği	142
KAYNAKÇA.....	146

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
CLCS	: Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu
IMO	: Uluslararası Denizcilik Örgütü
ISA	: Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi
ITLOS	: Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi
IUU	: Yasadışı, Rapor Edilmeyen ve Düzenlenmeyen Balıkçılık
JDZ	: Ortak Kalkınma Bölgeleri
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UNCLOS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
UNTC	: Birleşmiş Milletler Antlaşma Koleksiyonu
VCLT	: Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi

GİRİŞ

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, uluslararası hukuk ve devletlerarası ilişkiler bağlamında giderek artan bir önem kazanmış karmaşık bir konudur. Bu mesele, devletlerin egemenlik hakları, deniz kaynaklarının yönetimi ve bölgesel güvenlik dengeleri açısından kritik bir rol oynamaktadır. Tarihsel süreçte, denizlerin özgürlüğü ilkesiyle şekillenen uluslararası hukuk, özellikle 20. yüzyılda devletlerin deniz alanları üzerindeki egemenlik talepleriyle önemli bir dönüşüm yaşamıştır. Bu dönüşümün en somut ifadesi, 1982 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) olmuştur. BMDHS, karasuları, bitişik bölgeler, münhasır ekonomik bölgeler (MEB) ve kıta sahanlığı gibi deniz alanlarının hukuki statüsünü ayrıntılı biçimde düzenleyerek, devletlerin deniz yetki alanlarını belirlemeleri için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Ancak, bu çerçevenin uygulanması, özellikle coğrafi, tarihsel ve politik faktörlerin yoğun olduğu bölgelerde ciddi zorluklar barındırmaktadır.

Bu zorlukların en belirgin örneklerinden biri, Arnavutluk ile Yunanistan arasında İyon Denizi'nde yaşanan deniz sınırı anlaşmazlığıdır. İki ülke arasında, BMDHS'nin ilgili hükümleri ışığında, deniz sınırlarının belirlenmesi konusunda farklı yorumlar ve talepler mevcuttur. Arnavutluk, bölgesel coğrafyanın özgünlüğünü ve kıyı uzunluklarının orantılılığını dikkate alan bir yaklaşımı savunurken, Yunanistan daha çok uluslararası antlaşmaların harfiyen uygulanmasını ve özellikle adaların deniz sınırlandırmasında tam etkisinin tanınmasını talep etmektedir. Bu durum, sadece iki ülke arasındaki bir ihtilaf olarak kalmayıp, aynı zamanda uluslararası deniz hukukunun hakkaniyet ve adalet ilkelerinin somut bir çatışması olarak da değerlendirilmektedir. Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi gibi yargı organlarının, hakkaniyete uygun ve adil çözümler üretme çabalarına rağmen, tarihsel anlaşmaların muğlaklığı, bölgesel jeopolitik dinamikler ve enerji kaynaklarına yönelik artan rekabet, sorunun çözümünü karmaşıktırmaktadır. Ayrıca, bölgedeki jeopolitik ittifaklar ve uluslararası güç dengeleri, hukuki süreçlerin etkinliğini sınırlayabilmekte, tarafların müzakere ve uzlaşma iradesini etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, deniz sınırı anlaşmazlıklarının çözümünde

BMDHS'nin sunduğu hukuki çerçevenin yeterliliği, uygulanabilirliği ve hakkaniyet ilkesiyle uyumu temel bir tartışma konusudur.

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, uluslararası teamül hukuku ve BMDHS gibi kanunlaşmış antlaşmaların gelişimiyle şekillenmiş karmaşık bir süreçtir. Tarihsel olarak, deniz hukuku Hugo Grotius'un 'Mare Liberum' (Denizlerin Serbestliği) öğretisinden doğmuş, ancak zamanla devletlerin deniz alanları üzerindeki egemenlik talepleri doğrultusunda önemli değişiklikler geçirmiştir. BMDHS, bu süreci sistematikleştirerek, devletlerin karasuları, MEB ve kıta sahanlığı gibi alanlarda haklarını ve yükümlülüklerini netleştirmiştir. Bu düzenlemeler, devletlerin deniz kaynaklarını adil ve sürdürülebilir şekilde yönetmelerine olanak sağlarken, sınırlandırma ihtilaflarının çözümünde de temel hukuki dayanakları oluşturmuştur. Ancak, tarihsel anlaşmaların belirsizliği, coğrafi koşulların karmaşıklığı ve bölgesel jeopolitik rekabet, deniz sınırlandırma süreçlerini zorlu hale getirmektedir. Örneğin, 20. yüzyılın başlarında yapılan birçok ikili anlaşma ve konferans kararları, deniz sınırlarının belirlenmesinde net ölçütler yerine diplomatik uzlaşmayı önceliklendirmiş, bu da günümüzde halen çözilemeyen uyuşmazlıklara zemin hazırlamıştır.

Teknolojik ilerlemeler ve gelişmiş jeo-uzamsal analizler, deniz sınırlandırma süreçlerinde önemli katkılar sağlasa da, coğrafi ve tarihsel verilerin farklı yorumlanması nedeniyle belirsizlikler devam etmektedir. Bu bağlamda, hakkaniyet ve adalet ilkeleri, deniz sınırlandırmalarında sadece teknik ölçütlerin değil, aynı zamanda bölgesel gerçekliklerin ve tarafların özel koşullarının da dikkate alınmasını gerektirmektedir. Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi kararlarında da görüldüğü üzere, bu ilkeler, sınırlandırma sürecinin adil ve dengeli olmasını sağlamak için vazgeçilmezdir. Ancak, bu ilkelerin uygulanması, özellikle asimetrik kıyı uzunluklarına ve çok sayıda adaya sahip devletler arasında karmaşık hukuki ve teknik sorunlar yaratmaktadır.

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz sınırı ihtilafı, bu karmaşıklığın çarpıcı bir örneğidir. İyon Denizi'nde yer alan bu ihtilaf, iki devletin BMDHS'nin ilgili maddeleri ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde farklı yorumlar yapması sonucu ortaya çıkmıştır. Arnavutluk, bölgesel coğrafyanın özgün koşullarını ve kıyı

uzunluklarının orantılılığını esas alan bir sınırlandırma yaklaşımını benimserken, Yunanistan adaların tam etkisini ve tarihsel antlaşmaların lafzını ön planda tutmaktadır. Bu farklılık, taraflar arasında uzun süredir devam eden müzakerelerin ve hukuki tartışmaların temelini oluşturmaktadır. 2009 yılında imzalanan ancak Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen deniz sınırı anlaşması gibi gelişmeler, sorunun çözümünü daha da karmaşık hale getirmiştir. Ayrıca, hidrokarbon kaynaklarına yönelik artan ilgi, bölgesel enerji projeleri ve uluslararası ittifaklar, ihtilafın jeopolitik boyutunu güçlendirmiştir.

Bu çalışma, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığını, BMDHS'nin ilgili hükümleri ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde değerlendirerek, söz konusu hukuki çerçevenin bu somut uyuşmazlıkta hakkaniyetli ve kalıcı bir çözüm sağlama kapasitesini sorgulamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel sorusu, "Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), özellikle 74. ve 83. maddelerindeki 'hakkaniyetli çözüm' ilkesi, Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından 2010 yılında iptal edilen anlaşma sonrası, İyon Denizi'nin kendine özgü coğrafi yapısı ve asimetrik güç ilişkileri bağlamında, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığının çözümü için ne ölçüde yeterli ve uygulanabilir bir hukuki çerçeve sunmaktadır?" şeklindedir. Bu soru, BMDHS'nin sınırlandırma hükümleri, uluslararası yargı organlarının içtihatları, tarafların tarihsel ve coğrafi argümanları ile bölgesel jeopolitik dinamiklerin bütüncül bir perspektifle ele alınmasını gerektirmektedir.

Çalışmada, BMDHS'nin deniz sınırı uyuşmazlıklarının çözümünde sunduğu normatif ve kurumsal çerçevenin kapsamlı analizi yapılacaktır; Arnavutluk-Yunanistan ihtilafının tarihsel, coğrafi ve jeopolitik boyutları değerlendirilecek; hakkaniyet ve adalet ilkelerinin bu somut uyuşmazlık bağlamında nasıl uygulanabileceği tartışılacaktır. Bu bağlamda, çalışma hem teorik hem de pratik düzeyde, uluslararası hukuk normlarının karmaşık gerçekliklerle nasıl örtüştüğüne dair özgün ve eleştirel bir katkı sunmayı hedeflemektedir. Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırı ihtilafı, sadece iki ülke arasındaki bir mesele olmaktan çıkarak, uluslararası hukuk sisteminin sınırlandırma süreçlerindeki etkinliği ve sınırlarını anlamak için önemli bir vaka çalışması işlevi görecektir. Böylece, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında

hukuki normların uygulanabilirliği ve hakkaniyetin pratikteki yansımaları üzerine yeni perspektifler geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın yapısı, araştırma konusunun sistematik ve bütüncül bir şekilde incelenmesini sağlamak üzere kurgulanmıştır. İlk bölümde, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasının tarihsel ve hukuki arka planı, uluslararası hukuk normlarının ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) gelişimi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çerçevede, deniz hukukunun evrimi, Grotius'tan günümüze temel ilkeler ve özellikle BMDHS'nin deniz sınırlandırmalarına getirdiği yenilikler analiz edilmektedir. İkinci bölümde, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığının tarihsel kökenleri, coğrafi ve jeopolitik dinamikleri ile tarafların hukuki argümanları ayrıntılı şekilde incelenmektedir. Üçüncü bölümde, uluslararası hukukta hakkaniyet ve adalet ilkelerinin deniz sınırlandırmalarına uygulanışı, Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi içtihatları ışığında değerlendirilmekte; bu ilkelerin Arnavutluk-Yunanistan anlaşmazlığına nasıl yansıtılabileceği tartışılmaktadır. Dördüncü bölüm ise, deniz anlaşmazlığının etkilerini incelemekte ve gelecek projeksiyonları sunmaktadır. Anlaşmazlığın ekonomik ve enerji kaynakları üzerindeki etkileri, özellikle hidrokarbon kaynakları ve balıkçılık haklarına odaklanılarak analiz edilmektedir. İkili anlaşmalar, tahkim kararları veya mahkeme süreçleri de dahil olmak üzere deniz alanı sorununun çözümüne yönelik olası senaryolar tartışılmaktadır. Bölümde, benzer uluslararası deniz alanlarının sınırlandırılması davalarından dersler çıkarılmaktadır. Sonuç bölümünde ise, elde edilen bulgular ışığında genel bir değerlendirme yapılmakta, uluslararası deniz hukukunun mevcut sınırları ve geleceğe yönelik öneriler ortaya konmaktadır.

Bu yapı, araştırma sorusunun çok boyutlu olarak ele alınmasını ve Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırı anlaşmazlığının uluslararası hukuk bağlamında kapsamlı şekilde analiz edilmesini amaçlamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANININ SINIRLANDIRILMASINA İLİŞKİN YASAL ÇERÇEVE

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin yasal çerçeve, kıyı devletleri arasında deniz sınırlarının belirlenmesini düzenleyen uluslararası kural ve ilkelerden oluşmaktadır. Bu çerçevenin temel unsurlarından biri, dünya okyanuslarının kullanımına ilişkin olarak ulusların hak ve yükümlülüklerini belirleyen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'dir (BMDHS). (Hasan, Islam ve Chowdhury, 2024: 1780). BMDHS, ihtilafların çözümüne yönelik kapsamlı mekanizmaları ile dikkat çekmektedir. Bu tür mekanizmalar, deniz sınırları üzerindeki çatışmaları önlemeyi amaçlamakta ve böylece uluslararası ilişkiler ve denizcilik yönetişimi alanlarındaki önemini vurgulamaktadır (Kałduński, 2024: 38).

Deniz yetki alanının tarihsel gelişimi, karasularının sınırlarını belirleyen yasal ilkelerin ve uluslararası anlaşmaların evrimi ile karakterize edilmiştir. Bu evrim, denizcilik faaliyetlerinin genişleyen kapsamı ve ardından daha karmaşık düzenleyici çerçevelere duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. Bu evrim, deniz kaynaklarının küresel düzeyde yönetim ve çevresel kaygılar bağlamında daha görünür hale geldiğinin ve devletler arasında çakışan hak taleplerinin ve bölgesel anlaşmazlıkların ele alınması için açık yasal standartlara duyulan ihtiyacın bir göstergesidir (Ding, 2024: 34-35). Bu tür anlaşmazlıkların ciddi jeopolitik sonuçlara yol açabileceği açıktır. Dolayısıyla barışçıl iş birliğini teşvik eden istikrarlı bir yasal çerçevenin varlığı, BMDHS'nin önemiyle daha da pekişmektedir.

BMDHS ilkelerinin uygulanması genellikle, coğrafi değerlendirmelere dayanan adil sınırlar oluşturmayı amaçlayan deniz sınırlandırması için orta hat (equidistance) yaklaşımı gibi metodolojilere dayanmaktadır. Bununla birlikte, özel koşulların ve tarihi iddiaların sınırlandırma sürecini etkilemesine izin veren istisnai durumlar olduğu da unutulmamalıdır. BMDHS tarafından sağlanan sağlam çerçeveye rağmen bazı devletlerin uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına tam olarak katılma konusundaki isteksizliği, örneğin ABD gibi bazı devletlerin sözleşmeyi onaylamamış

olması ve uyumsuzluk çözüm mekanizmalarına temkinli yaklaşmasıda dahil olmak üzere zorluklar devam etmektedir (Xhelilaj ve Metalla, 2022: 3). Ayrıca, ülkeler iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı karşısında deniz kaynaklarının sürdürülebilir yönetiminin sorumluluklarıyla boğuşurken, çevresel kaygılar deniz ihtilaflarıyla giderek daha fazla iç içe geçmektedir. Bu faktörler, uluslararası deniz hukukunun etkinliği ve geleceği hakkında süregelen tartışmaları beslemektedir. Bu nedenle, çatışmaları çözmek ve okyanus alanlarının ortak yönetimini teşvik etmek için devletler arasında sürekli diyalog ve hukuksal olarak iş birliği ihtiyacına vurgu yapmak gerekmektedir (Østhagen, 2021: 2).

1.1. Uluslararası Deniz Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Uluslararası Deniz Hukukunun tarihsel gelişiminin incelenmesi, deniz alanlarının kullanımıyla ilgili hak ve sorumlulukları belirleyen hukuki yapıların ve normatif ilkelerin zaman içindeki dönüşümünü anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kuralların ve ilkelerin evrimi, hem dönemin siyasi, ekonomik ve teknolojik koşullarından hem de denizcilikle ilgili yaşanan uluslararası ihtilaflardan derin şekilde etkilenmiştir. Tarihsel süreçte yaşanan savaşlar, keşifler, ticaret yollarının genişlemesi ve kıyı devletlerinin artan talepleri, deniz hukukunun biçimlenmesinde belirleyici olmuştur. Bu hukuki gelişmelerin önemi, günümüzde deniz kaynaklarının paylaşımı, çevresel koruma çabaları ve deniz yetki alanları üzerindeki anlaşmazlıklar gibi pek çok alana yansarak küresel düzeyde etkisini sürdürmektedir (Song, 2017: 35).

Denizle ilgili çağdaş uluslararası hukukun ortaya çıkışı, tarihsel süreçte yaşanan önemli olaylara ve bu alanda gelişen hukuki yapılara dayanmaktadır. Hugo Grotius'un *Mare Liberum* (1609) adlı eseri, denizlerin serbestliği ilkesini ortaya koyarak bu alanda erken dönem bir temel oluşturmuş; aynı zamanda sonraki uluslararası teamül ve antlaşmalar üzerinde kalıcı etkiler yaratmıştır. Bu bağlamda deniz hukukunun kodifikasyon sürecinde dönüm noktalarından biri, 1956 yılında düzenlenen ve 1958'de Açık Denizler, Karasuları, Balıkçılık ve Kıta Sahanlığı konularında dört ayrı sözleşmenin kabul edildiği Birinci Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı (BMDHK I) olmuştur (Siekiera, 2023: 63–64). Bu konferans,

deniz hukukunu sistematik bir biçimde düzenlemeyi amaçlayan çok taraflı girişimlerin başlangıcını temsil etmektedir. Bu konferansı, 1973'ten 1982'ye kadar süren ve en önemlisi Üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı (BMDHK III) olan bir dizi müzakere süreci izlemiştir. Bu süreç, 1982 yılında Montego Bay, Jamaika'da imzaya açılan ve deniz hukukunun kapsamlı biçimde düzenlenmesini sağlayan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır. Günümüz uluslararası deniz hukukuna ilişkin söylemde en önemli referans noktası, söz konusu konferanslar dizisinin son halkası olan ve 1982'de BMDHS'nin onaylanmasıyla sonuçlanan Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'dır (Tanaka, 2019: 26).

1982'de kabul edilen ve sıklıkla okyanusların anayasası olarak nitelendirilen BMDHS, XX. yüzyıldaki önemli gelişmelerin doruk noktasını temsil etmektedir. Bu kapsamlı yasal çerçeve, deniz bölgeleri, seyrüsefer ve kaynakların kullanımına ilişkin düzenlemeleri tanımlamaktadır (Schandorf, 2024: 2). Ayrıca BMDHS, ilk olarak 1967 yılında Malta Büyükelçisi Arvid Pardo tarafından savunulan bir ilke olarak, ulusal yargı yetkisinin ötesindeki deniz yatağını “insanlığın ortak mirası” olarak tanımlamaktadır. BMDHS, başta ABD olmak üzere bazı ülkeler tarafından onaylanmamasına ilişkin tartışmalara rağmen, devlet uygulamalarını etkileyerek ve teamül hukukunun gelişimine katkıda bulunarak uluslararası deniz hukukunun temel taşlarından biri haline gelmiştir (Anlar, 2007: 6).

Uluslararası deniz hukukuna yönelik güncel zorluklar arasında iklim değişikliği, aşırı avlanma ve deniz kirliliği gibi güçlü uluslararası iş birliği ve BMDHS kapsamındaki yasal yükümlülöklere uyulmasını gerektiren konular yer almaktadır. Bu endişeler, çevrenin korunması ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ile ilgili olarak devletlerin sorumluluklarının değışen yorumlarına yol açmıştır. Buna ek olarak, BMDHS kapsamında uyuşmazlık çözüm yollarının oluşturulması, Devletler arasındaki uyuşmazlıkların yönetilmesinde, deniz alanındaki etkileşimleri düzenleyen yasal çerçevenin güçlendirilmesinde ve uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözümünün teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Tutak, 2022: 7). Uluslararası deniz hukukunun tarihsel gelişimi, tarihsel bağlam ile çağdaş yönetim zorlukları arasında

dinamik bir etkileşim olduğunu göstermekte ve böylece dünya okyanuslarının ve denizlerinin sürdürülebilir yönetimini sağlamak için iş birliğine dayalı yaklaşımlar ile hukuki kapsamaların altını çizmektedir.

Uluslararası modern deniz hukukunun kökenleri, özellikle Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun çabaları sayesinde XX. yüzyılın ortalarında gerçekleşen önemli gelişmelere dayandırılabilir. Bu girişimin başlangıcı, Malta Büyükelçisi Arvid Pardo'nun deniz yatağında bulunan maden kaynaklarının ulusal yetki sınırlarının ötesinde ele alınmasının aciliyetini vurguladığı önemli bir konuşma yaptığı 1967 yılına kadar uzanmaktadır (Dixon, McCorquodale ve Williams, 2024: 570-600). Pardo'nun, önemli derinliklerde bulunan polimetallik nodüller gibi kaynakların “insanlığın ortak mirası” olarak kabul edilmesi gerektiği yönündeki iddiası, küresel denizcilik tartışmalarında önemli bir kilometre taşı temsil etmektedir. Bu konuşmanın ardından Birleşmiş Milletler, 1967'den 1973'e kadar faaliyet gösteren ve deniz hukukuna ilişkin temel kavramların formüle edilmesinde önemli bir rol oynayan “Deniz Yatağı Komitesini” kurmuştur (Altınok, 2019: 79-80). Bu çabaların doruk noktası 17 Aralık 1970 tarihinde 2749 (XXV) sayılı Genel Kurul kararında özetlenmiştir. Bu karar, deniz yatağı ve okyanus tabanının, toprak altı ve “Alan” olarak bilinen ulusal sınırların dışındaki kaynaklar da dahil olmak üzere, insanlığın ortak mirası olduğunu ileri sürmüştür. Böylece deniz kaynaklarına ilişkin muhtemel hukuki yapıların temelleri atılmıştır (Churchill, Lowe ve Sander, 2022: 413-414).

Bu dönemde geliştirilen ilkeler, deniz hukukuna ilişkin çeşitli sözleşmelerin şekillenmesinde önemli rol oynamış ve bu sözleşmelerin bütünleşik bir yasal çerçevede toplanmasına katkı sağlamıştır. 1982 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), bu tarihsel temellerden hareketle oluşturulmuş; yalnızca deniz yatağı kaynaklarının yönetimini değil, aynı zamanda okyanus alanlarındaki geçiş hakları ile ticari faaliyetleri de kapsamına almıştır (Altınok, 2019: 85). Ayrıca, Sözleşme uluslararası teamül hukuku üzerinde belirgin bir etki yaratmıştır. Devletlerin BMDHS'ye yaygın biçimde taraf olması ve uygulamaların sözleşme hükümleriyle örtüşmesi nedeniyle, aksi yönde bir kanıt olmadıkça BMDHS'nin bağlayıcı olmayan hükümlerinin de teamül hukukunu yansıttığı kabul

edilmektedir. BMDHS, Uluslararası Adalet Divanı ve çeşitli tahkim mahkemeleri tarafından sıkça uygulanmakta; bu durum, sözleşmenin uluslararası deniz hukuku içerisindeki otoritesini pekiştirmektedir. Bununla birlikte, bu istikrarlı uygulama yeni uluslararası teamül hukukunun gelişimini engellememekte; ancak bu tür gelişmelerin BMDHS tarafından oluşturulan mevcut çerçeve ile uyumlu olup olmadığı dikkatle değerlendirilmektedir (Nguyen ve Vu, 2025: 31). Bu nedenle, uluslararası deniz hukukunda ortaya çıkan yeni düzenlemeler ve yaklaşımlar, deniz kaynaklarının, haklarının ve yükümlülüklerinin sistematik biçimde yönetilmesi açısından temel bir çerçeve oluşturmuş ve çağdaş küresel deniz yönetişiminin şekillenmesinde etkili olmuştur.

Sıklıkla “okyanusların anayasası” olarak nitelendirilen BMDHS, 320 madde ve dokuz ekten oluşmakta ve denizcilik yönetişimi için bugüne kadar denenmiş en kapsamlı yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Sözleşme, çeşitli deniz bölgeleri oluşturması bakımından dikkate değerdir. Ayrıca, devletlerin okyanusların kullanımına ilişkin yasal hak ve yükümlülüklerini tanımlamıştır. Bunlar arasında seyrüsefer, uçuş ve bilimsel araştırma özgürlüğü haklarını koruyan bir dizi ilkeye tabi olan açık denizler de yer almaktadır. Ancak bu ilkeler aynı zamanda deniz çevresinin korunmasına yönelik yükümlülükler de getirmektedir (Anlar, 2007: 21).

Günümüzde uluslararası toplum, deniz bölgelerinin istikrarını tehdit eden yükselen deniz seviyeleri de dahil olmak üzere bir dizi zorlukla karşı karşıya kalmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, BMDHS'de belirlenen ilkeler, çağdaş denizcilik sorunlarının ele alınması ve okyanus kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması açısından kritik önem taşımaya devam edecektir. Sonuç olarak, çağdaş uluslararası deniz hukukunun evrimi devam eden bir süreç olup, tarihsel bağlamdan ve mevcut küresel zorluklardan derinden etkilenmektedir.

1.2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ve Temel İlkeleri

BMDHS, devletlerin dünya okyanuslarına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenleyen kapsamlı bir yasal çerçevedir. Özellikle, deniz kaynaklarının kullanımı ve korunması için kılavuz ilkeler belirlemektedir. Kapsamlı müzakerelerin ardından 1982 yılında kabul edilen BMDHS, eski “denizlerin özgürlüğü” doktrininin yerini almış ve kıyı devletlerinin on iki deniz miline kadar uzanan karasuları ve taban çizgilerinden itibaren 200 deniz miline kadar uzanan münhasır ekonomik bölgeler (MEB'ler) talep etmelerine izin vermiştir (Ertuğrul, 2017: 62). Sözleşme, denizcilik konularında uluslararası iş birliğini teşvik etme, uyuşmazlıkların çözümü için hukuki bir çerçeve sağlama ve deniz ekosistemlerinde çevrenin korunması ihtiyacını vurgulama rolüyle dikkat çekmektedir (Tütüncü, 2019: 1372).

Bu sözleşme ayrıca, seyrüsefer, balıkçılık hakları ve çevre standartları ile ilgili çok sayıda anlaşma ve sözleşme üzerinde derin bir etkiye sahip olmuştur. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ve Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi gibi kurumsal organların kurulması, taraf devletler arasında uyumu ve uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmış ve böylece okyanus işlerini yöneten yasal altyapıyı geliştirmiştir. 2025 itibariyle 168 ülke Sözleşmeyi imzalamış olup, bu durum Sözleşmenin geniş kabul gördüğünü ve küresel idare açısından önemini göstermektedir (Mitchell ve Owsiak, 2021: 27).

BMDHS, onlarca yıla yayılan bir dizi müzakerenin ardından oluşturulmuştur. Deniz hukukuna adanmış üç büyük BM konferansından ilki 1956 yılında başlamış ve nihayetinde 1973-1982 yılları arasında gerçekleşen BMDHS III olarak adlandırılan üçüncü konferansta sözleşmenin kabul edilmesine yol açmıştır. Sözleşmenin nihai metni 1982'de kabul edilmiş ve ardından 14 Kasım 1994'te 60'ncı devletin onaylamasının ardından yürürlüğe girerek uluslararası deniz hukukunda önemli bir dönüm noktasına işaret etmiştir (Schandorf, 2024: 9-10). BMDHS'nin ayırt edici bir özelliği, karasuları, seyrüsefer hakları ve deniz kaynaklarının yönetimi de dahil olmak üzere bu alanın çeşitli yönlerini ele alan denizcilik yönetimine yönelik kapsamlı ve

hukuki yaklaşımıdır. BMDHS'nin devletler arasındaki ihtilafları çözmek için zorunlu bağlayıcı bir ihtilaf çözüm mekanizması oluşturması, böylece deniz etkileşimleri için yasal çerçeveyi güçlendirmesi ve yerleşik normlara uyulmasını sağlaması önemlidir.

Nihai olarak, BMDHS III'ten önceki müzakereler, özellikle derin deniz yatağı madenciliği ve kaynak kullanımı ile ilgili olarak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin çıkarlarını uyumlaştırmayı amaçlayan karmaşık görüşmeleri içermiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından 1990 ve 1994 yılları arasında kolaylaştırılan gayri resmi istişareler, Uluslararası Deniz Yatağı Alanı rejimini çevreleyen bazı tartışmalı konuların çözülmesine yardımcı olmuş ve Sözleşmenin XI. bölümünün uygulanmasına ilişkin bir Sözleşmenin kabul edilmesine yol açmıştır. Bu sözleşme, sanayileşmiş ülkeler tarafından dile getirilen endişeleri ele almak ve daha geniş bir katılımı kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur (Miles, 1994: 560). Netice olarak, yukarıda da ifade edildiği bu çabaların sonucu olarak 2025 yılına kadar sözleşmeye taraf olan devlet sayısı 168'e yükselmiştir.

BMDHS yapısal olarak okyanus kullanımı ve kaynak yönetiminin idaresi için kapsamlı bir yasal çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve, son derece kurumsallaşmış bir küresel düzene dayanmakta ve dört kilit kurumun kurulmasını kolaylaştırmaktadır: Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, Kıta Sahaneliği Sınırları Komisyonu ve Sözleşmeye Taraf Devletler Toplantısı (Stevenson ve Oxman, 1994: 497).

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi (ISA), insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen ve “Alan” olarak adlandırılan uluslararası deniz yatağı alanında madenle ilgili faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesinden sorumludur. ISA, 1994 Uygulama Anlaşması'ndan bu yana önemli değişiklikler geçirmiş olan karmaşık bir rejim içerisinde faaliyet göstermektedir (“About ISA - International Seabed Authority”, 2022).

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS), Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan uyuşmazlıkların karara bağlanmasında çok önemli

bir işlev görmektedir. Devletlerin BMDHS'de belirtilen kurallara uymasını sağlayan birincil mekanizmadır ve devletler arasında deniz sınırları ve kaynak hakları ile ilgili anlaşmazlıkların çözümü için birincil platform olarak hizmet vermektedir (Mensah, 2004: 111-112).

Kıta Sahanelığı Sınırları Komisyonu (CLCS), devletlere kıta sahanlıklarının, taban çizgisinden 200 deniz milinin ötesine uzanabilen dış sınırlarını belirleme konusunda yardımcı olmaktan sorumludur. Komisyonun tavsiyeleri, kıta sahanlığı kaynakları üzerinde hak iddia etmek isteyen devletler için büyük önem taşımaktadır (“FUNCTIONS OF THE CLCS”, Annex II).

Son olarak da Taraf Devletler Toplantısı, üye devletlerin uyum ve düzenleyici tedbirleri de kapsayacak şekilde Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin konuları müzakere etmeleri ve ele almaları için bir platform işlevi görmektedir.

Sözleşme ayrıca, başta Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) olmak üzere mevcut kuruluşlara da belirli sorumluluklar yüklemektedir. Bu örgütler, ulusal yasa ve yönetmeliklerin Sözleşme hükümlerine uygunluğunun değerlendirilmesinde kriter olarak hizmet eden kural ve standartları için referans alınmaktadır (Beckman ve Sun, 2017: 210). Bu bütünleşme, Sözleşme'nin okyanus işlerinin yönetilmesinde çok taraflı bir yaklaşıma olan bağlılığının altını çizmektedir.

Sözleşme, uluslararası çevre hukuku alanında önemli bir ilerlemeyi temsil eden, deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesine yönelik ilkeleri belirleyen bir dizi ayrıntılı maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, devletlerin seyrüsefer, çevrenin korunması, balıkçılık ve kaynak kullanımı ile ilgili yükümlülüklerini tanımlamakta ve böylece BMDHS'yi gelecekteki denizcilik anlaşmaları için temel bir çerçeve haline getirmektedir (Tütüncü, 2019: 1372).

Sözleşme, “üç mil sınırı” veya “top atışı” kuralı olarak bilinen ve ulusal hakları bir ülkenin kıyı şeridinden üç deniz mili uzanan bir su kuşağı ile sınırlayan daha önceki “denizlerin özgürlüğü” kavramının yerini almıştır. BMDHS, ulusal sınırların

ötesindeki tüm suların uluslararası sular olarak kabul edilmesini öngörmektedir. Bu sular tüm devletlere açık olmakla birlikte, Hugo Grotius tarafından dile getirilen “*mare liberum*” ilkesine bağlı kalınarak tek bir varlığa ait değildir (Østhagen, 2020: 3). BMDHS'nin temel ilkelerinden biri, kıyı devletlerinin on iki deniz mili sınırına kadar genişletilebilen karasuları üzerindeki egemenlik doktrini. Kıyı devletleri ayrıca, karasularından itibaren 200 deniz mili boyunca uzanan Münhasır Ekonomik Bölgeleri (MEB) içindeki canlı kaynakların korunması ve yönetilmesi amacıyla egemenlik haklarına sahiptir (Ertuğrul, 2017: 75). Belirlenen bu bölgeler dahilinde, kıyı devletlerine balıkçılık faaliyetlerini düzenleme ve deniz biyoçeşitliliğini koruma sorumluluğu verilmiştir. Buna ek olarak, aşırı sömürüyü önlemek amacıyla avlanma limitleri belirlemekle de yükümlüdürler.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), deniz çevresinin korunmasına büyük önem atfetmektedir. Sözleşme, farklı faktörlerden kaynaklanan deniz kirliliğinin önlenmesi ve kontrol altına alınmasına ilişkin yaklaşık elli madde içermektedir. Bu bağlamda, özellikle 194. ve 195. maddeler dikkat çekici düzenlemeler içermektedir (Proelss, 2017: 1295–1315). Deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesi yükümlülüğü, sözleşmeye taraf olan devletlere ait olup; bu yükümlülüğün ihlali durumunda, ilgili devletler uluslararası hukuk uyarınca sorumlu tutulmaktadır. Söz konusu yükümlülük yalnızca kirliliğin önlenmesiyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda çevresel etki değerlendirmelerinin yapılması, teknik ve bilimsel iş birliğinin teşvik edilmesi ve ilgili mevzuatın uygulanarak deniz kirliliğinin azaltılması gibi çok yönlü önlemleri de kapsamaktadır (Anlar, 2007: 10).

Sözleşme'nin temel amaçlarından bir diğeri, deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı arasında bir denge sağlamaktır. Bu hedef, BMDHS'nin hem koruma tedbirlerinin uygulanmasını hem de kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını sağlayan bir çerçeve oluşturduğu balıkçılık gibi canlı deniz kaynakları bağlamında özel bir önem kazanmaktadır (Akkutay, 2016: 2-3). BMDHS kapsamındaki uygulama ve uyum mekanizmaları, taraf devletler için hem fırsatlar hem de zorluklar sunmaktadır. BMDHS yasal yükümlülükler getirirken, uygulama araçları genellikle sınırlıdır ve ağırlıklı olarak devlet eylemine ve uluslararası iş birliğine bağlıdır. Bu

bağımlılık, özellikle yasadışı, bildirilmemiş ve düzenlenmemiş (IUU) balıkçılık ve bayrak devletlerinin sorumlulukları gibi konularda uyumun etkinliği hakkında soru işaretleri doğurmaktadır (Anlar, 2007: 19).

BMDHS kapsamındaki yükümlülüklerin uygulanması, ulusal mevzuat, bölgesel anlaşmalar ve uluslararası çerçevelerin birleşimi yoluyla gerçekleştirilmektedir. Her devlet, kendi kaynaklarını yönetme ve Sözleşme hükümlerine uyulmasını sağlama sorumluluğuyla görevlendirilmiştir. Örneğin, 194. maddesi devletleri deniz çevresini korumak ve muhafaza etmek için tüm uygun tedbirleri almakla yükümlü kılmasına ilişkin genel hükümler içermekte ve FAO'nun 2001 tarihli Gönüllü Rehberi ve 1995 BM Balık Stokları Anlaşması gibi belgelerle beraber IUU balıkçılığı gibi tehditlerle mücadele etmek için bireysel ve kolektif eylem gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu çerçevelerin varlığına rağmen, bu yükümlülüklerin pratikte uygulanmasının tutarsız olduğu görülmüştür (Proelss, 2017: 1295). Bayrak devletin sorumluluğu konusu, devletlerin IUU balıkçılığını önlemek için bir “gerekli özeni gösterme” yükümlülüğüne tabi olup olmadıkları sorusuna yol açtığı için özellikle kritik bir öneme sahiptir. Eğer böyle bir gereklilik varsa, bayrak devletin kendi bayrağı altında gerçekleşen eylemler için katı bir sorumluluk standardına tabi tutulup tutulamayacağı da dahil olmak üzere, yükümlülüklerin niteliği ve kapsamının tanımlanması zorunludur (Rayfuse, 2009: 580). Tarih boyunca, BMDHS gibi uluslararası hukuka bağlı kalmanın zorluğu, bir devletin uyumsuzluk konusundaki sözlü iddiaları ile sahadaki fiili eylemleri arasındaki tutarsızlık nedeniyle daha da karmaşık hale gelmiştir. Araştırmalara göre, yaptırım mekanizmalarının yokluğu mutlaka uyumsuzlukla sonuçlanmamaktadır. Devletlerin, kamuoyu önünde anlaşmazlıklarını dile getirseler bile, uygulamada düzenlemelere uymaları mümkündür. Ayrıca, uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının, uyumun sağlanamadığı durumlarda bile kanunun yorumlanmasına açıklık getirilmesinde kritik bir rol oynayabileceği gösterilmiştir. Bu açıklık, gelecekte uyumun ve uyuşmazlıkların çözümünün önünü açabilecektir (Cogan, 2006: 208).

BMDHS'nin yorumlanması veya uygulanmasına ilişkin ihtilafların ortaya çıkması halinde, devletler müzakere veya alternatif barışçıl yollarla çözüm başlatmaya

teşvik edilmektedir. Uyuşmazlıklar hakkında görüş alışverişinde bulunma yükümlülüğü, devletler arasında iş birliği ve anlayışın geliştirilmesinde kilit bir unsur olarak Madde 283'te vurgulanmaktadır. Çözüm girişimlerinin başarısız olması durumunda devletler, BMDHS'nin XV. Bölüm 2. Kısımında belirtilen bağlayıcı uyuşmazlık çözüm süreçlerine başvurabilmektedir (Klein, 2005: 31-32). Bu süreçler arasında, uyuşmazlıkların çözümü için yapılandırılmış bir platform sağlayabilen ve uluslararası ilişkilerde sıklıkla mevcut olan güç dinamiklerine karşı bir denge sağlayarak küçük devletlere fayda sağlayan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS) de yer almaktadır (Klein, 2005: 100).

BMDHS kabul edildiği günden bu yana uluslararası ilişkiler ve denizcilik yönetişimi üzerinde derin bir etkiye sahip olmuştur. BMDHS'nin önemine dair önemli bir gösterge, özellikle Çin, Filipinler, Vietnam ve Malezya gibi komşu ülkeler arasında toprak anlaşmazlıklarının bir düğüm noktası olarak ortaya çıkan Güney Çin Denizi gibi doğal kaynakların bol olduğu bölgelerde, ortak deniz çıkarları konusunda uluslar arasında iş birliğini teşvik etme kapasitesidir (Beckman, 2013: 218).

Yukarıdaki örnekten hareketle BMDHS, yasal mekanizmalar ve uluslararası tahkim yoluyla barışçıl çözümleri teşvik ederek deniz anlaşmazlıklarının çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. Sözleşme, devletleri, hükümlerinin yorumlanması veya uygulanmasıyla ilgili anlaşmazlıkları müzakere veya tahkim gibi barışçıl yollarla çözmeye teşvik etmektedir. Bu yaklaşımın, çakışan hak talepleri üzerindeki gerilimleri ve çatışmaları azalttığı görülmüştür. Örneğin, derin deniz yatağı madenciliği hükümlerine ilişkin süreçler, devletler arasındaki ihtilaflı konuların ele alınması için kullanılabilecek istisari süreçleri göstermektedir (Stevenson ve Oxman, 1994: 493).

BMDHS, deniz sınırlarının ve kaynakların yetki alanının belirlenmesinin ötesinde, deniz çevresinin korunmasının önemini altını da çizmektedir. Okyanus ve deniz kaynaklarının sorumlu bir şekilde kullanılmasına yönelik ilkelerin ifade edilmesi yoluyla BMDHS, ekolojik hususların deniz hukuku alanına dahil edilmesi için normatif bir çerçeve oluşturmuştur. Bu durum, iklim değişikliği, kirlilik ve deniz

ekosistemlerindeki biyolojik çeşitlilik kaybı gibi küresel zorluklar karşısında giderek daha önemli hale gelmektedir (Warner, 2014: 3).

Ayrıca BMDHS, özellikle denizcilik idaresi alanında uluslararası hukukun gelişimini ve kodifikasyonunu artırmıştır. Sözleşme, deniz sınırları, güvenlik ve koruma ile ilgili çok sayıda ikili ve çok taraflı anlaşma üzerinde önemli bir etkiye sahip olan temel bir metin olarak kabul edilmektedir. BMDHS'de belirlenen ilkeler, küresel deniz hukuku söyleminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve böylece ülkelerin uyması beklenen standartları oluşturmuştur (Tanaka, 2019: 4).

Ekonomik bir perspektiften bakıldığında, BMDHS, açık denizlerde seyrüsefer ve uçuş haklarını sağlayarak uluslararası ticaretin kolaylaştırılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Küresel ticaretin yaklaşık %90'ının deniz yolları üzerinden gerçekleştirildiği düşünüldüğünde, sözleşmenin güvenli geçiş ve seyrüsefere ilişkin hükümleri ekonomik istikrar ve büyüme için hayati önem taşımaktadır (Nemeth, Mitchell, Nyman ve Hensel, 2014: 716). Bu doğrultuda, BMDHS deniz hukuku alanında temel bir araç olarak hizmet verirken, aynı zamanda küresel ekonomik çerçevede çok önemli bir işlev üstlenmektedir. Bu durum, serbest ticaretin teşvik edilmesi ve deniz güvenliğinin sağlanmasında oynadığı araçsal rol ile kanıtlanmaktadır (Borton, 2021).

BMDHS, etkinliği ve uygulanması bakımından birtakım zorluklara ve eleştirilere maruz kalmaktadır. Özellikle dikkat çeken bir husus, uluslararası hukuk kapsamında alınan kararların uygulanması ve bunlara uyulması ile ilgili olup, bu hususun devletler için tarihsel olarak önemli bir zorluk teşkil ettiği kanıtlanmıştır. Mevcut kanıtlar, bir devletin uyumsuzluk söylemi ile fiili davranışı arasında bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir. Bu durum, güçlü bir yaptırım mekanizmasının yokluğunun uygulamada mutlaka uyumsuzlukla sonuçlanmadığını göstermektedir (Vaangal, 2022: 9).

Tarihsel vakalar incelendiğinde, devletlerin beyan ettikleri pozisyonlarıyla çelişen davranışlar sergileyebildikleri görülmektedir. BMDHS kapsamındaki

uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının uyumu sağlamada veya gerilimleri azaltmada etkisiz kaldığı durumlarda, bu mekanizmalar sıklıkla ilgili hükümlerin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin önemli açıklamalar sunmaktadır. Bu açıklamalar, doğrudan çatışmayı ele almadıkları durumlarda bile nihai anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmada etkili olabilmektedir (Vaangal, 2022: 11).

Bölgesel egemenlik konusundaki ihtilaflar, BMDHS çerçevesinde ilave bir karmaşıklık katmanı ortaya çıkarmaktadır. Bu tür ihtilafların yönetimi, BMDHS'nin hükümlerinden ziyade uluslararası teamül hukukundan kaynaklanmaktadır ve bu da çeşitli topraklar ve deniz bölgeleri üzerinde hak iddia eden devletler arasında belirsizliklere ve çekişmelere neden olmaktadır. Güney Çin Denizi'nde süregelen ihtilafların, tarihi haklara ve BMDHS hükümlerine dayanan çoklu iddialardan kaynaklanabilecek önemli jeopolitik gerilimlerin potansiyelini ortaya koyduğu açıktır. Örneğin, bazı ülkeler tarihi emsallere dayanan iddialar ileri sürerken, diğerleri deniz bölgelerine ilişkin iddialarını kanıtlamak için BMDHS hükümlerine başvurmakta, bu da bir çözüme ulaşma çabalarını engelleyen örtüşen iddialara yol açmaktadır (Beckman, 2013: 218).

BMDHS kapsamında kurulan uluslararası yargı organlarının toprak egemenliğini ilgilendiren uyuşmazlıklardaki yargı yetkisi başka sorulara yol açmaktadır. Bu davaların karmaşıklığı, özellikle devletlerin tahkim süreçlerine katılmayı veya kararlara uymayı reddettiği durumlarda, BMDHS hükümlerinin bu tür bağlamlarda etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin zorluklara yol açmaktadır (Vaangal, 2022: 10). Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki hak iddialarıyla ilgili tahkim davasına katılmayı reddetmesi, mahkemenin yargı yetkisini tanımadığını ileri süren açıklamalarıyla kanıtlandığı üzere, bu olgunun belirgin bir örneğini teşkil etmektedir (Beckman, 2013: 218).

Bir diğer eleştiri alanı ise çevrenin korunması ve deniz kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması için tasarlanan hükümlerin pratikte uygulanmasıdır. BMDHS'nin devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilmesine rağmen, çevresel hükümlerine uyum dengesiz kalmaktadır. Gemilerden Kaynaklanan

Kirliliğin Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (MARPOL) ve Petrol Kirliliğine Hazırlık, Müdahale ve İşbirliği Uluslararası Sözleşmesi (OPRC) gibi kirliliğin önlenmesi ve müdahaleye ilişkin sözleşmeler, devletlerin uluslararası standartlara uymasını sağlamada süregelen zorlukların altını çizmektedir (Karim, 2015: 67). Sözleşme'nin amaçları ile Devletlerin fiili davranışları arasında süregelen boşluklar, BMDHS'de belirlenen çevresel hedeflere ulaşılmasının önünde önemli engeller teşkil etmektedir.

1.3. Deniz Yetki Alanları ve Hukuki Dayanakları (Karasuları, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıta Sahanlığı)

Deniz yetki alanı, devletlerin hem okyanus hem de kıyı bölgeleri üzerinde uyguladığı ve uluslararası hukuk tarafından öngörülen yasama, yürütme ve yargı işlevlerini kapsayan yargı yetkisini ifade etmektedir. Deniz yetki alanı, hem kaynaklara hem de karasularına ilişkin ulusal hakların sınırlandırılmasında kritik bir belirleyicidir ve bu haklar uluslararası yetki alanları ve hukuk sistemleri arasında önemli farklılıklara tabidir (Hoffmann, 2011). 1982'de resmileştirilen BMDHS, deniz yetki alanını düzenleyen birincil yasal çerçeve olarak hizmet etmekte, devletlerin dünya okyanuslarına ilişkin hak ve sorumluluklarını ifade etmekte ve böylece deniz etkileşimlerinde düzen ve hakkaniyeti teşvik etmektedir. Deniz yetki alanının merkezinde üç temel bölge yer almaktadır: karasuları, münhasır ekonomik bölge (MEB) ve kıta sahanlığı (Proelss, 2017: 17). Bir kıyı devleti tipik olarak karasuları üzerinde egemenliğe sahiptir; bu deniz, kıyı çizgisinden itibaren 12 deniz miline kadar uzanmakta ve bu alandaki yasaları uygulamak ve faaliyetleri düzenlemek için tam yargı yetkisi vermektedir. Bu sınırın ötesinde MEB 200 deniz miline kadar uzanır ve burada devletler doğal kaynakları araştırmak ve kullanmak için münhasır haklara sahip olurken diğer uluslara da seyrüsefer özgürlüğü tanır. Kıta sahanlığı bu hakları daha da genişleterek, kıyı devletlerine deniz yatağı üzerindeki ve altındaki kaynaklara münhasır erişim sağlar (BMDHS, 1982 56.- 76. Madde; Proelss, 2017: 408).

Bununla birlikte, deniz yetki alanlarının karmaşıklığı, özellikle Güney Çin Denizi gibi çakışan hak iddia alanlarında, BMDHS'nin bazı hükümleri farklı şekillerde

yorumlanabildiğinden, özellikle çakışan deniz yetki alanlarında bu durum devletler arası gerginliklere ve sınır ihtilaflarına yol açmaktadır. Birçok devlet potansiyel kaynak zengini topraklar üzerindeki hak iddialarından taviz vermekte isteksiz olduğundan, bu anlaşmazlıklar uluslararası yargılamanın zorluklarını vurgulamaktadır. Uluslararası hukuk, müzakere, arabuluculuk ve yargı yoluyla anlaşmazlıkların çözümü için yollar sunarken, başarılı sonuçlar ülkeler arasında iş birliği ve yerleşik yasal çerçevelere bağlılık gerektirmekte, bu da deniz sınırlarının açıkça tanınması ihtiyacının altını çizmektedir (Beckman, 2013: 221).

Karasuları, bir kıyı devletinin üzerinde egemenlik uyguladığı, tipik olarak temel çizgiden 3 deniz mili uzanan bir bölge olması tarihsel bir uygulama olarak karşımıza çıkmıştır. Çağdaş uygulamada bu sınır BMDHS'nin 3. Maddesinde de belirtildiği gibi 12 deniz milini kapsayacak şekilde genişletilmiş ve kıyı devletine mevzuatı uygulama, faaliyetleri denetleme ve kaynakları yönetme yetkisi de dahil olmak üzere alan üzerinde tam yargı yetkisi vermiştir. Bu özel bölge hem ulusal güvenliğin hem de ekonomik çıkarların korunmasında çok önemli bir rol oynamaktadır (Rothwell ve Stephens, 2010: 58).

MEB, karasularının ötesinde yer alan ve deniz taban çizgisinden itibaren 200 deniz miline kadar uzanan bir alandır. Bu özel alanda bir ülke, su içinde ve okyanus tabanında bulunanlar da dahil olmak üzere okyanusta bulunan canlı kaynaklar (örneğin balık stokları) ve mineral kaynaklar (örneğin petrol ve doğal gaz) üzerinde araştırma ve kullanım için münhasır hak ve ayrıcalıklara sahiptir. BMDHS tarafından tanımlanan MEB, yöneten yasal yapı, kıyı devletlerine ekonomik çabalar için egemenlik hakları verirken, aynı zamanda diğer devletler için seyrüsefer ve uçuş özgürlüğü sağlamaktadır (Rothwell ve Stephens, 2023: 83).

Kıta sahanlığı, yer kabuğunun kıyı şeridinden derin okyanusun dipsiz düzlüğüne kadar uzanan ve bazı durumlarda 200 deniz milinden fazla bir alanı kapsayan su altındaki kısmı olarak tanımlanmaktadır. BMDHS'e göre, kıyı devletleri kendi kıta sahanlığı içindeki mineral ve biyolojik kaynaklardan yararlanmak için münhasır haklara sahiptir. Bu alanların münhasırlığı, kaynakların yönetiminde deniz

yetki alanının önemini vurgulayarak, etkin bir şekilde işgal edilmelerine veya ilan edilmelerine bağlıdır (Rothwell ve Stephens, 2023: 214).

Netice olarak deniz sınırı ihtilafları, BMDHS hükümlerinin çelişkili yorumlarını ve aynı deniz özellikleri üzerinde farklı egemenlik iddialarını içerebilir. Bu anlaşmazlıkların çözümüne yönelik etkin yasal prosedürlerin bulunmaması, uluslararası yargılama açısından önemli bir zorluk teşkil etmektedir; zira çok sayıda devlet potansiyel olarak değerli kaynaklara sahip bölgeler üzerindeki hak iddialarından vazgeçmekte tereddüt etmektedir (Vaangal, 2022: 13).

Uluslararası hukuk, bu tür çatışmaların tartışmalar, kolaylaştırma ve bazı durumlarda uluslararası mahkemeler tarafından çözüme kavuşturulması yoluyla ele alınması için bir çerçeve sunmaktadır. Bununla birlikte, bu ihtilafların etkili bir şekilde çözüme kavuşturulması genellikle uluslararası iş birliğine ve mevcut yasal çerçevelere sıkı sıkıya bağlı kalınmasına bağlı olup, iyi tanımlanmış ve uluslararası kabul görmüş deniz sınırlarının önemini vurgulamaktadır (O'Connell, 2017: 84).

1.4. Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Uluslararası Mahkeme Kararları ve İçtihatlar

Uluslararası deniz alanlarının sınırlandırılması içtihadı, uluslararası yargı organları, özellikle de Uluslararası Adalet Divanı (UAD) tarafından Devletler arasındaki deniz alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşmazlıkları çözmek için oluşturulan yasal ilkeler ve içtihatlar bütününe ifade etmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılması, karasuları, MEB'ler ve kıta sahanlıkları da dâhil olmak üzere, kıyı devletlerinin bitişik deniz alanları üzerindeki hak ve sorumluluklarının tanımlanmasında hayati öneme sahiptir (Fietta ve Cleverly, 2016: 65). Bu hukuk alanının öneminin artması iki temel faktöre dayanmaktadır. İlk olarak, deniz kaynakları üzerindeki rekabette bir artış olmuştur. İkinci olarak, uluslararası sularda iş birliğine dayalı bir idareye ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum, bu hukuk alanının çağdaş uluslararası ilişkiler ve hukukun önemli bir yönü olarak kabul edilmesine yol açmıştır.

Deniz sınırlandırmasının gelişimi, bir dizi tarihi antlaşmadan, uluslararası sözleşmeden ve özellikle BMDHS'den kaynaklananlar olmak üzere önemli mahkeme kararlarından etkilenmiştir. Hint Okyanusu'nda Deniz Sınırlandırması (Somali v. Kenya) ve Toprak ve Deniz Anlaşmazlığı (Nikaragua v. Kolombiya) gibi önemli UAD davaları, mahkemenin deniz sınırlarının aydınlatılmasındaki ve yasal emsallerin oluşturulmasındaki işlevini göstermektedir. Bu kararlar, küresel ölçekte deniz sınırlarını düzenleyen tutarlı yasal çerçevelerin geliştirilmesi ve böylece uluslararası deniz hukukunun öngörülebilirliğinin ve istikrarının artırılması açısından sonuçlar doğurmaktadır (Tanaka, 2019: 15).

UAD'nin içtihadının, eşit uzaklık ilkesi, sınır düzenlemeleri için ilgili koşullar ve tarihi hakların modern yasal çerçevelerle etkileşimi de dahil olmak üzere deniz yargı yetkisini çevreleyen karmaşık konuları ele alması dikkate değerdir. Özellikle kaynak zengini bölgeler üzerinde devlet çıkarları çatıştığında ya da tarihsel iddialar çağdaş hukuk standartlarına meydan okuyacak şekilde ileri sürüldüğünde, bu alanda sık sık ihtilaflar ortaya çıkmaktadır (Anggadi, Goodman, Klein ve Rothwell, 2023: 278). Güney Çin Denizi gibi siyasi açıdan hassas bölgelerde ihtilaflar yoğunlaştıkça, çözümü kolaylaştırmak ve uluslararası hukuku korumak için adli mekanizmaların önemi giderek daha belirgin hale gelmektedir (Tanaka, 2019: 188).

Deniz sınırlandırmasına ilişkin içtihat, hukuki yorum, devlet uygulamaları ve gelişen jeopolitik manzara arasındaki dinamik etkileşimin bir göstergesidir. Bu durum, uluslararası mahkemelerin deniz uyuşmazlıklarına barışçıl çözümler getirilmesindeki önemini vurgulamaktadır. Bu alanda karşılaşılan sürekli zorluklar, yönetişime yönelik iş birliğine dayalı yaklaşımların gerekliliğinin ve devletlerin yerleşik hukuki normlara uyma zorunluluğunun altını çizmekte, böylece denizcilik hak ve sorumluluklarının adil bir şekilde tanınmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamaktadır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 8).

Deniz yetki alanının sınırlandırılması, çeşitli yasal çerçeveler ve uluslararası anlaşmalar yoluyla önemli bir değişim geçirmiştir. Çağdaş deniz hukukunun temelleri, 1958 yılında düzenlenen ve kıyı devletlerinin karasuları, bitişik bölge ve kıta sahanlığı

haklarını tanıyan Birinci Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı sırasında atılmıştır (Tanaka, 2019: 18-19). Bu konferans, Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı davası da dahil olmak üzere daha sonraki davaların da gösterdiği gibi, özellikle deniz sınırlarının belirlenmesi kavramı açısından uluslararası hukukun gelişiminde önemli bir an olarak kabul edilmektedir. BMDHS'nin önsözü, kabulünden önce zaten kristalleşmeye başlamış olan mevcut devlet uygulamalarını ve normlarını yansıtacak şekilde, denizleri yöneten kapsamlı bir hukuki rejimin tesis edilmesi zorunluluğunun altını çizmektedir (Rothwell ve Stephens, 2023: 185).

Ayrıca, deniz hukukunun giderek gelişmesi, komşu devletler arasında paylaşılan deniz hakları konusunda tartışmalar başlatmıştır. Bu durum, devletlerin birbirlerinin deniz alanlarında hak sahibi olduklarını kabul eden Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi tarafından incelenen davalarla örneklendirilmiştir. Yukarıda bahsedilen gelişmeler, deniz yargı yetkisinin sürekli ilerlemesinde geçmiş olaylar, mevcut yasal yapılar ve küresel diplomasi arasındaki karmaşık ilişkiyi vurgulamaktadır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 12).

UAD, Birleşmiş Milletler'in başlıca yargı organıdır ve devletler arasındaki hukuki anlaşmazlıkların çözümünde önemli bir rol oynamaktadır. UAD, kurulduğu 1946 yılından bu yana önemli sayıda davayı karara bağlamış ve böylece uluslararası hukukun ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Aralık 2024 itibariyle 22 Mayıs 1947 ile 23 Aralık 2024 tarihleri arasında 196 dava Genel Liste'ye girmiştir (Cases, INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE). UAD'nin birincil yargı yetkisi çekişmeli konularla ilgilidir ve devletlerin birbirlerine karşı ancak söz konusu devletin açık rızasıyla yasal işlem başlatmasına izin vermektedir (Tanaka, 2019: 186). UAD, devletler arasındaki ihtilaflara bakma yetkisine sahiptir, ancak bunun için ilgili tüm tarafların rızası gerekmektedir. Buna ek olarak, çeşitli Birleşmiş Milletler örgütleri, yasal güce sahip olmamakla birlikte, uluslararası hukukun önemli yorumlarını sağlayan danışma görüşleri talep etme yetkisine sahiptir. Uyuşmazlıkları çözmeye ve tavsiye niteliğinde görüşler sunma şeklindeki ikili işlev, mahkemenin uluslararası hukuk çerçevesindeki rolünü güçlendirmeye hizmet etmektedir (Anlar, 2007: 26).

12 Ekim 2021 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı (UAD), *Hint Okyanusu'nda Deniz Sınırlandırması (Somali/Kenya)* davasında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda uluslararası hukuk açısından emsal teşkil edebilecek nitelikte önemli bir karar vermiştir. Divan, taraflar arasında açık bir sınır anlaşmasının bulunmadığını tespit ederek, deniz sınırını hakkaniyet ilkesi temelinde belirlemiş ve Kenya'nın savunduğu paralel enlem çizgisi yaklaşımını reddetmiştir (ICJ, 2021). Bu karar, yalnızca Somali ile Kenya arasındaki uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlamakla kalmamış; aynı zamanda deniz yetki alanlarının belirlenmesinde coğrafi koşullar, tarafların fiili uygulamaları ve hakkaniyete uygunluk gibi kriterlerin nasıl dikkate alınması gerektiğine ilişkin önemli bir içtihat oluşturmuştur (Klein, 2022; Tanaka, 2023). Dolayısıyla bu karar, UAD'nin deniz hukuku alanındaki etkili rolünü ve deniz kaynakları üzerindeki egemenliğin sınırlandırılmasına yönelik uluslararası hukukun yönlendirici gücünü gözler önüne sermektedir (Scovazzi, 2022).

Mahkemenin kararından önceki önemli bir dava Kosta Rika tarafından Nikaragua'ya karşı 29 Eylül 2005 tarihinde açılmıştır. Bu dava, 1858 anlaşması ile belirlenen sınırın bir parçasını oluşturan San Juan Nehri üzerindeki seyrüsefer hakları ile ilgiliydi. Kosta Rika, Nikaragua'yı antlaşma haklarını ihlal eden kısıtlamalar getirmekle suçlamış ve böylece mahkemenin ortak kaynak üzerindeki ikili anlaşmazlıkların çözümündeki önemli işlevini ortaya koymuştur (Lathrop, 2010: 455).

Bir diğer önemli dava ise Kolombiya'nın Nikaragua'nın 2013 tarihli bir kararname ile belirlediği ve Nikaragua'nın deniz sınırlarının Kolombiya'nın Karayip Denizi'ndeki haklarının aleyhine olacak şekilde genişletilmesine yol açtığı için hukuka aykırı olduğunu iddia ettiği düz taban çizgisine itiraz etmesiyle ilgiliydi. Bu dava, deniz sınırı anlaşmazlıklarının karmaşık doğasını ve UAD'nin bu anlaşmazlıkların karara bağlanmasındaki rolünü örneklemektedir (Anggadi vd, 2023: 293).

UAD'nin içtihadı, deniz sınırlandırmasını düzenleyen ilke ve kurallar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu içtihat külliyyatı, esas olarak Divan tarafından çok

sayıda davanın karara bağlanması ve böylece deniz sınırlarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için bir çerçeve oluşturulması yoluyla gelişmiştir.

UAD, deniz sınırlarının belirlenmesi için üç aşamalı metodik bir prosedür uygulamaktadır. Bu süreç, kıyı topografyasının kapsamlı bir analizini, ardından geçici sınırların belirlenmesini ve nihayetinde egemen devletleri ayıran kesin deniz sınırlarının çözümlenmesini gerektirir. Nihayetinde Divan, sınırlandırma sürecini etkileyebilecek tüm ilgili faktörleri göz önünde bulundurarak, hakkaniyete uygun bir sonuç elde etmek için bu sınırın değiştirilmesi gerekliliğini değerlendirmektedir (Olorundami, 2017: 43). Bu yaklaşım en çok Hint Okyanusu'nda Deniz Sınırlandırması (Somali v. Kenya) davasında kullanılmış ve Mahkeme kendi metodolojisini sistematik bir şekilde ifade etmiş ve deniz sınırının belirlenmesine ilişkin olarak her iki tarafça ileri sürülen argümanları incelemiştir. Bu tür çerçeveler, deniz sınırı tespitlerinde bir ölçüde öngörülebilirliğe katkıda bulunmuş ve Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (Romanya v. Ukrayna) ile Toprak ve Deniz Uyuşmazlığı (Nikaragua v. Kolombiya) gibi müteakip uyuşmazlıklarda başvurulmuştur (Olorundami, 2017: 44).

UAD, içtihatlarıyla hem deniz sınırı tespitlerinin dayandığı hukuki temelleri aydınlatmış hem de uluslararası deniz hukuku ilkelerinin uyumlaştırılmasını ilerletmiştir. Önemli kararlar, deniz sınırı özelliklerinin tanımlanması, BMDHS'nin yorumlanması ve kıyıdaş devletlerin deniz yetki alanları içindeki haklarının belirlenmesi gibi incelikli zorlukların üstesinden gelmiştir (Olorundami, 2017: 38). Deniz Anlaşmazlığı (Peru v. Şili) kararı, deniz sınırlarının hakkaniyete uygun olarak düzenlenmesine ilişkin çok önemli emsal kararlar oluşturmuş ve böylece uluslararası deniz sınırlandırma içtihadında temel adalet ilkelerini geliştirmiştir. Deniz sınırı içtihadının geçirdiği evrim, birden fazla davanın incelenmesiyle ortaya çıkmakta ve önceki kararların güncel uyuşmazlıklar üzerindeki etkisini göstermektedir (Riesenberg, 2014: 454). Örneğin, Maine Körfezi ihtilafı gibi dönüm noktası niteliğindeki davaların sürekli olarak incelenmesi, önceki kararların deniz sınırı belirleme ve ihtilaf çözüm mekanizmalarındaki mevcut metodolojileri nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır (VanderZwaag, 2000: 125).

Hukuki içtihatlardaki kayda değer ilerlemelere rağmen, deniz sınırı belirleme ihtilaflarında süregelen zorluklar devam etmektedir. Devletlerin yargılamalara katılımının sağlanması, doğrulanabilir kanıtların tespit edilmesi ve deniz yetki alanlarının değerlendirilmesindeki karmaşıklıkların aşılması gibi kritik konular, yargı kararlarını sıklıkla zorlaştırmaktadır. Devletlerin istişari usullere başvurusu, ihtilaflı ve ihtilaflı olmayan konular arasındaki ayrımları belirsizleştirebilmekte ve uluslararası deniz sınırı ihtilaflarının yargıya taşınması yönünde artan bir eğilimi yansıtmaktadır. Deniz sınırlarının belirlenmesi, kıyı devletlerinin egemenlik yetkilerini ve haklarını kullandıkları deniz alanlarının sınırlandırılması sürecini oluşturmaktadır (Caflich, 2009: 186). Bu karmaşık prosedür, devletler arasında çakışan yetki iddialarını ele almak için kritik öneme sahiptir ve yasal, coğrafi ve jeopolitik hususlar tarafından şekillendirilmektedir.

Deniz sınırlarının belirlenmesinde temel ilkelerden biri olan eşit uzaklık yöntemi, sınırların komşu devletlerin en yakın kıyı şeridinden eşit uzaklıkta belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yöntem, çakışan deniz egemenliği veya yetki iddialarını içeren senaryolarda hakkaniyetli sonuçlar sağlamayı amaçlamaktadır (Tanaka, 2019: 186). Bununla birlikte, UAD içtihadı, adil ve dengeli bir sınırlandırma elde etmek için geçici eşit mesafeye dayalı sınırlarda ayarlamalar yapılmasını gerektirebilecek ilgili koşulların değerlendirilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir.

“İlgili koşullar” kavramı, geçici eşit mesafe sınırında değişiklik yapılmasını gerektirebilecek coğrafi unsurları kapsamaktadır (Lando, 2017: 27). Örneğin Somali, ihtilaflı eşit uzaklık çizgisinde yapılacak düzenlemeleri haklı gösterdiğine inandığı üç iddia ileri sürmüştür. Bunlar, hattın daha geniş bölgesel topografya ile kesişmesinden kaynaklanan kesilme etkisi, kıyı şeridinin içbükey yapısı ve ihtilaflı deniz bölgesi içinde insular bölgelerin varlığıdır. Bu unsurlar, ayırt edici coğrafi özelliklerin hem deniz sınırı belirleme sürecini hem de deniz sınırlarının içtihadı yorumunu şekillendirmedeki önemli rolünün altını çizmektedir (Gaver, 2022; “Summary of the Judgment of 2 February 2017”, UAD).

Yargısal çerçeveler, özellikle de UAD tarafından yönetilenler, deniz sınırlarının belirlenmesinde vazgeçilmez araçlar olarak hizmet etmektedir. UAD'nin tavsiye kararları resmi hukuki bağlayıcılıktan yoksun olsa da, içtihadı emsaller oluşturmakta ve devletlerin uluslararası hukuk kapsamındaki hak ve yükümlülüklerine açıklık getirmektedir. Bu kararlar diplomatik müzakereleri ve deniz anlaşmazlıklarını çerçeveleyen daha geniş jeopolitik bağlamı önemli ölçüde şekillendirebilmektedir.

Özellikle, UAD'ın Chagos Takımadaları ile ilgili 2019 tarihli tavsiye kararı, Birleşik Krallık'ın bölge üzerindeki idari kontrolünün hukuki geçerliliğini incelemiş ve uluslararası hukuki kararların egemenlik anlaşmazlıkları için önemli pratik sonuçları olabileceği yönündeki içtihadı ilkeyi güçlendirmiştir ("Advisory Opinion of 25 February 2019"; Naldi, 2020: 218).

Görüldüğü gibi, uluslararası yargı organlarından, özellikle de uluslararası hukukun en önde gelen yargı mercii olan UAD'da çıkan içtihatlar, deniz yetki alanlarına ilişkin iddialarla ilgili ulusal yasal çerçeveler ve politika oluşumları üzerinde biçimlendirici bir etkiye sahiptir. Bağlayıcı kararların ve tavsiye niteliğindeki görüşlerin ifade edilmesi yoluyla, UAD'nin uluslararası hukuk ilkeleri ve içtihatlarına ilişkin yorumları, ulusal mevzuatın hatlarını belirleyerek, karmaşık jeopolitik gerçeklikler arasında gezinirken egemenlik hakları ve deniz sınırlarının belirlenmesi konularında devlet davranışlarını şekillendirmektedir (Anggadi vd, 2023: 293).

Devletlerin yükümlülüklerinin yargı organları tarafından açıklığa kavuşturulması yoluyla, bu hukuki tespitler çevre yönetimi, balıkçılık mevzuatı ve deniz sınırlarının belirlenmesini düzenleyen devlet mevzuatında revizyonlara yol açmaya hazırdır (Schandorf, 2024: 4). Uluslararası ilişkilerdeki bu yargısallaşma süreci, deniz egemenliği iddialarını çevreleyen jeopolitik söylemi yeniden yapılandırarak devletleri uluslararası yasal çerçeveler ve ampirik metodolojilerle uyumlu politikalar üretmeye zorlamaktadır.

Ayrıca, UAD'nin içtihadı, rekabet halindeki egemenlik iddialarına tabi deniz bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlere vazgeçilmez bir rehberlik sunarak, rekabet

halindeki yargı yetkisi iddialarının karmaşıklığı içinde yol almalarını ve bu tür ortamların doğasında var olan jeopolitik ve finansal riskleri değerlendirmelerini sağlamaktadır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 43). Devletler deniz yetki alanlarını genişletmek için toprak iddialarında bulundukça, şirketler gelişen yasal çerçevelerin operasyonel sürdürülebilirliği ve kaynak kullanımını yöneten yerel düzenleyici rejimlere bağlılığı ve uluslararası yükümlülüklerle uyumu nasıl etkileyebileceğini eleştirel bir şekilde değerlendirmelidir.

Denizcilik düzenleme çerçevelerindeki içtihadî değişim sadece ticari faaliyetler üzerinde dönüştürücü bir etki yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda finans kuruluşlarını deniz kaynaklarına bağımlı sektörlerdeki sermaye tahsislerini yeniden değerlendirmeye zorlamakta ve gelişen çevresel yönetim yükümlülükleri, uyumsuzluk riskleri ve mevzuata uyum zorunlulukları ile uyum sağlamak için titiz durum tespiti protokolleri gerektirmektedir (Holst, 2022:)

Devletler iş birliğini zorlayan iradeye bağlı hukuk kuralları (jus dispositivum) yükümlülükleri ve uluslararası veri paylaşım mekanizmalarının kurumsallaşması, en uygun düzenleyici metodolojilerin ve hakemli bilimsel araştırmaların egemenlik sınırlarının ötesine yayılabileceği yetki alanları ötesi bir iş birliği ortamını geliştirmektedir. Bu sinerjik yaklaşım, deniz kirliliğinin azaltılması ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi sınır aşan çevresel zorlukların ele alınmasında yerel düzenleyici rejimlerin etkinliğini en üst düzeye çıkarmayı ve böylece uluslararası yasal yükümlülükler ile yerel idari çerçeveler arasındaki ortak yaşam ilişkisini güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Tütüncü, 2019: 1359).

Bilimsel metodolojilere dayanan ve ampirik olarak doğrulanmış düzenleyici çerçevelerin kurumsallaştırılması, devletleri ekolojik açıdan hassas deniz ortamlarını koruyan ve BMDHS ile Paris Anlaşması gibi uluslararası anlaşmalarda yer alan sürdürülebilir kalkınma hedeflerini ilerleten sağlam politika yapıları oluşturmaya zorlamaktadır. Devletler, ulusal mevzuatlarını sınır ötesi çevresel sorunlarla uyumlu hale getirerek, deniz biyoçeşitliliğini korumaya yönelik emredici hukuk kurallarından doğan yükümlülüklerini (jus cogens) yerine getirirken, egemenlik ayrıcalıklarını

küresel ekolojik yönetim zorunluluklarıyla dengelemektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 14).

Bu durumların yanında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, jeopolitik rekabetlerden, uluslararası yasal çerçevelerin farklı yorumlanmasından ve deniz sınırlarının karmaşık yapısından kaynaklanan çok yönlü zorluklarla boğuşmaktadır. Deniz sınırlarının belirlenmesi sürecindeki başlıca engellerden biri, BMDHS'de ana hatlarıyla belirtilen deniz yetki alanlarına ilişkin çatışmalardan kaynaklanan egemenlik anlaşmazlıkları meselesidir. Bu durum özellikle sınırdaş ülkeler arasındaki toprak iddialarının stratejik öneme sahip değerli hidrokarbon rezervlerinin varlığı ile çakıştığı bölgelerde yaygındır (Strating, 2018: 102).

Uluslararası deniz hukukunun içtihadındaki en önemli sorunlardan biri, BMDHS'deki emredici hukuk kuralları (jus cogens) ile takdir yetkisine bırakılmış hükümlerinin farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır; özellikle Madde 76 (kıta sahanlığı sınırlandırması) ve Madde 121 (ada rejimi) gibi muğlak düzenlemeler bu duruma örnek teşkil etmektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 38).

Kıyı devletleri ve bilim insanları arasındaki bu içtihadi farklılıklar, deniz yetki alanları üzerinde çekişmeli anlaşmazlıklara yol açmakta ve uluslararası mahkemeler tarafından hakkaniyetli bir paylaşırma ve yargılama gerektirmektedir.

BMDHS kapsamında kodifiye edildiği şekliyle deniz sınırlarının belirlenmesinin doğasında var olan hukuki ve coğrafi karmaşıklık, insan kaynaklı faaliyetler ve doğal topoğrafik özelliklerin karşılıklı etkileşimi ile daha da artmaktadır. Bu karmaşıklık, özellikle 47. Maddenin karmaşık ada gruplarını kapsayan düz esas hatların belirlenmesini gerektirdiği takımda devletlerinde, BMDHS'nin 7. Maddesi uyarınca esas hat ölçümlerinin tartışmalı bir şekilde belirlenmesinde ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde, 12 deniz mili sınırı içerisinde karasularının sınırlandırılması ve 200 deniz miline kadar uzanan MEB'in oluşturulması, kıyının geometrik düzensizliklerinin veya batık arazinin bulunduğu bölgelerde hukuki zorluklar ortaya çıkarmaktadır (Proelss, 2017: 347; BMDHS, 1982: Madde 74 (e))

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda (UAD, 1969) görüldüğü üzere, uluslararası teamül hukuku kapsamında ülkesel egemenliği düzenleyen emredici hukuk normlarına (jus cogens) bağlı kalarak, uyuşmazlıkları çözmek için orantılılık ilkesine ve mevcut hukuki statü korunarak sahip olunması (uti possidetis juris) doktrininin adil ilkelerine güvenilmesi gerekmektedir (Thirlway, 2017: 22-23).

Yukarıda bahsedilen karmaşıklıklar, hem Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VCLT) kapsamındaki antlaşma yükümlülüklerinin içtihadı değerlendirmelerini hem de Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) kılavuz ilkeleri tarafından yönetilen jeo-uzamsal/ekolojik değerlendirmeleri kapsayan disiplinlerarası titiz analizler gerektirmektedir (Pozdnakova, 2023: 4). Bu zorluklar, kıyı devletlerinin sorumluluklarını korurken deniz sınırlandırmasındaki belirsizlikleri çözmek için hakkaniyete uygun paylaşmaya, emredici hukuk ilkelerine (jus cogens) ve uluslararası teamül hukukuna başvurulmasını zorunlu kılan UAD Statüsü'nün 38. Maddesi kapsamında uyumlaştırma zorunluluğunun altını çizmektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 9).

Sonuç olarak, UAD'ın deniz sınırlandırmasına ilişkin içtihadı, Divan'ın hakkaniyet, orantılılık ve uluslararası teamül hukuku ilkeleri aracılığıyla uyuşmazlıkların çözümündeki önemli rolünün altını çizmektedir. 2021-2022 Somali-Kenya deniz sınırı belirleme davası, BMDHS çerçevelerinin uygulanmasına örnek teşkil etmektedir; burada UAD, coğrafi karmaşıklıklara rağmen Hint Okyanusu'ndaki ihtilaflı alanın hakkaniyete uygun bir şekilde paylaşılması gerektiğini vurgulamıştır (Gaver, 2022: 585). Benzer şekilde, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (1969), son dönemde kaynaklarda açıkça atıfta bulunulmasa da, modern kararlarda yeniden teyit edilen bir standart olan hakkaniyete uygun uyarılama ile yumuşatılmış eşit uzaklık ilkesi için temel olmaya devam etmektedir (Olorundami, 2015: 54). Ancak, Latin Amerika devletlerinin bölgesel normlarla bağdaşmadığı düşünülen kararlara uyma konusundaki isteksizliğinde görüldüğü gibi, iç hukuk geleneklerine dayanan UAD kararlarına direnç de dahil olmak üzere zorluklar devam etmektedir (Anggadi vd, 2023: 278). Bu davalar, UAD'nin değişen içtihadını göstermekte, teknik hukuki çerçeveleri (örneğin BMDHS Madde 76 ve 121) jeopolitik gerçeklerle dengelemekte,

ancak yargı yetkisi ile devlet egemenliği arasındaki süregelen gerilimi de vurgulamaktadır. Divan'ın kararları, hukuki tutarlılığı ilerletirken, UAD Statüsü'nün 38. Maddesi uyarınca deniz uyuşmazlıklarının barışçıl çözümünü sağlamak için emredici hukuk normlarının (jus cogens) ve hakkaniyet ilkelerinin uyumlu bir şekilde yorumlanması gerekliliğinin altını çizmektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 9).

İKİNCİ BÖLÜM

YUNANİSTAN İLE ARNAVUTLUK ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN VE DENİZ YETKİ ALANLARI ANLAŞMAZLIĞININ TARİHSEL VE JEOPOLİTİK ANALİZİ

Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, Osmanlı dönemine ve Yunan Bağımsızlık Savaşı'na (1821-1832) kadar uzanan tarihi egemenlik iddiaları ve jeopolitik dinamiklerin birleşiminden kaynaklanan önemli bir karmaşıklık meselesidir. XIX. yüzyılda Yunanistan'ın bağımsızlığı için verilen ve dış müdahalelerle şekillenen mücadele denizde toprak iddiaları için günümüz anlaşmazlıklarını etkilemeye devam eden emsaller oluşturmuştur. Rus deniz kuvvetlerinin Navarin'e müdahalesi ve bunun sonucunda Osmanlı hükümdarlığı altında Yunan bağımsızlığının güvence altına alınması, bölgesel sınırların ve deniz yetki alanlarının şekillenmesinde dış güçlerin rolünün vurgulanmasına neden olmuştur (Jelavich, 1983: 217). Bu tarihi emsaller, deniz sınırlarını belirleyen Osmanlı dönemine ait net antlaşmaların yokluğu ile birleşince, geriye çağdaş devletlerin uluslararası hukuk çerçevesinde yollarını bulmaları gereken bir belirsizlik mirası bırakmıştır.

Bağımsızlığın kazanılmasının ardından Yunanistan'ın toprak ve deniz iddiaları, ülke içindeki hizipleşme ve birbiriyle rekabet eden devlet vizyonları nedeniyle daha da karmaşık hale gelmiştir. İoannis Kapodistrias gibi otoriter tarzı bölgesel bölünmeleri şiddetlendirmeye hizmet eden ilk Yunan liderlerin tartışmalı yönetimi bunun kanıtıdır (Mazower, 2023: 133).

Doğu Akdeniz'in jeopolitik parçalanmışlığı, XX. yüzyıla kadar deniz sınırlandırması için birleşik bir yasal çerçevenin yokluğu ile birlikte, kıyı suları ve münhasır ekonomik bölgeler üzerindeki egemenliğin örtüşen yorumlarıyla sonuçlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu sonrası Balkanlar'ın jeopolitik olarak yeniden yapılandırılmasını sonuçlandıran Lozan Antlaşması'nın (1923) ardından, Yunanistan

ve Arnavutluk arasındaki deniz yetki alanı anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik hukuki ve siyasi çerçeve, tarihsel belirsizlikler ve jeopolitik rekabetlerle daha da iç içe geçmiştir (Macfie, 1979: 233). Antlaşma, Yunanistan ve Türkiye arasındaki kara sınırını belirleyen 3. Madde, 2. Paragraf kapsamında kara sınırları konusunu açıkça ele almıştır. Ancak, antlaşma açık deniz sınırlandırma hükümlerine yer vermeyerek kıyı suları ve MEB alanlarını çözümsüz bırakmıştır (Macfie, 1979: 211). Bu eksiklik, antlaşmanın kara sınırlarına odaklanmasından ve o dönemde deniz yetki alanları için birleşik bir uluslararası hukuk rejiminin olmamasından kaynaklanıyordu. Ancak Lozan Antlaşması (1923), Yunanistan'ın daha önce İtalya'dan devraldığı İyonya Adaları üzerindeki egemenliğini pekiştirmiş ve böylece Yunanistan'ın İyonya Denizi'ndeki toprak iddialarını genişletmiştir (Yıldız, 2020: 131).

Arnavutluk için antlaşmanın deniz sınırlarını ele almaması, özellikle hidrokarbon rezervlerine ve tartışmalı bölgelerdeki balıkçılık alanlarına erişim konusunda çakışan taleplerin gelişebileceği bir boşluk yarattı. 1923'ten sonra ortaya çıkan jeopolitik dinamikler, anlaşmazlığın zaten karmaşık olan doğasını daha da karmaşık hale getirmiştir. Tarihsel olarak, Yunanistan'ın dış politikası, toprak iddialarını ileri sürmek için İngiliz donanma etkisine dayanıyordu; ancak bu, Arnavutluk'un komşu sular üzerinde kontrol sağlama çabalarıyla çatıştıyordu. (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 224). Örneğin, Yunanistan azamî taleplerini haklı çıkarmak için XIX. yüzyıl bağımsızlık dönemi emsallerine ve 1864 Londra Antlaşması'na (İyonya Adaları'nı yöneten) başvururken, Arnavutluk, Osmanlı dönemi toprak devamlılıklarına ve 1923 sonrası idari uygulamalara başvurmuştur (Carter, 2017: 405). Yukarıda bahsedilen farklı tarihsel anlatılar, bölgesel bir tahkim mekanizmasının yokluğu ile birleşerek, anlaşmazlığın çözümsüzlüğünün devam etmesine neden olmuştur.

Arnavutluk için, İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalya'dan bağımsızlığını resmileştiren 1947 Paris Barış Antlaşmaları, deniz yetki alanlarına açıklık getirmek yerine yeni egemenlik alanları ortaya çıkararak yargı yetkisi taleplerini daha da karmaşık hale getirmiştir. Lozan'ın çözölemeyen mirası, XX. yüzyılda BMDHS'ni hakkaniyetli sınırlandırma ilkelerini kodifiye etmesiyle yeniden ortaya çıkmış ve

devletleri tarihsel iddiaları modern hukuk normlarıyla uzlaştırmaya zorlamıştır. Bununla birlikte, Yunanistan ve Arnavutluk ısrarla XIX. yüzyıl antlaşmalarına ve Lozan sonrası toprak sonuçlarına dayanan BMDHS öncesi egemenlik iddialarına dayanarak uzlaşmayı sekteye uğratmışlardır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 15-16).

Hukuk bilimcilerinin, Lozan Antlaşması'nın deniz sınırlarını ele almamasının, devletlerin tarihsel anlatılara hakkaniyet ilkelerinden daha fazla öncelik vermesine izin veren bir emsal oluşturduğunu gözlemlemeleri dikkate değerdir (Macfie, 1979: 212). Bu da sonuç olarak anlaşmazlıkların uzamasına yol açmıştır. Günümüzde İyonya ve Adriyatik deniz bölgeleri, Osmanlı sonrası toprak mirasının süregelen etkileşimini ve teamül egemenliği ile kodifiye edilmiş uluslararası hukuk arasındaki gerilimi yansıtan bir ihtilaf noktası olmaya devam etmektedir.

2.1. Yunanistan ve Arnavutluk Arasındaki Tarihsel İlişkiler

Yunanistan Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasındaki tarihi ilişkiler, uzun yıllar boyunca gelişen kültürel değişimler, sınır anlaşmazlıkları ve egemenlik çıkarlarından oluşan çok yönlü ve karmaşık bir bağ ile tanımlanmakta ve böylece günümüz ikili ilişkileri için hukuki ve tarihi bir öncül oluşturmaktadır. Bu tür tarihsel öncüller, iki egemen devlet arasındaki çağdaş hukuksal çerçeveleri ve ikili anlaşmaları etkilemeye devam eden sosyokültürel yakınlıklar, yargı hakkı iddiaları ve jeopolitik rekabetlerin karmaşık bir etkileşimini ortaya çıkarmıştır (Dervishi, 2019: 24-25). Özellikle, tarihsel dönemlerin gelişen hukuki ve siyasi paradigmaları -anlaşmaları, toprak devirlerini ve egemenlik anlaşmazlıklarını kapsayan- modern diplomatik angajmanların ve devletlerarası ilişkilerin uluslararası hukuk kapsamında yorumlanması için temel emsal teşkil etmektedir. Toprak iddialarını, etnik-dini bütünleşmeyi ve egemenlik iddialarını kapsayan bu tür tarihsel öncüller, yalnızca kalıcı sosyokültürel kimlikleri damgalamakla kalmamış, aynı zamanda kültürel miras, toprak egemenliği ve ulusötesi hukuksal ilişkiler konusundaki çağdaş ihtilafları yönlendiren emsal niteliğinde hukuki paradigmalar da oluşturmuştur (Macaulay, 2022: 534).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan yarımadasındaki Arnavut toprakları üzerindeki hakimiyeti, idari yargı ve askeri altyapının yerel idare, toprak kullanım sistemleri ve toplumsal kimliklerde derin yapısal dönüşümlere yol açtığı hukuksal ve sosyokültürel bir dinamikle şekillenmiştir. Bu bütünleştirici süreçlere rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun XX. yüzyılın başlarında -özellikle de Birinci Balkan Savaşı'nın (1912-1913) ardından- hükümrانlığının giderek zayıflaması, jeopolitik istikrarsızlıklara ve hukuki boşluklara yol açarak bölgesel aktörler arasındaki toprak taleplerini ve egemenlik ihtilaflarını şiddetlendirmiştir. Bu tür gelişmeler, modern uluslararası hukuk kapsamında toprak bütünlüğü, azınlık hakları ve ulus ötesi egemenliğin çağdaş yorumlarında temel emsaller olarak devam eden çözülmemiş yasal ve jeopolitik gerilimlerin mirasını sağlamlaştırmıştır.

28 Kasım 1912'de, İsmail Kemal Bey öncülüğünde Arnavut siyasi otoriteleri, yabancı egemenliği altında toprak parçalanması ve kültürel asimilasyon tehdidinin gerektirdiği yasal zorunluluklara yanıt olarak, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya Krallığı'nın jeopolitik himayesi altında, kendi kaderini tayin ilkelerine dayalı bağımsız ve egemen bir devlet kurduklarını ilan etmişlerdir (Jelavich ve Jelavich, 2012: 230). Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) jeopolitik çalkantılarıyla şiddetlenen hukuki kırılmalık ve egemen kurumsallaşma zorluklarına rağmen, 28 Kasım 1912'de Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi, Arnavut ulusunun oluşumunda hukuki ve sosyopolitik bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Netice olarak Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkilerin gelişimini, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen önemli olaylardan önemli ölçüde etkilendiğini belirtmek yerinde olacaktır. Arnavutluk'un 1912 yılında Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını ilan etmesi ve bunu takip eden Balkan Savaşları, iki ülke arasındaki toprak sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur (Jelavich, 2006: 92). Kondis tarafından da ifade edildiği üzere, Lozan Antlaşması (1923) iki ülke arasındaki toprak düzenlemelerinde ve azınlık haklarının korunmasında önemli bir değişime işaret etmiştir. Bu dönem, iki ülke arasındaki ilişkilerde etnik gerilimler, toprak anlaşmazlıkları ve uluslararası yasal çerçevenin gelişen yönleri ile tanımlanmıştır (Kondis, 1994: 108). Özellikle, Arnavutluk ve

Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkilerde önemli bir an, 1913 Londra Konferansı sırasında Arnavutluk'un sınırlarının çizilmesi idi. Bu konferans, Arnavutluk'un güney sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuş ve daha sonra Yunanistan ile Arnavutluk arasındaki toprak anlaşmazlıklarına zemin hazırlamıştır (Jelavich, 2006: 100).

Ayrıca Vickers, İkinci Dünya Savaşı sırasında işgallerin ve sonrasında iki ülke arasındaki soğuk savaş dönemi ilişkilerinin karşılıklı güvenin kırılmasıyla sonuçlandığına işaret etmektedir. Özellikle, iki ülke arasındaki etkileşimler toprak sınırlarının ötesine geçerek etnik azınlıkların hakları, toprak talepleri ve deniz sınırlarının belirlenmesi gibi tartışmalı konuları da kapsamıştır. Örneğin, Arnavutluk'un komünist rejiminin Yunan İç Savaşı (1946-1949) olaylarına karıştığı iddiası, Yunanistan'la olan gerilimi arttırmış ve hem kara hem de deniz sınırları üzerindeki anlaşmazlıkları yoğunlaştırmıştır (Vickers, 1995: 144). Soğuk Savaş döneminin karakteristik ideolojik olarak bloklara ayrılması bu bölünmeleri yoğunlaştırmıştır. Bu ayrışma sadece önceden var olan gerilimleri arttırmakla kalmamış, aynı zamanda toprak anlaşmazlıkları, azınlık hakları ve tarihsel mağduriyetlerin uzlaştırılması gibi kritik konularda önemli söylemleri de engellemiştir.

2.2. İki Ülke Arasında Geçmişteki Anlaşmalar ve Sınırlandırma Çabaları

Yunanistan Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ihtilafı, BMDHS kapsamında egemenlik ihtilafları ve yargı yetkisi boşluklarının tarihsel öncüllerine dayanan, hukuki açıdan karmaşık bir ihtilaf durumundadır. Bu çözülmemiş yargı yetkisi çıkmazı, deniz bölgeleri, kaynak kullanım hakları ve uluslararası hukuk kapsamında egemen yargı yetkisi ayrıcalıklarının uygulanmasına ilişkin çakışan iddialarla kesiştiği için Doğu Akdeniz'in jeopolitik dengesi için önemli zorluklar teşkil etmektedir (Németh, 2022: 125-126). İhtilafın karmaşıklığı, tarihsel mülkiyetin, denizcilik teamüllerinin ve ihtilafli alanlarda deniz yatağı kaynaklarının geçici olarak araştırılması ve işletilmesine ilişkin BMDHS Madde 74/83'ün uygulanmasına ilişkin rakip yorumlardan kaynaklanmaktadır. Bu tür belirsizlikler sadece bölgesel istikrarı zedelemekle

kalmayıp, aynı zamanda ITLOS tarafından sağlananlar gibi uluslararası tahkim mekanizmalarına, egemen yargı yetkisinin rekabet eden iddialarını karara bağlamak ve deniz yetkilerini yöneten farklı yasal çerçeveleri uzlaştırmak için başvurulmasını gerektirmektedir (Ndoj, 2015: 140).

XX. yüzyılın sonlarından bu yana Yunanistan Cumhuriyeti ve Arnavutluk Cumhuriyeti, BMDHS kapsamında birbirleriyle rekabet halindeki egemenlik iddialarını uzlaştırmaya çalışarak deniz sınırlarının belirlenmesine yönelik uzun süren ikili müzakerelerde bulunmuşlardır. 2009'daki kayda değer bir çaba, daha sonra Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından ulusal egemenliği ve toprak bütünlüğünü koruyan anayasal hükümlere aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilen geçici bir deniz sınırı anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlandı (Németh, 2022: 129). 29 Nisan 2009 tarihinde Arnavutluk'un başkenti olan Tiran'da imzalanan "Uluslararası Hukuk Doğrultusunda Tarafların İlgili Alanlarının, Kıta Sahanlığının ve Diğer Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin" anlaşma, 2010 yılında Arnavutluk Anayasa Mahkemesinin iptal kararıyla sonuçlandı. Bu anlaşmanın yargı kararıyla geçersiz kılınması, ulusal anayasal çerçevelerin uluslararası deniz sınırlandırma ilkeleri ile uzlaştırılmasının hukuksal açıdan karmaşıklığının altını çizmiş ve böylece uluslararası hukuk kapsamında kesin bir sınır rejiminin oluşturulmasını engellemeye devam eden hukuki bir çıkmazı sürdürmüştür.

Aynı zamanda, bu konudaki kamuoyu söylemi, tarihsel iddialar, teamüller ve hukuki içtihatların karmaşık etkileşimini genellikle aşırı basitleştiren ve böylece ikili ilişkilerin altında yatan incelikli hukuksal ve jeopolitik gerçekleri çarpıtan medya anlatıları tarafından önemli ölçüde şekillendirilmiştir (Dervishi, 2019: 32). ALGREE girişimi kapsamında hazırlanan Medya Gözlemevi Raporu (MORE), Yunanistan Cumhuriyeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti arasında tarihsel olarak yerleşmiş sosyopolitik önyargıları ve hukuksal yanlış anlamaları derinleştirme riski taşıyan doğru olmayan bilgilerin yayılmasının sosyo-hukuki sonuçlarının altını çizmektedir ("ΕΛΙΑΜΕΠ, See MORE, The Media Observatory Report, 2024). Bu tür yanlış temsiller, medya anlatıları yoluyla yayıldığında, önyargılı algıları ve kurumsallaşmış yanlış anlamaları güçlendirmeye hizmet ederek, ulusötesi hukuki iş birliğini teşvik

etme ve uluslararası hukuk kapsamında egemenlik, toprak bütünlüğü ve azınlık haklarının farklı yorumlarını uzlaştırma çabalarını baltalamada önemli rol oynamaktadır. Rapor ayrıca, kamuoyundaki söylemin mevcut anlaşmalarda, uluslararası teamül hukukunda ve bölgesel diplomatik anlaşmalarda kodlanan ikili ilişkilerin karmaşıklığı ile uyumlu olmasını sağlayarak yanlış bilgilerin yayılmasını azaltmak için gerçeğe dayalı titiz analizlere ve hukuki çerçevelere duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır (ALGREE: 1st MORE Media Report, Regional Cooperation, 2023).

Günümüze kadar Yunanistan Cumhuriyeti ve Arnavutluk Cumhuriyeti arasındaki ikili müzakereler, 1982 yılında BMDHS'de yer alan ilkeler çerçevesinde egemenlik haklarını uzlaştırmak için diplomatik kanallar aracılığıyla sürdürülen resmi anlaşmalarla, deniz yetki alanı sınırlandırma anlaşmazlıklarının ele alınmasında önemli ilerlemeler sağlamıştır. Bu girişimler ihtilafli deniz sınırı anlaşmazlıklarının uzlaşma mekanizmaları yoluyla barışçıl bir şekilde çözülmesine öncelik vermekte, uluslararası hukuka ve teamül hukukuna, özellikle de ihtilafli bölgelerde deniz yatağı kaynaklarının araştırılması ve işletilmesine yönelik geçici düzenlemeleri düzenleyen BMDHS'nin 74(1) ve 83. Maddelerine bağlı kalınmasını sağlamaktadır (Proelss, 2017: 563).

Özellikle BMDHS'den önce, Yunanistan Cumhuriyeti ile İtalya Cumhuriyeti arasındaki 1977 Kıta Sahanelığı Sınırlandırma Anlaşması, deniz sınırı müzakereleri için içtihadî bir emsal oluşturmuş ve Arnavutluk Cumhuriyeti'nin de dahil olduğu sonraki ikili anlaşmalar için bir model teşkil etmiştir. Kıta sahanlığı bölgeleri üzerindeki egemenlik haklarını hakkaniyet ve uluslararası hukuk ilkelerine, özellikle de 1982 BMDHS önceki teamül normlarına uygun olarak tanımlayan bu anlaşma, Yunanistan Cumhuriyeti'nin deniz yetki alanlarını düzenleyen yasal çerçevelere bağlılığının altını çizmiştir (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 11). 1977'de imzalanan bu antlaşma, çakışan hak taleplerinin uzlaşma mekanizmaları ve adil kaynak tahsisi yoluyla çözülmesine yönelik bir süreci resmileştirerek, deniz sınırlarının uluslararası içtihat kapsamında kodifiye edilmesi taahhüdünü ortaya koymuş ve böylece komşu devletlerle yapılacak benzer müzakereler için hukuki bir ölçüt sağlamıştır. Bu tür emsaller, Yunanistan Cumhuriyeti'nin Arnavutluk ve diğer bölgesel aktörlerle olan deniz yetki alanı

anlaşmazlıklarını iyi niyet ve egemen müteakiliyet ilkeleri çerçevesinde ele almanın ayrılmaz bir parçası olan BMDHS uyumlu uyuşmazlık çözümüne verdiği stratejik önceliği desteklemektedir (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 11-12).

Yunanistan Cumhuriyeti ile İtalya Cumhuriyeti arasındaki 1977 Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması, İyon Denizi'ndeki kıta sahanlığı bölgelerinin ve MEB'lerin sınırlandırılmasını resmileştirmeyi amaçlayan temel bir hukuki belge oluşturmuş ve böylece deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıkların diplomatik uzlaşma ve uluslararası hukuka bağıllık yoluyla çözülmesi için bir emsal teşkil etmiştir (Campisi, Russo, Tesoriere, Bouhouras ve Basbas, 2024: 10).

İlk olarak 1977 İtalya-Yunanistan Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması'nda uygulanan ilkeler, komşu Devletlerin kıyı taban çizgilerinin en yakın noktalarından eşit uzaklıkta bir çizgi çizerek deniz alanlarını eşit olarak bölmeyi amaçlamaktadır (Górka, 2022: 213). Uluslararası hukuk kapsamında hakkaniyete dayalı sınırlandırmaya dayanan içtihadî bir araç olan medyan hat ilkesi ilk kez bu antlaşmada kullanılmıştır. Bu yaklaşımı benimseyen Anlaşma, nihai sınırlandırma yapılana kadar ihtilaflı alanlarda kaynakların araştırılması ve işletilmesi için geçici düzenlemeler öngören BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerine uygun olarak orantılılık ve coğrafi simetriyi sağlamayı amaçlamaktadır (Proelss, 2017: 674).

Deniz yetki alanı anlaşmazlıklarını diplomatik diyalog ve uluslararası hukuka uygunluk yoluyla çözmeyi amaçlayan yapıcı çerçevesine rağmen, Yunanistan ve İtalya arasındaki 1977 Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması ve benzer müteakip anlaşmalar (örneğin 2009 Yunanistan-Arnavutluk deniz anlaşması), özellikle Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki tarihi sorunlar, devam eden toprak talepleri ve egemenlik hassasiyetlerinden kaynaklanan kalıcı zorluklarla karşılaşmıştır (Nemeth vd, 2014: 128). Çözümüne kavuşturulamayan bu meseleler ikili ilişkileri germiş, kamuoyunda tartışmalara yol açmış ve tarihi mirası uluslararası hukuk çerçevesinde modern yasal çerçevelerle uzlaştırmanın zorluğunun altını çizmiştir.

Netice olarak, Sözleşmenin 3. Maddesi, tarafları, kesin deniz sınırlarının belirlenmesinden önceki geçiş döneminde geçici düzenlemelerin oluşturulması için özenli çaba göstermeye zorlayan hukuki bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu geçici tedbirler, uluslararası hukuk, özellikle de ihtilaflı bölgelerde geçici kaynak arama ve kullanımını düzenleyen BMDHS'nin Madde 74 ve 83 uyarınca müteakip sınırlandırma sürecine halel getirmemeleri veya engel olmamaları ilkesine açıkça bağlıdır (Nguyen ve Nguyen, 2022: 41).

2.3. 2009 Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması ve Arnavutluk Anayasa Mahkemesi Tarafından İptali

Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki deniz sınırları, diğerlerinin yanı sıra 1913 tarihli Londra Anlaşması ve 1925 tarihli Floransa Protokolü uyarınca belirlenmiş olup, bu anlaşmalar bölgedeki toprak egemenliği ve yargı yetkisinin kesin sınırlarını belirlemeye çalışmış ve böylece deniz sınırlandırmasına ilişkin sonraki hukuki yorumlar ve kararlar için uluslararası hukuk kapsamında temel belgeler oluşturmuştur. Böylece, Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki deniz sınırlandırma anlaşmasını düzenleyen yasal çerçeve, özel hukuk (lex specialis) BMDHS olmak üzere, uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuattan oluşan ikili bir sistemdir (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 219). Yunanistan tarafından 10 Mart 1995'te, Arnavutluk tarafından ise 15 Nisan 2003'te onaylanan BMDHS, 74. ve 83. maddelerde yer alan hakkaniyete uygun paylaşırma ilkesi de dahil olmak üzere, emredici hukuk normları (jus cogens) kapsamında bağlayıcı yükümlülükler getirmekte ve bu normlar, hakkaniyet ve orantılılığı yansıtan bir sınırlandırmaya ulaşmak için iyi niyetli müzakereleri zorunlu kılmaktadır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 9).

Bu çerçeve, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VCLT) 26. Maddesi (antlaşmalara uyulmalıdır ilkesi, pacta sunt servanda) ile daha da sağlamlaştırılarak antlaşmalara uygunluk sağlanırken, Arnavutluk'un anayasasının 4. Maddesi kapsamındaki üstünlük maddesi gibi iç hukuk sistemleri de ulusal egemenlik ilkeleriyle uyumluluğu gerektirmektedir (Beqiraj Mihani, 2023: 78). Bu araçların karşılıklı etkileşimi, uluslararası deniz hukukunu yerel anayasal yetkilerle uzlaştırmak

için ikili bir yükümlülük oluşturmakta ve böylece sınırlandırma sürecinin hem özel hükümlerin genel hükümlere üstünlüğü (lex specialis) ilkesine hem de UAD içtihatlarında (Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, 1969) yer alan eşit mesafe/özel koşullar doktrini gibi emsal kararlara bağlılık (stare decisis) ilkesine bağlı kalmasını sağlamaktadır (Anggadi vd, 2023: 282).

Arnavutluk ve Yunanistan arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması için 2007'de başlatılan ikili müzakere süreci, diplomatik diyalog yoluyla İyon Denizi'ndeki deniz bölgeleri üzerindeki egemen yargı yetkilerini uzlaştırmaya çalışmış ve 2009 deniz sınırlarını belirleyen ve Deniz Anlaşması olarak anılan anlaşma ile sonuçlanmıştır. Bu anlaşma, 27 Nisan 2009 tarihinde imzalanmış olup, BMDHS yer alan hakkaniyete uygun sınırlandırma ilkeleri, özellikle de ihtilaflı bölgelerde kaynak arama ve kullanımına ilişkin geçici düzenlemeleri düzenleyen 74. ve 83. Maddeler uyarınca MEB ve kıta sahanlığı hakları için kesin sınırlar belirlemeyi amaçlamıştır (Nemeth vd, 2014: 126). Ayrıca BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri uyarınca, komşu kıyı devletleri, çakışan deniz sınırlarının belirlenmesi için iyi niyetle müzakerelere girişmek ve böylece hakkaniyete uygun paylaşım ilkesi kapsamında bağlayıcı bir anlaşmaya varma görevlerini yerine getirmekle yasal olarak yükümlüdürler (Proelss, 2017: 582).

Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki deniz sınırlandırmasının hukuki sonuçları, uluslararası hukuk açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. BMDHS'nin 3. Maddesinde öngörüldüğü üzere karasularının altı deniz milinden on iki deniz miline genişletilmesi, özellikle Arnavutluk'un yargı yetkisi egemenliğini etkileyerek deniz yetki alanlarının önemli ölçüde yeniden yapılandırılmasına yol açabilecektir (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 11). Bu sonuç, BMDHS Madde 7'nin alçak su hattı ilkesi uyarınca Yunan karasularının sınırlandırılmasında temel noktalar olarak hizmet edebilecek Korfı gibi Yunan adalarının stratejik coğrafi yapısı nedeniyle ortaya çıkmakta ve dolayısıyla, karasularının sınırlandırılmasını düzenleyen emredici hukuk normlarının (jus cogens) ihlal edilmesini önlemek için Arnavutluk deniz sınırlarının yeniden ayarlanmasını gerektirmektedir (Proelss, 2017: 67-68).

Ancak bu müzakere süreci, yetersiz şeffaflık ve yetersiz kamu katılımı nedeniyle incelemeye tabi tutulmuştur. Kapsamlı harita sunumlarının yokluğu ve hükümetin kamu söylemini dahil etme konusundaki tereddütleri önemli tartışma kaynakları olarak ortaya çıkmıştır. Bu tür eleştiriler, anlaşmanın yeniden değerlendirilmesi veya iptal edilmesi yönündeki siyasi ve toplumsal baskıyı arttırmıştır. Arnavutluk'taki siyasi ortam ve hakim kamuoyu da bu konuda etkili olmuştur. Anlaşma, başta Sosyalist Parti olmak üzere beş muhalefet partisinin de aralarında bulunduğu çok sayıda siyasi grubun direnişiyle karşılaşmıştır. Bu gruplar anlaşmanın anayasal ilkelere aykırı olduğunu iddia etmiş ve anlaşmaya karşı kamuoyu desteğini harekete geçirmiştir (Nemeth vd, 2014: 134). Kamuoyundan ve siyasi çevrelerden gelen yoğun muhalefet, anlaşmanın tartışmalı niteliğinin altını çizmiş ve Anayasa Mahkemesi'ni konuyu kapsamlı bir şekilde incelemeye zorlamıştır.

Anlaşma, geçici olarak onaylanmasına rağmen, anayasal zorunlulukların önemli ölçüde ihlal edildiğini tespit eden bir adli incelemenin ardından 15 Nisan 2010 tarihinde Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından hükümsüz ve geçersiz ilan edilmiştir. Mahkemenin kararı, anlaşmanın uluslararası hukukun emrettiği şekilde deniz sınırlandırmasında hakkaniyete uygun paylaşım ilkesini yerine getirmemesine ve Korfu bölgesindeki adalara tutarsız bir şekilde hukuki statü atfetmesine ve bunun da toprak egemenliğini düzenleyen emredici hukuk normlarına (jus cogens) aykırı olmasına dayanmaktaydı (Nemeth vd, 2014: 128). Kararda ayrıca, kullanılan sınır belirleme yönteminin Arnavutluk hukuku kapsamında adil bir çözüm için anayasal gerekliliği ihlal ettiği ve bu nedenle anlaşmanın Arnavutluk Anayasası'nın üstünlük maddesiyle bağdaşmadığı vurgulanmıştır.

Arnavutluk Anayasa Mahkemesi 15 Nisan 2010 tarihinde, diğer hususların yanı sıra Arnavutluk müzakere heyetinin yetersiz uzmanlığı ve anlaşmanın imzalandığı tarihte bu tür düzenlemeleri düzenleyen mevcut içtihadi otoritenin yetersizliğini gerekçe göstererek anlaşmayı iptal eden bir karar vermiştir. Mahkemenin kararında ayrıca, anlaşmanın anayasal ilkelere uygunluğunu doğrulayacak çağdaş emsallerin bulunmadığı ve bu nedenle anlaşmanın başlangıçtan itibaren geçersiz olduğu vurgulanmıştır (Beqiraj ve Gjipali, 2024: 461).

Anlaşma, BMDHS Madde 3 ve 74-83 uyarınca deniz bölgeleri için bir sınırlandırma çerçevesi oluşturmuş, özellikle küçük Yunan adacıklarını çevreleyen karasularının sınırlandırılması ve bunların kıta sahanlığı ile ilgili hukuki statülerini ele almıştır. Arnavut hukukçular, BMDHS Madde 121(3) kapsamında kendi kendini idame ettirme kapasitesinden yoksun olan adacıklara, kıta sahanlığı taban çizgilerine tanınan egemenlik haklarına eşdeğer egemenlik haklarının tanınmaması gerektiğini ileri sürdüklerinden, bu tür adaların deniz yetkileriyle ilgili tartışmalı bir hüküm ortaya çıkmıştır. Hakkaniyete uygun paylaşım ilkesine dayanan bu iddia, kendi kendine yetemeyen adalara genişletilmiş deniz yetki alanı atfedilmesinin uluslararası hukukun emredici hakkaniyet normuna (jus cogens) aykırı olacağını ve dolayısıyla Arnavutluk'un kıta sahanlığı üzerindeki orantılı haklarına hanel getireceğini ileri sürmekteydi (Hobbs ve Rothwell, 2024: 610).

Anlaşma, Yunanistan'ın BMDHS'nin 16. ve 17. Maddeleri kapsamında düz bir esas hat metodolojisine başvurmasını ve özellikle Barketa kayasını karasularını ve MEB'i sınırlandırmak için bir esas hat noktası olarak belirlemesini içermektedir. Ancak bu uygulama, özellikle kayanın BMDHS Madde 121(3) kapsamında sınıflandırılmasıyla ilgili olarak, insanların oturmasına elverişli olmayan veya kendilerine özgü ekonomik bir yaşamı bulunmayan kayalıkların MEB'leri veya kıta sahanlıkları olmayacağını sınırlayan içtihadi yansımalarla yol açmıştır (Ertuğrul, 2017: 48). Arnavut paydaşlar, Yunanistan'ın esas hat rejiminin, karasularının genişliğini hukuka aykırı bir şekilde on iki deniz miline genişlettiğini (BMDHS Madde 3(1) uyarınca alçak su hattından çizilen kıyı esas hatları için saklı tutulan bir hak) ve böylece Arnavutluk'un 74. ve 83. Maddeler uyarınca kıta sahanlığı üzerindeki orantılı haklarını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 9). İtiraz edilen yöntem ayrıca, Barketa'nın bir temel nokta olarak dahil edilmesi Arnavutluk'un MEB'e ilişkin egemenlik haklarına hanel getirebileceğinden, uluslararası hukukun "jus cogens" adalet ilkesine ve Arnavutluk Anayasası'nın üstünlük maddesine aykırı olduğundan, deniz bölgelerinin hakkaniyetli bir şekilde paylaşılmasına ilişkin endişeleri de beraberinde getirmiştir (Reci ve Zefi, 2021: 301).

Deniz sınırlandırma anlaşmasının Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki ikili ilişkilerin uluslararası hukuk çerçevesinde önemli ölçüde bozulmasına yol açtı. Anlaşmayı ihtilaflı deniz uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik bir değiştirilebilir hukuk kuralı aracı (jus dispositivum) olarak nitelendiren Yunanistan, diplomatik kanallar aracılığıyla resmi muhalefetini dile getirmiş ve anlaşmanın şartlarının ahde vefa ilkesi (pacta sunt servanda) (Viyana Anlaşmalar Hukuku Sözleşmesi Madde 26) uyarınca yeniden yürürlüğe girmesini ısrarla savunmuştur (Árnadóttir, 2016: 95). Ancak Arnavutluk hükümeti, anlaşmanın Arnavutluk Anayasası'nın üstünlük maddesiyle uyumsuzluğu ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) 74. ve 83. maddeleri uyarınca hakkaniyete uygun sınırlandırmayı düzenleyen emredici hukuk normlarının (jus cogens) ihlali nedeniyle geçersiz kılınması gerektiğini savunmuştur (Nemeth vd, 2014: 128).

Bağlayıcı bir sınırlandırma çerçevesinin yokluğu, her iki ülkenin de BMDHS Madde 74(2) kapsamında geçici düzenlemelere tabi olmaya devam ettiği ve nihai deniz sınırı belirlemelerine hanel getirecek tek taraflı eylemlerden kaçınmalarını gerektiren yasal bir belirsizlik durumunu sürdürmüştür. Bu belirsizlik, UAD yapılan müdahil (amicus curiae) başvuruları ve BMDHS Ek V uzlaştırma mekanizmaları kapsamındaki keşif görüşmeleri de dahil olmak üzere, egemenlik iddialarının aşırıya kaçması riskini azaltmak için uzun süren diplomatik girişimleri gerektirmiştir (Yüksel, 2024: 8). Devam eden gerilimler, uluslararası hukuk ve anayasal yetkilerle tutarlı bir sınırlandırma elde etmek için eşit mesafe/özel koşullar doktrinine (Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları, 1969 UAD) ve Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VCLT) 26. Maddesi uyarınca iyi niyet ilkesine uyma ihtiyacının altını çizmektedir.

Yunanistan ve Arnavutluk arasında 2009 yılında imzalanan Deniz Sınırlandırma Anlaşması'nın metnine kamusal alanda erişilememektedir. Akademik ve profesyonel söylemde, bu anlaşmayla ilgili birincil belgelerin geleneksel kamu kanalları aracılığıyla erişime sunulmadığını vurgulamak önemlidir. Bunun yerine, anlaşmanın yasal çerçevesi ve içeriğine ilişkin kavrayışımızı geliştiren ampirik kanıtlar, Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlar yoluyla dolaylı

olarak elde edilmiştir. Her ne kadar bu yargı kararı metnin tamamını içermese de, yine de anlaşmanın hükümlerine ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin 15 Nisan 2010 tarihinde verdiği kararda, anlaşmanın Arnavutluk Anayasası'na uygunluğu incelenmiş ve özellikle sorunlu olduğu kanıtlanan bazı maddelerin altı çizilmiştir. Örneğin, kararda Anayasa'nın 3, 4, 7 ve 92/e maddeleri ile tutarsızlıklara atıfta bulunulmuştur. Madde 3, devlet egemenliği ve ulusal sınırların bütünlüğüne ilişkin temel ilkeleri ortaya koymakta ve herhangi bir uluslararası anlaşmanın Arnavutluk'un toprak tanımı konusundaki en yüksek otoritesine tam olarak saygı göstermesini gerektirmektedir. Madde 4, kuvvetler ayrılığı ilkesini pekiştirerek, 2009 görüşmelerinin yürütülmesinde görüldüğü gibi müzakere yetkisinin delegasyonunun şeffaf ve anayasal olarak onaylanmış olması gerektiğini ima etmektedir.

Benzer şekilde, Madde 7, devlet temsilcilerinin ve müzakerelerin anayasal normlara tam bağlılık altında yürütüleceği süreçleri tanımlamaktadır. Son olarak, Madde 92/e, uluslararası antlaşma yapımında kamu yararı ve uygun tedbir konularını ele almakta ve böylece bu tür müzakereler sırasında ulusal çıkarların korunması için esneklik tanınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu anayasa maddeleri Mahkeme'nin değerlendirmesinin ayrılmaz bir parçasıdır ve iptalin gerekçelendirildiği temeli sağlamıştır. Deniz Anlaşması'nın tam ve orijinal metninin kamunun incelemesine açılmadığı göz önüne alındığında, Anayasa Mahkemesi'nin kararına dayanmak, herhangi bir analitik veya eleştirel değerlendirme için kritik hale gelmektedir. Mahkeme'nin kararı anlaşmanın eksikliklerini ortaya koymuş, özellikle müzakere ekibinin tam ve anayasal yetkiye sahip olmadığını ve özel durumların -özellikle de küçük adalar ve kaya oluşumları gibi coğrafi gerçeklerden etkilenen etkin esas hatların- dikkate alınmadığını vurgulamıştır.

Bilgiye erişilebilirlikle ilgili bu metodoloji, uluslararası hukuk ve diplomatik müzakereler alanında daha kapsamlı bir metodolojik meseleyi vurgulamaktadır. Bir antlaşma metnine doğrudan erişim sınırlı olduğunda, yargı kararları gibi yardımcı kaynaklar hayati bir önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin

kararı yalnızca önemli bir hukuki emsal olarak değil, aynı zamanda Yunanistan ve Arnavutluk'u ayıran tartışmalı deniz sınırlarına ilişkin akademik ve diplomatik söylemi bilgilendiren etkili bir şekilde redakte edilmiş ancak yetkili bir referans olarak da işlev görmektedir.

2.4. Jeopolitik Boyut: NATO, AB Üyeliği ve Bölgesel İstikrar Üzerindeki Etkileri

Arnavutluk-Yunanistan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda İyonya Denizi'nde yaşanan anlaşmazlık, ikili ilişkilerin ötesine geçerek Batı Balkanlar ve Doğu Akdeniz'deki daha geniş bölgesel güvenlik dinamiklerini etkileyen jeostratejik bir sorun teşkil etmektedir. NATO müttefikleri olarak her iki devlet de Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 5. Maddesi uyarınca ittifakın kolektif güvenlik çerçevesine bağlıdır ve bu da üyeleri karşılıklı savunma taahhütlerini zayıflatabilecek eylemlerden kaçınmakla yükümlü kılmaktadır (Németh, 2022: 130-131). Bu yükümlülük, BMDHS kapsamındaki eşzamanlı görevleriyle, özellikle de deniz anlaşmazlıklarının hakkaniyet ilkeleri ve iyi niyet müzakereleri yoluyla barışçıl bir şekilde çözülmesini zorunlu kılan 74. ve 83. Maddelerle kesişmektedir.

İyon Denizi'nin stratejik değeri, enerji geçişi (örneğin Trans-Adriyatik Boru Hattı) ve deniz hareketliliği için bir koridor olma rolünde yatmaktadır ve bu da çözümlenmemiş sınırlandırma risklerini artırmaktadır (Prontera, 2016: 12). UAD'nin Yunanistan ve Türkiye arasındaki Ege Denizi Kıta Sahaneliği (1978) davası gibi tarihsel emsaller, ihtilaflı bölgelerdeki çözümlenmemiş deniz anlaşmazlıklarının Rusya gibi dış aktörler için NATO'nun doğu kanadındaki çatlaklardan yararlanmak için nasıl açık kapılar yaratabileceğini göstermektedir (Dyke, 2005: 79).

NATO açısından bu anlaşmazlık, ittifakın caydırıcılık duruşundan ödün vermeden ittifak içi anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapma kapasitesini sınamaktadır. İttifakın 2022 Stratejik Konsepti "stratejik rekabete" karşı dayanıklılığı vurgulamakta ve dolaylı olarak üyeleri anlaşmazlıkları tek taraflı iddialar yerine çok taraflı yasal mekanizmalar yoluyla çözmeye teşvik etmektedir ("NATO's Concept for Deterrence

and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA) | The Belfer Center for Science and International Affairs", 2023).

Anlaşmazlığın çözilememesi, Rusya ile Ukrayna konusunda gerginliğin arttığı ve Türkiye'nin Akdeniz'de iddialı olduğu bir dönemde NATO'nun güneydoğu kanadının parçalanması riskini taşımaktadır. Ayrıca, çözülmemiş toprak anlaşmazlıklarının (örneğin Kosova-Sırbistan gerilimi) demokratik sağlamlaşmayı zaten engellediği bir bölge olan Batı Balkanları bütünleştirme yönündeki AB çabalarını da zorlaştıracaktır.

2.4.1. Anlaşmazlığın Ekonomik ve Enerji Kaynaklarına Etkisi

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanları anlaşmazlığı, her iki ülkenin ekonomik ve enerji çıkarlarını derinden etkilemektedir. Doğu Akdeniz'de son müzakereler, Arnavutluk'un anayasal kısıtlamaları ve Yunanistan'ın BMDHS kapsamında tek taraflı hidrokarbon arama faaliyetleri nedeniyle sekteye uğramıştır. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrası toparlanma döneminde, enerji güvenliği ve ekonomik dayanıklılık her iki ülke için öncelik kazanmıştır (Gökçe vd, 2024: 8).

İyon Denizi'nde, hidrokarbon rezervleri milyarlarca varil petrole eşdeğer kaynak potansiyeli sunmaktadır. BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerinin yorumlanmasındaki farklılıklar, özellikle Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (Romanya v. Ukrayna) kararındaki emsal çerçevesinde tartışılmaktadır (Lathrop, 2009: 722). Ayrıca, Korfu Kanalı ve İyon Denizi'nde BMDHS Madde 61 (koruma) ve 62 (kullanım) kapsamındaki çözülmemiş balıkçılık hakları, paylaşılan pelajik stokların aşırı sömürülmesi riskini doğurmaktadır (Vielmini vd, 2017: 4).

Yunanistan'ın Arnavutluk'un başlıca yatırımcısı ve ticaret ortağı olarak konumu, iki ülke ekonomilerinin karşılıklı bağımlılığını vurgulamaktadır. Ancak, BMDHS Madde 15 kapsamında çözülmemiş sınırlandırma iddiaları, sınır ötesi enerji projelerine ve balıkçılık yönetimine yasal belirsizlik getirerek yatırımcı güvenini azaltmıştır. Bu istikrarsızlık, özellikle Arnavutluk'un GSYİH'si için kritik öneme sahip

olan Yunanistan'daki diasporasından gelen işçi dövizlerini de olumsuz etkilemektedir (Rougier ve Yol, 2019: 1811).

Arnavutluk'un ekonomik kalkınma stratejisinin temel taşlarından biri olan doğrudan yabancı yatırımları çekme kapasitesi, Yunanistan MEB sınırları ve BMDHS kapsamındaki kıta sahanlığı hakları konusunda çözülmemiş deniz sınırlandırma ihtilafları nedeniyle önemli risklerle karşı karşıyadır (Nemeth vd, 2014: 128). İyon Denizi'nde, çakışan yetki taleplerinden kaynaklanan düzenleyici belirsizlikler, tutarsız ruhsatlandırma rejimleri yatırımcıları caydırmıştır (Ioannides, 2019: 362).

Görüldüğü gibi Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki çözülmemiş deniz sorunu, ikili ekonomik ilişkileri engellemeye devam etmekte ve deniz dibi kaynaklarının kullanımına dayanan açık deniz endüstrilerinde yabancı yatırımları caydıran yetki alanı belirsizlikleri yaratmaktadır. BMDHS'nin münhasır MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını düzenleyen 74. ve 83. maddeleri kapsamında kesin bir sınırın olmaması, özellikle hidrokarbon arama ve sınır ötesi balıkçılık yönetiminde düzenleyici idareyi ve istikrarı sekteye uğratmıştır.

2.4.2. AB Üyeliği ve Bölgesel İstikrar Üzerindeki Etkisi

Arnavutluk'un Avrupa Birliği üyeliği arayışı, iç politika yapılarını temelde yeniden şekillendiren kapsamlı siyasi, ekonomik ve yasal reformlar için birincil düzeyde itici güç olmuştur. Özellikle 2000'li yıllar, AB'ye katılım hedeflerinin Arnavutluk'un politika gündeminde ön plana çıkmasına tanıklık etmiş ve Tiran'ı Kopenhag kriterlerini karşılamak ve adaylık statüsünü ilerletmek için yargı bağımsızlığı, yolsuzlukla mücadele önlemleri, kamu yönetimi reformu ve piyasanın serbestleştirilmesi konularında katı standartlar benimsemeye zorlamıştır (Dhamo ve Dhamo, 2024: 199).

İyon Denizi'ndeki ihtilaflı deniz sınırı anlaşmazlığı nedeniyle Yunanistan ile süregelen ikili gerilimler, AB katılım süreci önceliklerinin merkezinde yer almaya devam eden daha geniş bölgesel istikrar sorunlarını yansıtarak bu gidişatı zorlaştırmaktadır. Arnavutluk'un AB'ye katılım sürecinde bölgesel iş birliği ve

kurumsal reformlara olan bağılılığına rağmen, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki diplomatik ilişkiler, ikili görüşmelerde kalıcı bir konu olmaya devam eden deniz sınırı anlaşmazlığı nedeniyle önemli bir gerilimle karşı karşıya kalmıştır (Nemeth vd, 2014: 126).

Arnavutluk'un AB'ye katılım süreci ile Yunanistan'la diplomatik ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığı, "Arnavutluk'un AB'ye giden yolu Atina'dan geçer" iddiasıyla vurgulanmaktadır ("Albania's road toward Europe passes through Greece, says lawmaker—Tirana Times", 2009). Bu ifade, Yunanistan'ın Arnavutluk'un ilerlemesini etkileyebilen bir AB üye ülkesi olarak, özellikle de katılım aşamalarını geciktirmek veya şarta bağlamak için ikili anlaşmazlıklardan yararlanma kapasitesi yoluyla oynadığı önemli rolü yansıtmaktadır.

AB, bir aday ülkenin Birliğe katılımı için ön koşul olarak, deniz sınırı ihtilafları da dâhil olmak üzere, ikili toprak anlaşmazlıklarının kapsamlı bir şekilde çözülmesini zorunlu kılan kesin bir yasal ön koşul oluşturmuştur. Bu gereklilik sadece bir politika tercihi değil, 2018 Batı Balkanlar Stratejisi'nde ifade edildiği ve müteakip Genişleme Paketleri ile pekiştirildiği üzere AB'nin Batı Balkan genişlemesine yönelik stratejik çerçevesine yerleştirilmiş temel bir hukuki kriter teşkil etmektedir (Petrovic ve Wilson, 2021: 210).

2.5. Son Dönemdeki Diplomatik ve Politik Gelişmeler

Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki ikili diplomatik ilişkiler son yıllarda, özellikle de İyon Denizi'ndeki çözümsüz deniz sınırlandırması anlaşmazlığı konusunda dönüştürücü bir evrim geçirmiştir. Gerilimin arttığı uzun bir dönemin ardından, Başbakan Kyriakos Mitsotakis yönetimindeki Yunan hükümeti, Arnavutluk makamlarıyla yenilenen angajmana öncelik vererek anlaşmazlığa yönelik yaklaşımında stratejik bir değişiklik başlatmıştır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias ve Arnavutluk Başbakanı Edi Rama'nın 20 Ekim 2020 tarihinde Tiran'da bir araya gelerek deniz sınırı anlaşmazlığının bağlayıcı bir karara bağlanması için UAD'a sunulması konusunda resmi bir anlaşmaya vardıklarını duyurmalarıyla çok önemli bir gelişme yaşanmıştır ("Rama with Prime Minister

Mitsotakis”, 2023). Bu karar, UAD Statüsü'nün 36. Maddesi uyarınca devletlerin çekişmeli uyuşmazlıkların çözümü için mahkemenin yargı yetkisine rıza göstermelerine izin veren tasarruf hukuku (jus dispositivum) mekanizmalarına başvurarak önceki ikili müzakerelerden bir sapma anlamına gelmiştir (Proelss, 2017: 285).

UAD'ye yapılan başvuru, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 94. Maddesi uyarınca yasal olarak bağlayıcı bir yükümlülük teşkil etmekte ve her iki tarafın da mahkemenin nihai kararına uymasını gerektirmektedir. Bu hareket, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin (VCLT) 26. Maddesi kapsamındaki iyi niyet ilkesinin yanı sıra, UAD'nin deniz sınırlandırma içtihadında sürekli olarak uyguladığı BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinin hakkaniyete uygun paylaşırma yetkisiyle de uyumludur (Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları, 1969; Libya/Malta, 2009) (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 20). Arnavutluk hükümeti, UAD'nin yargı yetkisinin Anayasasının üstünlük maddesine ve emredici hukuk kuralları (jus cogens) adaleti ve orantılılık normlarına uygunluğu sağlayacağını ve böylece bağlayıcı olmayan ikili anlaşmalara yönelik önceki anayasal itirazları ele alacağını vurguladı. Bu gelişme, anayasal zorunlulukları BMDHS yükümlülükleriyle uzlaştırırken, uluslararası hukuk kapsamında bölgesel deniz yetki alanının istikrara kavuşturulmasına yönelik kritik bir adıma işaret etmektedir (Reinhold, 2017: 47).

Bu diplomatik değişimin stratejik önemine rağmen, taraflar özel anlaşma için sürdürdükleri müzakerelerin şartlarını ya da UAD başvurularına ilişkin usul mekanizmalarını henüz açıklamış değillerdir. Bu belirsizlik, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (VCLT) Madde 26'da (anlaşmalara uyulması gerektiği) yer alan şeffaflık ilkesi ve uluslararası yargılamada kamusal hesap verebilirliğin sağlanmasına yönelik uluslararası hukuk yükümlülüğü kapsamında usule ilişkin endişelere yol açmaktadır (Heffes ve Kotlik, 2014: 1217). Arnavutluk hukuk çevreleri, özel anlaşmadaki herhangi bir belirsizliğin UAD'nin yargı yetkisi temelini zayıflatabileceği ve mahkemenin anlaşmazlığın parametrelerine açık bir rıza gösterilmemesi nedeniyle Statüsünün 36(2) Maddesi uyarınca davayı reddetme riskini doğurabileceği konusunda uyarıda bulunmuştur. Buna karşılık, Yunan hükümeti eşit mesafe/özel koşullar

doktrinine (Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları, 1969 UAD) bağılılığını yinelemiş ve BMDHS Madde 121(3) kapsamında adalarının stratejik konumunu dikkate alan bir sınırlandırma yöntemini savunmuştur (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 16).

Usule ilişkin bu çıkmaz, her iki tarafın da özel hukuk (lex specialis) antlaşma yükümlölüklerine ve yerleşik içtihat (stare decisis) ilkesine sıkı sıkıya bağılı kalarak sonuçlandırması ve UAD'nin nihai kararının anayasal yetkilere saygı gösterirken uyuşmazlığı uluslararası hukuk sınırları içinde çözmesini sağlaması gerektiğinin altını çizmektedir. Bununla birlikte, şeffaflık eksikliği, geçici deniz yetki alanlarını çevreleyen yasal belirsizliğı sürdürmekte ve VCLT Madde 26 kapsamındaki iyi niyet ilkesine aykırı tek taraflı eylemlerden kaçınmak için acil diplomatik açıklık gerektirmektedir (Heffes ve Kotlik, 2014: 1218).

Öte yandan, Arnavutluk Cumhuriyeti, Avrupa entegrasyonu yolunda karşılaştığı önceki zorluklara rağmen, Yunanistan'ın stratejik diplomatik desteğıyle önemli ölçüde ilerlemiş olan Avrupa Birliğı'ne (AB) katılım arayışını sürdürmektedir. Yunanistan Cumhuriyeti'nin 2023'teki AB Dönem Başkanlığı sırasında Arnavutluk, Avrupa Birliğı Antlaşması'nın (ABA) 49. Maddesi uyarınca resmi adaylık statüsü kazanmış ve Yunanistan'ın Avrupa Konseyi'ndeki savunuculuğı sayesinde bir dönüm noktasına ulaşılmıştır (Dhamo ve Dhamo, 2024: 199). Bu gelişme, Selanik Zirvesi (2003) tarafından onaylanan ve 2023 AB-Batı Balkanlar Zirvesi'nde yeniden teyit edilen, Arnavutluk ve diğler Batı Balkan ülkelerinin üyelik koşulluluğunun tasarruf hukuku ilkesi kapsamında AB'ye entegrasyonunu hızlandırmak için bağlayıcı taahhütler oluşturan siyasi bir çerçeve olan "Gündem 2014"ün onuncu yıldönümüne denk gelmiştir (Džankić, Keil ve Kmezić, 2018: 1-2).

Yunan hükümetinin desteğı, mevcut üye devletlere "barışı, barışın değerlerini ve Avrupa halklarının refahını teşvik etme" görevi veren ve Kopenhag kriterlerinde yer alan demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğüne ilişkin emredici hukuk kuralları normlarına uyulmasını sağlayan ABA'nın 4(3) Maddesi kapsamındaki yükümlölükleriyle uyumludur (Basheska ve Kochenov, 2015: 410). Bununla birlikte, Arnavutluk'un adaylık statüsü, yargı reformları, yolsuzlukla mücadele tedbirleri ve AB

müktesebatına uyum da dâhil olmak üzere 2023 Konsey Sonuçlarında belirtilen kümülatif koşulların yerine getirilmesine bağlı olmaya devam etmektedir. Yunanistan'ın diplomatik savunuculuğu ile Gündem 2014 zaman çizelgesinin kesişmesi, 2022 Berlin Süreci ve 2023 Akdeniz için Birlik Eylem Planı'nda yinelendiği üzere, AB entegrasyonu yoluyla bölgesel istikrarı ilerletmeye yönelik uluslararası hukuk yükümlülüğünün altını çizmektedir (Dhamo ve Dhamo, 2024: 200). Netice olarak, günümüzde Yunanistan ve Arnavutluk ilişkilerinin önemli bir ayağını görüldüğü AB süreci oluşturmaktadır. Dolayısıyla Arnavutluk'un AB üyeliğine doğru ilerlemesi, bölgesel dayanışma ve demokratik hesap verebilirliğin emredici hukuk kuralları zorunlulukları altında usule ilişkin zorlukları aşmak için Yunanistan'ın tasarruf hukuku desteğinden yararlanırken iç hukuk çerçevelerini AB normlarıyla uyumlu hale getirme becerisine bağlı hale gelmeye başlamıştır.

Bunların yanı sıra Arnavutluk Cumhuriyeti ve Yunanistan Cumhuriyeti, çok yönlü bir iş birliği ilişkisi kurmuştur. Bu iş birliği dört temel alanda stratejik ikili iş birliğini kapsamaktadır: siyasi diyalog mekanizmaları, karşılıklı adli yardım anlaşmaları (MLATs) kapsamında adli iş birliği, sınır ötesi enerji altyapı projeleri ve sınır ötesi turizm girişimleri. Bu iş birliği, üst düzey diplomatik temasları resmileştiren Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi (Madde 14) kapsamında yılda iki kez yapılan hükümetler arası istişareler de dâhil olmak üzere, bakanlar ve devlet başkanları düzeyinde düzenli zirveler yoluyla kurumsallaştırılmıştır (Dervishi, 2019: 32-33).

Yine AB sürecinin bir parçası olarak, Siyasi alanda, taraflar ABA'nın 87. Maddesi uyarınca bir istikrar paktı oluşturarak, AB'ye katılım yörüngelerini uyumlu hale getirmek ve deniz sınırlandırması sorunu gibi çözüm bekleyen anlaşmazlıkları diplomatik yakınlaşmanın uluslararası hukuk ilkeleri aracılığıyla ele almak için periyodik ikili diyalogu zorunlu kılmıştır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 23).

Enerji alanındaki iş birliği, Enerji Topluluğu Antlaşması'nın (ECT) sınır ötesi enerji altyapısına ayrımcı olmayan erişimi zorunlu kılan 10. Maddesi ile uyumlu sınır ötesi bir girişim olan Interconnector Greece-Albania (IGRA) projesinin

uygulanmasına odaklanmaktadır (Aposporis, 2023). Turizm girişimleri ise UNWTO Küresel Turizm Etik Kuralları kapsamında koordine edilmekte ve çevresel sürdürülebilirlik ve kültürel koruma gibi emredici hukuk kuralları normlarına uygunluk sağlanmaktadır.

Ancak bunlar gibi işbirliklerinin yanı sıra Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığını çevreleyen siyasi manzara, tarihsel şikayetler ve çağdaş diplomatik angajmanlarla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olmaya devam etmektedir. Bunların başında Arnavutluk'taki Yunan azınlığın mülkiyet hakları konusu gelmektedir. Arnavutluk'taki Yunan azınlığın mülkiyet hakları konusu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1. Protokol 1. Maddesi ve Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme tarafından düzenlenen mülklerinin yasal statüsüne ilişkin anlaşmazlıklar nedeniyle çözüme kavuşturulamamıştır. Bu gerilimler aynı zamanda, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde yer alan ayrımcılık yasağı normuna uyulmasına ilişkin daha geniş kapsamlı endişeleri de beraberinde getirmektedir (Dervishi, 2019: 31-32).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRMASI ANLAŞMAZLIĞININ HUKUKİ ANALİZİ

3.1. Yunanistan ve Arnavutluk'un Deniz Yetki Alanları Konusundaki Hukuki İddiaları

Yunanistan ve Arnavutluk'un deniz yetki alanı iddiaları, uzun yıllar boyunca gelişen tarihi, siyasi ve hukuki dinamiklerin çok yönlü bir şekilde bir araya gelmesini temsil etmektedir.

Bu iddialar, uluslararası hukukun temel ilkelerinden biri olan ulusal egemenlik üzerindeki etkileri nedeniyle, ihlallerin küresel barış ve güvenliği tehlikeye atma potansiyeline sahip olması nedeniyle önemli ölçüde inceleme altına alınmıştır. Ayrıca, kıyı devletlerinin BMDHS kapsamında deniz yatağı kaynakları üzerinde MEB'i ileri sürdükleri hidrokarbonlar gibi muhtemel su altı kaynaklarıyla ilişkili ekonomik çıkarlara paralel olarak çeşitlilik göstermektedir.

BMDHS'yi resmi olarak onaylayan Yunanistan ve Arnavutluk, farklı jeopolitik öncelikler ve tarihi egemenlik iddiaları nedeniyle, özellikle 76. Madde (kıta sahanlığı sınırlandırması) ve 15. Madde (karasuları temel çizgileri) olmak üzere, hükümlerin ihtilaflı yorumlarına karışmış durumdadır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 15-16).

Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz yetki alanını düzenleyen yasal çerçeve, temel olarak her iki ülkenin de onayladığı (Yunanistan 1995'te, Arnavutluk 2003'te) BMDHS'de yer almakta ve böylece her iki ülkeye de Madde 3'te belirtilen karasuları, Madde 56'de belirtilen münhasır ekonomik bölgeler ve Madde 76'de belirtilen kıta sahanlıklarının sınırlandırılması ile ilgili hükümlere uyma konusunda yasal bir yükümlülük getirmektedir (Nemeth vd, 2014: 125).

Bu yerleşik yasal çerçevenin varlığına rağmen, Yunanistan'ın 2020'de tek taraflı olarak deniz yetki alanlarını genişlettiğini iddia etmesi ve böylece 2009'da yürütülen ikili görüşmelerden bu yana ele alınmayan gerilimleri yeniden alevlendirmesi nedeniyle, özellikle İyon Denizi'ndeki kıta sahanlığının sınırlandırılmasıyla ilgili anlaşmazlıklar ortaya çıkmaya devam etmektedir (Halog,

2021: 3). Bu söylemden çıkarılan en önemli sonuç, Arnavutluk'un Yunanistan'ın iddialarına yönelik itirazlarının, Yunanistan'ın tarihsel egemenlik yorumlarına itiraz etmek için toprak sürekliliğine başvurmasının yanı sıra, temelde hakkaniyetli sınırlandırmayı öngören BMDHS Madde 74 ve 83'e dayandığıdır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 11).

Temel olarak, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki ihtilaf İyon Denizi'nin dar yapısından kaynaklanan temel bir karmaşıklıktan meydana gelmektedir. Belirli bölgelerde Arnavutluk ve Yunanistan kıyıları arasındaki mesafe 24 deniz milinden azdır ve bu durum Yunanistanın BMDHS'nin 15. Maddesi uyarınca karasularının genişletilmesi yönündeki tek taraflı iddiaları şiddetlendirmektedir (Nemeth vd, 2014: 126). Bu hüküm, İyon Denizi örneğinde olduğu gibi, kıyı şeritlerinin bitişik ya da karşıt olduğu durumlarda devletlerin sınırların adil bir şekilde belirlenmesini gerektirmektedir.

Arnavutluk'un iddiaları, deniz sınırlarının belirlenmesi ve 74. ve 83. Maddeleri kapsamında MEB'lerin oluşturulması için yasal çerçeve sağlayan BMDHS'ye dayanmaktadır. İki kıyı ülkesi arasındaki mesafenin özellikle MEB'in tüm haklarının kullanılmasını kolaylaştırmak için yeterli olmadığı durumlarda- Arnavutluk ve Yunanistan'ın kıyı şeridinin 24 deniz milinden daha az mesafede bulunduğu İyon Denizi örneğinde olduğu gibi- karasuları ve MEB'lerin sınırlandırılması, istisnai durumlar (adaların yakınlığı veya doğal koyların varlığı gibi) değişiklik gerektirmedikçe, BMDHS'nin 15. Maddesinde öngörülen eşit uzaklık ilkesine göre yapılmaktadır (Blythe, 2024: 34). Bu tür değişiklikler, coğrafi özelliklerin dikkate alınmasını gerektiren ve böylece sınırlandırmanın her iki devlete de keyfi avantajlar sağlamasını engelleyen 15. Madde hükümlerine uygundur.

Sonuç olarak, Arnavutluk, BMDHS'nin 15. Maddesinde yer alan eşit uzaklık ilkesinin, özellikle dar boğazların ve bitişik kıyıların adil çözümler gerektirdiği İyon Denizi'nde, Yunanistan ile deniz sınırlarının belirlenmesinde geçerli olması gerektiğini savunmaktadır (Madagwa, 2024: 4). Arnavutluk'un tutumu, uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesini ve sınır anlaşmaları yapılmaya kadar hakkaniyetli bir şekilde sınırlandırılmasını öngören BMDHS Madde 74(3) ve 83(3) ile uyumludur.

Arnavutluk, 2020 yılında anlaşmazlığı UAD'a havale ederken bu yasal çerçeveyi daha da vurgulamış ve uluslararası hukuk kapsamında tarafsız yargıya duyulan ihtiyacın altını çizmiştir (Nguyen ve Nguyen, 2022: 46).

3.2. Anlaşmazlığa Konu Alanlar

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz anlaşmazlığı alanlarının ayrıntılı bir analizi, anlaşmazlığın karmaşıklığına katkıda bulunan belirli coğrafi, yasal ve politik faktörlerin incelenmesini içerir.

Bu bağlamda Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz anlaşmazlığında, sınırlandırılacak bölgeler öncelikle aşağıdaki alanları ilgilendirmektedir:

3.2.1. Karasular

Daha önce belirtildiği üzere, uluslararası deniz hukuku alanında temel bir belge, Montego Körfezi Sözleşmesi olarak anılan 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesidir. Arnavutluk Montego Körfezi Sözleşmesi'ni 2003 yılında resmen onaylarken, Yunanistan 1995 yılında onaylamıştır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 9). Deniz hukukunun temel “anayasası” olarak kabul edilen bu sözleşmede yer alan hükümler uyarınca, her egemen devletin kendi karasularının coğrafi sınırlarını resmi olarak ilan etme ve belirleme hakkına sahip olduğu, ancak ilan edilen bu sınırların kıyı şeridinden itibaren en fazla on iki deniz mili mesafeyi aşmaması gerektiği belirtilmektedir (Rothwell & Stephens, 2023: 40). “Karasuları”nın özel olarak tanımlanması, özellikle Korfu, Lazareto, Erikuza ve Othonoi Yunan adaları olmak üzere, Arnavutluk ve Yunanistan'ın kıyı şeridiyle ilgili olarak bu tanımlamanın yorumlanmasına ilişkin hukuki tartışmalara yol açmıştır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 9). Bu çerçevede hem Arnavutluk hem de Yunanistan, tarihi olaylar, siyasi dinamikler ve uluslararası hukuk ilkelerinin bir araya gelmesinden etkilenerek karasularını belirleme sürecini başlatmışlardır.

3.2.1.1. Yunanistanın Karasuları Beyanları, Tarihsel Bağlam, Önemli Açıklamalar ve Gelişmeler

Yunanistan, geniş kıyı şeridine ve adalara dayanarak karasuları üzerindeki haklarını tarihsel olarak ileri sürmüştür. Yunanistan'ın adalarının komşu ülkelere yakınlığı, ülke için tarihsel zorluklar yaratmıştır. Karmaşık coğrafya ve jeopolitik sorunlar, Yunanistan'ın 2020'ye kadar 6 deniz mili karasuları sınırını korumasına yol açmıştır. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden (UNCLOS) önce Yunanistan'ın karasularına ilişkin ilk iddiası uluslararası hukuk geleneğine dayanmaktadır. UNCLOS'un 1982'de yürürlüğe girmesiyle Yunanistan, karasularını 12 deniz miline genişletme seçeneğini elinde tutmuştur. Ancak Yunanistan, Türkiye ile olan anlaşmazlıklar nedeniyle, çoğu bölgede bu hakkını kullanmaktan kaçınmıştır (Darques, 2024: 96). 2018 yılında ise Yunanistan, İyon Denizi'ndeki karasularını 12 deniz mili mesafeye çıkarma hedefini açıkça teyit etti. Bu hamle, Yunanistan'ın batı deniz sınırları üzerindeki hakimiyetini arttırırken, daha çekişmeli olan Ege Denizi'nde düşmanlıkların kışkırtılmasından kaçınmak için titizlikle düzenlenmiştir.

Nihayetinde, Ekim 2020'de Yunanistan, İyonya Denizi'ndeki karasularını resmi olarak 6 deniz milinden 12 deniz miline genişleterek İyonya Adaları'ndan Arnavutluk ve İtalya'ya bitişik kıyı şeridine kadar olan bölgeyi kapsayacak şekilde önemli bir adım atmıştır (Darques, 2024: 99). Bu deklarasyon, Yunanistan Parlamentosu tarafından çıkarılan 4767/2021 sayılı Kanunla resmileştirildi ve Yunanistan'ın yaklaşık bir asır sonra karasularını genişletmek için ilk kez yasal bir tedbir aldığı anlamına gelmektedir (*Greece OKs Doubling Territorial Waters in Ionian Sea*, 2021).

Söz konusu mevzuatın 1. ve 2. Maddeleri uyarınca; “Bu tüzük, Mora Yarımadası'nda yer alan İyonya Adaları Bölgesi'nin en kuzey ucundan Tainaro Burnu'na kadar uzanan deniz bölgesinin tamamına uygulanmaktadır. Belirtilen bölge, 10 Aralık 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (2321/1995 sayılı Kanun, A' 136) 121. Maddesinde belirtildiği üzere, kıyı anakarasının yanı sıra Yunan Topraklarını oluşturan adaları ve resifleri de kapsamaktadır. Yunanistan Cumhuriyeti, uluslararası hukuk teamüllerini de kapsayan 10 Aralık 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde öngörülen yetkilerini, kendi yetki

alanındaki ilave bölgeler de dahil olmak üzere, muhafaza etmektedir” (*Νόμος 4767/2021 - ΦΕΚ Α 9/21.01.2021*).

Hava sahasının üst sınırlarının ötesinde yer alan ve 1. Maddenin birinci paragrafında tanımlanan coğrafi kapsam dahilindeki kıyı bölgesinin genişliği açıkça on iki (12) deniz mili olarak belirlenmiştir; bu ölçüm, sadece kapanan koyları değil, aynı zamanda deniz sınırlarının belirlenmesiyle ilgili düz hatları da kapsayan kıyı şeritlerinin temel referanslarına dayalı olarak titizlikle hesaplanmıştır. Ayrıca, bu esas hatların, karasularının doğru bir şekilde belirlenmesini ve deniz kaynaklarının kapsamlı bir şekilde yönetilmesini kolaylaştıran ve böylece kıyı çevresinin etkili bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunan kritik referans noktaları olarak hizmet ettiğinin kabul edilmesi zorunludur. Dolayısıyla, kıyı bölgesinin tanımlanması ve ölçülmesini çevreleyen yasal çerçeve, kıyı devletlerinin yetki haklarını desteklediği ve belirlenen alanlarda deniz ekosistemlerinin sürdürülebilir kullanımını sağladığı için büyük önem taşımaktadır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 19).

Yunanistan tarafından alınan bu karar, özellikle Arnavutluk özelinde büyük ilgi uyandırmış ve çeşitli tepkilere yol açmış, dolayısıyla Arnavutluk'un deniz yetki alanlarına ilişkin olası sonuçlara dair sorgulamalara yol açmıştır (Reci & Zefi, 2021: 303). Bu açıklamanın ardından Arnavutluk Başbakanı Edi Rama konuya ilişkin bakış açısını dile getirdi: “Denize kıyısı olan herhangi bir ülkenin, başka bir ülkenin çıkarlarını ihlal etmemek kaydıyla, karasularını en fazla 12 mile kadar genişletmesi Uluslararası Deniz Hukuku tarafından tanınan egemenlik hakkıdır” diyen Rama, 'bu genişlemenin Arnavutluk'un deniz alanlarıyla ilgili olmadığını' vurgulamıştır (“*Zgjerimi Me 12 Milje Në Det s’ka Lidhje Me Ne*” Mediat Greke Jehonë Deklaratave Të Ramës, Çfarë Shkruajnë Për Marrëveshjen Me Athinën Zyrtare, 2020). Bununla birlikte, bu açıklama Arnavutluk'ta deniz hukukunu çevreleyen söylemle ilgilenen akademisyenleri, politika yapıcıları ve medya kuruluşlarını daha da harekete geçirmiştir (Ndoj, 2015).

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) her ülkeye karasularını en fazla 12 deniz miline kadar genişletme yetkisi vermesi nedeniyle, bu hakkın uygulanamayacağı bazı durumlar mevcuttur. İleride daha ayrıntılı olarak ele alınacak olan Yunanistan ve Arnavutluk bağlamında, Korfu, Lazaretto, Erikousa ve

Othonoi gibi Yunan adalarının Arnavutluk kıyı şeridine yakınlığı, söz konusu ayrıcalığa sınırlamalar getirmektedir (Reci & Zefi, 2021: 307).

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) “Kıyıları bitişik veya karşı karşıya olan Devletler arasında karasularının sınırlandırılması” başlığını taşıyan 15. Maddesinde şu ifadeler yer almaktadır “İki Devletin kıyılarının birbirine bitişik veya doğrudan karşı karşıya olduğu durumlarda, her iki Devlet de, aksi karşılıklı olarak kararlaştırılmadıkça, karasularını, belirleyici noktaları her bir Devletin karasularının ölçüldüğü ana esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan ortay hattın ötesine genişletme imtiyazına sahip olmayacaktır. Ancak bu hüküm, tarihi hakların veya diğer istisnai faktörlerin her iki Devlet için de karasularının farklı bir şekilde sınırlandırılmasını gerektirdiği durumlarda uygulanmayacaktır” (Rothwell & Stephens, 2023: 392; United Nations Convention on the Law of the Sea, Article 15).

Yunanistan'ın İyon Denizi'ndeki karasularını genişletmesi, iki ülkenin bu bölgede deniz sınırına sahip olması nedeniyle Arnavutluk üzerinde doğrudan bir etki yaratmıştır. Bu genişleme, Arnavutluk ve Yunanistan arasında halihazırda oldukça tartışmalı bir konu olan ve çözüme kavuşturulamayan deniz sınırı anlaşmazlığını çevreleyen karmaşıklığı daha da arttırmıştır (Cenaj, 2014: 145). İki ülke arasında 2009 yılında imzalanan ve bu anlaşmazlığı çözmeyi amaçlayan deniz anlaşması, daha sonra 2010 yılında Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından adilliği, hakkaniyeti ve sınırlandırma için kullanılan metodolojiye ilişkin endişeler nedeniyle geçersiz kılınmıştır (Ndoj, 2015: 140). Mahkemenin kararı, Arnavutluk'un çıkarlarını da dikkate alan daha adil bir çözümün gerekliliğinin altını çizmiştir (Cenaj, 2014: 147).

Arnavutluk ile yeni bir anlaşmaya varmadan karasularını tek taraflı olarak genişleten Yunanistan, bölgede etkili bir şekilde yeni bir jeopolitik gerçeklik yaratmıştır ve bu gerçeklik Arnavutluk'un sonraki müzakerelerdeki tutumunu etkileyebilecek bir gerçekliktir. Bu eylem, iki ülke arasındaki güven potansiyelini tehlikeye atmakta ve adil ve karşılıklı kabul edilebilir bir çözüm arayışını zorlaştırmaktadır (Goga, 2022: 16).

Yunanistan'ın iddiası prensipte Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (UNCLOS) 2. Maddesinde öngörülen hükümlerle uyumlu olmakla birlikte, 15. Maddenin önemi ve mevcut koşullara sağladığı açıklık göz ardı edilmemelidir. Başta BMDHS olmak üzere uluslararası hukuki çerçeveler, karşıt veya

bitişik kıyı şeridinde sahip devletler arasında deniz sınırlarının belirlenmesinin, eşitlik ve hakkaniyet ilkeleri temelinde ve ilgili koşullara bağlı faktörler dikkate alınarak tarafların karşılıklı rızasıyla yapılması gerektiğinin altını çizmektedir.

İlerleyen 2021-2023 yılları arasında Yunanistan, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi kapsamındaki karasularını Ege Denizi de dahil olmak üzere çeşitli bölgelerde 12 deniz miline çıkarma hakkını savunmaya devam etmiştir; ancak Türkiye ile anlaşmazlık olasılığı nedeniyle bu genişletmeyi uygulamaktan kaçınmıştır (Tsaltas, 2022: 5).

Görünen o ki Yunanistan'ın İyon Denizi'ndeki karasularını genişletme kararı, Arnavutluk ile olan deniz sınırlarını etkilemeyi ve gelecekte başka alanlarda yapılacak genişletmeler için potansiyel bir model oluşturmayı amaçlamaktadır. Buna rağmen Yunanistan bir yandan BMDHS kapsamındaki yasal haklarını korumaya çalışırken diğer yandan da bölgedeki gerilimleri yönetmek için genişlemeye dikkatle yaklaşmaktadır (Tsaltas, 2022: 15).

Yunanistan ve Arnavutluk'un karasuları, özellikle karşı kıyı şeritleri arasındaki mesafenin 24 deniz milinin altında olduğu Korfu Kanalı gibi kapalı bölgelerde çakışabilmektedir. Başlıca engel, özellikle Korfu ve Othonoi gibi yakın Yunan adalarının etkisi göz önüne alındığında, iki ülkenin karasuları arasındaki kesin sınır çizgisini belirlemektir. Anlaşmada belirtilen hükümlerin Yunan adalarından itibaren yürürlüğe gireceği düşünüldüğünde, Arnavutluk'un deniz topraklarının önemli bir bölümünden Yunanistan lehine fiilen feragat ettiği açıktır (Cenaj, 2014: 147). Orta hat veya karasularının sınırlandırılması Arnavutluk'un kıyı karasından başlatılırken, Yunanistan için Arnavutluk'a en yakın adadan başlamaktadır. Ayrıca, anlaşma çerçevesinde, Yunanistan'ın talebi doğrultusunda, temel çizgiyi belirlemek için Ksamil Boğazı'nda bulunan Barketa (Barchetta) kayası kullanılarak “orta hat” yaklaşımı kullanılmıştır. Bununla birlikte, 1982 Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 121. Maddesi adalar ve kayalar arasında belirgin bir ayırım yapmakta ve insan yerleşimi ön koşulunu getirmektedir. Barketa, gelgit hareketleri nedeniyle görünürlük dalgalanmalarına maruz kalan bir kaya olarak sınıflandırılmıştır. Yunanistan, Barketa kayalığının Korfu Adası ile birlikte bir takımada oluşturduğunu ileri sürerek bu zorluğu hafifletmektedir (Ndoj, 2015: 138).

Bu durum, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nde (UNCLOS) yer alan Hakkaniyet İlkesine aykırı olduğunu ve İyonya gibi yarı kapalı bir denizin gerektirdiği “özel koşulların” dikkate alınması ilkesine uygun olarak yürütülmediğini göstermektedir. Sonuç olarak, bu senaryoda Arnavutluk 15 km²'lik bir deniz alanını kaybetmektedir. Bununla birlikte, bu tür durumlarda, uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak hakkaniyetli bir çözüme ulaşmak için bölgenin coğrafi yapısının hesaba katılması gerekmektedir (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 20).

Arnavutluk yasal söylemi çerçevesinde, Anayasa Mahkemesi'nin önde gelen bir hukukçusu, Yunanistan'ın İyon Denizi'ndeki karasularını 12 deniz mili mesafeye kadar genişletme yönündeki tek taraflı kararının veya eyleminin adalar veya kayalık oluşumlar üzerinde tek taraflı etki yaratamayacağını ifade etmiştir (Argjiroja, 2020).

UNCLOS kapsamında taraflar arasında eşitlik, mütekabiliyet ve adaletin sağlanmasında hakkaniyet ilkesinin uygulandığını vurgulayan yetkili, hakkaniyet ilkesinin adaletsizliklerin giderilmesinde bir tür düzeltici adalet işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Bu duruma yönelik olarak, devletler için eşit faydalar sağlayacak düzenlemeler hayata geçirilmelidir (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 20)

Karasularının sınırlandırılmasıyla ilgili olan BMDHS'nin 15. maddesinde kullanılan ifadeler doğrudan hakkaniyet ilkesinden bahsetmemektedir; bunun yerine istisnai durumlara atıfta bulunmaktadır ve bu durumlarda, Uluslararası Adalet Divanı ve çeşitli uluslararası yargı mercileri tarafından yorumlandığı üzere, aslında ima edilen hakkaniyet ilkelerinin kullanılmasıdır (Reci & Zefi, 2021: 306).

3.2.1.2. Arnavutluk'un Karasuları Beyanları, Tarihsel Bağlam, Önemli Açıklamalar ve Gelişmeler

Arnavutluk'un deniz alanlarının ilanı ve idaresine ilişkin yöntemi, on yıllar boyunca dalgalanan siyasi rejimlerden, değişen uluslararası ittifaklardan ve diplomatik stratejilerin evriminden etkilenerek önemli dönüşümler geçirmiştir. Komünist dönemdeki kapsamlı 15 deniz mili iddiasından uluslararası yasal çerçevelerle uyumlu çağdaş düzenlemelere geçiş, Arnavutluk'un deniz sınırı politikalarının yasal doktrinler,

ulusal çıkarlar ve komşu devletlerle etkileşimlerden kaynaklanan karmaşıklıkların çok yönlü etkileşimi ile nasıl şekillendiğini göstermektedir. Arnavutluk bu karmaşıklıklar arasında manevra yapmaya çalışırken, uluslararası hukuka ve diplomatik çözümlere olan kararlı bağlılığı, deniz anlaşmazlıklarını ele alma ve egemenliğini koruma yaklaşımının temelini oluşturmaya devam etmektedir (Darques, 2024: 99). Bu zaman dilimi, Arnavutluk'un karasularına ilişkin beyanlarını inceleyerek tarihi olayların, yasal düzenlemelerin ve diplomatik girişimlerin ülkenin deniz egemenliğini ve komşu ülkelerle etkileşimlerini nasıl etkilediğini göstermektedir (Darques, 2024: 99).

Soğuk Savaş boyunca Arnavutluk ve Yunanistan, karasuları ile ilgili olarak düzensiz de olsa diplomatik ilişkilerini sürdürmüştür. Arnavutluk'un komünist döneminde resmi diplomatik bağların bulunmamasına rağmen, 1958 yılında Yunanistan ve Arnavutluk arasında Korfu Kanalı ile ilgili devam eden iletişimi gösteren bir protokol imzalanmıştır. Diplomatik ilişkiler 1971 yılında yeniden tesis edilmiş ve 1996 yılında dostluğun ve egemenliğe karşılıklı saygının önemini vurgulayan ve her iki ülke tarafından sınırların kabul edildiğini teyit eden bir antlaşmanın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Arnavutluk'un 1961 ve 1970 yıllarındaki ulusal kararnamele karasularını ve sınırlarını daha da sağlamlaştırarak devletin sınırlarını güçlendirmiştir (Reci & Zefi, 2021: 301).

Arnavutluk'un deniz sınırları çeşitli resmi kararnamelerle yeniden teyit edilmiştir, bu da siyasi geçişlerin Yunanistan ile olan yerleşik deniz sınırlarını etkilemediğini göstermektedir. Sonuncusunun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle sonuçlanan 2001'den 2008'e kadar mevzuatın gelişimi, Arnavutluk'taki sınır tanımlarını düzenleyen dinamik yasal ortamın altını çizmektedir (Németh, 2022).

Arnavutluk'un deniz yetki alanlarına ilişkin iddialarının temeli, Enver Hoca liderliğindeki komünist rejimin 15 deniz mili genişliğinde bir karasuları uzunluğu ilan ettiği 1946 yılına kadar uzanmaktadır. Bu deklarasyon, ulusların çoğunluğu tarafından benimsenen 3 deniz mili karasuları sınırı şeklindeki hakim standarttan ayrılması nedeniyle dikkat çekiciydi.

Arnavutluk, 1946 yılında, Korfu Kanalı olayından bir yıl sonra, belirlenen esas hattan 6 deniz mili uzanan karasularını ilk kez resmen ilan etmiştir. Arnavutluk, 1 Mart 1960 tarihinde, Adriyatik Denizi'ndeki karasularını geleneksel esas hattı kullanarak 10 deniz mili genişliğe çıkarmıştır. Arnavutluk 1970 yılında çıkardığı bir kararname ile karasularının hem taban çizgisini hem de genişliğini yeniden gözden geçirmiştir. Bu kararname, karasularının 10 deniz milinden 12 deniz miline genişletilmesiyle sonuçlanan düz esas hat metodolojisini uygulamaya koymuştur (Blake & Topalović, 1996: 53).

1970 Kararnamesi, Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi ile belirlenen 12 deniz mili sınırını aşarak karasularını 15 deniz miline genişletmek suretiyle ilave değişiklikler yapmıştır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 9). Amerika Birleşik Devletleri bu genişlemeye kabul edilemez olduğu gerekçesiyle itiraz etmiştir. Kararnameye göre karasuları Buna Nehri'nin ağzından Adriyatik Denizi'ne kadar uzanmakta ve iç sular İyonya Denizi'nin koylarını da kapsayacak şekilde genişletilmekteydi (Blake & Topalović, 1996: 57).

1991-2000 yılları arasındaki dönem, Arnavutluk'un deniz sınırlarına yaklaşımında, uluslararası siyasete uyum sağlama ve komünizm sonrası demokrasiye geçiş ve global dünyaya bütünleşme arzusundan kaynaklanan kayda değer bir değişimi temsil etmektedir. 1991'de komünist rejimin yıkılmasıyla birlikte Arnavutluk demokratik bir yönetim yoluna girmiş ve uluslararası toplumla yeniden bütünleşme arayışına girmiştir. Bu aşama, Arnavutluk'un uluslararası hukuk ilkelerine, özellikle de deniz hukukuna ilişkin olanlara uyum sağlamasının başlangıcını ifade etmektedir (Vickers, 2011). Komünizm sonrası yönetim, denizcilik düzenlemelerini uluslararası hukukla uyumlu hale getirmenin bölgesel dengeyi geliştirmek, yabancı sermayeyi cezbetmek ve komşu ülkelerle diplomatik bağlar kurmak için zorunlu olduğunu kabul etti (Reci & Zefi, 2021: 300).

Arnavutluk 1998 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne uygun olarak kıyı devletlerine 12 deniz mili içerisinde karasularını belirleme yetkisini onaylamıştır. Bu onay, Arnavutluk'un yasal yapılarını güncelleme ve uluslararası deniz yasalarına uyma girişiminde önemli bir ilerleme anlamına gelmekteydi.

UNCLOS'a katılmak, Arnavutluk'un deniz sınırlarını uluslararası hukuka uygun olarak belirlemesini sağlamış, böylece anlaşmazlık potansiyelini azaltmış ve evrensel olarak kabul edilen bir çerçeve içinde otoritesini güçlendirmiştir (Németh, 2022). Arnavutluk, 12 deniz mili sınırını uygulayarak sadece komşu ülkelerle sınırlarını uyumlu hale getirmekle kalmamış, aynı zamanda balıkçılık ve hidrokarbonlar gibi açık deniz kaynaklarının yönetimi için çok önemli olan münhasır ekonomik bölgeler (MEB'ler) ve kıta sahanlığı sınırlarına ilişkin devam eden tartışmaları da kolaylaştırmıştır (Reci & Zefi, 2021: 305).

2001'den 2005'e kadar Arnavutluk, karasuları sınırının UNCLOS'un gerekliliklerine uygun olarak 12 deniz miline resmi olarak ayarlanmasını başlatmıştır. Bu düzenleme, Arnavutluk'un Avrupa-Atlantik entegrasyonu hedeflerine uygun olarak yasal ve düzenleyici çerçevelerini güncellemeye yönelik daha geniş bir girişimin parçasıydı. 19 Nisan 2001 tarihinde Arnavutluk, ülkenin karasuları sınırını 12 deniz mili olarak resmen belirleyen 8771 sayılı Kanunu uygulamaya koymuştur. Arnavutluk'un 12 deniz mili sınırını kabul etmesi, uluslararası hukuka bağlılığının bir kanıtıdır ve uluslararası müzakerelerdeki itibarını güçlendirmektedir. Ayrıca, bu mevzuat Arnavutluk'un karasuları için kesin ve evrensel olarak kabul gören bir çerçeve sunarak başta Yunanistan ve İtalya olmak üzere komşu ülkelerle yapılacak deniz sınırı tartışmalarına zemin hazırlamaktadır. Arnavutluk'un ilanına başka hiçbir ülke tarafından itiraz edilmediğini belirtmek önemlidir (Ndoj, 2015). Nihayetinde, 20 Haziran 2003 tarihinde Arnavutluk UNCLOS'u resmen onaylamıştır (Xhelilaj, 2022).

Arnavutluk, Yunanistan ile imzalayacakları anlaşmanın 1 yıl öncesinde, 24 Ocak 2008 tarihinde karasularını belirleme yöntemini değiştiren 9861 sayılı kanunun kabul edilmesiyle 2008 yılında önemli bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Kanun, karasuları sınırını otomatik olarak 12 deniz mili olarak belirlemek yerine, sınırlandırmayı komşu ülkelerle yapılacak anlaşmalara bağlı hale getirmiştir (Cenaj, 2014: 147). Bu yasa, Arnavutluk'un karasuları için önceki otomatik 12 deniz mili sınırını iptal etmiş ve bunun yerine bu suların sınırlandırılmasının komşu ülkelerle belirli anlaşmaların müzakere edilmesine bağlı olacağını öngörmüştür. Temel amaç,

tek taraflı deklarasyonlar yayınlamak yerine, deniz sınırlandırması yaklaşımında diplomatik müzakereler ve ikili anlaşmalar sağlamaktı (Reci & Zefi, 2021: 302).

Diplomatik görüşmeleri kolaylaştırma niyetine rağmen, bu yasa nihayetinde Arnavutluk'un deniz sınırı müzakerelerindeki duruşunu tehlikeye atmış ve ulusal egemenliğe yönelik önemli tehditler ortaya çıkarmıştır (Xhelilaj, 2022).

Örneğin Arnavutluk, kesin bir 12 deniz mili sınırı belirleyememesi nedeniyle bu müzakerelere dezavantajlı bir konumdan yaklaşmıştır. Uluslararası müzakereler alanında, özellikle sınır belirleme ile ilgili konularda, ulusların haklarını kesin bir şekilde ortaya koymaları çok önemlidir (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 14). 2008 yasası, sağlam ve önceden belirlenmiş bir hak iddiası sunmayarak Arnavutluk'u dezavantajlı duruma düşürmüş ve böylece müzakerelere güvencesiz bir konumdan başlamıştır. Bu kırılmalı, daha etkili komşu devletler tarafından Arnavutluk'un aleyhine kullanılarak potansiyel olarak daha az avantajlı anlaşmalarla sonuçlanabilecektir (Abdiaziz Hussein Hassan - vd., 2023).

2008'deki yasaya ilişkin bir diğer önemli endişe de müzakereler sonucunda Arnavutluk'un fiilen önceden belirlenmiş karasuları olmaksızın bırakılmış olmasıdır. Bu son derece anormal ve stratejik açıdan dezavantajlı bir durumu temsil etmektedir. Müzakerelere net bir başlangıç noktası olmadan girmek Arnavutluk'u, özellikle de birbiriyle rekabet eden hak iddialarının olduğu bölgelerde, önemli bir dezavantaja sokmaktadır (Ndoj, 2015).

Ayrıca 2008 yasası, Arnavutluk'un deniz sınırları üzerinde özellikle 2009 yılında Yunanistan ile imzaladıkları anlaşmada, daha fazla ulusal egemenlik iddia etmesi için kaçırılmış bir fırsatı temsil etmektedir (Németh, 2022: 128).

Nisan 2009 yılında, Arnavutluk ve Yunanistan arasında, İyon Denizi'ndeki karasularının sınırlarının belirlenmesini de kapsayan, deniz alanlarındaki anlaşmazlıkların giderilmesi amacıyla imzalanan anlaşma (Goga, 2022: 22) deniz sınırlarının belirlenmesinde sıklıkla kullanılan bir yöntem olan ve iki egemen ülkenin kıyı şeridi boyunca en yakın noktalardan eşit uzaklıkta bir orta hat tanımlamayı

amaçlayan eşit uzaklık ilkesine dayanmaktaydı. Anlaşmanın temel amacı, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz sınırlarını netleştirmek ve böylece İyon Denizi'nde bulunan doğal kaynakların araştırılmasını ve kullanılmasını teşvik etmektir (Dervishi, 2019: 33).

Eşit Mesafe İlkesi, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında rutin olarak kullanılan uluslararası hukukun temel bir yönünü oluşturmaktadır. Bu ilke özellikle 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) çerçevesinde ifade edilmiştir. Bu ilkenin temel amacı, iki veya daha fazla kıyı devleti arasında deniz sınırlarının adil ve huzurlu bir şekilde çözümlenmesini kolaylaştırmaktır (Karapınar, 2015). Eşit uzaklık kavramı, ilgili kıyı devletlerinin karasal sınırlarından başlayarak kıyı şeridinde eşit uzaklıkta olan noktaların birleştirilmesi suretiyle deniz sınırlarının belirlenmesiyle ilgilidir. Bu yöntem özellikle kıyı şeridi karşıt ya da bitişik olan Devletlerin yer aldığı durumlarda uygundur (Khomsin vd., 2024).

Fakat Arnavutluk Anayasa Mahkemesinin “Arnavutluk Cumhuriyeti ile Yunanistan Cumhuriyeti arasındaki deniz sınırının belirlenmesi için bu anlaşmada seçilen ilke (katı Orta Hat yöntemi) tüm bu özel koşulları dikkate almamaktadır. Bu yöntem, özellikle bu senaryonun sadece geniş bağlamda bir deniz sınırı sınırlandırması değil, temelde iki komşu egemen devlet arasındaki toprak sınırının belirlenmesi veya netleştirilmesi ile ilgili olduğu gerçeği ışığında giderek daha tartışmalı hale gelmektedir.” ifadesi ile en önemli sorun dile getirilerek Antlaşma iptal edilmiştir. Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından verilen karar, anlaşmanın Yunanistan'a haksız yere fayda sağladığı ve Arnavutluk'un ulusal çıkarlarını yeterince korumadığı yönündeki endişelere dayanmaktadır (Goga, 2022: 21).

2010 ve 2015 yılları arasında, 2009 anlaşmasının iptal edilmesinin ardından, Arnavutluk, Yunanistan ile deniz sınırı anlaşmazlıklarını çözmeyi amaçlayan diplomatik girişimlerle önemli ölçüde meşgul olmaya devam etmiştir. Bu girişimler öncelikle karşılıklı olarak kabul edilebilir, uluslararası hukuk standartlarına uygun ve adil sonuçlar sağlayacak bir çözüme ulaşmaya yöneliktir; ancak hiçbir somut eylem gerçekleştirilmedi. Yunanistan, Anayasa Mahkemesi tarafından verilen iptal kararını

tanımamakta ısrar etti ve Arnavutluk'un anlaşma şartlarına uyması konusunda ısrar etmeye devam etmiştir (Cenaj, 2014: 147).

2018 yılında ise her iki ülke UAD'a gitme ortak kararını duyurdular fakat bu kararlar ilgili ve takip edilecek süreçlerle ilgili herhangi bir bilgi kamuoyuna aktarılmamıştır.

3.2.2. Kıta Sahanlığı

Kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmesi, uluslararası deniz hukuku alanında, özellikle de komşu devletlerin coğrafi yakınlıklarının çatışan hak taleplerine yol açtığı bölgelerde büyük önem taşımaktadır. Arnavutluk ve Yunanistan arasında İyon Denizi'ndeki kıta sahanlığı haklarına ilişkin anlaşmazlık, komşu ülkeler petrol, gaz ve mineraller de dahil olmak üzere deniz altı varlıkları üzerindeki haklarını belirlemeye çalıştıklarında ortaya çıkan zorluklara kayda değer bir örnek teşkil etmektedir (Németh, 2022: 126).

UNCLOS çerçevesinde titizlikle tanımlanan kıta sahanlığı kavramı, bir ülkenin karasularının sınırlarının ötesine uzanan karasal alanının su altındaki uzantısını temsil eder ve böylece çeşitli yasal ve ekonomik hususlar için çok önemli olan bir deniz ortamı genişliğini içermektedir. Kıyı ülkeleri kendi kıta sahanlıkları üzerinde egemenlik haklarına sahiptir ve bu da onlara hidrokarbonlar ve değerli metaller gibi çeşitli mineral kaynakların yanı sıra hem ekolojik denge hem de ekonomik sürdürülebilirlik için gerekli olan çeşitli deniz yaşamı türleri de dahil olmak üzere biyolojik kaynakları kapsayan çok sayıda doğal kaynağın araştırılması ve çıkarılmasına katılma yetkisi vermektedir (Ndoj, 2015: 138).

Kıta sahanlığı açıkça bir ulus-devletin karasal kara kütesinin okyanus yüzeyinin altında devam eden coğrafi ve jeolojik uzantısı olarak tanımlanabilmekte ve böylece söz konusu devletin yetki alanı ve kaynak yönetiminin önemli bir yönünü oluşturmaktadır (Harakaľová, 2020). Bu bağlamda, kıta sahanlığının tanımlanmasının özellikle deniz yatağı ve toprak altı ile ilgili olduğunu ve özellikle, deniz sınırları ve kaynak haklarına ilişkin uluslararası hukuk tarafından belirlenen şartlara uygun olarak

bir devlet tarafından herhangi bir resmi beyan veya iddiayı gerektirmediğini kabul etmek yerinde olacaktır.

MEB'e benzer şekilde, kıta sahanlığının sınırlandırılması, Arnavutluk kıyı şeridine bitişik Yunan adalarının yakınlığı nedeniyle karmaşık hale gelmektedir. Her iki ülkenin kıta sahanlıklarının İyon Denizi'nde kesişmesi, deniz yatağını ve toprak altını adil bir şekilde bölen bir sınırın oluşturulmasını gerektirmektedir (Reci & Zefi, 2021: 307). Temel hukuki sorgulama hem coğrafi özellikler hem de uluslararası hukukun yerleşik ilkeleri göz önünde bulundurularak, bu sahanlığın iki ülke arasında adil bir şekilde paylaşılması etrafında dönmektedir.

Arnavutluk ve Yunanistan toprakları arasında yer alan İyon Denizi, farklı derinlikler ve çeşitli jeolojik yapılarla tanımlanan çok yönlü bir deniz tabanı özelliği göstermektedir. Bu alandaki kıta sınırı, kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmesini önemli ölçüde etkilemektedir (Dannowski vd., 2019). Deniz Tabanı Morfolojisi ile ilgili olarak, İyon Denizi'nin alt tabakası, hem Arnavutluk hem de Yunanistan'a ait kara bölgelerinin doğal uzantısı üzerinde etkileri olan belirgin eğimler ve derin tabakası ayırt edilmektedir. Bu jeolojik özelliklerin kapsamlı bir şekilde anlaşılması, her iki ülkenin kıta sahanlığı haklarına ilişkin iddialarını çevreleyen hukuki söylemin değerlendirilmesi için çok önemlidir (Reci & Zefi, 2021).

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki kıta sahanlığına ilişkin tarihsel anlaşmazlık, İyon Denizi'nde deniz sınırlarının belirlenmesine yönelik önceki çabalardan etkilenmiştir. UNCLOS oluşturulmadan önce, resmi olarak bir deniz sınırı belirlemeye yönelik çok az çaba vardı, ancak bu girişimler gelecekteki anlaşmazlıklara zemin hazırlamıştır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 12).

UNCLOS'dan önce, kıta sahanlığını özel olarak ele alan resmi bir düzenleme mevcut olmamıştır. Bununla birlikte, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki tartışmalar sık sık daha genel deniz sınırı endişelerine değinmekte ve daha sonra tırmanacak olan gerginliklerin ipuçlarını vermektedir (Németh, 2022: 125).

Nisan 2009'da Arnavutluk ve Yunanistan arasında kıta sahanlığı ve diğer deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıkları ele almak amacıyla (Yunanistan ile Arnavutluk Arasında Kıta Sahanlığı ve Uluslararası Hukuka Göre Ait Diğer Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Anlaşma) olarak bilinen bir anlaşma imzalandı. Başlangıçta uzun süredir devam eden sorunların çözümünde önemli bir ilerleme olarak algılanan anlaşma, kısa süre sonra bir çatışma kaynağı haline gelmiştir (Cenaj, 2014).

2009'da yapılan anlaşma, iki ülkeyi ayıran kıta sahanlığının sınırı olarak hizmet edecek bir orta hat belirlemek amacıyla eşit uzaklık ilkesine dayanmaktaydı. Ayrıca anlaşma, Arnavutluk kıyı şeridine yakın çok sayıda Yunan adasının varlığını kabul etmiş ve bu da deniz sınırlandırma sürecini zorlaştırmıştır (Darques, 2024: 99).

Anlaşma, özellikle Yunan adalarına kapsamlı bir nüfuz tanıyarak ve böylece Arnavutluk'un kıta sahanlığının kapsamını daraltarak Yunanistan'a karşı önyargılı davrandığına dair endişelerin dile getirildiği Arnavutluk bağlamında önemli eleştirilerle karşılaşmıştır. Anlaşmaya karşı çıkanlar, anlaşmanın Arnavutluk'un çıkarlarını yeterince koruyamadığını ve bunun da yaygın bir memnuniyetsizliğe yol açtığını iddia etmişlerdir (Cenaj, 2014: 147).

3.2.3. Münhasır Ekonomik Bölge

Münhasır Ekonomik Bölge (bundan böyle MEB olarak anılacaktır), kıyı devletinin taban çizgisinden itibaren 200 deniz miline kadar uzanan ve devletin su sütununda ve deniz tabanında bulunan hem biyotik (suda yaşayan canlılar gibi) hem de abiyotik (petrol ve doğal gaz yatakları gibi) kaynaklar dahil olmak üzere doğal kaynakları araştırmak ve kullanmak için münhasır haklara sahip olduğu bir bölgeyi kapsamaktadır (Reci & Zefi, 2021). İyon Denizi'nde sınırlandırma sorunu, hem Arnavutluk hem de Yunanistan'ın birbirlerinin hak iddialarına tecavüz etmeden 200 deniz millik tam bir MEB talep edebilecekleri alanın sınırlı olması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Mevcut birincil mesele, iki ülkenin MEB'lerini ayıran sınırın belirlenmesiyle ilgilidir. Bu, Arnavutluk kıyılarına yakın Yunan adalarına tanınacak nüfuzun kapsamına ilişkin bir karar verilmesini gerektirmektedir. Bu sınırın belirlenmesi, nihai olarak hangi ülkenin ihtilafli bölgede bulunan kaynaklardan yasal

olarak yararlanma hakkına sahip olduğunu belirleyecektir (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 16).

3.2.4. Korfu Kanalı ve Yunan Adaları

Korfu Kanalı, Yunanistan'ın Korfu adası ile Arnavutluk kıyıları arasında dar bir geçit olarak yer almaktadır. Korfu'nun Arnavutluk anakarasına yakınlığı nedeniyle bu bölgede deniz sınırlarının belirlenmesi zordur. Boğazın dar genişliği, karasularının çakışması olasılığını artırmakta ve iki ülke arasında kesin bir sınır çizgisi belirlemek için dikkatli bir müzakere veya karar alma süreci gerektirmektedir (Darques, 2024: 96).

Yunan adaların ve çakışan bölgelere bakacak olursak da sınırlandırma sürecini etkileyen başlıca Yunan adaları Othonoi, Erikousa, Mathraki, Korfu, Paxoi ve Antipaxoi olduğunu görüyoruz. Sınırlandırmanın karmaşıklığı, bu adaların kendi karasularını, MEB'lerini ve kıta sahanlıklarını oluşturma kabiliyetlerinin yanı sıra Arnavutluk'a olan yakınlıklarından kaynaklanmaktadır. Bu adaların sınırlandırma süreci üzerinde ne ölçüde etkiye sahip olmaları gerektiği konusunda önemli tartışmalar vardır ve etkilerinin tam mı yoksa azaltılmış mı olması gerektiği konusunda sorular bulunmaktadır (Górka, 2022).

Deniz sınırlarının komşu devletlerin kıyı şeridinin en yakın noktalarından eşit mesafeler ölçülerek belirlenmesini öngören eşit uzaklık ilkesinin titiz ve tavizsiz bir şekilde uygulanması, toprak talepleri ve deniz yetki alanı açısından Yunanistan'ın lehine bir eğilim sergilerken, diğer yandan Arnavutluk, deniz sınırlarının belirlenmesinde, çok sayıda adanın bu iki ülke arasındaki sınırın belirlenmesinde uyguladığı orantısız etkiyi potansiyel olarak azaltabilecek daha adil ve dengeli bir yaklaşımı kararlılıkla savunmaktadır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 24).

Daha sonraki hata, Anlaşmanın 1. Maddesinde Yunan adalarına ilişkin olarak tahsis edilen kabulle ilgilidir. Anlaşma, Yunan adalarını, küçük bir kaya oluşumuyla (Barketa Taşı) birlikte, Avrupa toprak parçasının ayrılmaz bir parçasıymış gibi sınıflandırmıştır. Bununla birlikte, Barketa Taşı'nın bir ada olarak bile

nitelendirilmediği göz önüne alındığında, uluslararası deniz hukuku kapsamında egemen devletlere tanınan hakların tamamına sahip olamaz, çünkü böyle bir yetkinin verilmesi sınırların belirlenmesini önemli ölçüde etkilemiş ve Arnavutluk'un deniz topraklarını kaprisli bir şekilde 15 kilometrekare azaltmıştır (*What the Mean of LOW-TIDE ELEVATIONS in the Law of the Sea and Case – IILSS-International Institute for Law of the Sea Studies*, t.y.).

Adalar gelgit yüksekliği, gelgit yüksekliğin alçak olduğu sırada su üstünde kalan ancak gelgit yüksekliğin yüksek olduğu sırada da su üstünde kalan doğal olarak oluşan bir kara alanını ifade etmektedir. Eğer bir alçak gelgit yüksekliği anakaradan veya bir adadan itibaren karasuları genişliği içinde yer alıyorsa, yükseklik üzerindeki alçak su hattı karasuları genişliğini ölçmek için temel çizgi olarak kullanılabilir (Reci & Zefi, 2021: 306). Eğer bir alçak gelgit yüksekliği anakaradan veya bir adadan itibaren karasuları genişliğinin ötesinde yer alıyorsa, kendi karasularına sahip değildir.

Madde 121'de belirtilen hükümler, adaların hukuki statüsünü ve haklarını aşağıdaki hususlar çerçevesinde düzenlemektedir: (*Preamble to the United Nations Convention on the Law of the Sea*, t.y.-b).

1. Ada, tamamen suyla çevrili olan ve gelgit sırasında görünür kalan doğal kökenli bir kara kütesidir.
2. Paragraf 3'te aksi belirtilmedikçe, bir adanın karasuları, bitişik bölgesi, münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı, bu Sözleşmede belirtilen ve diğer karasal topraklar için geçerli olan düzenlemelere göre tanımlanır.
3. İnsan yerleşimini veya ekonomik faaliyeti destekleyemeyen kayalıklar münhasır ekonomik bölge veya kıta sahanlığı hakkına sahip olmayacaktır.

Görüldüğü üzere, Yunanistan ve Arnavutluk arasında sınırlandırılması gereken bölgeler karasuları, MEB ve kıta sahanlığını kapsamakta olup, özellikle Yunan adalarının Arnavutluk kıyı şeridinde coğrafi yakınlığı nedeniyle bu alanların kesiştiği bölgelere vurgu yapılmaktadır. Temel zorluk, her iki ülkenin de uluslararası hukuk, özellikle de UNCLOS tarafından öngörülen haklarını koruyan yasal olarak sağlam ve

adil bir çözümün belirlenmesinde yatmaktadır. Korfu Kanalı'nı çevreleyen deniz bölgeleri ve Arnavutluk'a bitişik küçük Yunan adaları, titiz bir hukuki inceleme gerektiren özellikle hassas bölgeleri temsil etmektedir (Németh, 2022: 126).

Başta Korfu Adası olmak üzere Yunan adalarının Arnavutluk kıyı şeridine yakınlığı, deniz sınırlarının belirlenmesini daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu karmaşıklık hem coğrafi hem de stratejik faktörlerin kapsamlı bir şekilde kavranmasını gerektirmektedir. Buna ek olarak, Yunan adalarının varlığı anlaşmazlığı daha da karmaşık hale getirmektedir (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 16). Atina, bu adaların tam deniz bölgesi oluşturma hakkına sahip olması gerektiğini savunurken, Tiran adaların Arnavutluk anakarasına yakınlığını göz önünde bulunduran daha adil bir yaklaşımı savunmaktadır. İyon Denizi'nin stratejik önemi nedeniyle, ihtilafli bölgeler üzerinde kontrol sahibi olmak her iki ülkenin de çıkarıdır. Bununla birlikte, Yunan adalarının Arnavutluk anakarasına yakınlığı, deniz alanlarının adil tahsisine ilişkin endişelere yol açmakta ve geleneksel yasal çerçevelerin uygunluğunun sorgulanmasına neden olmaktadır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 11).

Tartışmalı bölgelerin coğrafi özelliklerine gelince, İyon Denizi Yunanistan'ın batı kıyı şeridi ile Arnavutluk'un güney kıyı şeridi arasında yer almakta ve daha geniş Akdeniz'in bir bileşeni olarak işlev görmektedir. Bu denizin ayırt edici özelliği, kıta sahanlığı ve MEB'in belirlenmesini özellikle zorlaştıran derin derinlikler ve kıvrımlı deniz tabanının bir araya gelmesiyle vurgulanmaktadır (Ndoj, 2015: 140). Ayrıca, Othonoi Adası, Erikousa, Mathraki ve Sazan gibi birkaç önemli adanın varlığı bu konuyu daha da karmaşık hale getirmektedir.

Yunanistan'ın Korfu adasının kuzeybatısında yer alan Othonoi Adası, nispeten küçük bir kara parçasıdır. Önemi, deniz haklarının belirlenmesindeki etkisi ile vurgulanmaktadır. Othonoi'nin Arnavutluk kıyı şeridine göre coğrafi yönelimi, kendi deniz bölgelerinin kurulmasına karşı yargı yetkisinin potansiyel sınırlandırılmasına ilişkin eleştirel bir sorgulamaya yol açmaktadır (Mehmetaj & Meçaj, 2022: 9).

Yunanistan'da Othonoi'ye yakın bir konumda yer alan Erikousa ve Mathraki Adaları, Arnavutluk ile sınır belirlenmesini etkileyebilecek muhtemel deniz yetkilerine sahip ek küçük kara parçalarını oluşturmaktadır. Buna karşılık,

Arnavutluk'un bir parçası olan Sazan Adası, Vlorë Körfezi'ne bitişik konumdadır ve önemli coğrafi konumu Arnavutluk'un deniz yetki alanlarına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Darques, 2024: 99). Bu adanın Yunan adalarına yakınlığı, deniz sınırlarının belirlenmesi ile ilgili zorlukları daha da arttırmaktadır. Tartışmalı deniz alanları, ilgili her iki ülke için de önemli ekonomik ve stratejik öneme sahiptir.

3.3 Kıyı Coğrafyasının Anlaşmazlık Üzerindeki Etkisi (Esas Hatlar ve Eşit Uzaklık İlkesi)

Eylül 2020'den bu yana, tarihsel olarak farklı coğrafi faktörlerden, farklı tarihsel anlatılardan ve karmaşık jeopolitik hassasiyetlerden kaynaklanan anlaşmazlıkların damgasını vurduğu bir bölge olan İyon Denizi'nde deniz sınırlarının belirlenmesine ilişkin yeni ihtilaflar ortaya çıkmıştır. Arnavutluk, deniz yetki alanının Yunanistan tarafından onaylanan iki taraflı bir anlaşma olan 1926 Floransa Protokolü ile belirlendiğini ve bu protokolün karasuları ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasını yönetmeye devam ettiğini iddia etmektedir (“Albania, Greece taking issue of maritime jurisdiction zones to The Hague”, 2021).

Ancak yüzyıllık iki taraflı bir belgeye dayanılması, çağdaş uluslararası hukukla, özellikle de katı tarihsel anlaşmalar yerine hakkaniyet ilkelerine, ilgili koşullara ve duruma özel düzenlemelere öncelik veren BMDHS Madde 15 (karasuları sınırlandırması) ve 74/83 (MEB/kıta sahanlığı sınırlandırması) ile uyumluluk sorunlarını gündeme getirmektedir. Yunanistan, Protokol'ün onaylandığını kabul etmekle birlikte, müteakip devlet uygulamalarının, UAD kararlarının (örneğin, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı, Karadeniz davaları) ve uluslararası teamül hukukunun gelişiminin deniz bölgelerinin modern bir şekilde yeniden yorumlanmasını gerektirdiğini iddia etmektedir (Marghelis, 2021: 7). Bununla birlikte, bu tür anlaşmaların yorumsal meşruiyeti ve güncel geçerliliği, özellikle de BMDHS Madde 7 (düz esas hatlar) ve Madde 15 (karasularının sınırlandırılması) ile uyumluluğu konusunda sürekli tartışmalar yaşanmaktadır (Proelss, 2017: 152). Arnavutluk'un Floransa Protokolü'ne olan bağımlılığı, Yunanistan'ın çağdaş sınırlandırmanın coğrafi orantılılık, kıyı yapılandırılmaları ve sosyo-ekonomik hususların değerlendirilmesini gerektiren hakkaniyet ilkelerine (BMDHS Madde 74/83 ve Nikaragua v. Kolombiya,

2012 gibi yargı içtihatlarında belirtildiği gibi) uygun olması gerektiği iddiasına karşı durmaktadır (Mehmetaj ve Meçaj, 2022: 9).

Tarihsel iddiaların ve her iki devletin söylem farklılıklarının yanında Arnavutluk ve Yunanistan'ın farklı jeomorfolojik özelliklere sahip komşu kıyı yapıları, BMDHS uyarınca deniz sınırlarının belirlenmesinde, özellikle de karasuları sınırlarının (Madde 15) ve MEB haklarının (Madde 74/83) uyumlaştırılmasında farklı zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Koyların, yarımadaların ve açık deniz adalarının varlığı ile belirginleşen kıyı şeridinin düzensizliği, UAD kararlarında (Romanya v. Ukrayna, 2009) vurgulandığı üzere, coğrafi gerçeklerin bitişiklik, orantılılık ve tecavüz etmeme ile ilgili yasal standartlarla uzlaştırılması gereken hakkaniyet ilkelerinin bağlama özgü bir şekilde uygulanmasını gerektirmektedir (Górka, 2022: 211). Bu jeofiziksel zorluk, her iki ülkenin de BMDHS tarafından zorunlu kılınan metodolojilerin yanında tarihsel anlaşmaların farklı yorumlarına başvurulması nedeniyle, temel çizgilerin belirlenmesi ve deniz bölgelerinin projeksiyonları konusunda devam eden tartışmalara yol açmaktadır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 8). Örneğin, Yunanistan toprak taleplerini düzene sokmak için düz esas hatların (Madde 7) uygulanmasını savunabilirken, Arnavutluk bu pozisyonun uluslararası teamül hukukunun yerleşik ilkelerine veya bir devletin kıyı cephesinin “kesilmesini” önlemek için sınırlandırmanın gerekliliğini öngören UAD tarafından belirlenen içtihatlarla (Libya/Malta, 1985) aykırı olduğu gerekçesiyle itiraz edebilmektedir (Marghelis, 2021: 7-8).

Arnavutluk'un kıyı şeridi Adriyatik ve İyon Denizleri boyunca yaklaşık 446 kilometre (277 mil) uzanmaktadır; bu jeomorfolojik profil BMDHS Madde 5 (normal kıyı çizgileri) ve Madde 7 (derin girintili kıyıları için düz kıyı çizgileri) kapsamında deniz bölgesi sınırlandırması için kritik öneme sahiptir. Bu kıyı şeridinin yaklaşık %70'i, ağırlıklı olarak Adriyatik Denizi'ne bakan kumsallardan oluşmakta olup, bu özellik uluslararası hukuk kapsamında karasularının sınırlandırılmasını ve karasuları projeksiyonlarını etkileyebilecek bir özelliktir (Niko vd, 2014: 386). Güneybatıda yer alan Arnavutluk Rivierası, ekolojik açıdan bozulmamış plajları ile öne çıkmaktadır ve bu plajlar sadece turizmin (BMDHS Bölüm V (MEB) kapsamındaki deniz ekonomik haklarına bağlı bir sektör) değil, aynı zamanda BMDHS Madde 192 (denizin korunması) ve Madde 194 (kirliliğin önlenmesi) kapsamındaki çevre koruma

yükümlülüklerinin de altını çizmektedir (Proelss, 2017: 1317). Bu bölge, burunları, lagünleri ve deniz mağaraları ile birlikte, Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) yönergeleri uyarınca Özellikle Hassas Deniz Alanı (PSSA) olarak tanımlanmayı potansiyel olarak garanti eden benzersiz bir Akdeniz ekosistemi oluşturmaktadır (Niko vd, 2014: 388).

Birçok kıyı özelliğinin göreceli olarak keşfedilmemiş olması, özellikle turizm gelişiminin BMDHS Bölüm XII (deniz çevre koruma önlemleri) ile uzlaştırılmasında sürdürülebilir kaynak yönetimi ve yetki alanı netliği sorularını gündeme getirmektedir. Bu tür ekolojik tekilik, doğal kaynakların korunmasının toprak talepleriyle birlikte tartışıldığı adil sınırlandırma ilkelerini de (UAD'nin Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı davası uyarınca) etkileyebilmektedir (Alencar Mayer Feitosa Ventura, 2020: 198).

Arnavutluk'un 28.748 km²'lik yüzölçümüne, ortalama 708 metre yüksekliğe ve kuzey sınırı boyunca Korab Dağı (2.753 metre) gibi zirvelere sahip dağlık topografya hakimdir. Bu engebeli arazi, nüfusun çoğunluğunun yoğunlaştığı güney-orta ovalar ve kıyı ovaları ile keskin bir tezat oluşturmaktadır (Koci, vd., 2013: 44). Bu alçak bölgeler insan yerleşimi, tarım ve denizcilikle bağlantılı ekonomik faaliyetler için kritik öneme sahiptir ve BMDHS Madde 76 (kıta sahanlığı hakları) ve Madde 56 (MEB kaynak yetkisi) kapsamındaki kıyı devleti hakları açısından hak iddialarının altını çizmektedir.

Kıyı bölgelerindeki demografik yığılma, Arnavutluk'un deniz kaynaklarına ve kıyıya yakın altyapıya olan bağımlılığını yoğunlaştırmaktadır (Koci vd, 2013: 45). Bu unsurlar, sosyo-ekonomik bağımlılıkları açıklığa kavuşturarak adil sınırlandırma ilkelerini (UAD'nin Libya/Malta davasında (1985) belirlediği gibi) şekillendirebilmektedir. Aynı zamanda, dağlık hinterlandın seyrek yerleşimi, BMDHS'nin 74. ve 83. maddelerinde belirtildiği üzere, kıyı uzunlukları, nüfus dağılımı ve kaynaklara erişilebilirliğin dikkate alınmasını gerektiren sınır müzakerelerinde coğrafi orantılılıkla ilgili sorgulamalara neden olmaktadır (Olorundami, 2015: 69).

Yunanistan'ın ise geniş bir kıyı şeridi ve çok sayıda adadan oluşan takımada coğrafyası, uluslararası hukuk kapsamında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunlarını derinden şekillendirmektedir. Bu adaların mekânsal dağılımı, karasuları,

MEB'ler ve kıta sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde temel teşkil eden eşit mesafe ilkelerinin (Madde 15 ve 74/83 uyarınca) ve düz esas hat yönteminin (Madde 7) uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Marghelis, 2021: 2). Yunan adalarının komşu ülkelerin kıyı şeridine coğrafi yakınlığı ve anakaranın topografyası ile olan ilişkisi, özellikle (Madde 121) önemli kaya oluşumlarının söz konusu olduğu bağlamlarda, taban çizgilerinin meşruiyeti ve deniz bölgeleri üzerindeki haklar konusunda tartışmalara yol açmıştır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 38).

Örneğin, belirli coğrafi oluşumların (karasuları ile sınırlı olan) “kayalıkların” aksine (kapsamlı deniz bölgeleri hakkına sahip olan) “adalar” olarak hukuki sınıflandırması, UAD tarafından oluşturulan içtihatların da gösterdiği üzere, bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir (Nikaragua v. Kolombiya, 2012) (Anggadi vd, 2023: 293). Bu tartışmalar, deniz sınırlandırmasında coğrafi belirleyicilik ile hakkaniyet mülahazaları arasındaki doğal çatışmayı vurgulamakta olduğu gibi yargı organları sıklıkla fiziksel yakınlık ile kapsayıcı hakkaniyet ilkelerini uzlaştırmaya çalışmaktadır (Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davaları). Yunanistan'ın ada oluşumlarının jeopolitik önemi, Madde 56 ve 57 kapsamında MEB'lerin sınırlandırılmasında merkezi bir öneme sahiptir ve Yunanistan-Arnavutluk ilişkileri üzerinde derin etkileri vardır (Proelss, 2017: 411-424). Bu adaların konumları, 74 ve 83. Maddelerinde yer alan ve UAD kararlarıyla da teyit edilen eşit mesafeye dayalı sınır hesaplamalarını ve adil kaynak tahsisini etkilemektedir.

Sonuç olarak, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz sınırı, özellikle 72 kilometreye kadar daralan kritik bir geçiş noktası olan Otranto Boğazı'(Arnavutluk ile İtalya arasında)ndaki coğrafi yakınlıkları nedeniyle ciddi şekilde tartışmalıdır. Bu yakınlık, zıt kıyı jeomorfolojileri (Arnavutluk'un kumlu ovalarına karşılık Yunanistan'ın adalarla dolu İyonya kıyıları) ile birleştiğinde, BMDHS sınırlandırma ilkelerinin (Madde 15, 74 ve 83) uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu hükümler, UAD kararlarında da vurgulandığı üzere (Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması, 2009), eşit mesafe yöntemlerinin, ilgili kıyı konfigürasyonlarının ve hakkaniyetli sonuçların dengelenmesini zorunlu kılmaktadır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 221).

Her iki devlet arasındaki ihtilaf, birbiriyle çelişen yasal çerçevelerin varlığıyla daha da şiddetlenmektedir. Arnavutluk'un tarihi ikili anlaşmalara (örneğin 1926 Floransa Protokolü) olan bağımlılığı, Yunanistan'ın özellikle adalarla ilgili haklar (Madde 121) ve esas hatların belirlenmesi (Madde 5 ve 7) ile ilgili olarak BMDHS'den türetilen ilkelere odaklanmasıyla çelişmektedir. Yunan adalarının Arnavutluk kıyı şeridine yakınlığı, UAD içtihadında (Nikaragua v. Kolombiya, 2012) incelenmiş olan ve bir devletin kıyı cephesine orantısız bir dezavantaj sağlayan herhangi bir sınırlandırmayı yasaklayan bir konu olan deniz bölgeleri üzerindeki “kesme etkileri” olgusuna ilişkin ilgili soruları gündeme getirmektedir (Anggadi vd, 2023: 282; UAD, Territorial and Maritime Dispute Case 124 (Nicaragua v. Colombia), 2001).

İhtilafın daha etkili bir çözümü için müzakereler kaynak egemenliği (MEB yetkisi altındaki hidrokarbon hakları, BMDHS Bölüm V) ile seyrüsefer özgürlüklerini (Madde 58) uzlaştırmalı, tüm bunları yaparken de tarihi mağduriyetleri ve günümüzün çevresel güvencelerini (Bölüm XII) göz önünde bulundurmalıdır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 221). Bu faktörlerin karşılıklı etkileşimi, Akdeniz deniz idaresinin merkezinde yer alan bir gerilim olan statik coğrafi verileri gelişen yasal normlara uygulamanın daha geniş çaplı zorluğunu örneklemektedir.

Her iki devletin ihtilafının yanı sıra kısaca BMDHS’de “Adalar, Esas Hatlar ve Eşit Uzaklık İlkelerinin” hangi maddelerde yer aldığı ve nasıl tanımlandığına bakmak gerekmektedir. Uluslararası deniz hukuku kapsamında, adaların sınırların belirlenmesindeki rolü, deniz bölgeleri (karasuları, MEB, kıta sahanlığı) oluşturma kapasitelerine ve özellikle eşit uzaklık yöntemi altında (BMDHS Madde 15, 74, 83) esas hat inşası üzerindeki etkilerine bağlıdır. BMDHS 121(2) Maddesi, gelgit sırasında su üzerinde doğal olarak oluşmuş kara parçası olarak tanımlanan adalara anakara topraklarıyla aynı denizcilik haklarını vermektedir. Jeomorfolojik özellikleri, karışık veya komşu devletler arasında eşit mesafe çizgilerinin hesaplanmasında başlangıç noktası olarak hizmet eden temel çizgilerin oluşturulmasında çok önemlidir (Proelss, 2017: 862-863). Bununla birlikte, adaların sınırlandırmaya dahil edilmesi genellikle orantılılık ve hakkaniyetli sonuçlar konusunda tartışmalara yol açmaktadır. Adalar komşu bir devletin kıyı şeridine yakın olduğunda veya takımadalı oluşumlar halinde kümелendiğinde, bunların esas hat yapımında kullanılması deniz sınırlarını

bozabilmekte ve BMDHS'de belirtilen ve UAD tarafından onaylanan hakkaniyet ilkelerine aykırı orantısız etkiler yaratabilmektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 9; Libya/Malta Kıta Sahanlığı Davası, 1985; Nikaragua v. Kolombiya, 2012).

Bu karmaşıklık, eşit mesafeye sıkı sıkıya bağlı kalmanın, UAD içtihadının merkezinde yer alan bir husus olan kıyı cepheleri dengesini bozma riski taşıdığı karışık kıyı coğrafyası (örneğin, anakara-ada konfigürasyonları) durumlarında daha da artmaktadır. Mahkeme, sınırlandırmanın coğrafi gerçekleri dikkate alması ve orantısız bir şekilde bir tarafın lehine sonuçlardan kaçınması gerektiğini defalarca vurgulamıştır (Lando, 2017: 138; Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, 1969).

Deniz sınırı uyuşmazlıklarında, eşit uzaklık ilkesi (Madde 15, 74 ve 83'te) sınırlandırma için geçici bir başlangıç noktası olarak hizmet etmekte ve bitişik veya karşıt devletlerin taban çizgilerinden eşit uzaklıkta bir ortay hat inşa edilmesine dayanmaktadır (Proelss, 2017: 663). Bu yöntem deniz alanlarının adil bir şekilde paylaşılmasını amaçlasa da, adalar genellikle temel konfigürasyonları değiştirerek ve bir devletin iddialarını güçlendirerek uygulamayı zorlaştırmakta ve potansiyel olarak UAD içtihadının merkezinde yer alan coğrafi eşitliği bozmaktadır (Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması, 2009). Belirtildiği gibi BMDHS Madde 121(1) kapsamında, gelgit sırasında suyun üzerinde doğal olarak oluşmuş kara parçaları olarak tanımlanan adalar, bir devletin karasularını, MEB'ini ve kıta sahanlığını etkili bir şekilde genişleterek tam deniz yetkileri oluşturmaktadır. Bununla birlikte, sınırlandırmadaki muameleleri, kıyı coğrafyasının ayrılmaz bir parçası olarak mı yoksa bağımsız yargı yetkisi ağırlığına sahip ayrı özellikler olarak mı kabul edildiklerine bağlıdır (Proelss, 2017: 862). UAD, adaletsiz “kesme” etkilerini önlemek için uzak adaları dikkate almadığı Libya/Malta (1985) ve MEB sınırlandırmasında küçük, çevresel adaların rolünü sınırlayan Nikaragua/Kolombiya (2012) gibi davalarda bu ayrımın uğraşmıştır. Bir kıta sahanlığı sınırına veya komşu kıyıya yakın adalar eşit mesafe çizgisini orantısız bir şekilde çarpıttığında teknik karmaşıklıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, bir kıta sahanlığının sınırlarındaki küçük adacıklar bir devletin deniz alanını yapay olarak şişirerek BMDHS ve UAD içtihatlarında yer alan hakkaniyet ilkelerini ihlal edebilmektedir (Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları, 1969). Mahkemeler genellikle geçici medyan çizgisini ayarlayarak veya coğrafi olarak

anormal özelliklere daha az etki atayarak, BMDHS'ye metinsel bağılılığı adalet zorunluluğu ile dengeleyerek bu tür sonuçları hafifletmektedir (Madagwa, 2024: 3).

Bu çerçevede, Yunanistan-Arnavutluk deniz sınırlandırmasında, Korfu yakınlarındaki deniz kayalıklarının (örneğin Barketa) ve küçük adacıkların Yunan esas hatlarını belirlemek için kullanılması, BMDHS Madde 7 (düz esas hatlar) ve Madde 121 (adalar rejimi) kapsamında önemli soruları gündeme getirmektedir. BMDHS, kıyı devletlerinin gelgit sırasında su üzerinde doğal olarak oluşmuş kara parçalarından esas hatlar çizmelerine izin verirken, bu tür küçük oluşumların -özellikle de insan yerleşimini veya ekonomik yaşamı sürdürmek için bağımsız kapasiteye sahip olmayanların (Madde 121(3) “kayalar”)- dahil edilmesi, eşit mesafeye dayalı ortay hattı bozma ve deniz sınırlandırmasının merkezinde yer alan hakkaniyet ilkelerine aykırı olma riski taşımaktadır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 219-220). Bu özelliklere eşit mesafenin katı bir şekilde uygulanması, Yunanistan'ın denizcilik iddialarını orantısız bir şekilde genişletmekte ve Arnavutluk'un İyon Denizi'ndeki kıyı projeksiyonlarını etkili bir şekilde “kesmektedir”. Bu sonuç, adil sonuçları bozan küçük, çevresel adalara veya kayalıklara tam ağırlık verilmesine karşı uyarıda bulunan UAD içtihatlarıyla (Nikaragua v. Kolombiya, 2012; Karadeniz Deniz Sınırlandırması, 2009) çelişmektedir. Mahkeme, katı geometrik formüller yerine coğrafi orantılılık ve ihlal etmemeye öncelik vererek, bu tür çarpıklıkları azaltmak için geçici eşit mesafe hatlarını defalarca ayarlamıştır (Olorundami, 2016: 3).

Adalar ve kıyı şeritleri gibi coğrafi özellikler Arnavutluk-Yunanistan deniz anlaşmazlığının merkezinde yer almakta ve anlaşmazlığın hukuki, stratejik ve ekonomik boyutlarını şekillendirmektedir. İyon Denizi'nin dar boğazları ve kıyı şeritlerinin yakınlığı (genellikle 24 deniz milinden daha az aralıklarla), devletlerin karasuları ile MEB haklarını dengelemeleri gerektiğinden, BMDHS kapsamında sınırlandırmayı zorlaştırmaktadır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 219). Korfu ve Midilli gibi adalar deniz hak iddiaları için kritik üs noktaları olarak işlev görmektedir, ancak doğal uzama kriterleri nedeniyle sınır çizgileri üzerindeki sınırlı etkileri yasal belirsizlik yaratmaktadır. Uluslararası hukuk, özellikle de BMDHS Madde 74 ve 83 kapsamındaki hakkaniyete uygun sınırlandırma ilkesi, adaleti ve coğrafi gerçekleri ön planda tutarak uyumsuzlukların çözümüne yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Ancak,

kıyı aşınması ve iklim değışikliğinin etkileri de dahil olmak üzere bölgenin dinamik coğrafyası, deniz yetki alanlarının ağırlaştırılmaması ilkesini ihlal etmekten kaçınmak için uyarlanabilir yorumlar gerektirmektedir. Stratejik olarak, Yunanistan'ın 2021'de karasularını genişletme yasasında görüldüğü gibi, kilit boğazlar ve kaynak zengini bölgeler (örneğin hidrokarbon rezervleri) üzerindeki kontrol, Arnavutluk'un hakkaniyet ilkelerini göz ardı etmekle eleştirdiği gerilimi artırmaktadır. Anlaşmazlığın çözümü, 2024 Arnavutluk Yunanistan müzakerelerinde de görüldüğü üzere, ada temelli iddiaları, kıyı yapılandırılmalarını ve tarihsel kullanım modellerini hesaba katan nüanslı bir yaklaşım gerektirmektedir (Oğurlu ve Özsağlam, 2022: 15).

3.4. Uluslararası Hukukun ve Hukuki İlkelerin İki Ülke Arasındaki Anlaşmazlığın Çözümündeki Rolü

Deniz uyuşmazlıkları bağlamında, araştırmacılar uluslararası teamül hukukunu tespit etmek için iki temel metodoloji belirlemektedir. Bunlar tümevarımsal ve tümdengelimsel yaklaşımlardır. Tümevarım yöntemi teamül normlarını belirli, tutarlı ve yaygın devlet uygulamalarının bu tür uygulamaların yasal olarak zorunlu olduğu inancı (usus opinio juris) kanıtlarıyla birlikte ampirik olarak bir araya getirilmesi yoluyla üretmektedir (Wood ve Sender, 2024: 172). Bu yaklaşım, UAD'nin Nikaragua v. Amerika Birleşik Devletleri (1986) gibi davalardaki metodolojisi ile uyumludur; bu davalarda devlet davranışları ve diplomatik yazışmalar incelenerek güç kullanımına ilişkin teamül yasakları belirlenmiştir (Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Paramiliter Faaliyetler (Nikaragua v. Amerika Birleşik Devletleri), 1984, Dava 70).

Buna karşılık, tümdengelim yöntemi genel ilkelerden veya önceden var olan yasal çerçevelerden (örneğin, BMDHS hükümleri veya UAD içtihadı) hareket etmekte ve bunların belirli uyuşmazlıklara uygulanabilirliğini genellikle analogik akıl yürütme yoluyla değerlendirmektedir (Olorundami, 2015: 69). Bu yaklaşım Kuzey Denizi Kıta Sahaneliğı Davaları'nda (1969) örneklendirilmiştir; burada UAD, eşit mesafe ilkelerinin teamül hukuku olarak evrensel kabul gördüğüne dair kanıt olmaksızın tek taraflı olarak uygulanmasını reddetmiştir. UAD, Nikaragua'daki Askeri ve Paramiliter Faaliyetler (1986) gibi davalardaki muhakemesiyle tutarlı olarak, uluslararası teamül hukukunu tespit etmek için ağırlıklı olarak tümevarım yaklaşımını benimsemiş ve

temel unsurlar olarak devlet uygulamasının (usus) ve hukuki kanaatin (opinio juris) önceliğini vurgulamıştır (Cho, 2024: 35).

Deniz sınırı uyuşmazlıkları alanında, egemen devletler çoğu zaman UAD Statüsü Madde 36(1) uyarınca özel anlaşmalara (compromis) başvurmakta ve böylece uyuşmazlıklarını gönüllü olarak UAD tarafından karara bağlanması için sunmaktadırlar. Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki mevcut deniz uyuşmazlığı buna uygun bir örnek olup, her iki taraf da uyuşmazlıklarını BMDHS ve bölgesel egemenliği yöneten teamül normlarını kapsayan uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak ele almakla yükümlüdür (Nemeth vd, 2014: 126). Kara, Ada ve Deniz Sınırı Uyuşmazlığı (Honduras- El Salvador, 1992) dahil olmak üzere tarihi emsaller, UAD'nin yerleşik yasal çerçeveler yoluyla deniz yetki alanlarını açıklığa kavuşturma işlevini örneklemektedir.

Bu tür durumlarda, Divan çatallı bir analitik paradigma kullanmaktadır: bir yandan yerleşik uluslararası standartları (örneğin, BMDHS'nin sınırlandırmaya ilişkin 15, 74 ve 83. maddeleri) uygularken, diğer yandan da devlet davranışlarının (tarihi antlaşmalar, seyrüsefer uygulamaları veya idari eylemler) geriye dönük bir incelemesini yapmaktadır. Bu metodolojik çerçeve, UAD'nin bağlayıcı bir karar vermek için tarihsel içtihatları geometrik sınırlandırma standartlarıyla birleştirdiği Karadeniz Deniz Sınırlandırma Davası'nda (Romanya v. Ukrayna, 2009) gösterildiği gibi, karar alma sürecinin etkinlik (devlet yargı yetkisinin etkin yönetimi) ile hakkaniyet ilkelerini uyumlu hale getirmesini garanti etmektedir (Brödermann, 2024: 148).

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz ihtilafı bağlamında, 2009 yılında deniz sınırlarını kesin olarak belirlemeyi amaçlayan bir anlaşmanın onaylanmasının ardından husumet yoğunlaşmıştır. Önceki bölümde belirtildiği gibi bu anlaşmaya daha sonra Arnavutluk'un siyasi muhalefeti itiraz etmiş ve anlaşmanın Arnavutluk'un deniz yetki alanının yaklaşık 300 kilometrekaresinden feragat ettiğini ileri sürmüştür (Theo, 2025b).

Anlaşmazlığın merkezinde, kıta sahanlığı haklarını düzenleyen uluslararası teamül hukukunun yorumu, özellikle de doğal uzama (BMDHS 76. Madde) ile kıyı

devletlerinin 200 deniz mili bölgeleri içindeki münhasır egemenlik hakları arasındaki etkileşim yer almaktadır. UAD çok önemli bir hukuki soruyla karşı karşıya kalmıştır. Bu soru, bir devletin kendi kıyı çizgisinden 200 deniz mili ötesindeki kıta sahanlığı iddiasının, komşu bir devletin 200 deniz millik iç kıta sahanlığına yasal olarak müdahale edip edemeyeceğidir (Proelss, 2017: 598). Bu ilke, UAD'nin 200 deniz milinin ötesindeki kıta sahanlığı haklarının (“genişletilmiş kıta sahanlığı”) komşu devletlerin 200 millik MEB'leri içerisindeki “devredilemez” haklarını ihlal etmemesi gerektiğini vurguladığı Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında belirginleşmiştir. Divan, çakışan hakların bulunduğu alanlarda mesafe kriterinin (200 deniz mili) doğal uzama doktrinine göre öncelikli olduğunu ve böylece deniz sınırlarının yasal kesinliğini ve istikrarını koruduğunu vurgulamıştır (Anggadi vd, 2023: 295).

Çalışmada sıklıkla vurgulandığı gibi BMDHS, Arnavutluk ve Yunanistan arasında İyon Denizi'nin sınırlandırılması konusunda devam eden ihtilaf da dahil olmak üzere, deniz sınırı anlaşmazlıklarının çözümü için kapsamlı bir yasal çerçeve sunmaktadır. Hem yasal ilkeler hem de tarafların özel koşulları bağlamında, uyuşmazlıkla ilgili temel BMDHS maddelerinin bu anlaşmazlığa denk düşen önemli maddeleri bulunmaktadır.

BMDHS Madde 74 (MEB) ve 83 (kıta sahanlığı) kapsamında, birbiriyle çakışan deniz hak iddiaları olan devletler, uluslararası hukuk ve coğrafya, kaynakların karşılıklı bağımlılığı ve tarihsel kullanım gibi “ilgili koşullar” tarafından yönlendirilen hakkaniyetli çözümler ilkesine uygun olarak sınırlandırma sınırlarını müzakere etmekle yasal olarak yükümlüdür (Xueyao, 2023: 25). Bu hükümler açıkça devletlerin adaleti yansıtan anlaşmalar yapmalarını ve müzakerelere halel getirecek tek taraflı eylemlerden kaçınmalarını gerektirmektedir. Coğrafi yakınlık ve kaynak dağılımı da dahil olmak üzere ilgili koşulların dikkate alınması yükümlülüğü Madde 74(1) ve Madde 83(1)'de vurgulanmakta ve sınırlandırmanın katı matematiksel formüllerden ziyade adaleti yansıtmalarını sağlamaktadır. Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nin 2009 Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırlandırma anlaşmasını 2010 yılında iptal etmesi geçici düzenlemeleri sekteye uğratmış ve devletleri antlaşma yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirmekle yükümlü kılan BMDHS Madde 300 kapsamında kritik soruları gündeme getirmiştir (Németh, 2022: 128).

BMDHS Madde 298(1)(a), devletlerin isteğe bağlı beyanlar yoluyla deniz sınırlandırması uyuşmazlıklarını zorunlu bağlayıcı usullerin (örneğin UAD veya tahkim) dışında tutmalarına izin vermektedir (Proelss, 2017: 1918). Ancak hem Arnavutluk hem de Yunanistan bu tür bir muafiyet başvurusunda bulunmamıştır, yani BMDHS kapsamındaki zorunlu uyuşmazlık çözüm mekanizmaları deniz sınırı anlaşmazlıkları için geçerli olmaya devam etmektedir.

BMDHS'nin 287. Maddesi, Arnavutluk ve Yunanistan gibi devletlerin deniz uyuşmazlıklarını çözmek için tahkim, UAD yargılaması veya özel mahkemeler (örneğin, ITLOS) arasında seçim yapmalarına olanak tanıyan esnek uyuşmazlık çözüm yolları oluşturmaktadır (Proelss, 2017: 1849). Bu esneklik, Arnavutluk'un UAD arabuluculuğuna veya üçüncü taraf çözümüne açık olduğunu belirtmesi gibi, devletlerin mekanizmaları kendi tercihlerine göre uyarlayabilmelerini sağlamaktadır. Arnavutluk ve Yunanistan bir yargı mercii üzerinde anlaşamazlarsa, *Mauritius v. Birleşik Krallık* (2015) gibi davalarda görüldüğü gibi, Ek VII tahkimi otomatik olarak varsayılan mekanizma olarak uygulanmaktadır. Bu, diplomatik çıkmazlarda bile çözüm sağlayarak UNCLOS'un uyuşmazlık çözüm rejimi kapsamında bağlayıcı sonuçlar sağlama yetkisini yerine getirmektedir (Talmon, 2016: 927).

Diğer yandan, UAD Statüsü Madde 38(1)(b)'de ifade edildiği üzere, UAD, uluslararası örf ve adet hukuku ile kodifiye edilmiş hukuk normlarının bir karışımını uygulamak suretiyle deniz uyuşmazlıklarının karara bağlanmasında önemli bir işlev üstlenmektedir (Anggadi vd, 2023: 278). UAD'nin Karadeniz'de Deniz Alanlarının Sınırlandırılması (*Romanya v. Ukrayna*, 2009) davasındaki yaklaşımına benzer şekilde parlak bir kural ortaya koyması, BMDHS'nin 15. (karasularının sınırlandırılması), 74. ve 83. (MEB/kıta sahanlığı sınırları) maddelerinin yorumlanmasında kesin bir kriter oluşturabileceğinden, Divan'ın kararı hukuksal açıdan derin bir önem taşımaktadır (Lathrop, 2009: 701). Bu durum, Peru/Şili (2014) davasında eleştirildiği üzere, devletleri iddialarını yalnızca tarihsel veya hakkaniyete dayalı argümanlara dayandırmak yerine, ortaya çıkan yargı standartlarıyla uyumlu hale getirmeye zorlayarak, belirsiz deniz bölgelerinin nasıl karara bağlandığı konusunda bir paradigma değişikliğine yol açabilecektir (Riesenberg, 2014: 454).

Sınır anlaşmazlıkları için öngörülebilir bir çerçeve çizen karar, devletleri UNCLOS Bölüm XV kapsamında zorunlu UAD yargı yetkisini takip etmeye teşvik etme riski taşımakta ve böylece Divan'ın deniz idaresinde merkeziliğini artırmaktadır. Örneğin, Kuzey Kutbu veya Güney Çin Denizi'nde olduğu gibi çakışan kıta sahanlıkları konusunda ihtilafa düşen ülkeler, Bangladeş- Hindistan (Bengal Körfezi Deniz Sınırı Tahkimi, 2014) davasında görülen stratejik hesaplamayı yansıtacak şekilde, artık ikili müzakereler yerine dava açmaya öncelik verebileceklerdir (Bang, 2023: 491). Ancak bu yargısallaşma, Nikaragua v. Kolombiya (2012) sonrası süregelen anlaşmazlıklarda görüldüğü gibi, UAD içtihatlarının bölgesel uygulamalarla çatıştığı durumlarda gerilimleri artırma riski de taşımaktadır.

Bu etkileşim, BMDHS Madde 283 kapsamında devletlerin yargısal netlik ile iyi niyetli müzakereleri sürdürme görevi arasında bir denge kurma zorunluluğunun altını çizmektedir; bu gerilim, mahkemelerin siyasi açıdan hassas anlaşmazlıklarda yargısal aşırılığa karşı uyarıda bulunduğu Chagos Deniz Koruma Alanı Tahkimi (2015) gibi davalarda vurgulanmıştır (Talmon, 2016: 930). Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'nda (1969) görüldüğü üzere, UAD'nin içtihadı uzun zamandır deniz istikrarının sadece hukuki belirleyiciliği değil, aynı zamanda devlet egemenliğine ve bölgesel diplomatik uygulamalara saygı gösterilmesini de gerektirdiğini vurgulamaktadır (Lando, 2022: 389).

Sonuç olarak, Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırı anlaşmazlığının çözümü için her iki devlet uluslararası deniz hukukunun temel normlarına, özellikle de BMDHS yer alan normlara ilkeli bir bağlılık gerektirmektedir. Madde 15 (karasularının sınırlandırılması), 74 (münhasır ekonomik bölge sınırları) ve 83'te (kıta sahanlığı hakları) ifade edildiği üzere, BMDHS devletleri, iyi niyetli müzakereler ve ilgili koşulların bütüncül bir değerlendirmesi ile bilgilendirilen hakkaniyetli ilkeler yoluyla sınırlandırmayı takip etmekle yükümlü kılmaktadır (Proelss, 2017: 569). Bu yükümlülük, UAD tarafından Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı (1969) ve Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (2009) gibi dönüm noktası niteliğindeki kararlarda güçlendirildiği üzere, sadece temenni niteliğinde olmayıp uluslararası teamül hukuku kapsamında bağlayıcı bir yasal görev teşkil etmektedir (Lando, 2022: 391). Bu özel durum, iki katmanlı bir metodolojik yaklaşımın uygulanmasının zorunluluğunu

vurgulamaktadır. İlk olarak, coğrafi değerlendirmelere dayanan geçici bir eşit mesafe çizgisinin formüle edilmesini, daha sonra bu çizginin, eşit mesafenin katı bir şekilde uygulanmasını adaletsiz hale getirebilecek sosyo-tarihsel, ekonomik veya ekolojik değişkenleri içerecek şekilde değiştirilmesini gerektirmektedir.

Arnavutluk ve Yunanistan için bu çerçeveye bağlı kalmak, Arnavutluk'un tarihi egemenlik haklarına dayanması veya Yunanistan'ın orantılılık temelli iddiaları gibi, UAD'nin Libya/Malta (1985) davasındaki “hakkaniyet eşitlik anlamına gelmez” uyarısına ters düşme riski taşıyan tek taraflı egemenlik iddialarının ötesine geçmeyi gerektirmektedir (Acikgonul ve Lucas, 2020: 3). Uyuşmazlık daha ziyade, Adriyatik ve İyonya kıyı şeritlerinin yapısı gibi coğrafi gerçeklikler ile kıyı topluluklarının sosyo-ekonomik bağımlılıkları ve ortak deniz ekosistemlerinin ekolojik bütünlüğü gibi bağlamsal hususların dengelenmesini gerektirmektedir. Daha da önemlisi, UNCLOS'un 300. Maddesi kapsamındaki iyi niyet ilkesi, her iki devlete de anlamlı bir diyaloga girme ve gelecekteki müzakerelere hanel getirebilecek veya gerilimi tırmandırabilecek eylemlerden kaçınma yönünde usule ilişkin bir görev yüklemektedir (Proelss, 2017: 1937). Bu, UAD'nin Korfu Kanalı (1949) kararında devletlerin başka bir devletin toprak bütünlüğünü ihlal eden eylemlerden kaçınması gerektiği yönündeki hükmü ile uyumludur. Taraflar, katı şekilcilik yerine hakkaniyete ve sıfır toplamı iddialar yerine çok taraflı iş birliğine öncelik vererek, egemenlik ve kolektif yönetim arasındaki gerilimi aşabilecek ve jeopolitik açıdan hassas olan bu deniz alanının incelikli gerçekleri ile hukuki hassasiyeti uzlaştıran bir çözüm sağlayabileceklerdir (Haider vd, 2023: 2-3). Böyle bir sonuç sadece ikili gerilimleri çözmekle kalmayacak, aynı zamanda artan denizcilik rekabeti çağında BMDHS'nin normatif tutarlılığını da güçlendirecektir. Bu durum deniz anlaşmazlıklarındaki uluslararası hukukun ve hukuki normların anlaşmazlığın çözümüne katkı sağlayabileceği önemli potansiyel noktalar olarak göze çarpmaktadır.

3.5. Yunanistan ve Arnavutluk'un Hukuki Pozisyonlarının Analizi

Hem Yunanistan hem de Arnavutluk, deniz sınırlandırmasına ilişkin hukuki argümanlarını, başta BMDHS olmak üzere uluslararası hukukun temel ilkelerine ve kendi tarihsel ayrıca jeopolitik bağlamlarını yansıtan ikili antlaşma ve protokollere

dayandırmaktadır. Yunanistan'ın hukuki duruşu, komşu devletler arasında çıkan karasularının sınırlandırılması için varsayılan yöntem olarak eşit mesafeyi öngören BMDHS'nin 15. Maddesinde yer alan ortay hat ilkesine öncelik vermektedir (Goga, 2022: 20-21).

Bununla birlikte, Yunan hukukçular aynı zamanda Sözleşme'nin “özel durumlarda” ayarlama yapılmasına izin verdiğini ileri sürerek, adalarının yakınlığının- özellikle de Arnavutluk'un kıyı şeridine yakın olan Korfu'nun- adil bir sonuç sağlamak için katı eşit mesafeden sapmayı gerektirdiğini savunmaktadır (Reci ve Zefi, 2021: 306). Bu yaklaşım, UAD'nin Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı (1969) gibi davalarda eşit mesafeyi geçici bir başlangıç noktası olarak kabul eden ancak coğrafi asimetrisi ele almak için esnekliğı zorunlu kılan içtihadıyla uyumludur (Oude, 2023).

Yunanistan ayrıca, BMDHS'nin 121. Maddesi uyarınca adalarının doğal olarak deniz bölgeleri oluşturduğunu ve böylece genişletilmiş karasal ve münhasır ekonomik bölgeler üzerinde egemenlik haklarına sahip olduğunu ileri sürmektedir. Daha da önemlisi, Yunan hukuk söylemi, eşit mesafe ilkelerinin, kıyı konfigürasyonları ve adasal oluşumların stratejik önemi de dâhil olmak üzere, bağlamsal faktörlere uyum sağlayacak şekilde uyarlanabilirliğini vurgulamaktadır (Goga, 2022: 126). Bu duruş, orantılılık ve hakkaniyete uygun düşüncelerin katı geometrik sınırlandırmayı yumuşattığı Libya v. Malta (1985) gibi emsal kararlara da yansımıştır (Olorundami, 2016: 729).

Yunanistan, 1994 yılında iç mevzuatla resmileştirilen ve BMDHS'nin 3. Maddesine dayandırılan karasularını 12 deniz miline genişletmesinin hukuki meşruiyetini ileri sürerek, bu tek taraflı ancak yasal eylemin uluslararası hukuk kapsamındaki egemenlik ayrıcalıklarıyla uyumlu olduğunu savunmaktadır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 220). Bu iddianın merkezinde, Yunanistan'ın BMDHS'nin 7. Maddesi uyarınca anakara topraklarına eşdeğer deniz bölgeleri oluşturma hakkı veren temel özellikler olarak “tam etki” tanınması gerektiğini iddia ettiği Korfu ve Othonoi de dahil olmak üzere İyon Denizi adalarının stratejik önemi yer almaktadır (Goga, 2022: 21).

Bu yorum, Yunanistan'ın bölgedeki jeostratejik konumunu sağlamlaştırmayı ve sadece Arnavutluk'a karşı değil, aynı zamanda Ege'deki benzer uzantılara itiraz eden

Türkiye'nin meydan okumalarına karşı da denizcilik iddialarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Yunanistan, 12 millik karasularını müzakere edilemez bir temel çizgi olarak çerçeveleyerek, kıta sahanlığı anlaşmazlıklarında coğrafi yakınlığın önceliğini teyit eden Libya v. Malta (1985) UAD kararını anımsatan bir duruşla, kıyı coğrafyasına adil düzenlemelerden daha fazla öncelik veren bir sınırlandırma metodolojisini dolaylı olarak savunmaktadır (Olorundami, 2016: 739). Ancak bu mutlakıyetçi yaklaşım, hakkaniyetli sonuçlar gözetilmeksizin mesafe kriterlerinin katı bir şekilde uygulanmasına karşı uyarıda bulunan Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı (1969) ilkesine ters düşme riski taşımaktadır.

Yunanistan'ın maksimalist deniz yetkileri konusundaki ısrarı aynı zamanda Münhasır Ekonomik Bölgesine yönelik algılanan ihlalleri önlemeye ve dolaylı olarak Arnavutluk'a Yunan adacık oluşumlarını destekleyen sınırlandırma şartlarını kabul etmesi için baskı yapmaya yaramaktadır (Goga, 2022: 26). Bu strateji, BMDHS'nin uygulanmasındaki daha geniş bir gerilimin altını çizmektedir: 121. Madde adalara tam deniz hakları tanırken, adaların sınırlandırma üzerindeki orantısız etkisi -özellikle komşu bir devletin kıyı şeridinin yakınında- Romanya v. Ukrayna (2009) Karadeniz davasında görüldüğü gibi anlaşmazlıkları alevlendirebilmektedir (Lathrop, 2009: 701). Dolayısıyla Yunanistan'ın hukuki duruşu, bir yandan bölgesel istikrar ve hukuki çözümün birbiriyle çelişen taleplerini dikkate alırken diğer yandan deniz egemenliğini sağlamlaştırmak amacıyla antlaşmalardan, stratejik jeopolitik caydırıcılıktan ve hukuki pratikten kaynaklanan hakların bilinçli bir şekilde bir araya getirilmesinden oluşmaktadır.

Yunanistan, iddialarını BMDHS'ye normatif bağlılık ve bağlamsal hakkaniyetten oluşan bu ikili merceklerle çerçeveleyerek, yasal kesinliği İyon Denizi'nin karmaşık coğrafyasının pragmatik gerçekleriyle uzlaştırmaya çalışmakta ve deniz sınırı uyuşmazlıklarında kodifiye edilmiş hükümler ile yargısal takdir yetkisi arasındaki etkileşimin altını çizmektedir.

Yunanistan'ın ortaya hat ilkesine dayanmasının aksine, Arnavutluk'un yasal çerçevesi, Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nin egemenlik ihlalleri ve iç hukuk standartlarına göre usule ilişkin usulsüzlükleri gerekçe göstererek anayasaya aykırılık

gerekçesiyle geçersiz kıldığı tartışmalı 2009 ikili anlaşmasını reddetmesine dayanmaktadır. Arnavut hukukçular, iptal edilen anlaşmanın, Arnavutluk'un kıyı şeridinin içbükey yapısı ve Yunanistan'ın yalıtılmış oluşumlarının orantısız etkisi gibi kritik coğrafi gerçekleri göz ardı eden sınırlandırma yöntemlerini tek taraflı olarak dayattığını ve böylece Arnavutluk'un uluslararası teamül hukuku ve ikili protokoller kapsamındaki egemenlik haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedir (Goga, 2022: 22).

Arnavutluk'un pozisyonunun merkezinde, bu tür bir tek taraflılığın, devletleri adaletsiz sınırlandırma sonuçlarından kaçınmak için “özel koşulları” dikkate almakla yükümlü kılan BMDHS Madde 15'te yer alan hakkaniyet ilkelerine aykırı olduğu iddiası yer almaktadır (Goga, 2022: 21). Bu eleştiri, UAD'nin coğrafi veya bağlamsal faktörlerin adaleti bozduğu durumlarda eşit mesafeye sıkı sıkıya bağlı kalmanın hakkaniyete uygun düzenlemelere yol açması gerektiğini vurguladığı Karadeniz Deniz Sınırlandırma davasıyla (2009) paralellik göstermektedir (Anderson, 2009: 321). Arnavutluk itirazlarını anayasal egemenlik ve hakkaniyetli paylaşım merceğinden yaparken, aynı zamanda uluslararası tahkimin son çare olarak başvurulacak bir uyuşmazlık çözüm mekanizması olarak rolünü kabul etmekte ve BMDHS Bölüm XV'de belirtilen zorunlu prosedürlerle pragmatik bir uyumu yansıtmaktadır (Proelss, 2017: 1813).

Hukuki mekanizmalara doğru bu kayış, yukarıda da ifade edildiği gibi Arnavutluk'un BMDHS'nin XV. Bölümü kapsamında yer alan ve devletleri diplomasi başarısız olduğunda tarafsız mahkemeler aracılığıyla barışçıl çözüm aramakla yükümlü kılan zorunlu uyuşmazlık çözümü çerçevesine stratejik olarak güvendiğinin altını çizmektedir. Arnavutluk, UAD'nin yargı yetkisine başvurarak, iddialarını uluslararası hukukun normatif temeline, özellikle de Divan'ın katı coğrafi şekilcilik yerine bağlamsal adalete öncelik verdiği Nikaragua v. Kolombiya (2012) kararında ifade edilen hakkaniyet ilkelerine dayandırmaya çalışmaktadır (Lando, 2017: 155). Arnavutluk yetkilileri, Yunanistan'ın iki taraflılık konusundaki ısrarının, Arnavutluk'un BMDHS Madde 15 ve uluslararası teamül hukuku kapsamındaki egemenlik haklarını zayıflatan güç dengesizliklerini sürdürme riski taşıdığını savunarak, bu yargı eksenini asimetrik pazarlık gücüne karşı bir koruma olarak çerçevelemektedir. Arnavutluk'un tahkime başvurması, çözülmemiş

sınırlandırmanın, tartışmalı İyon Denizi sahanlığındaki hidrokarbon kaynaklarına ve balıkçılığa erişim de dahil olmak üzere kritik deniz çıkarlarını tehlikeye attığı iddiasını güçlendirmektedir (Goga, 2022: 24-25).

Arnavutluk, Anayasa Mahkemesi'nin 2009 tarihli ikili anlaşmayı iptal etmesiyle örneklendiği üzere, siyasi açıdan istikrarsız koşullar altında yürütülen ikili müzakerelerin usule ilişkin şeffaflık ve hukuki taslak hazırlama konusundaki eksiklikler nedeniyle tehlikeye girdiği değerlendirilmesini yansıtacak şekilde, özellikle UAD aracılığıyla uluslararası hukuki yargıya başvurmaya öncelik vererek anlaşmazlığa yaklaşımını yeniden düzenlemiştir.

Bununla birlikte, Arnavutluk'un, devletlerin deniz uyuşmazlıkları için zorunlu tahkimden vazgeçmelerine izin veren BMDHS Madde 298 uyarınca bağlayıcı yargı yetkisini kabul etme konusundaki tarihsel isteksizliği, Yunanistan'ın yargı mekanizmalarına yönelik aktif katılımıyla çelişmektedir (Keh Kamara, 2015: 195). Bu ikilem, deniz hukukunda devlet egemenliği ile üçüncü taraf yargılama zorunluluğu arasındaki daha geniş gerilimin altını çizmekte ve usule ilişkin itirazların hukuki kesinlik arayışıyla çatıştığı Filipinler v. Çin (2016) gibi emsalleri yansıtmaktadır (Reed ve Wong, 2016: 758). Sonuç olarak, her iki devletin de tahkimi şartlı olarak kabul etmesi, BMDHS normlarını İyon Denizi'nin ihtilaflı sularına özgü jeopolitik hassasiyetlere karşı dengeleyerek, hukuki titizlik ile diplomatik uzlaşmayı uyumlaştıran bir çözüm çerçevesine duyulan kalıcı ihtiyacı vurgulamaktadır.

Bununla birlikte, Arnavutluk'un uluslararası yargılamayı benimsemesi, BMDHS Madde 298 uyarınca zorunlu yargı yetkisine yönelik tarihsel çekinceleri nedeniyle ılımlı kalmakta ve yasalcılığa olan retorik bağlılığı ile prosedürel özerklikten vazgeçme konusundaki pragmatik tereddüt arasındaki ikilemi yansıtmaktadır. Bu ikilem, deniz uyuşmazlıklarında daha geniş bir paradoksun altını çizmektedir: adli mekanizmalar tarafsızlık görüntüsü sunarken, Arnavutluk gibi devletler stratejik olarak güç dinamiklerini yeniden ayarlamak için bunlardan yararlanmakta ve egemenlik iddialarının siyasallaşmış iki taraflılıktan izole edilmesini sağlamaktadır (Goga, 2022: 21). Nihayetinde Arnavutluk'un tutumu, UAD'yi yalnızca bir uyuşmazlık çözücü olarak değil, asimetrik jeopolitik mücadelelerde usule ilişkin hakkaniyetin

garantörü olarak konumlandırarak, hukuki pragmatizm ile egemenliğin korunması arasındaki etkileşimi örneklemektedir.

Arnavutluk ve Yunanistan'ın deniz sınırlandırması konusunda kullandıkları farklı metodolojiler, özellikle BMDHS 15. Maddesinde tanımlanan “özel durumlar” terimine ilişkin uyumsuz yorumlarında, uluslararası hukuk ilkeleri ile yerel anayasal yetkiler arasındaki karmaşık dinamikleri netleştirmektedir. Yunanistan, İyonya adalarına çok önemli coğrafi özellikler olarak büyük önem atfeden bir sınırlandırma çerçevesini benimsemekte ve deniz alanlarının genişletilmesine ilişkin gerekçelerini kanıtlamak için BMDHS'nin 121. Maddesine ve Libya v. Malta (1985) gibi yargı içtihatlarına başvurmaktadır (Marghelis, 2021: 14). Bu duruş, coğrafi yakınlık ve stratejik eşitliğe öncelik vererek Korfu gibi adaları eşitlikçi sonuçlara içkin olarak çerçevelemektedir.

Buna karşılık Arnavutluk, Yunanistan'ın içbükey kıyı şeridine yakın içbükey oluşumlarının, ortay hattın ayarlanmasını gerektiren adaletsiz “özel durumlar” oluşturduğunu iddia etmektedir ki bu görüş, UAD'nin kıyı eşitsizliklerini ele almak için eşit mesafeyi hakkaniyetli mülahazalarla yumuşattığı Karadeniz Deniz Sınırlandırması (2009) davası ile desteklenmiştir. Arnavutluk itirazlarını iç anayasa hukukuna da dayandırmakta, özellikle de 2009 tarihli ikili anlaşmanın Anayasa Mahkemesi tarafından egemenlik güvenceleri ve usuli şeffaflıkla bağdaşmadığı gerekçesiyle geçersiz sayılmasını gerekçe göstermektedir.

3.6. Uluslararası Hukuk Uygulamaları ve İchtihatlarıyla İlişkisi

2009 yılında Yunanistan ve Arnavutluk arasında imzalanan deniz anlaşması, başlangıçta Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 15. Maddesi uyarınca eşit uzaklık ilkesini birincil sınırlandırma yöntemi olarak benimsemiştir (Goga, 2022: 20). Ancak Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nin anlaşmayı iptal etmesi, özellikle Yunanistan'ın adasal oluşumlarının orantısız etkisi gibi BMDHS Madde 15 kapsamındaki “özel durumları” entegre etmedeki başarısızlığı gibi kritik yasal ve usuli eksiklikleri ortaya çıkardı (Goga, 2022: 21). Mahkeme, anlaşmanın Barchetta gibi - tartışmalı bir şekilde BMDHS'nin 121(3) Maddesi kapsamına giren ve cansız oluşumlara MEB hakkı vermeyen bir kaya- özellikleri tam yetkili temel noktalar

olarak ele almasını, Yunanistan'ın deniz yetki alanını Arnavutluk'un zararına şişiren bir uygulama olarak kınadı (Goga, 2022: 121).

Bu uyuşmazlık, Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında olduğu gibi, mahkemelerin özellikle bölünmüş coğrafyaya sahip bölgelerde matematiksel şekilciliği giderek artan bir şekilde hakkaniyete dayalı mülahazalara tabi kıldığı daha geniş bir içtihadı değişimle uyumludur (Lando, 2017: 148). Yunanistan'ın İyonya adalarının (Korfu, Othonoi gibi) stratejik kümelenmesi gibi coğrafi gerçekleri katı eşit mesafeye karşı tartma ihtiyacını vurgulayan dava, deniz hukukunda gelişen “düzeltici hakkaniyet” doktrini yansıtmaktadır (Goga, 2022: 20). Bu eğilim, BMDHS Madde 83(1)'in “hakkaniyete uygun çözümler” için verdiği yetkiyi yeniden teyit ederek, devletler egemenlik ve kaynak rekabetinin siyasallaşmış etkileşiminde gezinirken bile sınırlandırmanın yasal öngörülebilirliği bağlamsal adaletle uyumlu hale getirmesi gerektiğine işaret etmektedir (Proelss, 2017: 653).

Adaların deniz sınırlandırmasındaki rolü uluslararası hukukta çok önemlidir, çünkü sınıflandırılmaları ve muameleleri temel çizgilerin belirlenmesini ve buna bağlı olarak bir devletin karasularının, münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının kapsamını doğrudan etkilemektedir. BMDHS'nin 121. Maddesi, doğal olarak oluşmuş, yaşanabilir adaların tam deniz hakkı oluşturduğunu, insan yerleşimi veya ekonomik yaşamı sürdüremeyen “kayaların” ise oluşturmadığını öngörmektedir (Proelss, 2017: 868). UAD'nin dönüm noktası niteliğindeki kararları da dâhil olmak üzere uluslararası içtihat, adaların sınırlandırma sonuçlarını önemli ölçüde değiştirebileceğini kabul ederken bu ayrımı güçlendirmiştir. Örneğin, Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında UAD, Madde 121 kriterlerini karşılayan adaların MEB ve kıta sahanlığı oluşturabileceğini, ancak komşu devletler üzerinde orantısız etkilerden kaçınmak için sınır belirleme üzerindeki etkilerinin hakkaniyet ilkeleriyle yumuşatılması gerektiğini teyit etmiştir (Lando, 2017: 151).

Yunanistan-Arnavutluk ihtilafında Yunanistan bu doktrinden yararlanarak Erikousa ve Othonoi gibi adaların- yaşanabilir ve coğrafi olarak öne çıkan- esas hat hesaplamalarında tam etkiye sahip olduğunu ve böylece deniz yetki alanını batıya doğru genişlettiğini iddia etmektedir (Goga, 2022: 20). Bu tutum, hakkaniyet ile yasal

haklar arasında denge kurmak amacıyla Malta adalarının sınırlandırmada kısmen dikkate alındığı Libya v. Malta (1985) kararını yansıtmaktadır. Buna karşılık Arnavutluk, Yunanistan'ın adalarının içbükey kıyı şeridine yakınlığının, BMDHS Madde 15 kapsamında “özel bir durum” teşkil ettiğini ve deniz alanına adaletsiz bir şekilde müdahale edilmesini önlemek için ortaya hatta ayarlamalar yapılmasını gerektirdiğini iddia etmektedir. Arnavutluk Anayasa Mahkemesi'nin 2009 anlaşmasını iptal etmesi, Yunanistan'ın ada merkezli temel yaklaşımının usuli adalete ve coğrafi orantılılığa aykırı olduğunu savunarak bu eleştiriyi netleştirmiştir (Goga, 2022: 21).

Sonuç olarak bu anlaşmazlık, deniz hukukundaki daha geniş bir gerilimin altını çizmektedir. Adalar, devletin yetki alanını genişletmek için güçlü yasal araçlar olsa da stratejik konuşlandırılmaları sınırlandırma sonuçlarını bozma riski taşımaktadır. UAD'nin gelişen içtihadı, Karadeniz Deniz Sınırlandırması (2009) davasında görüldüğü üzere, katı şekilcilikten ziyade bağlamsal hakkaniyete giderek daha fazla öncelik vermekte ve hakemleri kıyı coğrafyası, kaynak dağılımı ve yalıtılmış oluşumların göreceli etkisi gibi faktörleri değerlendirmeye çağırmaktadır. Bu bağlamda, Yunanistan-Arnavutluk ihtilafı, BMDHS'nin teknik reçeteleri ile hakkaniyetli çözüm zorunluluğunu uzlaştırmak için gereken hassas dengeyi örneklemektedir; bu denge, karmaşık jeostratejik arenalarda deniz sınırı rejimlerinin meşruiyeti ve istikrarı için merkezi bir öneme sahiptir.

3.7. Uluslararası Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Yargı Organlarının Rolü: ITLOS Kararları Işığında Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığı Üzerine Bir İnceleme

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin (ITLOS) ortaya çıkışı, devletlerin deniz alanlarına ilişkin çıkarlarının genişlemesiyle doğan hukuki düzenleme ihtiyacının bir sonucudur. Özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren artan kıyı devleti egemenliği talepleri ve deniz kaynaklarının ekonomik önem kazanması, uluslararası deniz hukukunun sistemli biçimde kodifiye edilmesini gerekli kılmıştır. Bu süreç, 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile başlamış ve nihayetinde 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) kabulüyle kurumsal bir çerçeveye kavuşmuştur.

BMDHS, yalnızca maddi normları değil, aynı zamanda uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin prosedürel mekanizmaları da düzenleyen kapsamlı bir sözleşmedir. Sözleşmenin 287. maddesi, taraf devletlere deniz hukukuyla ilgili uyuşmazlıkların çözümü için dört farklı yargı merciinden birini seçme imkânı tanımaktadır. Bunlar: Uluslararası Adalet Divanı (UAD), Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS), Hakem Mahkemesi (VII. EK’te öngörülen şekilde) ve Özel Hakem Mahkemesi’dir (VIII EK’te öngörülen şekilde). Bu mekanizmalar arasında ITLOS, deniz hukuku konularında uzmanlaşmış, sürekli çalışan ve kurumsal yapıya sahip bir yargı organı olarak ön plana çıkmaktadır (Churchill & Lowe, 1999: 459-461).

ITLOS, 1996 yılında Hamburg’da resmen faaliyete geçmiştir. Mahkeme’nin ilk dönemlerinde yetki alanı, özellikle gemileri durdurulmasına ve mürettebatın acilen serbest bırakılmasına (prompt release) yönelik davalarla sınırlı kalmış; ancak özellikle 2000’li yıllardan itibaren deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin kararlarıyla uluslararası hukukta daha etkili bir rol oynamaya başlamıştır.

ITLOS’un yargı yetkisi, BMDHS’nin yorumlanması ve uygulanmasıyla ilgili tüm uyuşmazlıkları kapsar. Ayrıca taraflar arasındaki özel anlaşmalarla kendisine yetki verilmişse, bu kapsamda da karar verebilir. Mahkeme, özellikle kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlandırmaları, canlı kaynakların kullanımı, deniz çevresinin korunması ve seyir hakları gibi konularda etkin şekilde yargılama yürütmektedir. Mahkeme’nin yargı yetkisini kabul eden taraf devletler, Mahkeme’nin verdiği kararlara uymakla yükümlüdür.

ITLOS’un Bangladeş–Myanmar (2012), Gana–Fildişi Sahili (2017) ve Mauritius–Maldivler (2023) davalarında verdiği hükümler, Mahkeme’nin deniz sınırlandırmalarındaki metodolojik katkılarını ve içtihat geliştirme kapasitesini gözler önüne sermiştir.

3.7.1 Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığına Benzer ITLOS Kararları

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi’nin 2012 yılında verdiği Bangladeş–Myanmar kararı, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda Mahkemenin

verdiği ilk kapsamlı ve sistematik kararı olarak doktrinde geniş yankı uyandırmıştır. Bengal Körfezi'nde iki komşu devlet arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkta, karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılması Mahkeme tarafından ele alınmıştır. Bu karar, sadece Mahkemenin ilk sınırlandırma kararı olması nedeniyle değil, aynı zamanda uluslararası deniz hukukunda sınırlandırma ilkelerinin nasıl uygulanacağına dair metodolojik bir çerçeve sunması açısından da önem taşımaktadır (Balaram, 2012: 186-190). Arnavutluk ile Yunanistan arasında devam eden deniz yetki alanı uyuşmazlığı bakımından da bu kararın içtihadi etkileri dikkatle değerlendirilmelidir.

ITLOS, bu davada sınırlandırmayı eşit uzaklık/ortay hat metoduna dayanarak gerçekleştirmiştir. Ancak Mahkeme bu çizimi Bengal Körfezin coğrafi yapısını göz önünde bulundurarak bazı düzeltmelere tabi tutmuştur. Özellikle kıyıları içbükey bir yapı göstermesi durumunda, eşit uzaklık çizgisinin teknik olarak uygulanmasının hakkaniyeti zedeleyebileceği vurgulanmıştır. Bengal Körfezi'nde özellikle Bangladeş'in içbükey kıyı yapısı, eşit uzaklık çizgisinin uygulanmasının orantısız sonuçlar doğurmasına neden olmuştur. Bu nedenle Mahkeme, eşit uzaklık çizgisini kıyı yönleri ve konfigürasyonları bağlamında düzelterek, dengeleyici bir sınır belirlemiştir (ITLOS, 2012). Mahkemenin bu uygulaması, geometrik eşitlik yerine coğrafi hakkaniyeti önceleyen yaklaşımının ilk örneklerinden biridir.

Ayrıca bu karar, kıta sahanlığının 200 deniz milinin ötesine uzandığı durumlara ilişkin önemli açıklamalar içermektedir. Mahkeme, jeolojik ve jeomorfolojik verilerle kıta sahanlığının doğal uzantısının bilimsel olarak ortaya konması halinde, kıta sahanlığının genişletilmesinin mümkün olduğunu kabul etmiştir. Bu bağlamda, deniz altı yapılarının ve kıtasal platformun devamlılığının teknik verilerle desteklenmesi gerektiği belirtilmiştir (Balaram, 2012: 191-193). Bu yaklaşım, yalnızca mesafe esasına dayalı eşit uzaklık yönteminin ötesine geçerek, bilimsel ve doğal verileri de sınırlandırma sürecine dâhil etmiştir.

Mahkemenin bu değerlendirmesi, gelecekte benzer sınırlandırma sorunlarında jeolojik unsurların nasıl rol oynayacağına dair önemli bir emsal oluşturmaktadır.

Arnavutluk–Yunanistan anlaşmazlığı bağlamında bu kararın sunduğu yaklaşımlar özellikle İyon Denizi’nin derin ve karmaşık jeolojik yapısının dikkate alınması açısından önem taşımaktadır. İyon Denizi, diğer deniz alanlarına kıyasla daha derin ve jeolojik olarak aktif bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla, kıta sahanlığı haklarının belirlenmesinde salt mesafeye dayalı yöntemlerin yeterli olmayabileceği, doğal uzantı ve morfolojik yapıların dikkate alınmasının gerekli olabileceği ileri sürülebilir. ITLOS’un Bangladeş–Myanmar kararında benimsediği bu bilimsel yaklaşım, Arnavutluk’un olası kıta sahanlığı iddialarını destekleyici niteliktedir. Ayrıca bu yaklaşım, sadece teknik değil, aynı zamanda hakkaniyete uygun bir sınırlandırma zemini oluşturulmasına katkı sağlar.

Bununla birlikte Mahkeme, Bengal Körfezi davasında tarafların geçmiş beyanlarını göz önüne almakla birlikte, esas olarak sınırlandırmayı objektif kriterlere dayandırmıştır (ITLOS, 2012). Taraflar arasındaki diplomatik yazışmalar, beyanlar veya fiili uygulamalar, sınırlı bir bağlayıcılığa sahip olmuştur. Bu yaklaşım, 2009 yılında imzalanan ancak 2010 yılında Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Arnavutluk–Yunanistan deniz yetki alanı sınırlandırma anlaşmasının uluslararası hukuk açısından doğrudan bağlayıcı olmayabileceğini göstermektedir.

Bu değerlendirme, Mahkemenin nesnel ölçütlere öncelik veren genel yaklaşımıyla örtüşmekle birlikte, bu yaklaşımın öğretideki yansıması da dikkat çekicidir. Mahkeme, her uyuşmazlığı kendi coğrafi ve hukuki bağlamında değerlendirmekte; geçmiş uygulamaları bağlayıcı değil yorumlayıcı araçlar olarak görmektedir (Lando, 2018: 59). Bu görüş, Tanaka’nın da ifade ettiği üzere, deniz sınırlandırmalarında tarihsel beyan ve uygulamaların ancak yardımcı kanıt olarak işlev görebileceği yönündeki genel eğilimle örtüşmektedir (Tanaka, 2019: 176). Benzer biçimde, Pellet de taraf beyanlarının sınırlandırma üzerinde doğrudan bir etki doğurmayacağını, sınır çiziminin öncelikle coğrafi nesnellik ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Pellet, 2023: 79).

Sonuç olarak, Bangladeş–Myanmar kararı, ITLOS’un deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin temel içtihatlarının ilk ve şekillendirici örneği olması bakımından özel bir öneme sahiptir. Mahkemenin eşit uzaklık çizgisine dayalı ama

coğrafi gerçeklikleri dikkate alan yaklaşımı, kıyı konfigürasyonlarının etkisini vurgulaması, jeomorfolojik verileri dikkate alarak kıta sahanlığını 200 deniz milinin ötesine taşımayı kabul etmesi ve geçmiş uygulamaları sınırlı bağlayıcılıkta değerlendirmesi gibi ilkeler, Arnavutluk–Yunanistan uyuşmazlığı açısından da uygulanabilir niteliktedir. Bu ilkelerin benimsenmesi, taraflar arasında coğrafi ve hukuki dengenin sağlandığı, uluslararası hukuka uygun ve kalıcı bir çözümün üretilmesine katkı sağlayabilir.

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (ITLOS), 2017 yılında verdiği Gana–Fildişi Sahili kararında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin içtihatlarında sistematik bir metodoloji geliştirerek bu alandaki uyuşmazlıkların çözümünde yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Söz konusu uyuşmazlık, Atlas Okyanusu’nda komşu kıyılara sahip iki devlet arasında, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının belirlenmesine ilişkindir. Tarafların her biri, kıyılarının doğal uzantısı olduğu gerekçesiyle belirli deniz alanları üzerinde yetki talep etmiş ve bu durum, uyuşmazlığın teknik, coğrafi ve hukuki açılardan çok katmanlı bir şekilde ele alınmasını gerekli kılmıştır.

Mahkeme, uyuşmazlığı çözümlerken üç aşamalı bir yöntem benimsemiştir. İlk olarak, coğrafi olarak tarafların kıyılarına eşit uzaklıkta olacak şekilde geçici bir sınır çizgisi (geçici eşit uzaklık hattı) belirlenmiştir. Bu hat, esas itibarıyla geometrik bir araç olarak sınırlandırmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur. Ancak Mahkeme, bu çizginin kendiliğinden adil bir sonuç doğurmadığını kabul etmiş ve ikinci aşamada, kıyı uzunlukları, kıyıların eğimi ve coğrafi oluşumlar gibi özel koşulları dikkate alarak çizgide düzeltmeler yapılması gereğini ortaya koymuştur (Fietta, 2017: 3-5). Nitekim Fildişi Sahili’nin kıyı hattının kısa ve girintili-çıkıntılı olması, eşit uzaklık çizgisinin Gana lehine orantısız bir sonuç yaratmasına neden olmuştur. Bu sebeple Mahkeme, sınır hattında Fildişi Sahili lehine değişiklik yaparak daha dengeli bir çözüm benimsemiştir.

Üçüncü ve son aşamada ise, Mahkeme tarafından orantılılık testi uygulanmış; bu testte kıyı uzunluklarının sınırlandırma sonucunda elde edilen deniz yetki alanları ile uyumlu olup olmadığı değerlendirilmiştir. Test sonucunda, tarafların kıyı

uzunluklarına kıyasla elde ettikleri deniz alanları arasında makul bir denge sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Lathrop, 2018: 445-448). Bu bağlamda karar, eşit uzaklık ilkesinin mutlak ve mekanik biçimde uygulanmasının ötesine geçerek, hakkaniyete uygun sonuçların sağlanmasını hedefleyen esnek ve çok yönlü bir yaklaşımı somutlaştırmıştır.

Gana–Fildişi Sahili kararında ortaya konan bu metodolojik çerçeve, Arnavutluk ile Yunanistan arasında İyon Denizi’nde devam eden deniz yetki alanı sınırlandırma uyuşmazlığı açısından da önemli çıkarımlar sunmaktadır. Söz konusu uyuşmazlık da benzer şekilde, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının belirlenmesini gerektiren, coğrafi açıdan karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu çerçevede, ilk aşamada taraflar arasında eşit uzaklık esasına dayalı geçici bir sınır çizilmesi mümkündür. Ancak, Yunanistan’a ait adaların Arnavutluk kıyılarına göre coğrafi olarak daha belirgin çıkıntılar oluşturması ve kıyı uzunlukları bakımından asimetric bir yapı sergilemesi, eşit uzaklık çizgisinin hakkaniyet dışı sonuçlar doğurmasına yol açabilir.

Bu durumda, Mahkemenin Gana–Fildişi Sahili kararında benimsediği gibi, ikinci aşamada özel coğrafi koşulların dikkate alınması gerekir. ITLOS, bu kararda küçük adaların deniz yetki alanı üzerindeki etkisinin sınırlı tutulabileceği yönünde bir yaklaşım sergilemiş (Fietta, 2017: 7-8) ve bu durum, Arnavutluk’un pozisyonu açısından destekleyici niteliktedir. Üçüncü aşamada uygulanacak orantılılık testi ise, iki devletin kıyı uzunluklarının sınırlandırma sonucunda elde ettikleri deniz yetki alanları ile ne ölçüde uyum sağladığını ortaya koyacak; böylelikle sınırlandırmanın hakkaniyete uygunluğu somut verilere dayalı olarak değerlendirilebilecektir.

Mahkemenin bu kararı, yalnızca deniz alanlarının kesin çizgilerle ayrılmasını sağlamakla kalmamış; aynı zamanda tarafların deniz altı kaynaklarını barışçıl yollarla işletmelerine zemin hazırlayarak, bölgesel istikrarı ve ekonomik iş birliğini teşvik etmiştir. Nitekim ITLOS, Gana–Fildişi Sahili kararında da Gana’nın sınırlandırma öncesi dönemde gerçekleştirdiği petrol arama ve çıkarma faaliyetlerini dikkate alarak, bu tür ekonomik eylemlerin “iyi niyet çerçevesinde” ve ihtilaf çözümlene dek sürdürülebilir olduğunu kabul etmişti (ITLOS, 2017).

Sonuç olarak, ITLOS’un Gana–Fildişi Sahili kararında benimsediği üç aşamalı sınırlandırma yöntemi —eşit uzaklık çizgisi, özel durumların dikkate alınması ve orantılılık testi— uluslararası deniz hukukunda sınırlandırma uyuşmazlıklarının çözümünde hem teknik hem de hukuki bakımdan uygulanabilir bir model sunmaktadır. Bu karar, Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz yetki alanı sınırlandırma sürecinde de, özellikle coğrafi gerçekliklerin ve kıyı uzunluklarının hakkaniyet temelinde değerlendirilmesi açısından yol gösterici niteliktedir. Gelecekte yargı yoluna başvurulması hâlinde, ITLOS’un bu içtihadı, sınırlandırmanın nesnel kriterlere dayalı olarak gerçekleştirilmesini sağlayacak güçlü bir referans çerçevesi oluşturacaktır.

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi’nin (ITLOS) 2023 yılında verdiği Mauritius-Maldivler kararı, açık denizlerde, karşılıklı kıyılara sahip olmayan devletler arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına dair uluslararası içtihatla kayda değer bir örnek teşkil etmektedir. Hint Okyanusu’nda yer alan bu uyuşmazlıkta, coğrafi yakınlıkları bulunmayan ancak deniz alanları çakışan iki devletin, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının nasıl belirleneceği sorusu mahkeme önüne taşınmıştır. ITLOS, bu davada izlediği metodolojik yaklaşım ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hem coğrafi hem de hukuki faktörleri dikkate alan çok katmanlı bir içtihat geliştirmiştir.

Mahkeme, uyuşmazlığın çözümünde “tek sınır” (single maritime boundary) yaklaşımını benimsemiş ve kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölge sınırlarını aynı çizgi üzerinde belirlemiştir. Bu yöntem, deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında ayrı ayrı çizgilerle düzenleme yapılmasından ziyade, yeknesak ve pratik bir çözüm sağlayarak hem coğrafi hem de işlevsel uyumu temin etmektedir. ITLOS’un bu tercihi, deniz hukukunun gelişen uygulamalarıyla paralel olarak, yetki alanlarının bütüncül biçimde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (ITLOS, 2023).

Mahkeme, sınırlandırma sürecinde öncelikle bir geçici eşit uzaklık çizgisi belirlemiş, ardından bu çizgiyi etkileyebilecek özel coğrafi ve hukuki durumları değerlendirmiştir. Her ne kadar Mauritius ve Maldivler’in kıyıları doğrudan karşı karşıya gelmese de ITLOS, deniz alanlarının potansiyel çakışması durumunda da

sınırlandırma yapılabileceği ilkesini benimsemiştir. Bu, Mahkemenin yalnızca klasik komşu devletler arasındaki uyuşmazlıklarla sınırlı kalmadığını, ITLOS, Mauritius-Maldives, 2023)).

Kararda dikkat çeken diğer bir husus ise küçük adaların etkisinin sınırlandırılmasıdır. Maldivler'in deniz alanı üzerindeki talepleri, büyük ölçüde ada yapılarına dayanmaktaydı. Ancak Mahkeme, adaların büyüklüğü, nüfusu ve ekonomik işlevi gibi kriterleri göz önünde bulundurarak bu yapılara tam etki tanımamış; bu da daha dengeli bir sınır çizilmesine imkân vermiştir. Bu bağlamda ITLOS, daha önceki içtihatlarında benimsediği yaklaşımla tutarlılık göstermiş ve “coğrafi hakkaniyet” ilkesine öncelik tanımıştır (Churchill & Lowe, 2022: 398).

Mauritius–Maldivler kararı aynı zamanda eski anlaşmaların bağlayıcılığı meselesine de ışık tutmuştur. Mahkeme, taraflar arasında geçmişte yapılmış olan harita beyanları, siyasi açıklamalar ve sınırlama girişimlerini dikkate almakla birlikte, bunları tek başına bağlayıcı delil olarak kabul etmemiştir. Bunun yerine, sınırlandırma işlemini uluslararası hukukun genel ilkelerine, nesnel coğrafi verilere ve hakkaniyet esaslarına dayandırmıştır. (Pellet, 2023: 78). Bu durum, 2009 yılında imzalanan ancak Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Arnavutluk–Yunanistan deniz yetki alanları sınırlandırma anlaşmasının mevcut hukuki değerinin sınırlı olduğu yönündeki yorumlarla örtüşmektedir.

Bu kararın Arnavutluk–Yunanistan uyuşmazlığı açısından sunduğu içtihadi değer oldukça yüksektir. Öncelikle ITLOS'un “tek sınır” yaklaşımı, İyon Denizi gibi karmaşık coğrafi yapıya sahip bölgelerde kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölge sınırlarının ayrıştırılmaksızın belirlenmesini önermektedir. Bu, süreci sadeleştirirken hukuki yeknesaklığı da pekiştirmektedir. İkinci olarak, küçük adaların sınırlandırmadaki etkisinin sınırlı tutulması, Yunanistan'a ait bazı adaların deniz yetki alanı üzerindeki taleplerini objektif kriterler doğrultusunda sınırlandırabilir. Üçüncü olarak ise, Mahkemenin geçmiş beyan ve belgeleri sınırlı bağlayıcılıkta değerlendirme eğilimi, 2009 anlaşmasının iptali sonrasında anlaşmanın bağlayıcılığının gelecekte uluslararası hukuk önünde yeniden tartışılmasını engelleyebilir. Böylelikle, her bir

unsurun somut verilerle analiz edildiği, çok katmanlı ve dengeli bir sınırlandırma yapılmasının önü açılmaktadır.

Sonuç itibarıyla Mauritius–Maldivler kararı, ITLOS’un deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında hem yöntem hem de ilke düzeyinde geliştirdiği içtihatların en güncel örneklerinden biridir. Karar, yalnızca teknik bir çizim faaliyeti olarak değil, coğrafi gerçeklik, siyasi bağlam ve hukuki ilkelerin uyum içinde işlediği bir sınırlandırma sürecinin ürünü olarak değerlendirilmektedir. Bu yönüyle, Arnavutluk ile Yunanistan arasında deniz yetki alanlarının adil, dengeli ve uluslararası hukuka uygun biçimde sınırlandırılması açısından rehberlik eden bir nitelik taşımaktadır

3.7.2 ITLOS İçtihatlarının Arnavutluk-Yunanistan Anlaşmazlığına Olası Etkileri

Arnavutluk ile Yunanistan arasında İyon Denizi’nde devam eden deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlık gerek coğrafi gerekse siyasi yönleri bakımından karmaşık ve hassas bir karakter taşımaktadır. Taraflar arasında 2009 yılında imzalanan ancak 2010 yılında Arnavutluk Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen anlaşma, bu meselenin yalnızca diplomatik kanallar yoluyla kalıcı biçimde çözülemeyeceğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, uyuşmazlığın çözümünde Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi’nin (ITLOS) devreye girmesi, sadece hukuki belirlilik sağlamak bakımından değil, aynı zamanda tarafsız ve bağlayıcı bir çözüm mekanizması sunmak açısından da önem arz etmektedir.

ITLOS’un bugüne kadar verdiği Mauritius–Maldivler (2023), Gana–Fildişi Sahili (2017) ve Bangladeş–Myanmar (2012) kararları, farklı coğrafi konfigürasyonlarda ve farklı diplomatik geçmişlere sahip uyuşmazlıklarda benimsediği sistematik yaklaşım sayesinde, Arnavutluk–Yunanistan uyuşmazlığı açısından da uygulanabilir metodolojik ve hukuki ilkeler ortaya koymuştur. Bu kararlar çerçevesinde ITLOS’un izlediği üç aşamalı sınırlandırma yöntemi –geçici eşit uzaklık çizgisi oluşturulması, özel coğrafi durumların değerlendirilmesi ve orantılılık testinin uygulanması–, İyon Denizi gibi karmaşık jeomorfolojik yapılara sahip bölgelerde sınır belirlemenin teknik esaslarını somutlaştırmaktadır.

Mahkemenin özellikle küçük adaların sınırlandırma üzerindeki etkisini sınırlı tutan yaklaşımı (örneğin Mauritius–Maldivler ve Gana–Fildişi Sahili kararlarında görüldüğü üzere), Arnavutluk açısından stratejik bir avantaj yaratmaktadır. Yunanistan’ın İyon Denizi’nde sahip olduğu çok sayıdaki küçük adanın kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge üzerinde tam etki doğurmasının engellenmesi, sınırlandırmanın daha hakkaniyetli yapılmasını sağlayabilecektir. Aynı şekilde, Bangladeş–Myanmar kararında olduğu gibi, içbükey kıyı yapılarının eşit uzaklık çizgisini hakkaniyetsiz biçimde kaydırması durumunda düzeltici müdahalenin yapılabileceği içtihadı, Arnavutluk’un kıyı konfigürasyonu göz önüne alındığında somut fayda sağlayabilecek bir ilkedir.

Bunun ötesinde, ITLOS’un sınırlandırma süreçlerinde tarafların geçmiş beyan, uygulama ve harita gibi belgelerine temkinli yaklaşması ve hukuki bağlayıcılığı nesnel ölçütlere dayandırması (özellikle Mauritius–Maldivler kararında açıkça görüldüğü üzere), 2009 Arnavutluk–Yunanistan anlaşmasının iptali sonrasında Arnavutluk’un pozisyonunu güçlendirmektedir. Mahkemenin bu tutumu, siyasi müzakereler sonucunda ulaşılamayan noktaların, hukuki zeminde nesnel ve ölçülebilir kriterler temelinde çözülebileceğini göstermektedir.

Daha da ileriye giderek, Arnavutluk ile Yunanistan arasında deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, yalnızca hukuki bir çözüm üretmekle kalmayacak, aynı zamanda her iki tarafın İyon Denizi’nde yer alan deniz altı kaynaklarını karşılıklı fayda temelinde işletmesine de imkân tanıyacaktır. ITLOS’un Gana–Fildişi Sahili kararında olduğu gibi, uyuşmazlık çözülene kadar sürdürülen ekonomik faaliyetlerin iyi niyet çerçevesinde değerlendirilmesi ve iş birliğiyle yürütülmesi mümkündür (ITLOS, 2017). Bu yaklaşım, bölgesel gerginlikleri azaltarak deniz kaynaklarının ortak refah temelinde kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

ITLOS’un rolü, yalnızca metodoloji sağlamakla sınırlı değildir. Daha da önemlisi, bu Mahkeme, taraflar arasında bağlayıcı ve “nihai” bir karar verme kapasitesine sahiptir. Uluslararası hukukta bağlayıcılığı olan, temyiz edilemeyen ve devletleri uluslararası düzeyde sorumlu tutan bir karar mekanizmasının varlığı, özellikle müzakerelerin tıkandığı, siyasi uzlaşların bozulduğu durumlarda tek çıkar

yol olarak öne çıkmaktadır. Arnavutluk–Yunanistan uyuşmazlığında diplomatik süreçlerin bugüne dek kalıcı bir sonuç doğurmamış olması, yargısal bir çözümün gerekliliğini pekiştirmektedir.

Sonuç olarak, ITLOS’un benimsediği tutarlı içtihat çizgisi, Arnavutluk–Yunanistan uyuşmazlığı açısından hem teknik hem de hukuki açıdan işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Mahkemenin coğrafi konfigürasyonu, adaların statüsünü, kıyı uzunluklarını, geçmiş belgeleri ve jeolojik verileri birlikte değerlendiren yaklaşımı, hakkaniyet temelli bir çözümün üretilebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca Mahkemenin vereceği bağlayıcı karar, yalnızca hukuki netlik sağlamakla kalmayacak, taraflar arasındaki gerginliği azaltarak kalıcı barışın tesisine katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede, ITLOS’a başvuru, uluslararası hukukun sunduğu en meşru ve etkili çözüm yollarından biri olarak değerlendirilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARNAVUTLUK İLE YUNANİSTAN ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIĞININ ETKİLERİ VE GELECEK ÖNGÖRÜLERİ

4.1. Yunanistan İle Yunanistan Arasındaki Anlaşmazlığının Ekonomik ve Enerji Kaynaklarına Etkisi (Hidrokarbon Kaynakları ve Balıkçılık Hakları)

Doğu Akdeniz'de deniz sınırlandırmasına ilişkin son müzakereler, Arnavutluk'un önceki ikili anlaşmalar üzerindeki anayasal kısıtlamaları ileri sürmesi ve Yunanistan'ın BMDHS kapsamında çakışan hak alanlarında tek taraflı hidrokarbon arama faaliyetleri nedeniyle sekteye uğramıştır. Her iki devlet de özellikle COVID-19 pandemisi sonrası toparlanma çabaları sırasında enerji güvenliğine ve ekonomik dayanıklılığa öncelik verdiğinden, önemli sınır ötesi petrol ve gaz kaynaklarının tespit edilmesi anlaşmazlığın stratejik aciliyetini artırmıştır (Gökçe vd, 2024: 8). Bu dinamik, MEB ve kıta sahanlığı sınırları için adil çözümler öngören BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri kapsamındaki egemenlik ayrıcalıkları ile kaynak kullanımını çözülmemiş yargı yetkisi talepleriyle uzlaştırmamanın pratik zorlukları arasındaki daha geniş gerilimler ile daha da pekişen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Arnavutluk'un anayasaya uyum konusundaki ısrarı ve Yunanistan'ın keşif iddiası, yerel yasal çerçeveler ile uluslararası yükümlülükler arasındaki sürtüşmeyi gösterirken, pandeminin ekonomik etkileri hidrokarbon gelirlerine olan bağımlılığı artırarak adil kaynak tahsisi konusunda diplomatik uzlaşmaları zorlaştırmıştır (Eccleston-Turner vd, 2023: 793).

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz alanları anlaşmazlıkları hidrokarbon iddialarının ötesine geçerek, kıyı geçim kaynakları ve enerji gelişimi için kritik ekonomik sonuçları olan balıkçılık yetki alanının ve deniz yatağı kaynak haklarının tartışmalı sınırlandırılmasını da kapsamaktadır. Bu ihtilaflar, uluslararası teamül hukuku kapsamında çakışan kıta sahanlığı hakları için sınırlandırma kriterlerinin uygulanmasındaki belirsizliklerin yanı sıra, BMDHS Madde 63 (başboş stoklar) ve 64 (çok göç eden türler) üzerindeki yorumsal farklılıklara dayanmaktadır (Proelss, 2017: 507-514). Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları gibi UAD içtihatlarında da görüldüğü üzere, coğrafi bitişiklik ile adil orantılılık ilkelerinin

uzlaştırılması konusunda fikir birliğı olmaması, ikili müzakereleri karmaşıktırmakta ve kaynak egemenliğı konusunda yasal belirsizliğı beslemektedir (Thirlway, 2017: 309). Bu tür ihtilaflar, BMDHS'nin hakkaniyetli çözüm yetkisine (Madde 38(2) metinsel bağıllık ile göç eden balık stokları veya sınır ötesi maden yatakları için ortak yönetim rejimlerinin hayata geçirilmesindeki pragmatik zorluklar arasındaki kalıcı ikilemi vurgulamaktadır. Süregelen belirsizlikler her iki devletin de ekonomik kalkınma gündemlerini baltalama riski taşımakta ve nihai sınırlandırma yapılarına kadar ekolojik ve ticari zararları azaltmak için BMDHS Madde 74(3) veya 83(3) kapsamında geçici düzenlemelere güvenilmesini gerektirmektedir (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 219).

Arnavutluk-Yunanistan deniz anlaşmazlığı, özellikle doğrudan yabancı yatırım (DYY) girişleri, işçi dövizleri ve Adriyatik-İyonya koridorundaki entegre kaynak idaresi açısından derin ekonomik sonuçlar doğurmaktadır (Savoldi vd, 2020: 569). Yunanistan'ın Arnavutluk'un başlıca yatırımcısı ve ticaret ortağı olarak tarihsel konumu, iki ülke ekonomilerinin karşılıklı bağımlılığının altını çizmekte olup, ikili ticaret ve Yunan DYY'si Arnavutluk'un kalkınma stratejisinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, BMDHS Madde 15 kapsamında karasuları ve münhasır ekonomik bölgeler üzerindeki çözümlememiş sınırlandırma iddiaları, sınır ötesi enerji projelerine ve balıkçılık ortak yönetim çerçevelerine yasal belirsizlik getirerek yatırımcıların hidrokarbon arama ve denizcilik altyapısına olan güvenini azaltmıştır. Bu istikrarsızlık, Yunanistan'daki diasporası göz önüne alındığında Arnavutluk'un GSYİH'si için kritik öneme sahip olan havale kanallarını kesintiye uğratma riski taşırken, paylaşılan açık deniz kaynak havzalarındaki ortak girişimleri de zorlaştırmaktadır (Rougier ve Yol, 2019: 1811). Dolayısıyla bu anlaşmazlık, her iki devlet de BMDHS'den kaynaklanan hakları (Madde 74/83) korumak ve işlevsel bir ekonomik ortaklığı sürdürmek gibi ikili zorunluluklar arasında gezinirken, ekonomik ortak yaşam ve tartışmalı egemenlik arasındaki gerilimi özetlemektedir. Deniz yetki alanındaki belirsizliklerin devam etmesi, yatırım iklimini istikrara kavuşturmak ve sınır ötesi kaynak kullanımındaki aksaklıkları azaltmak için UNCLOS Madde 66 kapsamında geçici düzenlemeler gerektirebilecektir (Proelss, 2017: 530-533).

Yunanistan'ın İyon Denizi'ndeki karasuları genişliğini tek taraflı olarak altı deniz milinden on iki deniz miline çıkarması -ki bu hak UNCLOS'un 3. Maddesi kapsamında düzenlenmiştir ancak Arnavutluk tarafından kıta sahanlığına ve münhasır ekonomik bölgesine bir müdahale olarak itiraz edilmektedir- yargı yetkisine ilişkin sürtüşmeleri yoğunlaştırmıştır. Bu sınır belirleme çatışması, deniz dibinde hidrokarbon arama, balıkçılık yönetimi ve bölgesel ticaret için kritik öneme sahip seyir koridorlarına ilişkin egemenlik haklarını doğrudan etkilemekte ve böylece sınır ötesi enerji projeleri ve denizcilik altyapısına yönelik yatırımcı güvenini sarsmaktadır. Arnavutluk'un orantısız kıyı şeridi ve BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri kapsamında adil kaynak tahsisi endişelerine dayanan itirazları, devletlerin paylaşılan su yollarında toprak bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüklerini teyit eden Korfu Kanalı (Arnavutluk v. Birleşik Krallık) UAD davasındaki emsalleri yansıtmaktadır (L. N. Nguyen, 2023: 115). Uyuşmazlık, Yunanistan'ın BMDHS'nin izin verilen karasuları sınırları kapsamında hak iddia etmesi ile Arnavutluk'un algılanan coğrafi eşitsizlikleri gidermek için hakkaniyet ilkelerine başvurması arasındaki gerilimin altını çizmektedir. Çözüm, BMDHS'nin sınırlandırma kriterlerini UAD'nin “ilgili koşullar” konusundaki içtihadıyla uzlaştırmaya ve tarihi iki taraflı ekonomik karşılıklı bağımlılık ile jeopolitik olarak değişken bir bölgede enerji koridorlarını ve deniz kaynakları egemenliğini güvence altına alma zorunluluğunu dengelemeye dayanmaktadır (Marghelis, 2021: 4).

Arnavutluk'un ekonomik kalkınma stratejisinin temel taşlarından biri olan doğrudan yabancı yatırımları çekme kapasitesi, Yunanistan MEB sınırları ve BMDHS kapsamındaki kıta sahanlığı hakları konusunda çözülmemiş deniz sınırlandırma ihtilafları nedeniyle önemli risklerle karşı karşıyadır (Nemeth vd, 2014: 128). Görüldüğü gibi, İyon Denizi'nde, özellikle de BMDHS Madde 74 ve 83'e tabi hidrokarbon arama bölgelerinde çakışan yetki taleplerinden kaynaklanan düzenleyici belirsizlikler, tutarsız ruhsatlandırma rejimleri ve tartışmalı deniz tabanı kaynak haklarından çekinen yatırımcıları caydırmıştır (Ioannides, 2019: 362). Sınır ötesi hidrokarbon rezervuarlarında faaliyet gösteren çok uluslu enerji firmaları, UAD'nin Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (Romanya v. Ukrayna) kararındaki katı eşit mesafe yerine hakkaniyete dayalı sınırlandırmayı vurgulayan emsalleri yineleyerek,

kıyı devleti yükümlülüklerinin farklı yorumlanmasına bağlı operasyonel zorluklarla karşılaşmışlardır (Ioannides, 2019: 348).

Devam eden yetki alanı belirsizlikleri, yatırımcı güvenini aşındırma riski taşımakta ve deniz kaynaklarının kullanımına dayanan altyapı projelerini durdurarak gayrisafi sabit sermaye oluşumunu (GFCF) potansiyel olarak baskılamaktadır (Krutilla vd, 2021: 144). Bu tür bir istikrarsızlık, düzenleyici çerçeveleri uyumlu hale getirmek ve ticari anlaşmazlıkları azaltmak için BMDHS Madde 83(3) kapsamında iki taraflı geçici düzenlemelerin aciliyetinin altını çizmektedir. Sınırlandırma ilkelerinin BMDHS'nin hakkaniyetli çözümler yetkisiyle uzlaştırılamaması Arnavutluk'un geçici imtiyazlara olan bağımlılığını devam ettirerek uzun vadeli enerji güvenliğini ve bölgesel bir hidrokarbon merkezi olarak arzulanan rolünü zayıflatabilme ihtimali taşımaktadır.

Ayrıca, Yunanistan'da yaşanan ekonomik kriz, Arnavutluk'un Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının yaklaşık %9'unu oluşturan hayati bir mali kaynak olan Yunanistan'da ikamet eden diasporadan gelen havale akışlarındaki azalma yoluyla Arnavutluk'un sosyoekonomik istikrarını orantısız bir şekilde etkileyerek olumsuz etkilere yol açmıştır (Michail, 2013: 275). Bu finansal transferler, hanehalkı tüketim esnekliğini sürdürmek ve gayri resmi yatırım yollarını kolaylaştırmak, böylece yurtiçi harcama davranışlarını doğrudan etkilemek ve küçük ölçekli girişimcilik girişimlerini teşvik etmek için çok önemlidir. Ekonomik kriz sonrası Yunanistan'ın kemer sıkma önlemleri ve işgücü piyasasındaki daralmayla birleşen işçi dövizlerindeki daralma, Arnavut hane halkları üzerindeki mali baskıları yoğunlaştırarak toplam talep daralmasını şiddetlendirmiş ve salgın sonrası ekonomik iyileşmeyi engellemiştir (Cena ve Heim, 2021: 502).

Bu karşılıklı bağımlılık, Arnavutluk'un dış ekonomik tamponlarının kırılganlığının altını çizmektedir. Azalan diaspora gelirleri, çözülmemiş deniz sınırı anlaşmazlığı ile bağlantılı önceden var olan kırılganlıklarla birleşmektedir. Doğrudan BMDHS'ye tabi olmasa da, işçi dövizlerindeki düşüş, Arnavutluk'un adil kaynak paylaşım anlaşmaları müzakere etme veya uluslararası mahkemeler nezdinde dava açma kapasitesini dolaylı olarak zayıflatabilecek mali kısıtlamaları artırmaktadır

(King ve Vullnetari, 2009: 401). Yukarıda da ifade edildiği gibi diasporanın mali katkısının azalması ve ihtilaflı deniz bölgelerinde yatırımcıların isteksizliği gibi eş zamanlı zorluklar, gayrisafi sabit sermaye oluşumunu (GFCF) daha da zayıflatacak ve Arnavutluk'un AB kriterlerine uyum sağlama çabalarını daha da kötüleştirecek bir geri besleme döngüsü yaratma konusunda önemli bir risk oluşturmaktadır. Bu bileşik etkilerin ele alınması, ekonomik karşılıklı bağımlılığı bölgesel çatışmalardan ayırmayı ve böylece işçi döviz akışlarını ve sınır ötesi işgücü hareketliliğini jeopolitik gerilimlerin olumsuz etkilerinden korumayı amaçlayan sürekli ikili diyalogu gerektirmektedir.

Bu gibi durumların yanında Arnavutluk-Yunanistan deniz anlaşmazlığı, her iki ülkenin enerji güvenliği ve deniz ekonomisi sektörleri için derin ekonomik sonuçları olan sınır ötesi hidrokarbon rezervuarlarının ve balıkçılık yetki alanının tartışmalı yönetimine kadar uzanmaktadır (Marghelis, 2021: 8). Doğu Akdeniz'de milyarlarca varil petrole eşdeğer kaynak olduğu tahmin edilen önemli açık deniz petrol ve gaz keşifleri, BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri uyarınca münhasır ekonomik bölgelerin ve kıta sahanlığı haklarının tanımlanması artık milyarlarca dolarlık enerji yatırımlarını doğrudan ilgilendirdiğinden, yasal ve jeopolitik riskleri artırmıştır (Goldthau vd, 2020: 315). Anlaşmazlığın yoğunlaşması, özellikle Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (Romanya v. Ukrayna) gibi UAD içtihatlarında belirtildiği üzere, deniz sınırı kararlaştırılmasında coğrafi bitişikliğe karşı orantılılığın ağırlıklandırılmasına ilişkin olarak, hakkaniyete uygun sınırlandırma ilkelerinin rekabet halindeki yorumlarını göstermesi açısından kayda değerdir (Lathrop, 2009: 722).

Buna eş zamanlı olarak, Korfu Kanalı ve İyon Denizi'nde BMDHS Madde 61 (koruma) ve 62 (kullanım) tarafından yönetilen çözümlenmemiş balıkçılık hakları, iki taraflı kaynak ortak yönetimindeki kırılganlıkları ortaya çıkarmakta ve paylaşılan pelajik stokların aşırı sömürülmesi riskini doğurmaktadır (Vielmini vd, 2017: 4). Hidrokarbon zenginliği ve balıkçılık bağımlılığının yakınlaşması, Mısır-Kıbrıs MEB anlaşması gibi Akdeniz örneklerini yansıtacak şekilde, ortak kalkınma bölgelerini mümkün kılmak için BMDHS Madde 83(3) kapsamında geçici düzenlemelerin gerekliliğinin altını çizmektedir (Del Vecchio Capotosti, 2008: 285). Fakat, açık deniz araştırmalarındaki asimetrik teknik kapasitelerle birleşen yargı yetkisine ilişkin

süregelen belirsizlikler, Arnavutluk'un sınırlı altyapısının yabancı enerji konsorsiyumlarına olan bağımlılığı artırmasıyla birlikte ekonomik eşitsizlikleri pekiştirme tehdidi oluşturmaktadır. Yargısal netlik veya bağlayıcı geçici tedbirler olmaksızın, anlaşmazlık uzun süreli bir yasal-ekonomik çıkmaza dönüşme riski taşımakta ve her iki ülkede de COVID-19 pandemisi sonrası toparlanma için kritik olan sermaye akışlarını engellemektedir (Daly, 2024: 1446).

Görüldüğü gibi Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki çözümlememiş deniz sorunu, ikili ekonomik ilişkileri engellemeye devam etmekte ve deniz dibi kaynaklarının kullanımına dayanan açık deniz endüstrilerinde yabancı yatırımları caydıran yetki alanı belirsizlikleri yaratmaktadır. BMDHS'nin münhasır MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını düzenleyen 74. ve 83. maddeleri kapsamında kesin bir sınırın olmaması, özellikle hidrokarbon arama ve sınır ötesi balıkçılık yönetiminde düzenleyici idareyi ve istikrarı sekteye uğratmıştır. Yine kayda değer bir emsal olarak yatırımcılar, birbiriyle çatışan hak taleplerinin açık deniz sondaj projelerini sekteye uğrattığı Gana/Fildişi Sahili Deniz Sınırlandırması gibi UAD içtihatlarında vurgulanan zorlukları yansıtacak şekilde, birbiriyle uyumlu olmayan ruhsatlandırma rejimleri ve ihtilaflı haklar nedeniyle artan risklerle karşı karşıyadır (McCreath ve Scanlon, 2019: 14-16). Bağlayıcı bir yargıya veya hakkaniyete uygun geçici tedbirlere başvurulmadığı takdirde, bu anlaşmazlık eksik yatırım döngüsünü devam ettirmekte, bölgesel deniz ekonomisi girişimlerini engellemekte ve her iki devletin de BMDHS Madde 123 uyarınca yarı kapalı deniz yönetimi konusunda iş birliği yapma yükümlülüklerini ihlal etmektedir (Proelss, 2017: 887-888). Bu çıkmazın çözüme kavuşturulması, UAD'nin ihtilaflı deniz alanlarında “karşılıklı kabul edilebilir çözümlere” yaptığı vurguya uygun olarak, yargı çerçevelerinin uyumlaştırılması ve yatırımcı güvenliğinin sağlanması için öncelikli bir diyalog gerektirmektedir.

Arnavutluk ve Yunanistan arasında mevcut olan deniz ihtilafı, balıkçılığın idaresini de önemli ölçüde etkilemektedir. BMDHS Madde 61-64'te öngörülen balıkçılık yetkilerinin sınırlandırılmasına ilişkin çözüm eksikliği, ortak pelajik ve demersal balık stoklarına dayanan kıyı geçim kaynaklarının istikrarı için bir risk oluşturmaktadır (Proelss, 2017: 481-514). Özellikle Korfu Kanalı ve İyon Denizi'nde olmak üzere, yetki alanlarının tahsisine ilişkin belirsizlikler, balık stoklarının

çakışması (Madde 63) ile ilgili operasyonel anlaşmazlıkları körükleme ve Madde 61(2)'nin gerektirdiği sürdürülebilir verim değerlendirmelerini tehlikeye atma potansiyeline sahiptir. Tartışmalı deniz sınırları geleneksel balıkçılık alanlarına erişimi kısıtlayabileceğinden, avlanma hacimlerini azaltabileceğinden ve yerel ekonomilerin ayrılmaz parçası olan tedarik zincirlerini bozabileceğinden, her iki ülkedeki kıyı toplulukları artan sosyo-ekonomik güvencesizlikle karşı karşıyadır (Reci ve Zefi, 2021: 300).

Bu tür kayıplar, coğrafi olarak dezavantajlı devletler için adil erişim sağlamaya yönelik BMDHS Madde 69 yükümlülüklerine aykırı olacak (Proelss, 2017: 544-545) ve Yunanistan'ın daha gelişmiş filo kapasitesine kıyasla Arnavutluk'un yetersiz sermayeli balıkçılık sektöründeki eşitsizlikleri daha da kötüleştirecektir. Adil kullanımı vurgulayan Kuzey Denizi Kıta Sahanalığı Davaları gibi UAD içtihatlarıyla uyumlu şeffaf ortak yönetim çerçeveleri, aşırı sömürüyü önlemek ve su ürünleri yetiştiriciliği veya işleme altyapısına yatırım çekmek için zorunludur (Oude, 2023). BMDHS Madde 74(3) veya 83(3) kapsamındaki geçici düzenlemeler, paylaşılan stoklar için ortak düzenleyici mekanizmalar oluşturarak riskleri azaltabilecek ve egemen haklar ile deniz ekonomisinin büyüme zorunluluklarını dengeleyebilecektir. Bu tür önlemler alınmadığı takdirde, yetki alanındaki belirsizlikler yatırımcıların tereddütlerini devam ettirecek, modernize olma çabalarını engelleyecek ve sınır ötesi kaynak idaresi başarısızlıklarını derinleştirecektir.

BMDHS 56. Madde uyarınca kıyı devletlerine 200 deniz mili uzunluğundaki münhasır ekonomik bölgeleri dahilinde balıkçılık üzerinde münhasır egemenlik hakları tanımaktadır (Proelss, 2017: 420). Ancak bu çerçeve, özellikle tarihsel olarak paylaşılan deniz alanlarına sahip bölgelerde, önceden var olan geleneksel balıkçılık uygulamalarıyla sıklıkla çatışmaktadır. Bu noktada önemli bir referans noktası olarak UAD, hakkaniyet ilkelerini sınırlandırma içtihadına entegre ederek bu ikilemi aşmıştır. Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında Divan, geleneksel balıkçılık haklarını deniz sınırı kararlarında “ilgili bir durum” olarak kabul etmiş ve resmi MEB tahsislerine rağmen balıkçıların erişimini korumuştur (Anggadi vd, 2023: 300). Benzer şekilde, Eritre-Yemen Tahkimi (1998) ihtilaflı sularda balıkçılık özgürlüğünü onaylayarak katı

bölgesel egemenlik yerine gri bölgelerdeki tarihi kullanımı vurgulamıştır (Kwiatkowska, 2001: 18).

Bu gibi durumların yanında halihazırdaki durumun neticesinde Arnavutluk ve Yunanistan arasında uzun süredir devam eden deniz anlaşmazlığı sürdürülebilir balıkçılığın idaresini ciddi şekilde tehlikeye atmıştır. Her iki devletin yetki alanında da av kotalarını Madde 61(3)'te öngörüldüğü üzere azami sürdürülebilir verimli hale getirmek üzere tasarlanmış uygulanabilir yasal çerçeveler eksiktir ve bu da İyon Denizi'ndeki deniz biyoçeşitliliğini tehlikeye atan düzensiz balıkçılık faaliyetlerine yol açmaktadır (Colloca vd, 2011: 3). Sonuçta ortaya çıkan aşırı avlanma, çözülmemiş sınırların ekosistem temelli yönetimi geciktirdiği ve balıkçılık Arnavutluk'un sınırlı denetim kapasitesi ve Yunanistan'ın tek taraflı devriyeleri idareyi daha da parçalayarak aşırı sermayeleşmeyi önlemeye yönelik BMDHS Madde 62(4) yükümlülüklerini zayıflatan bir “balık tutma yarışı” dinamiğini sürdürmektedir. Ortak teknik komitelerin veya geçici kaynak paylaşım protokollerinin acilen kabul edilmesi, UAD'nin hakkaniyet içtihatlarından hareketle, egemenlik haklarının uluslararası hukuk kapsamındaki ekolojik zorunluluklarla uzlaştırılması için elzemdir.

Söz konusu deniz anlaşmazlığı bölgedeki enerji kaynaklarının geleceği için de önemli sonuçlar doğurmaktadır. İlk jeofizik araştırmalar bölgenin deniz yatağının yaklaşık iki milyar varil petrol ve dört trilyon metreküp doğal gaz barındırdığını tahmin etmektedir. Bu kaynaklar her iki devletin enerji egemenliğini ve bölgesel nüfuzunu yeniden ayarlayabilecek niteliktedir (Prontera, 2016: 398). Ancak, karşılıklı olarak tanınan bir sınırlandırma çerçevesinin yokluğu, BMDHS kapsamında örtüşen yargı yetkisi iddiaları, özellikle geçici medyan çizgilerini kapsayan sınır aşan hidrokarbon rezervuarlarında düzenleyici uyumsuzluk yarattığından, araştırmayı durdurmuştur. Yunanistan'ın BMDHS'nin 76. Maddesine atıfta bulunarak kıta sahanlığının doğal uzaması kavramının altını çizmesi, Arnavutluk'un UAD'nin içtihadında ifade edilen ve katı bir eşit mesafe uygulamasından ziyade coğrafi orantılılık ve “ilgili koşullara” öncelik tanıyan Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması davasında (Romanya v. Ukrayna) görülen hakkaniyet ilkelerine bağlılığı ile tam bir tezat oluşturmaktadır (Nguyen, 2017: 434). Bu yasal çıkmaz, enerji şirketlerinin ruhsatlandırma konusundaki belirsizlikler ve Gana/Fildişi Sahili ihtilafında

karşılaşılanları anımsatan siyasi tehlikelerle boğuşması nedeniyle balıkçılık endüstrisinde görüldüğü gibi yoğun sermaye gerektiren açık deniz girişimlerine yatırımı büyük ölçüde engellemektedir (McCreath ve Scanlon, 2019: 17). Bu gerilimlerin çözüme kavuşturulması, enerji güvenliği zorunlulukları ile UAD'nin adil kaynak tahsisi yetkisini dengelemek suretiyle ortak kalkınma bölgelerini kolaylaştırmak için BMDHS Madde 83(3) kapsamında geçici düzenlemeler yapılmasını gerektirmektedir. Bu tür önlemler alınmadığı takdirde, bölgenin dönüştürücü potansiyeli kullanılmadan kalarak ithal enerjiye bağımlılığı sürdürme ve jeopolitik açıdan ihtilaflı bir deniz koridorunda her iki devletin stratejik hedeflerini baltalama riskiyle karşı karşıya kalacaktır.

İyon Denizi'nde münhasır ekonomik bölgeler ve kıta sahanlığı hakları konusunda Arnavutluk-Yunanistan ihtilafı gibi komşu devletler arasındaki uzun süreli deniz sınırlandırma anlaşmazlıkları, önemli ekonomik olumsuzluklar doğurmaktadır. Bunlar arasında, kullanılmayan hidrokarbon rezervlerinden kaybedilen gelirler, mali kaynakların hukuki yargılamaya veya donanmanın caydırıcı tutumuna yanlış tahsisi ve engellenen enerji güvenliği gündemleri yer almaktadır (Oxman, 2024: 425). Ortak kalkınma anlaşmalarının veya geçici kaynak paylaşım çerçevelerinin yokluğu, Güney Çin Denizi'ndeki benzer anlaşmazlıklarda görüldüğü gibi fırsat maliyetlerini daha da arttırmaktadır (Reed ve Wong, 2016: 753).

Artan fiyatlar ve tedarik zincirlerindeki aksaklıklarla belirginleşen dünya çapındaki enerji krizi, Batı Balkanlar'da enerji dilemması ile ilgili önemli baskılara yol açmış, Kuzey Makedonya ve Kosova gibi ülkelerin AB'nin Enerji Birliği çerçevesinin 194. Maddesi uyarınca resmi olarak enerji acil durumları ilan etmelerini gerektirmiştir (Huhta ve Reins, 2023: 787). Kış mevsimindeki kıtlığı hafifletmeyi amaçlayan bu girişimler, bölgenin öngörülemeyen fosil yakıt piyasalarına olan tehlikeli bağımlılığını vurgulamaktadır. Bu bağımlılık, başta Ukrayna'daki çatışmanın gaz tedarik yolları üzerindeki etkileri olmak üzere jeopolitik karışıklıklarla daha da kötüleşmektedir. Bu özel bağlam, AB'ye uyum için belirlenen kriterlerle bağlantılı olarak, Batı Balkan ekonomilerinin enerji politikalarını, yenilenebilir enerji kaynaklarının dahil edilmesi ve şebeke direncinin artırılmasıyla ilgili REPowerEU hedeflerine uyulmasını gerektiren Enerji Topluluğu Antlaşması'nda belirtilen şartlara uygun olarak Avrupa

Birlięi'nin Yeřil Gündemi ile uyumlu hale getirme zorunluluęunu artırmaktadır (Ignjatović vd, 2024: 3).

Bu gibi çıkmazların ve politik anlaşmazlıkların yanında İyon Denizi'ndeki hidrokarbon rezervlerinin stratejik önemi hem Yunanistan'ı hem de Arnavutluk'u, açık deniz araştırmalarına öncelik vermeye sevk etmiştir. Yunanistan, Chevron ve HELLENiQ Energy gibi çok uluslu şirketlere, deniz yatağı kaynakları üzerinde egemenlik hakları tanıyan BMDHS'nin 56. ve 77. Maddeleri uyarınca münhasır ekonomik bölgesinin ve kıta sahanlığının bir parçası olduğunu iddia ettiği alanlarda sismik araştırmalar yapma yetkisi vermiştir (Prontera, 2016: 398). Bu arada Arnavutluk, Ulusal Enerji Stratejisi kapsamında enerji ithalatına bağımlılığı azaltmak ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için bu tür çabaları kritik olarak nitelendirerek, deniz yetki alanındaki hidrokarbon zengini bölgelerden faydalanmaya çalışmaktadır (Prontera, 2016: 400).

Bu benzer girişimler, tek taraflı kaynak kullanımı ile devletleri örtüşen MEB ve kıta sahanlığı hakları için hakkaniyetli özümmler aramakla yükümlü kılan BMDHS Madde 74 ve 83 arasındaki gerilimin altını çizmektedir. BMDHS Madde 83(3) uyarınca iş birliğine dayalı aramaları düzenleyecek geçici çerçevelerin bulunmaması halinde, rekabetçi ruhsatlandırma rejimleri sürdürülebilir yatırımları caydırmaya ve böylece Akdeniz bölgesinde Kıbrıs-Türkiye ihtilafında görülen düzenleyici belirsizlikleri tekrarlamaya hazırdır. Her iki ülke de bölgedeki enerji idare yapılarını istikrarsızlaştırma riskini azaltmak için keşif amaçlarını UAD'nin adil kaynak dağılımına ilişkin içtihadıyla uyumlu hale getirmelidir.

Öte yandan, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki çözüme kavuşmayan deniz ihtilafı hidrokarbon rezervleri ve kaynakları konusunda daha da karmaşıklışarak devletlerin farklı stratejileri ve çıkarları neticesinde sınırları daha keskin bir rekabet ortamına kavuşturmaktadır. BMDHS'nin adil MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin 74. ve 83. Maddelerinin rehberlik ettiği başarılı sınır müzakereleri, yalnızca enerji kaynaklarına erişimin güvence altına alınması için değil, aynı zamanda Batı Balkanlar'ın jeopolitik dengesinin istikrara kavuşturulması için bir ön koşul olan iki taraflı güvenin geliştirilmesi için de çok önemlidir (Ignjatović vd, 2024: 8).

Sonuç olarak, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz ihtilafı sadece bu iki ülke arasındaki diplomatik ilişkileri değil, aynı zamanda bölgedeki ekonomik etkileşimleri de önemli ölçüde etkilemektedir. İyon Denizi ve Korfu Kanalı'ndaki deniz sınırlarının belirsizliği, ticaret ve yatırım üzerinde olumsuz etkiler yaratarak ekonomik dalgalanmaları hızlandırmakta ve bölgedeki iş birliği çabalarını zorlaştırmaktadır (Xhelilaj ve Lapa, 2023: 222). Uzayan ihtilaflar, kaynak tahsisinin durması ve askeri harcamaların artması da dahil olmak üzere her iki devlete de önemli ekonomik yükler getirmekte ve sonuçta her iki ülkeyi de muhtemel ekonomik avantajlardan mahrum bırakmaktadır. Ayrıca, enerji kaynaklarının araştırılması ve kullanılmasına ilişkin belirsizlik, bölgede jeopolitik rekabetin artmasına neden olmakta ve enerji güvenliğine ilişkin endişeleri artırmaktadır. Dolayısıyla, bu ihtilafın çözülmesi hem Arnavutluk ve Yunanistan hem de Balkan Yarımadası'nın daha geniş ekonomik istikrarı için zorunludur.

Özellikle ekonomik kategoride yasal ve pratik engeller, deniz sınırlandırması ve kaynak kullanımını denetleyen düzenleyici çerçevenin yetersizliği ile birleştiğinde, gerilimin artmasına katkıda bulunmakta ve bölgesel istikrarı tehlikeye atmaktadır. Balıkçılık hakları üzerindeki yansımalar özellikle küçük ölçekli balıkçılık ve sürdürülebilir metodolojiler için önemlidir. Bu durum göz önüne alındığında anlaşmazlığın çözümü sadece ekonomik avantajlar sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda deniz ekosistemlerinin korunmasını ve bölgedeki sosyal ile ekonomik yapının güçlendirilmesini de kolaylaştıracaktır (Dervishi, 2019: 34).

4.2. Deniz Yetki Alanları Sorununun Çözümü İçin Olası Senaryolar (İkili Anlaşmalar, Tahkim Kararları veya Mahkeme Süreçleri)

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki ihtilaflı sınırlar gibi deniz sınırlandırma anlaşmazlıklarının çözümü, bu çalışmada birçok kez vurgulandığı gibi modern uluslararası deniz hukukunun anayasal aracı olarak işlev gören 1982 BMDHS tarafından oluşturulan kapsamlı yasal çerçeveye bağlıdır. BMDHS, Bölüm XV kapsamında zorunlu bir uyuşmazlık çözüm rejimi öngörmekte ve taraf devletleri UAD, ITLOS, özel amaçlı (ad hoc) tahkim mahkemeleri veya bilimsel veya çevresel uyuşmazlıklar için özel prosedürler de dahil olmak üzere belirlenmiş mekanizmalar

yoluyla çözüm aramaya zorlamaktadır (Kunoy, 2024: 431). Bu kurumsal yollar, 74. ve 83. Maddeler kapsamında çakışan münhasır ekonomik bölgeler için adil çözümler gibi BMDHS ilkelerine bağlılığı sağlarken, devlet egemenliğini deniz yetki alanlarında yasal kesinlik zorunluluğu ile dengelemektedir. Tahkim mahkemelerinin yetki alanlarını nasıl yorumladıklarını ve sınırlandırma metodolojilerini nasıl uyguladıklarını gösteren Chagos Deniz Koruma Alanı Tahkimi (2015) gibi emsallerle birlikte, tahkim seçimi usule ilişkin tercihlere ve uyumsuzluğun niteliğine bağlıdır (Colson ve Vohrer, 2015: 850). Zorunlu mekanizmaları kurumsallaştırarak BMDHS, deniz alanları üzerindeki ihtilafların çözümünde çok taraflılığın önceliğini güçlendirmekte, böylece tek taraflı eylemleri azaltmakta ve iş birliğine dayalı bölgesel istikrarı teşvik etmektedir.

Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırı anlaşmazlığı özelinde BMDHS ilkelerinin 74. ve 83. Maddeler kapsamında coğrafi özellikleri, sosyo-ekonomik bağımlılıkları ve çatışmaların önlenmesi zorunluluğunu dikkate alan müzakere edilmiş anlaşmalar yoluyla hakkaniyetli sınırlandırmaya ulaşma yetkisinin merkeziyetçiliğinin altını çizmektedir (Nemeth vd, 2014: 125-126). Bununla birlikte, bu ilkelerin uygulanması, geçtiğimiz on yıl boyunca uluslararası hukuk kararlarında gözlemlenen içtihat tutarsızlıkları ile derinleşen zorluklarla çevrelenmeye devam etmektedir. 2009'dan 2019'a kadar, mahkemeler kıyı orantılılığı, jeomorfolojik özellikler ve kaynak eşitlikleri arasındaki dengeye karar verirken farklı metodolojiler sergilemişlerdir. Bu durum, Romanya/Ukrayna (2009) ve Gana/Fildişi Sahili (2017) gibi dönüm noktası niteliğindeki davalarda düzeltici eşitliğe kıyasla eşit mesafe ilkelerine yapılan tutarsız vurguda kendini göstermiştir (Alterman ve Pellach, 2022: 11). Bu değişkenlik, BMDHS'nin doğasında var olan gerilimin altını çizmekte, standartlaştırılmış sınırlandırma protokolleri zorunluluğuna karşı bağlamsal uyarlanabilirliği yan yana getirmekte ve böylece İyon Denizi'nde ortaya çıkan anlaşmazlıklarda devlete özgü koşulları sistematik yasal öngörülebilirlikle uzlaştırma çabalarını zorlaştırmaktadır. Bu içtihadi belirsizlik diplomatik gerilimleri arttırma konusunda önemli bir risk teşkil etmekte, dolayısıyla deniz sınırlarının belirlenmesinde hakkaniyet ilkeleri ile usule uygun tutarlılığı uzlaştırmayı amaçlayan daha açık metodolojik çerçevelerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Çalışmanın bundan önceki ilgili kısımlarında vurgulandığı gibi UAD, devletlerarası anlaşmazlıkların karara bağlanması için önde gelen bir yargı organı olarak işlev görmektedir ve yargılama yetkisini uluslararası hukukun temel dayanakları olan antlaşmalar, teamüller ve Statüsünün 38(1) Maddesinde yer alan genel hukuk ilkelerinden almaktadır. Korfu Kanalı (Arnavutluk v. Birleşik Krallık) (1949) gibi örnek denizcilik davaları da dahil olmak üzere içtihadı uluslararası hukuk külliyyatını şekillendirmiş olsa da Divan'ın yargı yetkisi isteğe bağlı madde sistemi kapsamında kesinlikle rızaya dayalı olmaya devam etmektedir. Bu gönüllü başvuru şartı, devletlerin toprak veya kaynak talepleri üzerinde stratejik esnekliği korumak için bağlayıcı yargıya direnebilecekleri ihtilaflı deniz uyuşmazlıklarında sistematik bir sınırlama oluşturmaktadır. Bu tür sınırlamalar, Madde 298 uyarınca tarafların sınırlandırma anlaşmazlıkları konusunda kendilerini zorunlu yargı yetkisinden muaf tutmalarına izin veren ve böylece anlaşmazlık çözüm çerçevesini parçalayan BMDHS kapsamında özellikle belirgindir (Proelss, 2017: 1920-1921). Bu uzlaşmacı paradigma, UAD'nin evrensel bir hakem olarak rolünü zorlaştırmakta ve Filipinler-Çin (2016) davasında görüldüğü gibi tahkim gibi alternatif mekanizmalara veya egemen ayrıcalıkları hukuki çözüm zorunluluğu ile uzlaştırmak için diplomatik kanallara güvenmeyi zorunlu kılmaktadır (Parlett, 2016: 270). Arnavutluk-Yunanistan gibi jeopolitik hassasiyetlerin çözülmemiş deniz yetki alanlarıyla kesiştiği uyuşmazlıklarda, Divan'ın etkinliği nihayetinde karşılıklı devlet rızasına bağlı olup, deniz hukukunda yargılama yetkisi ile devlet egemenliği arasındaki süregelen gerilimin altını çizmektedir.

UAD ve tahkim mahkemeleri de dahil olmak üzere uluslararası yargı organları, içtihatlarıyla deniz sınırlandırma hukukunun normatif çerçevesinin belirginleşmesinde etkili olmuştur. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (1969) ve Peru/Şili (2014) gibi dönüm noktası niteliğindeki kararlar, BMDHS'nin 74. ve 83. Maddeleri kapsamında hakkaniyetli çözümler ve kıyı coğrafyasından tarihi balıkçılık haklarına kadar ilgili koşulların değerlendirilmesi zorunluluğu gibi ilkelere dahil bir yasal çerçeve oluşturmuştur (Riesenberg, 2014: 465). Bununla birlikte, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki özellikle 2009 ve 2019 yılları arasında sınırlandırma yöntemlerinde görülen içtihadi farklılıklar, bu yasal çerçevelere uyulmasını imkânsız hale getirmiştir. İçtihadi

emsaller Romanya v. Ukrayna (2009) anlaşmazlığında olduğu gibi özel koşullara göre ayarlanmış katı eşit mesafeyi vurgularken (Anderson, 2009: 321), Nikaragua v. Kolombiya (2012) orantısızlık düzeltmelerine öncelik vererek geometrik kesinlik ile sosyo-ekonomik eşitlikler arasındaki gerilimleri ortaya çıkarmıştır (Anggadi vd, 2023: 299). Bu doğrultuda söz konusu yasal çerçevelerin bağlayıcılığının zayıflığı Arnavutluk ve Yunanistan özelinde olduğu gibi anlaşmazlıkların çözümünde işe yaramamaktadır. Bu durum, deniz sınırlandırmasının olgulara dayalı bir uygulama olmaya devam ettiği ve devletlerarası sürtüşmeyi şiddetlendiren sonuçlardan kaçınmak için jeomorfolojik, tarihi ve işlevsel değişkenlerle titiz bir etkileşim gerektirdiği gerçeğini pekiştirmektedir. Sonuç olarak, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması hukukunun gelişimi, mahkemelerin BMDHS'nin hakkaniyetli yetkisini ampirik ayrıntılarla uyumlu hale getirme ve sistemik tutarlılığı bağlamsal adaletin talepleriyle dengeleme kapasitesine bağlıdır.

ITLOS, 1982 BMDHS Ek VI uyarınca kurulmuş olup, Sözleşme'nin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin ihtilafları karara bağlamakla görevli uzmanlaşmış bir yargı organı olarak işlev görmektedir (Tanaka, 2022: 212). Yargı yetkisi, Madde 292 kapsamında alıkonulan gemilerin ve mürettebatın derhal serbest bırakılması gibi farklı mekanizmaları kapsamaktadır (Proelss, 2017: 1882). Bu prosedür, hızlandırılmış yargılamalar yoluyla hukuka aykırı deniz alıkoymalarının ekonomik ve insani yansımalarını hafifletmek için tasarlanmıştır. Bu yetki, 290. Madde uyarınca acil durumlarda geçici tedbirler öngörme yetkisiyle birleştiğinde, ITLOS'u deniz ihtilaflarının çözümünde usul açısından yetkin bir çözüm mercii olarak konumlandırmaktadır (Proelss, 2017: 1868). Bu özellik, Arnavutluk-Yunanistan gibi, karasuları veya münhasır ekonomik bölgeler üzerindeki gerginliklerin tırmanmasını önlemek için hızlı müdahale gerektirebilecek ihtilaflar için özellikle avantajlıdır. UAD'nin aksine ITLOS, BMDHS'nin zorunlu uyuşmazlık çözümü çerçevesi altında faaliyet göstererek geçici devlet rızasına olan güveni azaltmakta ve usule ilişkin öngörülebilirliği artırmaktadır.

M/V “Norstar” (Panama/İtalya) (2019) gibi davaları da içeren içtihadı, devlet egemenliğini Sözleşme'nin deniz istikrarına yönelik kapsayıcı hedefleriyle dengeleyerek BMDHS yükümlülüklerini bağlamsal eşitliklerle uyumlu hale getirme

kapasitesini ortaya koymaktadır (Alencar Mayer Feitosa Ventura, 2020: 101). ITLOS'un usuli etkinliği ve doktrinel uzmanlığı, çakışan haklar veya kaynak kullanımı taleplerini içeren İyon Denizi uyuşmazlıkları için tahkim veya UAD davalarına tamamlayıcı bir yol sunmakta ve BMDHS'nin deniz uyuşmazlıklarının çözümü için birleşik bir yasal statü olarak rolünü güçlendirmektedir.

Denizcilikle ilgili uyuşmazlıkların çözümünde özel amaçlı (ad hoc) tahkimin giderek daha fazla tercih edilmesi, özellikle egemenlikle ilgili hassasiyetlerin azaltılmasında geleneksel yargılama mekanizmalarına göre algılanan avantajlarını yansıtmaktadır. Araştırmacılar tahkimin esnekliğinin devletlere, genellikle devlet egemenliğine yönelik tecavüzler veya yarı-yargısal aşırılıklar olarak algılanan uluslararası mahkemelerin kamuya açık kararlarıyla ilişkili itibar risklerini bertaraf etme imkânı verdiğini gözlemlemektedir (Benvenisti ve Downs, 2012: 118). Bu takdir yetkisi, özellikle olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalan devletler için, çözümleri dışarıdan dayatılan değil karşılıklı müzakere edilen bir çerçeve içine alarak ülke içindeki seçmenler için siyasi kabul edilebilirliği artırmaktadır. Ayrıca, BMDHS Madde 287(1)(c)'de belirtilen tahkimin usule ilişkin özerkliği, tarafların üçüncü taraf müdahalelerini (örneğin dostane müdahil (amicus curiae) sunumları) hariç tutmak ve hassas jeostratejik veya kaynaklarla ilgili veriler üzerinde stratejik gizliliği korumak için işlemleri uyarlamasına olanak tanımaktadır (Proelss, 2017: 1852).

Bu özellikler, Arnavutluk-Yunanistan gibi, İyon Denizi'ndeki çözümlememiş deniz yetki alanlarının tartışmalı enerji arama hakları veya tarihi iddialarla kesişebildiği uyuşmazlıklarda yankı bulmaktadır. UAD veya ITLOS gibi mahkemeler şeffaflığa öncelik verirken, tahkimin kapalı kapılar ardındaki modeli, devletlerin yüksek riskli denizcilik meseleleri üzerinde kontrolü ellerinde tutma ıkarlılarıyla örtüşmektedir. Bu gerilim tahkimin iki işlevli karakterini vurgulamaktadır. Tahkim, egemenlik çatışmalarını hafifletmek için pratik bir mekanizma olarak hizmet ederken, aynı zamanda BMDHS uyuşmazlık çözüm sistemi çerçevesinde ayrıştırıcı bir unsur olarak hareket etme kapasitesine sahiptir (Talmon, 2016: 943).

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ihtilafının giderilmesi için olası senaryolara bakıldığında ise ilk vurgulanması gereken

adil bir müzakere sürecinin oluşturulmasıdır. Yapıcı ve hakkaniyetli bir müzakere sürecinin sağlanması için uluslararası hukukun temel ilkelerine bağlı kalınması zorunludur. Bu çerçevenin merkezinde, BMDHS Madde 74(1) ve 83(1) uyarınca, jeomorfolojik özellikler, kıyı orantınlılığı ve sosyo-ekonomik bağımlılıklar da dahil olmak üzere ilgili tüm koşulları dikkate alarak hakkaniyetli bir çözüme ulaşmayı amaçlayan iyi niyetli müzakereler yoluyla sınırlandırmayı takip etme yükümlülüğü yer almaktadır (Acikgonul ve Lucas, 2020: 4-5). Anlaşmalara uyulması gerektiği (pacta sunt servanda) ilkesi ayrıca her iki devletin de BMDHS Madde 83(3) kapsamında önceki ikili anlaşmalara veya geçici düzenlemelere saygı göstererek şeffaf bir şekilde hareket etmesini gerektirmektedir (De Herdt, 2022: 167-168).

UAD'nin Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında düzeltici hakkaniyete yaptığı vurgu gibi içtihadi emsaller, katı eşit mesafe metodolojilerinin adaların varlığı veya tarihi balıkçılık hakları gibi özel durumlara yönelik ayarlamalarla yumuşatılması gerektiğinin altını çizmektedir (Anggadi vd, 2023: 289). Ayrıca, Libya/Malta (1985) davasında ifade edildiği gibi orantınlılık değerlendirmeleri, deniz yetki alanlarının devletlerin kıyı yapılarına uygun olmasını sağlamalıdır (Olorundami, 2016: 733). Müzakereler ayrıca, BMDHS Madde 279'da belirtildiği üzere, nihai sınırlandırma yapıncaya kadar kaynak kullanımını veya çevresel riskleri yönetmek için geçici tedbirlere öncelik vererek tırmanmayı önleme görevini de entegre etmelidir (Proelss, 2017: 1813-1815). En önemlisi, hukuki kesinlik ilkesi, Adriyatik bölgesinin kendine özgü jeopolitik dinamiklerine duyarlı kalırken, sonuçların BMDHS ve teamül hukuku kapsamındaki yerleşik normlarla uyumlu olmasını gerektirmektedir (Yüksel, 2024: 125). Korfı Kanalı (Arnavutluk v. Birleşik Krallık) (1949) davasında karara bağlananlar gibi geçmişte yaşanan gerilimler, egemenlik iddialarının seyrüsefer hakları ve bölgesel istikrar ile dengelenmesinin süregelen önemini vurgulamaktadır (Proedrou, 2021: 699). Her iki devlet de müzakereleri bu ilkelere dayandırarak deniz anlaşmazlıklarının doğasında bulunan bölünme risklerini azaltabilecek ve daha geniş uluslararası hukuk düzenine uyumu teşvik edebilecektir.

BM Şartı Madde 2(1)'de ifade edilen devlet eşitliği ilkesi, Arnavutluk-Yunanistan deniz ihtilafının karara bağlanmasında temel bir ilkeyi temsil etmekte ve tüm önerilerin ve antlaşmaların BMDHS Madde 74 ve 83'e uygun olarak adil kararlar

içermesini gerektirmektedir. Bu, kıyı topografyası, sosyo-ekonomik adalet ve tarihi kullanım gibi ilgili faktörleri göz önünde bulundururken, karşılıklı avantaj ilkesine- hiçbir varlığın diğerinin aleyhine aşırı deniz hakları elde etmemesini sağlamak - uyulmasını öngörmektedir (Kałduński, 2024: 43). Nikaragua v. Kolombiya (2012) dahil olmak üzere içtihat, hakkaniyete uygun sınırlandırmanın, asimetrik avantajları sürdüren sonuçlardan kaçınmak için katı eşit mesafeyi düzeltici ayarlamalarla dengelemeyi gerektirdiğinin altını çizmektedir (Anggadi vd, 2023: 288).

Şeffaf diyalog ve BMDHS Madde 300 kapsamında iyi niyetli katılım yoluyla müzakerelere usuli adaletin yerleştirilmesi, kalıcı uyum için bir ön koşul olan karşılıklı güveni teşvik edecektir. Devletler hem süreç hem de sonuç bakımından eşitliği sağlayarak sınır belirleme anlaşmalarının meşruiyetini güçlendirecek ayrıca uluslararası hukukun üstünlüğü ilkesine uyum sağlanırken kaynak tahsisi veya yetki sınırları konusunda gelecekte ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların da önüne geçilerek ideal bir emsal oluşturulmuş olacaktır.

Bu çerçevede, Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz ihtilafı için adil ve dengeli bir müzakere modeli oluşturmak için hidrografi, deniz hukuku, jeo-uzamsal analiz ve tarihi diplomasi alanlarında bağımsız uzmanlardan oluşan multidisipliner bir teknik-hukuki komisyonun oluşturulması gerekmektedir (Nemeth vd, 2014: 134). Böyle bir komisyon, BMDHS Madde 74(3)'ün “pratik nitelikte geçici düzenlemeler” yapma yükümlülüğünü işlevsel hale getirerek sınırlandırma önerilerinin ampirik verilere ve hakkaniyet ilkelerine dayandırılmasını sağlayacaktır (Proelss, 2017: 566). Devletler tarafsız uzmanları bir araya getirerek bilişsel önyargı veya güç asimetrisi risklerini azaltırken, şeffaflık ve teknik titizlik yoluyla sürece ilişkin meşruiyeti arttıracaktır. Bu komisyon, Bangladeş/Myanmar (ITLOS, 2012) gibi uzmanlar tarafından yürütülen jeodezik değerlendirmelerin ve tarihsel balıkçılık verilerinin sınırlandırmaya yön verdiği emsal kararlarda kullanılan metodolojileri uygulayabilme potansiyeline sahiptir (Riesenberg, 2012: 866). Bu yaklaşım sadece UAD'nin “ilgili koşullar” vurgusuyla uyumlu olmakla kalmayacak, aynı zamanda İyon Denizi'ndeki adaların varlığı veya çelişen kıta sahanlığı iddiaları gibi benzersiz jeomorfolojik karmaşıklıkları da ele alacaktır. Komisyon bünyesindeki hukukçular, uluslararası teamül hukukuna ve BMDHS'nin hakkaniyet ilkesine bağlı kalınmasını sağlayarak

devletlere özgü çıkarları sistemik yasal tutarlılıkla uyumlu hale getirecektir. Bu tür kurumsallaşmış uzmanlık, teknik anlaşmazlıkları siyasallıktan uzaklaştırarak ve müzakereleri yerel popülizmden yalıtarak kalıcı uyumu teşvik edebilecektir. Arnavutluk ve Yunanistan için bir komisyon, temel nokta seçimi veya kaynak tahsisi konusundaki belirsizlikleri ortaklaşa çözerek çekişmenin tırmanmasını önleyebilecek ve böylece BMDHS kapsamındaki iki taraflılığın iyi niyetli ruhunu güçlendirecektir (Nemeth vd, 2014: 130-131). Nihayetinde bu model müzakereleri sıfır toplamli bölgesel çekişmelerden iş birliğine dayalı sorun çözme uygulamalarına dönüştürerek hem hukuki kesinliği hem de bölgesel istikrarı geliştirecektir.

Yukarıda bahsedilen söz konusu komisyonun kurulma ihtimali UAD'nin Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları'nda (1969) iyi niyetli angajmana yaptığı vurgu ile uyumludur; burada hakkaniyet ilkeleri iyi niyetli süreçten ayrılamaz olarak kabul edilmiştir (Oude, 2023). Komisyonun hidrografik araştırmalar veya tarihi mülkiyet iddiaları gibi teknik başvuruları denetleme yetkisi, verilerin manipülatif yorumlanması riskini ortadan kaldırarak, tartışmalı haritacılık bulgularının sınır tespitini zorlaştırdığı Nikaragua v. Kolombiya (2012) gibi uyuşmazlıklarda belirgin olan bir endişeyi büyük ölçüde yok edecektir (Anggadi vd, 2023: 871). Ayrıca, Eritre-Yemen Tahkimi'nde (1999) olduğu gibi, zaman çizelgelerini uygulama ve çıkmazlara aracılık etme kapasitesi, müzakerelerin stratejik gecikmeler nedeniyle durmasını önleme potansiyeline sahiptir. Sonuç olarak böylesi bir komisyonun varlığı üçüncü taraf doğrulamalarını mümkün kılarak deniz diplomasisinde hukukun üstünlüğünün vurgulanmasına yarayacaktır (Kwiatkowska, 2001: 18).

Diğer yandan ihtilafın çözümü için uluslararası ve bölgesel kuruluşların varlığına ve iş birliğini arttırmaya yönelik potansiyellerine işaret etmek gerekmektedir. Arnavutluk-Yunanistan deniz anlaşmazlığı bağlamında, BMDHS'nin yarı kapalı denizlerde iş birliğine ilişkin 123. Maddesi kapsamında öngörüldüğü üzere, güven artırıcı önlemler (CBM'ler) gerilimleri azaltmak için temel araçlar olarak hizmet edebilecektir (Proelss, 2017: 888). İyon Denizi'nde ortak çevresel izleme veya iş birliğine dayalı deniz koruma programları gibi aşamalı girişimler, ortak ekolojik hassasiyetleri ele alırken güveni artırma işlevine sahiptirler. Barents Denizi'ndeki kaynak yönetimini bütünleştiren 2010 Norveç-Rusya Deniz Sınırlandırma Anlaşması

gibi emsaller, fonksiyonel iş birliğinin egemenlik ihtilaflarını nasıl azaltabileceğini göstermektedir (Henriksen ve Ulfstein, 2011: 5-6).

AB veya AGİT gibi tarafsız bir üçüncü tarafça kolaylaştırılan arabuluculuk veya uzlaştırma, BMDHS kapsamındaki hakkaniyet ilkelerindeki yorumsal boşlukları doldurabilecektir. Arabuluculuğun tarihi balıkçılık haklarını netleştirdiği Eritre-Yemen Tahkimi'nden (1998) yola çıkarak, üçüncü taraf bir aracı, egemenlik iddialarını ekonomik pragmatizmle dengeleyerek hidrokarbon aramaları için ortak kalkınma bölgeleri gibi yaratıcı sınırlandırma modelleri önerecektir (Kwiatkowska, 2001: 24). Bu tür mekanizmalar, Madde 284 kapsamında devlet rızasına saygı gösterirken, ihtilafların çekişmesiz çözümünü teşvik eden BMDHS Bölüm XV ile uyumludur.

Ekonomik teşvikler, özellikle de kaynakların ortak kullanımı, anlaşmazlığı iş birliğine dayalı bir girişime dönüştürebilecektir. Greater Sunrise gaz sahası için bir gelir paylaşımı çerçevesi oluşturan 2018 Avustralya-Timor-Leste Deniz Sınırı Anlaşması'nı yansıtan ikili bir anlaşma uzlaşmayı teşvik edebilecektir (Schofield, 2005: 271). Adriyatik turizminden veya enerji koridorlarından elde edilecek karşılıklı kazanımların vurgulanması, nihai sınırlandırmayı bekleyen geçici düzenlemeleri teşvik eden BMDHS Madde 83(3) ile uyumlu hale gelerek ekonomik karşılıklı bağımlılığı yasal süreçlere dahil edecektir (Grbec ve Scovazzi, 2023: 11).

AB'nin müşterek mevzuatı veya NATO'nun bölgesel güvenlik mekanizmaları gibi kurumsal çerçeveler, çözüm için rol oynayabilecek yapılardır. Yunanistan'ın AB üyeliği ve Arnavutluk'un adaylık statüsü, AB'nin Hırvatistan-Slovenya Tahkimi'ndeki rolünde görüldüğü gibi, Brüksel'in koşulluluk yoluyla BMDHS'ye uyumu teşvik etmesi için bir güç oluşturmaktadır (Reci ve Zefi, 2021: 304). Adriyatik-İyonya Girişimi gibi bölgesel organlar diyalogu daha da kurumsallaştırarak BMDHS Madde 300'deki hakların iyi niyetle kullanılması yükümlülüğünü güçlendirecektir. Bu tedbirler toplu olarak, hukuki titizlik ile jeopolitik pragmatizmi uyumlu hale getirerek İyon Denizi'nde kalıcı istikrarı teşvik edebilecektir.

Ancak söz konusu olasılıkların yanı sıra Arnavutluk ve Yunanistan'ın deniz uyuşmazlıklarını tahkime sunma istekliliği, BMDHS'nin 287. Maddesi uyarınca yargı yetkisinin ön koşulu olan karşılıklı rızaya bağlıdır ve bu da üçüncü taraf yargılamasına

(ratione voluntatis) karşı yerleşik siyasi ve milliyetçi muhalefetin üstesinden gelinmesini gerektirebilecektir. Bu tür bir direnç genellikle egemenlik ihlali algılarından kaynaklanmakta ve BMDHS Bölüm XV kapsamındaki zorunlu usullerin uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, uzun süredir devam eden tarihi mağduriyetler, etno-politik söylemler ve devletlerin deniz sınırlarına erişimi konusundaki farklı yorumlarla daha da kötüleşmektedir (Yüksel, 2024: 26). Bu unsurlar, tahkim yargılamaları boyunca hukuka aykırılık iddialarının artmasına yönelik önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Netice olarak olası çözümlerin karşısına ilk engel olarak her iki devletin de tahkimlere başvurulmasında isteklilik durumu çıkmaktadır. Tahkim kararlarının uygulanabilirliği, BMDHS'nin 296. Maddesi ve 1958 New York Sözleşmesi uyarınca yasal olarak bağlayıcı olsa da, uluslararası hukukta merkezi uygulama mekanizmaları bulunmadığından, tarafların iyi niyetli uyumuna bağlı kalmaktadır (Petrochilos, 1999: 875). Uyumsuzluk, devlet sorumluluğu hukuku kapsamında karşı tedbirleri tetikleyebileceği gibi, yorumlayıcı kararlar için BMDHS Ek VII mahkemelerine başvurulması gibi durumlar bu öncülü daha da etkili bir engel haline getirmektedir.

Sonuç olarak Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz ihtilafını gidermek için hem yasal hem de diplomatik zeminlerin kurulması ihtimalleri mevcuttur. Ancak bu nokta her iki devletin şeffaf diyalog ve etkili bir kamu diplomasisi ile pekişen müzakereler aracılığıyla gerçekleşebilecektir. Yasal bir çerçeve olarak BMDHS Madde 283'ün “görüş alışverişinde bulunma” yükümlülüğüne tabi olan ikili müzakereler, usule ilişkin esneklik ve gizlilik sunsa da Korfu Kanalı Davası'nda da görüldüğü üzere, teamül hukuku ve tarihsel hakların farklı yorumlanmasına karşı savunmasız kalmaktadır.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken model, hibrit müzakere yöntemleri olmalıdır. BMDHS Madde 83(3) uyarınca, geçici düzenlemeleri ve sıralı yargılamayı birleştiren karma bir metodoloji riskleri azaltma potansiyeline sahiptir. Örneğin, teknik ortak kalkınma bölgelerinin yanı sıra hidrokarbon aramalarına ilişkin bir geçici uzlaşma anlaşması (modus vivendi) diplomatik ilişkilerin istikrara kavuşturulmasına hizmet ederken, eş zamanlı Uluslararası Adalet Divanı işlemleri hukuki belirsizlikleri açıklığa kavuşturabilecektir.

4.3. Benzer Uluslararası Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırması Vakalarından Çıkarılabilecek Dersler

BMDHS, deniz sınırlandırma uyuşmazlıklarının çözümünde kullanılan temel ilkeleri kapsamaktadır. Bu ilkeler arasında özel düzenleme ilkesi, eşit mesafe yöntemi, doğal uzama doktrini ve ada oluşumları gibi unsurlar yer almaktadır. Bu yöntemler özellikle çalışmamıza uygun başlıkta Doğu Akdeniz'deki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı uyuşmazlıklarına uygulanmaktadır. Doğal uzama doktrini, Libya/Malta UAD kararında görüldüğü üzere, denizaltı jeomorfolojisine dayalı kıta sahanlığı iddialarını desteklemektedir (Olorundami, 2016: 733). BMDHS'nin prensipleri netice olarak deniz sınırlandırma metodolojileri ile ülke pratiklerinin etkileşimini yansıtmaktadır. Adaların hukuki statüsü, özellikle de Madde 121(3) kapsamında MEB veya kıta sahanlığı oluşturma hakları, Kıbrıs'ın deniz bölgeleri ve Türkiye'nin itirazları ile ilgili anlaşmazlıklarda örneklediği gibi tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir (Binsar, 2022: 227). Bu tür ihtilaflar, BMDHS'nin evrensellik içeren hükümlerini, çelişen hakların ve tarihsel iddiaların sınırlandırmayı zorlaştırdığı bölgesel jeopolitik gerçeklerle uzlaştırmanın zor bir uğraş olduğunu göstermektedir.

BMDHS'nin önemli anlaşma prensiplerinden biri olan 15. Maddesi kapsamındaki ortay hat ilkesine dayanan eşit uzaklık yöntemi, kıyı taban çizgilerinden eşit uzaklıkta geçici sınırlar oluşturmaya dayanan deniz sınırlandırmasının temel taşlarından birini oluşturmaktadır (Proelss, 2017: 151). Mısır-Kıbrıs (2003) ve İsrail-Kıbrıs (2010) sınırlandırma anlaşmaları gibi ikili anlaşmalarda uygulanması, münhasır ekonomik bölgeler ve kıta sahanlıkları üzerindeki Doğu Akdeniz anlaşmazlıklarının çözümünde faydasını göstermektedir (Charney, 1994: 236).

Bununla birlikte, yöntemin görünürde kalıplaşmış yaklaşımı, deniz hakkı yaratma kapasitesi UNCLOS Madde 121(3)'e uygunluğa bağlı olan ada oluşumları ile karşı karşıya kaldığında içtihadî açıdan zorluklarla karşılaşmaktadır (Proelss, 2017: 860). Libya/Malta (1985) ve Nikaragua/Kolombiya (2012) emsal kararları, sınırlandırmada orantısız çarpıklıkları önlemek için hakkaniyete uygun değerlendirmelerle ayarlanan küçük veya ıssız adalara nasıl ikincil bir rol verilebileceğini göstermektedir (Anggadi vd, 2023: 247). Bu tür ayarlamalar, özellikle çakışan hak taleplerinin çoğaldığı yarı kapalı denizlerde, katı geometrik kesinlik ile

bağlamsal eşitlik arasındaki karşılıklı etkileşimin altını çizmektedir. Doğu Akdeniz'in parçalı coğrafyası bu zorlukları daha da artırmakta çünkü devletler, Kıbrıs'ın ihtilaflı deniz iddiaları gibi, yargı yetkisi alanını genişletmek için stratejik olarak ada özelliklerinden yararlanmakta ve bu da genellikle bölgesel gerilimleri alevlendirmektedir (Proedrou, 2021: 686). Ege Denizi Kıta Sahanlığı davasında görüldüğü üzere yargı yorumu, temel hatları jeomorfolojik faktörlerle dengelemeye öncelik vermiştir, ancak BMDHS kapsamında “özel koşulların” öznel olarak belirlenmesi doktrinsel belirsizliği sürdürmektedir (Binsar, 2022: 230). Öngörülebilirlik ve esneklik arasındaki bu gerilim, eşit mesafenin sınırlandırmada bir kural mı yoksa sadece bir başlangıç noktası mı olduğu tartışmalarının merkezinde yer almaya devam etmekte ve hukuki şekilciliğin deniz jeopolitiğinin değişken gerçekleriyle uyumlaştırılmasına yönelik daha geniş çabaları yansıtmaktadır.

Adalar ise yine BMDHS'nin tam yetkili adalar ile insan yerleşimine veya ekonomik yaşama elverişli olmayan “kayalıklar” arasında ayırım yapan 121(3) Maddesi tarafından yönetilen deniz sınırlandırmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu ayırım, Yunanistan ve Türkiye arasındaki Ege Denizi anlaşmazlığında örneklediği üzere, tartışmalı bir içtihat yaratmıştır. Yunanistan, Midilli ve Rodos gibi doğu Ege adalarının BMDHS kapsamında tam kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge hakkı oluşturduğunu iddia etmektedir (Binsar, 2022: 230). Ancak Türkiye bu yoruma itiraz etmekte ve coğrafi olarak yakın olan bu tür ada özelliklerinin kıta sahanlığı haklarını tek taraflı olarak kısıtlamaması gerektiğini savunmak için hakkaniyet ilkelerine başvurmaktadır ki bu da yarı kapalı denizlerde katı hukuki şekilcilik ile jeostratejik hakkaniyetler arasındaki uyuşmayan bir gerilimi yansıtan tutumdur (Schaller, 2022: 555).

Ada statüsünün hukuki ve jeopolitik sonuçları, Türkiye'nin güney kıyısına yakın küçük bir Yunan adası olan Meis üzerindeki Doğu Akdeniz anlaşmazlığı ile daha da belirginleşmektedir. Yunanistan, Meis'in taban çizgilerinden eşit uzaklık yöntemini uygulamakta ısrar ederek adaya potansiyel olarak geniş bir MEB verirken, Türkiye, Divan'ın küçük özelliklerin orantısız etkilerinden kaçınmak için sınırları ayarladığı Libya/Malta (1985) UAD emsaline atıfta bulunarak anakara kıyı oranlarına ağırlık veren sınırlandırmayı savunmaktadır (Schaller, 2022: 560).

Bu tür anlaşmazlıklar, adaların hem BMDHS kapsamındaki hukuki varlıklar hem de jeopolitik baskı araçları olarak ikili işlevini vurgulamaktadır. UAD'nin içtihadı orantılılığı yıkıcı eşitsizliklerden kaçınmayı giderek daha fazla vurgulamaktadır, ancak “özel koşulların” özne kalibrasyonu belirsizliği sürmektedir (Cannizzaro, 2001: 901). Devlet pratiği geliştikçe, ada içi haklar ile kıtasal bitişiklik arasındaki etkileşim, BMDHS'nin evrensel normlarını deniz gücü dinamiklerinin değişken gerçekleriyle uzlaştırmada kritik bir sınır olmaya devam edecektir.

Çağımızın güncel deniz sınırlandırma ihtilafları, çelişen ekonomik ve stratejik çıkarlardan etkilenen ortamlarda yasal dokuların pratikte uygulanmasında yer alan içsel incelikleri göstermektedir. Yüksek yoğunluklu deniz trafiği, çakışan münhasır ekonomik bölge iddiaları Güney Çin Denizi veya Kuzey Kutbu gibi ihtilaflı hidrokarbon varlıkları ile ayırt edilen alanlarda, BMDHS tarafından öngörülen eşit mesafe-özel koşullar çerçevesinin kullanımı sıklıkla jeopolitik mülahazalarla iç içe geçmektedir (Reed ve Wong, 2016: 757). Chagos Takımadaları ile ilgili tavsiye kararında görüldüğü üzere, kaynak egemenliği ve seyrüsefer haklarının artan riskleri, BMDHS'nin normatif kurallarını bağlamsal eşitliklerle uzlaştırmak için yargı veya tahkim müdahalesini gerektirerek müzakereleri sıklıkla uzatmaktadır (Colson ve Vohrer, 2015: 848). Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği davaları ve Katar/Bahreyn davası da dahil olmak üzere tarihsel içtihat, eşit uzaklık yönteminin BMDHS'nin 15, 74 ve 83. Maddeleri kapsamında başlangıçta usule ilişkin bir dayanak oluştursa da, mekanik bir şekilde uygulanmasının adaletsiz sonuçlar doğurma riski taşıdığını göstermektedir (Oude, 2023). Bu nedenle mahkemeler, Bangladeş/Myanmar ITLOS kararında ifade edildiği gibi, kıyı içbükeyliği, orantısız kıyı uzunlukları veya üçüncü devlet çıkarlarının varlığı gibi “ilgili koşulları” öne sürerek sürekli olarak sonradan yapılan ayarlamalar yapmışlardır (Riesenberg, 2012: 903). Bu yinelemeli süreç, mahkemelerin hukuki öngörülebilirlik ile her bir davanın kendine has özelliklerini dengelemesini gerektirerek, hakkaniyet ilkelerinin geometrik şekilcilığe göre önceliğinin altını çizmektedir. BMDHS'ye metinsel bağlılık ile uyarlanabilir hakkaniyet arasındaki gerilim, özellikle küçük deniz özelliklerinin sınırlandırmayı orantısız bir şekilde etkilediği alanlarda daha da keskinleşmektedir. Örneğin, Karadeniz sınırlandırması (2009), eşit mesafenin geçici bir adım olduğunu ve hakkaniyete uygunluk için

düzeltelemeye tabi olduğunu teyit ederek söz konusu ilke artık teamül hukukuna yerleşmiştir (Anderson, 2009: 323).

Arnavutluk-Yunanistan anlaşmazlığı gibi uluslararası deniz sınırlandırma davalarından çıkarılan kilit dersler, yasal çerçevelerin jeopolitik gerçeklerle dengelenmesi gerekliliğinin altını çizmektedir. İlk olarak, Arnavutluk-Yunanistan ihtilafı, deniz sınırı anlaşmazlıklarının doğası gereği çok yönlü olduğunu ve adil sonuçlar elde etmek için coğrafi, tarihi ve siyasi boyutların dikkate alınmasını gerektirdiğini göstermektedir. Örneğin, İyon Denizi'nin karmaşık batimetrisi ve birbiriyle örtüşen tarihi iddialar, sınırlandırmanın eşit mesafe yönteminin katı bir şekilde uygulanmasının ötesinde “hakkaniyet ilkelerini” yansıtmamasını zorunlu kılan BMDHS kapsamında bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir (Nemeth vd, 2014: 735). Yunanistan'ın hakkaniyete göre ayarlanmış eşit mesafeye dayalı bir sınırı içeren 2009 Anlaşması'na güvenmesi, hukuki hassasiyetin gerginlikleri nasıl azaltabileceğini göstermektedir.

İkinci kritik ders, çakışan hak iddialarının anlaşmazlıkları artırdığı yarı kapalı denizlerin jeopolitik hassasiyetinde yatmaktadır. Arnavutluk-Yunanistan davası, Ege veya Güney Çin Denizi'nde olduğu gibi, kıyı devletlerinin BMDHS'ye ilişkin rakip yorumlarının (Arnavutluk'un tarihi hak iddialarına karşılık Yunanistan'ın toprak egemenliğine dayanması gibi) sınırlandırmayı nasıl karmaşık hale getirebileceğini ortaya koymaktadır (Beckman, 2013: 158). Bu durum, mahkemelerin egemenlik ile ortak denizcilik düzenini uzlaştırırken devlet uygulamalarının hukuki ağırlığını, hukuki yükümlülük inancını ve ikili anlaşmaların özel düzenlemelerini titizlikle değerlendirmeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

Üçüncü olarak, yukarıda bahsi geçen davalar, son derece siyasallaşmış ihtilafların karara bağlanmasında yargı ekonomisinin doğasında var olan kısıtlamalara açıklık getirmektedir. UAD'nin sınırlandırma çerçeveleri (örneğin Karadeniz davasında kullanılan üçlü metodoloji) usule ilişkin şeffaflık sunsa da, Nikaragua v. Kolombiya kararını çevreleyen eleştirilerde de görüldüğü üzere, öznel hakkaniyet ayarlamalarına bağımlılıkları tutarsızlık algılarına yol açmaktadır (Anggadi vd, 2023: 301). Bu nedenle, bu tür anlaşmazlıkların etkili bir şekilde çözüme kavuşturulması,

sıfır toplamli senaryoları hafifletmek için hidrokarbon kaynakları için ortak kalkınma bölgelerinin kurulması da dahil olmak üzere tamamlayıcı diplomatik çabaları gerektirmektedir.

Sonuç olarak, bu emsaller deniz sınırlandırmasının sadece teknik bir uygulama olmadığını, hukuki normların jeopolitik gerçeklerle uyumlaştırılmasını gerektiren dinamik bir süreç olduğunu güçlendirmektedir. Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki uzun süreli diplomatik çıkmaz, ikili müzakerelerin aksadığı durumlarda anlaşmazlıkların çözümünde uluslararası yargının rolünün altını çizmektedir. Her iki devlet de taleplerini UAD'ye sunarak, mahkemenin, deniz bölgelerinin kıyı devletlerinin kara kütleleriyle orantılı olması gibi BMDHS ilkelerini yorumlama yetkisini kabul etmiş ve böylece deniz yönetiminde hukukun üstünlüğünü güçlendirmiştir. Gelecekteki ihtilaflar, UAD'nin sınırlandırma kriterlerini -özellikle ada içi haklar ve orantılılıkla ilgili olarak- iyileştirme kapasitesine ve aynı zamanda parçalanmış devlet uygulamalarına karşı BMDHS'nin sistematik tutarlılığını korumasına bağlı olacaktır. “İlgili koşullar” ile hukuk dışı mülahazalar arasındaki ayrımın netleştirilmesi hem hukuki kesinliğin hem de dağıtıcı hakkaniyetin geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Ege Denizi veya Güney Çin Denizi gibi denizlerin yarı kapalı yapısı da dahil olmak üzere coğrafi özellikler, birbiriyle çelişen hakları daraltarak sınırlandırmayı daha da karmaşık hale getirmekte ve Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında görüldüğü üzere, orantılılık testlerine veya hafifletilmiş ada etkilerine yargı yoluyla başvurulmasını gerektirmektedir (Anggadi vd, 2023: 299). Adalara verilen hukuki ağırlık, BMDHS'nin 121(3) Maddesi uyarınca insan yerleşimini sürdürme kapasitelerine bağlı olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, karşı kıyı şeritlerine coğrafi yakınlıkları, Karadeniz (2009) sınırlandırmasında gösterildiği gibi etkilerini azaltabilmektedir (Anderson, 2009: 318). Her ne kadar mahkemeler tek taraflı iddiaları meşrulaştırmaktan kaçınmak için ihtiyatlı davransalar da devletlerin pratik uygulamalarını hakkaniyet analizlerine giderek daha fazla dahil ettiklerinden, zımni anlaşmalar veya hidrokarbon arama faaliyetleri gibi tarihsel davranışlar da haklar konusunda bilgi verebilmektedir. Nihayetinde, UAD'nin üç aşamalı metodolojisinin merkezinde yer alan bu çok faktörlü dengeleme eylemi, geometrik sınırlandırmanın

öngörülebilirliği ile hakkaniyetli sonuçların talep ettiği esneklik arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Bu süreç, eşit mesafenin bir başlangıç çerçevesi sunmasına rağmen, bağlamsallaştırılmış hakkaniyet yoluyla değiştirilmesinin, egemenlik haklarını uluslararası deniz hukukundaki kapsayıcı adalet zorunluluğu ile uzlaştırmak için vazgeçilmez olduğunun altını çizmektedir (Yüksel, 2024: 15).

Ayrıca çıkarabilecek dersler arasında tarihsel iddialar ve tarihsel hakların etkinliği yadsınmamalıdır. Tarihi hakların ve unvanların deniz sınırlandırmasındaki rolü tartışmalı ancak etkili olmaya devam etmektedir, çünkü bunlar genellikle fiziksel coğrafya ile BMDHS kapsamındaki yasal haklar arasında köprü oluşturmaktadır. BMDHS tarihi hakları açıkça düzenlemese de bunların tanınması, özellikle uzun süredir devam eden kullanım veya egemenlik iddialarının katı yasal kurallardan sapmaları haklı çıkardığı durumlarda, adil sonuçları şekillendirebilmektedir.

Örneğin, BMDHS'nin 15. Maddesi, tarihsel balıkçılık modellerinin ve kıyı etkileşimlerinin sınır ayarlamalarına yön verdiği Tunus-Libya sınırlandırmasında görüldüğü gibi, “tarihi hak veya diğer özel durumları” hesaba katmak için deniz sınırı sınırlandırmasında ortanca çizgide ayarlamalar yapılmasına izin vermektedir (Feldman, 1983: 222). Bununla birlikte, bu tür iddiaların meşruiyeti uluslararası hukuk kapsamında tanınmalarına bağlıdır. Tunus-Libya başarılı bir uyum örneği teşkil ederken, Güney Çin Denizi Tahkimi (2016), tarihi unvanların BMDHS'de öngörülen deniz bölgelerini geçersiz kılamayacağını vurgulayarak karasularının ötesinde daha geniş tarihi hak iddialarını reddetmiştir (Reed ve Wong, 2016: 755). Bu ikilik, tarihi hakların ancak uluslararası teamül hukuku ile uyumlu olduklarında veya ikili anlaşmalarda açıkça yer aldıklarında hukuki ağırlık kazandıklarının altını çizmektedir. Dolayısıyla, bu hakların önemi mutlak önceliğinde değil, özellikle devletlerin deniz alanlarının uzun süreli, barışçıl ve münhasır tarihsel kullanımını gösterdikleri durumlarda, adaleti sağlamak için sınırlandırmayı bir bağlama oturtmakta yatmaktadır.

Kayda değer bir şekilde, çevresel faktörler deniz sınırlarının belirlenmesinde çok önemli unsurlar olarak ortaya çıkmış, kaynak dağılımı ve ekolojik yönetim alanlarında yargı organları ve egemen devletler tarafından kullanılan uygulamaları biçimlendirmiştir (Hung ve Lien, 2022: 888). Kaynakların sürdürülebilirliği,

mahkemelerin çevresel bozulmanın veya balıkçılığın aşırı sömürülmesinin bir devletin deniz yetki haklarını gerçekleştirme kabiliyetini zayıflatabileceğini giderek daha fazla kabul etmesi nedeniyle temel bir endişe kaynağıdır. Dolayısıyla, sınırlandırmanın temel bir unsuru olan kıyı devletlerinin deniz kaynaklarını kullanma kapasitesi artık ekosistem sağlığı ile birlikte değerlendirilmekte ve sınırların balıkçılık ve deniz biyoçeşitliliğinin uzun vadeli yaşayabilirliğini hesaba katması gerektiğini vurgulayan kararlar alınmaktadır. Bu durum, mahkemelerin balıkçılığın sürdürülmesi için kritik öneme sahip yumurtlama alanlarını veya göçmen tür koridorlarını korumak için geçici sınırları ayarladığı durumlarda görüldüğü gibi, ekosistem tabanlı yönetimin dahil edilmesine yönelik bir değişimi yansıtmaktadır (Pikitch vd, 2004: 346-347).

İklim değişikliği olgusu, deniz seviyesinin yükselmesi ve kıyı erozyonu süreçlerinin kıyı şeritlerini temelden dönüştürmesi ve böylece daha önce sabit olarak kabul edilen sınırları istikrarsızlaştırması nedeniyle sınır belirleme konusundaki karmaşıklıkları daha da artırmaktadır (Houghton vd, 2010: 815). Bu tür değişimler, devletleri deniz bölgelerini dinamik bir şekilde gözden geçirmeye zorlamakta ve mahkemelerin BMDHS'nin uyarlanabilir yorumlarıyla yönlendirmesi gereken yasal belirsizlikler yaratmaktadır. Örneğin, hızla değişen kıyı jeomorfolojisini içeren uyuşmazlıklar, mahkemelerin ekolojik zorunlulukları yasal istikrarla dengeleyen uyarlanabilir idare çerçevelerine öncelik vermesini gerektirebilmektedir (Houghton vd, 2010: 816).

Ayrıca, ortak koruma çabaları veya kirliliğin azaltılması gibi çevresel işbirlikleri, siyasi iyi niyeti teşvik ederek sınırlandırma sonuçlarını dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Son yıllarda yapılan bir çalışmada, yasadışı balıkçılıkla mücadele veya petrol sızıntılarının ele alınması gibi ortak çevresel zorlukların, devletleri uyuşmazlıkları dostane bir şekilde çözmeye teşvik ettiği, çünkü sınır yönetimi için iş birliği çerçevelerinin genellikle önce egemenlik çakışmalarının çözülmesine bağlı olduğu vurgulanmaktadır (Teff-Seker vd, 2020: 6-7). Bununla birlikte, gerilimler de bir yandan devam etmektedir. Çevresel faktörler adil kaynak erişimini sağlamak için sınır ayarlamalarını haklı gösterebilirken, bunların uygulanması tartışmalı olmaya devam etmektedir. Örneğin, UAD'nin 2023 yılında Nikaragua'nın Kolombiya'ya karşı deniz talebini reddetmesi, çevresel argümanların ağırlık taşıması için BMDHS'nin

orantılılık testi gibi yerleşik yasal ilkelerle uyumlu olması gerektiğinin altını çizmektedir (Anggadi vd, 2023: 303). Özetle, çevresel faktörler şu anda uyuşmazlıkların çözümü için hem bir teşvik hem de zorlaştıracı bir unsur olarak işlev görmektedir ve ekoloji bilimi, hukuk ilkeleri ve jeopolitik gerçekçilik arasında çok yönlü bir etkileşim gerektirmektedir.

Arnavutluk-Yunanistan deniz uyuşmazlığının UAD içtihadı açısından karşılaştırmalı bir analizi, Karadeniz'de Deniz Sınırlandırması (Romanya v. Ukrayna) (2009) ve Kıta Sahanlığı (Libya/Malta) (1985) gibi emsal kararlarla yol gösterici paralellikler ortaya koymakta ve UAD'nin örtüşen taleplere yönelik yapılandırılmış ancak aynı zamanda esnek yaklaşımının altını çizmektedir (Feldman, 1983: 225). Bu davaların merkezinde, BMDHS'nin geometrik objektifliğini hakkaniyet zorunluluklarıyla uyumlu hale getirmeyi amaçlayan üç aşamalı metodoloji (geçici eşit mesafe hattı, ilgili koşullar için ayarlama ve orantısızlık testi) yer almaktadır. İyon Denizi'nin kıyı coğrafyasının karmaşık temel çizgileri ve muhtemel tarihsel hakları kapsadığı Arnavutluk ve Yunanistan bağlamında, bu çerçeveye, izole edilmiş adaların sınır zayıflamasını teşvik ettiği Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında görülenleri andıran asimetrikleri hafifletirken, çekişen hak sahipliklerini çözmek için stratejik bir açıklama sağlamaktadır (Anggadi vd, 2023: 297).

UAD'nin bu bölüm içerisinde incelediğimiz Katar/Bahreyn (2001) ve Ege Denizi Kıta Sahanlığı (1978) davalarında görüldüğü üzere adaları ele alışı, Yunanistan'ın Arnavutluk kıyılarına yakın adacıklarının sınırlandırmayı nasıl etkileyebileceğine ışık tutmaktadır (Dyke, 2005: 110). BMDHS'nin 121(3) Maddesi, insan yerleşimine elverişli adalara kapsamlı deniz bölgeleri tanıırken, Divan'ın (Libya/Malta'da görüldüğü üzere) “radikal eşitsizlikleri” önleme konusundaki kararlılığı, Libya/Malta davasında Malta'nın mütevazı coğrafyası için yapılan değişikliklere paralel olarak, komşu Yunan adalarının (örneğin Korfu) Arnavutluk'un kıta sahanlığına yönelik adaletsiz bir ihlali önlemek için etkilerinin azaltılabileceği anlamına gelmektedir (Olorundami, 2016: 20). Buna karşılık, Tunus'un tarihi haklarını anımsatan, Arnavutluk'un Korfu Kanalı'ndaki balıkçılık veya seyrüsefer haklarına ilişkin tarihi iddiaları, sürekli ve barışçıl kullanım eşliğini karşılamaları koşuluyla,

BMDHS'nin 15. Maddesi kapsamında “özel durumlar” olarak değerlendirilmeyi gerektirdiği göze çarpmaktadır (Feldman, 1983: 291).

Bangladeş/Myanmar (ITLOS, 2012) davasında Mahkeme'nin kıyı orantılılığını dengelemesi, Arnavutluk'un içbükey kıyı şeridinin Yunanistan'ın daha uzun, dışbükey kıyı şeridi tarafından dışlanma riskinin önemini daha da vurgulamaktadır. Bu tür eşitsizlikler, bozucu olarak değerlendirilirse, eşit uzaklık çizgisinin kaydırılmasını haklı çıkarmaktadır (Riesenberg, 2012: 875). Dahası, Arnavutluk-Yunanistan anlaşmazlığının hidrokarbon arama ve stratejik deniz koridorları gibi jeopolitik riskleri, kaynak rekabetinin BMDHS normlarına bağlılığı zorlaştırdığı Güney Çin Denizi Tahkimi'ndeki (2016) gibi gerilimleri anımsatmaktadır.

Sonuç olarak bu emsaller ve UAD'nin içtihadı çerçevesi, hukuki tahmin edilebilirliği paylaştıracı adalet ilkeleriyle uyumlu hale getirmek amacıyla, eşit mesafe ilkesinin, hakkaniyet mülahazalarıyla ılımlı bir şekilde, bağlamsal olarak nüanslı bir şekilde uygulanmasını vurgulamaktadır. Arnavutluk ve Yunanistan bağlamında bu durum, ne geometrik şekilciliğe katı bir şekilde uyan ne de jeopolitik baskılara boyun eğen bir sınırlandırma sürecini gerekli kılmaktadır. Böylece BMDHS tarafından belirlenen ikili yetki korunmuş olacaktır. Bu, denizcilikle ilgili konuları düzenleyen yasal çerçevenin bütünlüğünü korumayı ve aynı zamanda devletler arasındaki ilişkilerin istikrara kavuşturulmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca, şu ana kadar çıkarılan en önemli ve kritik göstergelerden birisi BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinde belirtildiği üzere, deniz sınırlandırmasının temel ilkelerinin şekillenmesi ve toprak iddialarının karara bağlanmasında Münhasır Ekonomik Bölge sınırlarının ön plana çıkmasıdır. UAD, Nikaragua v. Kolombiya (2012) davasında verdiği karar ile bu ilkeyi yeniden teyit etmiş ve genişletilmiş kıta sahanlığına ilişkin iddiaların önceden var olan MEB sınırlarının yerini alamayacağını ileri sürerek deniz hukuku çerçevelerine yasal netlik kazandırmıştır (Anggadi vd, 2023: 301). Bu emsal, BMDHS'nin 74. ve 83. Maddelerinde kodlanan yerleşik MEB sınırlarının müteakip kıta sahanlığı iddialarına karşı korunması ve ihtilafli alanlarda düzenli kaynak yönetiminin sağlanması zorunluluğunun altını çizmektedir. Arnavutluk ve Yunanistan arasında Münhasır Ekonomik Bölge ve kıta sahanlığı üzerinde ilgili

deniz yetki alanı çekişmeleri bağlamında, bu ilke, özellikle hidrokarbon kaynakları veya balıkçılığa erişim arayışının mevcut sürtüşmeleri şiddetlendirdiği senaryolarda, potansiyel anlaşmazlıkların önlenmesi için temel bir dayanak sağlamaktadır.

UAD'nin Karadeniz (2009) ve Gana/Fildişi Sahili (2017) gibi davalarda geliştirdiği üç aşamalı sınırlandırma metodolojisi bu sürece daha fazla bilgi sağlamaktadır (McCreath ve Scanlon, 2019: 21). Kıyı taban çizgilerinden çizilen geçici bir eşit mesafe çizgisi başlangıç noktası olarak hizmet edecek, ardından Arnavutluk'un kıyı şeridindeki içbükeylikler veya Yunan adalarının varlığı (örneğin Korfu) gibi ilgili koşullar için ayarlamalar yapılacaktır. Libya/Malta'da (1985) uygulandığı gibi orantılılık testleri, daha sonra düzeltilmiş sınırın deniz alanını orantısız bir şekilde tahsis etmemesini sağlayacak ve Yunanistan'ın BMDHS Madde 121(3) kapsamındaki ada içi haklarını Arnavutluk'un anakara kıyı cephesine karşı dengeleyecektir (Feldman, 1983: 225). Nikaragua v. Kolombiya kararının mantığı, herhangi bir kıta sahanlığı sınırlandırmasının önceden var olan MEB sınırlarına uygun olması ve istikrarsızlaştırıcı çakışmaları önlemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede anlaşmazlıklar için araştırmacılar MEB kapasitelerinin azaltılmasının altını çizmektedir (Anggadi vd, 2023: 299).

Son olarak, Kuzey Kutup bölgesinin, 2010 Norveç-Rusya Barents Denizi Antlaşması ile örneklenen, çakışan deniz hak taleplerini yönetme deneyimi, BMDHS ilkelerine, özellikle de Madde 123'ün yarı kapalı denizlerde iş birliği yetkisine dayanan işbirlikçi çerçevelerin faydasını göstermektedir (Henriksen ve Ulfstein, 2011: 16). Arktik devletleri, BMDHS Madde 74(3) ve 83(3) kapsamında geçici düzenlemeler kabul ederek, egemenlik haklarını ortak ekolojik ve ekonomik çıkarlarla dengeleyen 2015 Orta Arktik Okyanusu Balıkçılık Anlaşması gibi ortak kaynak yönetimine öncelik vermişlerdir (Hoag, 2017: 1235). Bu modeller, ortak hidrokarbon geliştirme veya göçmen balıkçılık rejimleri de dahil olmak üzere sınır ötesi kaynak idaresinin, 1974 Kuveyt-Suudi Arabistan Tarafsız Bölgesi'nde görüldüğü gibi çekişmeli sınır anlaşmazlıklarını nasıl hafifletebileceğini göstermektedir (Giordano, Giordano ve Wolf, 2005: 58).

İyon Denizi anlaşmazlığında kıta sahanlığı ve MEB iddialarını içeren Arnavutluk ve Yunanistan için bu tür emsaller gerilimi azaltmaya yönelik bir yol sunmaktadır. Hidrokarbonlar için 2001 Avustralya-Timor-Leste Timor Denizi Anlaşması'na benzer bir ortak kalkınma bölgesi kuran ikili bir anlaşma, BMDHS'nin eşitlikçi ahlakını korurken rekabet eden hakları uzlaştırabilecektir. Benzer şekilde, 1995 BM Balık Stokları Anlaşması'ndan hareketle iş birliğine dayalı balıkçılık yönetimi, Korfu Kanalı'ndaki ortak stokları ele alarak tarihi kullanım hakları konusundaki sürtüşmeleri azaltacaktır. UAD'nin Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davalarında “karşılıklı uzlaşmaya” yaptığı vurgu da bu yaklaşımı desteklemekte ve geçici iş birliğinin nihai sınırlandırmaya hanel getirmemesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Sonuç olarak Kuzey Kutbu gibi bölgelerden elde edilen karşılaştırmalı analizler, çakışan hak taleplerinin çözümünde iş birliğine dayalı çerçevelerin kritik önemini ortaya koymaktadır. Benzer anlaşmazlıklarla karşı karşıya kalan devletler, iş birliğine dayalı kaynak yönetimi anlaşmalarından önemli avantajlar elde etmiş, çatışmaları yoğunlaştırmak yerine karşılıklı faydaları kolaylaştırmışlardır. Bu tür işbirlikçi yöntemler, Arnavutluk ve Yunanistan için bir örnek teşkil edebilmekte ve çatışmacı tutum yerine ortak çıkarlara vurgu yapılmasını teşvik etmektedir.

4.4. Yunanistan ve Arnavutluk İçin Politik Tavsiyeler

Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki ikili ilişkiler, ağırlıklı olarak deniz alanlarının sınırlandırılması, sınır egemenliği ve uluslararası hukuk kapsamındaki azınlık haklarıyla ilgili tarihsel mağduriyetler ve güncel anlaşmazlıklardan oluşan çok yönlü bir örgü içerisinde dolanmaya devam etmektedir. Bu sorunlar, geçici iş birliği çerçeveleri ile aralıklı olarak kesintiye uğrayan döngüsel bir diplomatik sürtüşme modelini sürdürmüştür. Yunanistan Başbakanı'nın Aralık 2022'de Arnavutluk'a gerçekleştirdiği ve on yılı aşkın bir süredir ilk kez gerçekleşen ziyaretin damgasını vurduğu üst düzey diyalogun yakın zamanda yeniden başlaması, ilişkilerin yeniden düzenlenebileceğine dair ipuçları vermektedir (E. Stamatoukou, 2022). Her iki devlet arasındaki bu kırılğan denge, Balkan bölgesindeki tarihi düşmanlıklarla pragmatik iş birliğini uzlaştırmanın süregelen zorluğunu yansıtmaktadır.

Arnavutluk ve Yunanistan arasında 2022'de UAD nezdinde deniz anlaşmazlıklarının çözümünü hızlandırma taahhüdüyle somutlaşan diplomatik ilişki, başta deniz yetki alanları ve yargı yetkisi sınırlarını düzenleyen BMDHS kapsamındaki Münhasır Ekonomik Bölgelerin sınırlandırılması olmak üzere yerleşik engeller nedeniyle sekteye uğramaya devam etmektedir. Yunanistan'ın Ocak 2021'de deniz hak iddialarını teyit eden parlamento kararıyla yeniden alevlenen MEB anlaşmazlığı, ekonomik ortaklıklar ve sınır ötesi toplumsal bağlar gibi pragmatik işbirlikleri ile etnografik ve egemenlik anlatılarına dayanan toprak iddiaları da dâhil olmak üzere çözülmemiş tarihi sorunlar arasındaki daha geniş gerilimleri yansıtmaktadır (“Greece optimistic Albania will take maritime dispute to international court”).

Bu paradoksal dinamik, tartışmalı bölgelerdeki enerji kaynaklarının kullanımı gibi reelpolitik çıkarların, tarihsel adaletsizliklerle ilgili süregelen mitlerle nasıl çatıştığını ve BMDHS Madde 74/83 kapsamında hakkaniyetli sınırlandırma çabalarını nasıl zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Arnavutluk'un önceki anlaşmaları yeniden müzakere etme ısrarı ve Yunanistan'ın deniz yetki alanlarının tek taraflı yorumlanmasındaki ısrarı, egemenlik iddiaları ile belirsizlikleri çözecek yasal çerçevelere duyulan ihtiyaç arasındaki etkileşimi göstermektedir ki bu durum UAD'nin Balkan deniz ihtilaflarına ilişkin içtihadında bağlayıcı bir emsalin bulunmaması nedeniyle daha da zorlaşmaktadır. Bu durum mevcut dengeyi pekiştirme ya da olası olumsuzlukları yoğunlaştırma kapasitesine sahiptir. Dolayısıyla, güncel diplomatik girişimler olumlu bir geçişe işaret etse de, önümüzdeki yörünge titiz bir yönetim gerektiren güçlüklerle doludur.

Buradan hareketle Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz anlaşmazlığını ele almak için, stratejik bir politika çerçevesi, uluslararası hukuka dayanan ve ikili dinamiklere göre uyarlanmış yasal açıklığa, diplomatik katılıma ve güven artırıcı önlemlere öncelik vermelidir. İlk olarak, 2020 anlaşmasından bu yana resmi olarak atıfta bulunulan MEB sınırlandırma anlaşmazlığının UAD tarafından karara bağlanmasının hızlandırılması, Yunanistan'ın 2021 parlamento kararından ve Arnavutluk'un 2009 anlaşmasını feshetmesinden kaynaklanan belirsizlikleri çözmek için kritik önem taşımaktadır. BMDHS'nin hakkaniyete uygun sınırlandırmaya ilişkin

74. ve 83. Maddeleri çerçevesinde bağlayıcı bir UAD kararı, tek taraflı iddiaların yerine geçecek kesin bir hukuki temel sağlayabilecektir. İkinci olarak, 2009 ve 2025 çerçeveleri kapsamında yapılandırılmış müzakerelerin yeniden canlandırılması -deniz yatağı kaynaklarına ilişkin güncellenmiş teknik veriler de dahil olmak üzere- şeffaflığı teşvik edecek ve gerilimi körükleyen tarihsel anlatılara olan bağımlılığı azaltacaktır. Üçüncüsü, ortak hidrokarbon araştırmaları ya da ihtilaflı bölgelerde sınır ötesi balıkçılık yönetimi gibi ortak ekonomik girişimler, çıkarları uyumlu hale getirebilir ve kaynak tahsisine ilişkin sıfır toplamı algıları azaltabilir. Özellikle Arnavutluk'taki Yunan azınlığa ve Yunanistan'daki Arnavut topluluklara yönelik kültürel ve azınlık diyalogunun güçlendirilmesi, deniz müzakerelerini genellikle karmaşık hale getiren sosyopolitik şikâyetleri ele alacaktır. Son olarak, 2023 Nikaragua-Kolombiya kararında olduğu gibi, hakkaniyetli coğrafi ve hukuki ilkeleri vurgulayan UAD içtihatlarına bağlılık, her iki tarafı da egemenlik iddialarını hakkaniyetli kaynak paylaşımı ile dengeleyen bir uzlaşmaya yönlendirecektir (Anggadi ve diğerleri, 2023: 299). Bu önlemler, 2022'de Yunanistan Başbakanı'nın ziyareti gibi sürekli bir diplomatik ivme ile birleştğinde, anlaşmazlığın hukuki, ekonomik ve tarihi boyutlarını ele alırken bölgesel istikrarı da güçlendirecektir.

Görüldüğü gibi Mayıs 2022'de Yunanistan ve Arnavutluk'un deniz anlaşmazlıklarının UAD nezdinde çözümünü hızlandırma taahhüdü gibi üst düzey diplomatik girişimler, diyalogun kurumsallaştırılması için kritik bir başlangıç noktası teşkil etmektedir. İvmenin sürdürülebilmesi için, karşılıklı güvenin tesis edilmesi ve müzakere hedefleri ile ilerlemede şeffaflığın sağlanması amacıyla bölgesel iş birliği anlaşmalarına benzer şekilde düzenli hükümet ve parlamento toplantıları yapılmalıdır.

Bu tür bir sürekli ve istikrarlı politika, 2009 ve 2025 çerçeveleri gibi önceki anlaşmalardan dersler çıkarırken, güncellenmiş teknik ve yasal iş birliği yoluyla bunların sınırlamalarını ele alabilecektir. Bu etkileşimleri Bölgesel İşbirliği Konseyi gibi yerleşik bölgesel platformların içine yerleştirerek her iki ülke de hesap verebilirliği destekleyebilir ve çabalarını daha geniş Balkan bütünleşme öncelikleriyle uyumlu hale sokabilir. Bu yaklaşım sadece BMDHS kapsamında deniz alanlarının adil bir şekilde sınırlandırılmasını ilerletmekle kalmayacak, aynı zamanda kökleri asimetrik güç dinamiklerine dayanan tarihi güvensizliği de azaltacaktır.

Yunanistan ve Arnavutluk, ikili ilişkileri güçlendirmek ve deniz anlaşmazlıklarını çözmeye elverişli koşullar yaratmak için turizm ve enerji altyapısında ortak girişimlere öncelik vermelidir. Örneğin, AB'nin Interreg IPA II Sınır Ötesi İşbirliği Programı ile uyumlu olarak İyonya kıyı şeridinin turistik potansiyelinin ortaklaşa geliştirilmesi, sınır ötesi ekonomik bağları ve kültürel alışverişi artırarak karşılıklı bağımlılığı teşvik edebilecektir. Benzer şekilde, Trans Adriyatik Boru Hattı (TAP) gibi ulusaşırı enerji sistemlerinde ortak yatırımlar kapsamına giren enerji projelerinden yararlanmak, ortak kaynak yönetiminin uygulanabilirliğini gösterirken ekonomik sinerjileri de güçlendirecektir (Prontera, 2016: 285). Bu tür bir iş birliği, 2024 Arnavutluk-Yunanistan deniz sınırı anlaşmasının hakkaniyet ve mesafeye dayalı sınırlandırma vurgusuyla uyumludur, çünkü ekonomik karşılıklı bağımlılıklar kaynak tahsisine ilişkin sıfır toplamı algıları azaltacaktır.

Ayrıca, Bölgesel İşbirliği Konseyi gibi platformlar aracılığıyla diyalogun kurumsallaştırılması, BMDHS çerçevesi altında deniz egemenliği iddialarının ele alınması için pragmatik bir temel oluşturarak bu çabaları daha da pekiştirecektir. Her iki ülke de ortak ekonomik hedeflerini bölgesel entegrasyon öncelikleri arasına yerleştirerek ihtilaflı konuları karşılıklı fayda sağlayan hukuki ve diplomatik müzakereler için fırsatlara dönüştürebilmelidir.

Yunanistan'ın 2021 AB Dönem Başkanlığı sırasında Arnavutluk'un AB adaylık statüsü kazanması nedeniyle, özellikle AB aracılığıyla uluslararası destekten yararlanmak, Arnavutluk-Yunanistan deniz anlaşmazlığını çözmek için stratejik bir yol sunmaktadır. AB'nin, anlaşmazlığı ele almak için 2020 Arnavutluk-Yunanistan anlaşmasını onaylamasının da gösterdiği gibi yapıcı katılımı, AB'yi çözüm çabalarını BMDHS kapsamında denizcilik idaresinin uyumlu hale getirilmesi gibi daha geniş Avrupa entegrasyon hedefleriyle uyumlu hale getirebilecek bir arabulucu olarak konumlandırmaktadır. AB'nin teknik uzmanlığıyla desteklenen BM veya UAD gibi kuruluşların üçüncü taraf arabuluculuğu, egemenlik hassasiyetlerini azaltabilir ve özellikle İyon Denizi kıta sahanlığı gibi ihtilaflı bölgelerde uzlaşmayı teşvik edebilir. Bu yaklaşım sadece AB'nin kurallara dayalı iş birliği vurgusuyla uyumlu olmakla kalmaz, aynı zamanda her iki ülkenin katılım ve entegrasyon süreçleri için bir öncelik olan bölgesel istikrarı da güçlendirebilir.

Sonuç olarak, Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz anlaşmazlıkları, tarihsel bağlamda derin kökleri olan karmaşık bir sorunlar yumağı olarak karşımıza çıkmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkilerin yeniden yapılandırılması, yalnızca uluslararası hukuka dayalı çözüm arayışlarıyla değil, aynı zamanda bölgesel iş birliği ve ekonomik entegrasyon projeleriyle de desteklenmelidir. Diplomatik çabaların sürdürülmesi, karşılıklı güvenin tesis edilmesi ve şeffaflığın sağlanması, iki ülkenin deniz alanlarının sınırlandırılması konusundaki müzakerelerini olumlu bir yöne taşıyacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin rolü, bu süreçte kritik bir arabulucu olarak öne çıkmakta ve bölgesel istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Nihayetinde, Yunanistan ve Arnavutluk'un, tarihi düşmanlıkların ötesine geçerek, ortak ekonomik ve kültürel projeler aracılığıyla ilişkilerini güçlendirmeleri, hem iki ülke hem de Balkan bölgesi için sürdürülebilir bir gelecek inşa etme yolunda önemli bir adım olacaktır.

SONUÇ

5.1. Temel Bulguların Özeti

Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki deniz yetki alanı çekişmesi, tarihsel öncüllerden, jeopolitik gerilimlerden ve uluslararası içtihat kapsamında oluşturulan dinamik yasal çerçevelerden etkilenen karmaşık bir ihtilaf teşkil etmektedir. Bu anlaşmazlığın merkezinde, özellikle 1923 Korfu Olayı'ndan kaynaklanan ve yargı egemenliğinin farklı yorumlarını sağlamlaştıran emsal teşkil eden erken dönem toprak iddiaları yer almaktadır. Arnavutluk ve Yunanistan, denizcilik iddialarını kanıtlamak için birbiriyle örtüşen tarihsel anlatılar ileri sürmüşlerdir. Bu iddialar, deniz sınırlarını zaman zaman BMDHS ilkelerine aykırı bir şekilde belirleyen ve böylece kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgelerin adil bir şekilde sınırlandırılmasıyla ilgili zorlukları daha da artıran Arnavutluk iç mevzuatını kapsayan hukuki yollar aracılığıyla da günümüze kadar daha farklı şekiller kazanmışlardır. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasındaki büyük güçler etkisi özellikle Balkan coğrafyasında bölgesel gerilimleri arttırmış, jeopolitik rekabetleri Arnavutluk-Yunanistan ilişkilerinin sosyo-politik dokusuna yerleştirmiş ve deniz yönetimi konusunda uzlaşmayı engellemiştir. Her iki devlet arasındaki 2009 ve 2025 anlaşmaları gibi yasal gelişmeler, eşit mesafe ilkeleri ve “orta hat” formülasyonları yoluyla sınırları belirlemeye çalışmış olsa da, devam eden tarihi sorunlar ve toprak bütünlüğünün milliyetçi yorumları nedeniyle çözülmemiş anlaşmazlıklar devam etmektedir. Tarih, hukuk ve siyasi güç arasındaki bu etkileşim, sınır belirsizliklerini gidermek ve talepleri çağdaş deniz hukuku ile uyumlu hale getirmek için BMDHS kapsamında yargılama mekanizmalarına duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Önemli bir sonuç, uluslararası hukukun ihtilafın ilerleyişi üzerindeki derin etkisiyle ilgilidir. Arnavutluk ve Yunanistan'ın BMDHS'ye ilişkin farklı yorumları uzun süreli bir çıkmaza neden olmuştur. Arnavutluk, deniz sınırlandırmasındaki eşitsizlikleri gidermek için BMDHS kapsamındaki hakkaniyet ilkelerinin çok yönlü bir şekilde uygulanmasını savunmakta ve adaletsiz kaynak dağılımını azaltan sonuçları vurgulamaktadır. Buna karşılık Yunanistan, BMDHS hükümlerinin katı bir dille yorumlanmasında ısrar etmekte ve hukuki uygulamada eşitliği hakkaniyetin önüne

koymaktadır. Bu ikilem, standart deniz hukuku arayışı ile uluslararası sınır anlaşmazlıklarında yinelenen bir zorluk olarak içerik temelli hakkaniyetin tanınması arasındaki doğal gerilimin bir örneğini göstermektedir. Bu anlaşmazlık, BMDHS'nin hem usule ilişkin eşitlik hem de adil sonuçlar için bir çerçeve olarak oynadığı ikili rolden kaynaklanan farklı hukuk felsefelerinin, egemenlik iddialarını küresel hukuk normlarıyla uzlaştırmak için hassas yorumlar gerektiren deniz çatışmalarının gidişatını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çıkmaz, tarihsel sorunların ve kaynak rekabetinin uluslararası hukuk kapsamında uyarlanabilir hukuki muhakeme gerektirdiği dinamik jeopolitik bağlamlarda metne katı bir şekilde bağlı kalmanın sınırlarını da göstermektedir. Her iki devlet de iddialarını karara bağlamak için UAD süreçlerine bel bağladığından, bu uyuşmazlık ulusal çıkarların Bu anlaşmazlık, BMDHS'de ifade edilen hakkaniyet hükümlerinin hayata geçirilmesini gösteren bir dava örneği sunarken, aynı zamanda bu tür anlaşmazlıkların çözümü için uyarlanabilir ancak ilkeli çerçevelerin gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Diğer yandan Arnavutluk ile Yunanistan arasındaki deniz sınırı anlaşmazlığında AB'nin rolünü incelemek olası çözüm senaryoları AB'nin varlığı ve dahil olmasını vurgulamak gerekmektedir. Anlaşmazlığın çağdaş jeopolitik dinamiklerle kesişmesi, özellikle AB kurumsal uyumu ile müktesebat uyumu açısından sonuçlarının incelenmesini gerektirmektedir. Arnavutluk'un İstikrar ve Ortaklık Süreci'ne (SAP) bağlı AB adaylık süreci, Avrupa Birliği Anlaşması (TEU) Madde 49'un toprak bütünlüğü ilkelerine bağlılığı zorunlu kılması nedeniyle, çözülmemiş deniz sınırlandırması meselesi yüzünden tehlikeye girmektedir. Bu kriter, Yunanistan'ın temel iddialarını ileri sürmek için BMDHS kapsamındaki herkese karşı ileri sürülebilen yükümlülöklere (erga omnes) başvurusuyla daha da karmaşık bir hale gelmektedir. Buna karşılık, Yunanistan'ın bir AB ve NATO üyesi olarak sahip olduğu stratejik güç, özellikle Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) kapsamında bloğun Doğu Akdeniz güvenlik yapısının şekillendirilmesinde ihtilafın önemini artırmaktadır. Ayrıca bu ihtilaf BMDHS gibi uluslararası hukuk mekanizmaları ile AB'nin Kopenhag Kriterleri gibi AB uyum yasalarının uyumunun teorik ve pratik açıdan ne kadar uyumlu olduğunu göstermesi bakımından da kritiktir.

Dolayısıyla, kalıcı bölgesel çatışmalar Arnavutluk'un AB'ye katılım yolunda ilerlemesini engelleyebileceğinden, AB'nin bir arabulucu olarak işlev görmesinin elzem olduğu önemli bir sonuçtur. Bu süreç bu tür anlaşmazlıkların çözülmesine ve uluslararası normlara uyulmasına bağlıdır. Yunanistan'ın anlaşmazlığın çözülebilir olduğunu kabul etmesi, AB'nin iş birliğini teşvik etme çabalarıyla uyumludur, ancak çözümdeki gecikme, ulusal egemenlik iddiaları ile AB entegrasyon zorunluluklarını dengelemenin zorluklarının önemini vurgulamaktadır. Bölgesel olarak, anlaşmazlığın çözümü ise ticaret ve enerji altyapısı için stratejik bir koridor olan İyon Denizi'nde deniz güvenliği açısından hayati önem taşımaktadır. Bu konuda özellikle çalışma içerisinde farklı davalardan gösterilmeye çalışılan hukuki içtihatlar ve emsaller önemli bağlam noktaları olarak işlev görebilirler ve özellikle BMDHS'nin her iki devletin çıkarına hizmet edebilecek olan prensiplerin varlığı bu noktada anlaşmazlığı çözüme kavuşturabilecektir. Öte yandan AB gibi hukuki üstünlüğe önem veren kuruluşlar, Birliğin güneydoğu sınırını istikrara kavuşturma politikasına uygun olarak anlaşmazlığın çözümü için uygun ortamın oluşturulmasına katkı sağlayabilecektir.

AB'nin ve diğer uluslararası zeminlerin yanı sıra, Korfu Kanalı ve Korfu Boğazı bölgesindeki adalar gibi komşu Yunan adaları, 1949 yılında Birleşik Krallık ve Arnavutluk arasındaki ilk UAD davasındaki tarihi rolleri nedeniyle hukuki açıdan hassas bölgeler olmaya devam etmektedir. Bu dava, daha sonra UAD'nin Nükleer Silahlar Danışma Görüşü'nde de teyit edilen, bir devletin karasularında zararı önlemek için gerekli özeni gösterme yükümlülüğü ilkesi de dahil olmak üzere kritik emsaller oluşturmuştur.

Nihayetinde, bu çalışma, özellikle BMDHS kapsamında oluşturulan hukuki yapılara ve bu yapıların devletler arasındaki ihtilafların çözümündeki önemine vurgu yaparak, uluslararası deniz hukukunun gelişimine ilişkin kapsamlı ve çok boyutlu bir inceleme sunmaktadır. Bu analizden çıkarılan en önemli sonuç, deniz yetki alanının yasal temellerinin tarihsel anlaşmalar, teamül normları ve modern yorumlama yöntemleriyle önemli bir evrim geçirdiği ve böylece kıyı ülkeleri arasındaki hakları, yükümlülükleri ve ihtilafların çözümüne yönelik mekanizmaları tanımlayan sağlam ancak karmaşık bir düzenleyici çerçeve oluşturduğudur. Bu ilerleme, Grotius'un *Mare Liberum*'unda örneklenen temel ilkelerden 1982 Sözleşmesi'nde yer alan karmaşık

doktrinlere kadar devlet davranışlarındaki ve düzenleyici beklentilerdeki değişimi vurgulamakta ve böylece tarihsel etkiler ile modern yasal zorunluluklar arasındaki karmaşık ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu da ITLOS ve UAD gibi yargı organlarının işlevsel sorunları ve kurumsal işlevlerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesidir. Araştırma, ITLOS'un Sözleşme'nin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin ihtilafların çözümü için uzmanlaşmış bir yargı zemini sunarken, UAD'nin işlevinin bunun ötesine geçerek, yetkili kararları ve geçici eşit uzaklık hatlarının oluşturulması, coğrafi ve ekonomik faktörlere göre yapılan değişiklikler ve orantılılık değerlendirmelerini kapsayan yerel içtihadın geliştirilmesi yoluyla deniz hukuku standartlarını etkilediğini göstermektedir. Yargı pratiğindeki bu ikiye bölünme, uluslararası deniz hukuku çerçevesinde hem hukuki kesinlik hem de hakkaniyete uygun adalet arayışında kullanılan metodolojilere ilişkin önemli farklılıkları ortaya koymaktadır.

Ayrıca bu çalışma, Yunanistan ve Arnavutluk arasında mevcut olan deniz anlaşmazlıklarını titizlikle analiz ederek, tarihi anlaşmaların, jeopolitik çıkarların ve hukuki belirsizliklerin karmaşık dinamiklerinin altını çizmektedir. Özellikle Sözleşme'nin 15, 56, 74, 76 ve 83. Maddeleri gibi hükümlere odaklanarak bunun yanında her iki devlet için bu hükümlerin yorumlanmasının yalnızca deniz sınırlarının belirlenmesiyle ilgili zorlukları daha da kötüleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda kaynak yönetimi ve ulusal güvenlik politikaları için de önemli sonuçlar doğurduğunu göstermiştir. Yunanistan'ın deniz yetki alanlarını genişletmesi örneğinde olduğu gibi tek taraflı tedbirlerin çatışmayı yoğunlaştırdığını ve önceden var olan yasal çerçeveyi zayıflattığını, dolayısıyla uyuşmazlıkların çözümü için hem yasal öğretileri hem de jeopolitik koşulları uzlaştıracabilecek mantıklı, çok taraflı bir stratejiye ihtiyaç duyulduğu bu çalışmada öne çıkan önemli bir sonuç olarak savunulmaktadır.

Bu durumun yanında uluslararası tahkim ve hakkaniyet ilkelerinin ihtiyatlı bir şekilde uygulanması da dâhil olmak üzere, yasal olarak onaylanmış zeminler yoluyla uyuşmazlık çözümünün bölgesel istikrarın sürdürülmesi ve deniz idaresinin desteklenmesi açısından hayati önem taşıdığına işaret eden politika merkezli tavsiyeler

ve stratejik içgörüler sunulmaya çalışılmıştır. Ulusal politikaların uluslararası alanda yerleşik yasal standartlarla uyumlu hale getirilmesinin gerekliliği bu çerçevede vurgulanmakta ve böylece ihtilaflı bölgelerdeki uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının meşruiyetinin ve etkinliğinin artırılması anahtar noktalarının bir vurgusu yapılmaya çalışılmıştır.

5.2. Uluslararası Hukukun Anlaşmazlığın Çözümündeki Rolü

Uluslararası hukuk, özellikle çakışan hak talepleri, kaynak egemenliği ve jeopolitik çekişmelerin kesiştiği denizcilik bağlamında, devletlerarası anlaşmazlıkların karara bağlanmasında olmazsa olmaz bir unsurdur. Deniz yetki alanlarını düzenleyen uluslararası hukukun birinci basamağı olarak BMDHS, karasuları sınır çizgileri (Madde 5), münhasır ekonomik bölge kaynak yetkisi (Madde 56) ve kıta sahanlığı sınırlandırması (Madde 76) dahil olmak üzere kıyı devletlerinin hak ve yükümlülüklerini belirleyen normatif bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu rejim, antlaşma hukuku, uluslararası teamül hukuku (opinio juris) ve Libya/Malta (UAD, 1985) ile Nikaragua/Kolombiya (UAD, 2012) gibi davalarda ortaya çıkan içtihadi evrimi bir araya getirerek, denizcilik rekabetini çözmek için tartışmalı da olsa dinamik bir mekanizma oluşturmaktadır. BMDHS'nin XV. Bölümünde yer alan uyuşmazlık çözüm yapısı, devletlere müzakere, tahkim veya yargı yoluyla barışçıl çözüm arayışına girme yetkisi vermekte ve ahde vefa ilkesini adil mülahazalarla dengelemektedir. Bununla birlikte, Madde 77 kapsamındaki hidrokarbon arama hakları veya stratejik geçiş noktası kontrolü gibi jeopolitik gerçekler, katı yasal biçimciliğe bağlılığı çoğu zaman zorlaştırmaktadır. Sözleşme'nin yazılı kurallar (Madde 15 kapsamındaki eşit mesafe metodolojisi) ile hakkaniyet ve iyilik esaslarına göre karar verme ilkeleri (Bangladeş/Myanmar, ITLOS, 2012'de olduğu gibi) arasındaki doğal gerilim, yasal öngörülebilirlik ile bağlamsal hakkaniyetin altını çizmesi uluslararası hukukun anlaşmazlıkların çözümü için kayda değer bir göstergedir.

Arnavutluk-Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkta görüldüğü gibi, tarihi geçici uzlaşma düzenlemeleri, stratejik geçiş noktası kontrolü ve hidrokarbon iddialarının kesiştiği uyuşmazlıklarda hakkaniyetli esneklik vazgeçilmezdir. BMDHS Madde 74 ve 83, MEB/kıta sahanlığı sınırlandırması için hakkaniyetli çözümleri zorunlu

kılarken, anlaşmalara sadık kalınması yükümlülüğü ile hakkaniyet ve iyilik esaslarına göre karar verme takdir yetkisi arasındaki gerilimi çözümsüz bırakmaktadır. Bangladeş v. Myanmar (ITLOS, 2012) emsali, eşit mesafe hatlarında hakkaniyete dayalı düzenlemelerin tarihi balıkçılık uygulamaları ile modern kaynak egemenliğini nasıl uzlaştırabileceğini ve ihtilaflı deniz bölgelerinde kesin hüküm meşruiyetini nasıl teşvik edebileceğini göstermektedir.

Çalışmada vurgulandığı şekliyle, uluslararası hukuk, çatışan deniz hak iddialarının çözümü için sistematik bir çerçeve oluşturarak Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların karara bağlanmasında önemli bir işlev görmektedir. Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki ikili ilişkiler bağlamında, 1913 Londra Anlaşması ve bunu takip eden denizcilik düzenlemelerinin çekişmenin temelini oluşturduğu BMDHS, eskimiş anlaşmaları yeniden değerlendirmek ve çeşitli iddialar arasındaki eşitsizlikleri uyumlu hale getirmek için kullanılabilecek kesin normatif standartlar sunmaktadır.

Diğer yandan uluslararası hukuk, deniz sınırlarının belirlenmesinde hakkaniyet ilkelerine uyulmasını öngörmektedir. Bu, farklı coğrafi, tarihi ve sosyo-ekonomik bağlamları dikkate alan orantılılık ayarlamalarına ek olarak “eşit mesafe” ilkesi gibi metodolojilerin uygulanmasını da kapsamaktadır. Örneğin, taraflardan biri tarafından tek taraflı eylemler veya toprak genişlemeleri ileri sürüldüğünde, uluslararası hukuk normlarına başvurulması, bu tür iddiaların yerleşik hakkaniyet ve adalet ilkelerine uygun olarak eleştirel bir şekilde değerlendirilmesini garanti etmektedir. Bu metodoloji, keyfi veya tek taraflı kararların bölgesel sınırları bozma potansiyelini azaltır ve müzakereler için tarafsız bir temel oluşturur.

5.3. Yunanistan-Arnavutluk İlişkilerinin ve Deniz Sınırlandırma Sürecinin Geleceği

Bilim çevreleri, Yunanistan-Arnavutluk ilişkilerinin gelişiminin, deniz sınırlandırma yapılarının birbiriyle rekabet halindeki hukuki talepleri jeopolitik gerçeklerle uzlaştıracak şekilde uyarlanabilmesine bağlı olduğu konusunda fikir birliği içindedir. Hâkim akademik söylem, BMDHS'nin 74(2) ve 83(2) maddelerinde yer alan ve hakkaniyetli çözümlere ulaşmak için müzakereleri zorunlu kılan usule ilişkin

hakkaniyetle desteklenen istişari bir metodolojiyi savunmaktadır. Böyle bir yaklaşım çok taraflı bir denetimi gerekli kılar ki bu da potansiyel olarak, topluluk müktesebatı iş birliği yükümlülükleri getiren AB veya Adriyatik güvenlik idaresindeki rolü göz önüne alındığında NATO gibi bölgesel organlar aracılığıyla gerçekleştirilebilir. Bu kurumlar, sınırlandırmayı daha geniş stratejik güven artırıcı önlemler içine yerleştirerek BMDHS'nin hukuki yapısını tamamlayabilir ve böylece egemenliğin sıfır toplamı yorumlarını hafifletebilir. Diplomatik katılımı BMDHS'nin zorunlu uyuşmazlık çözüm mekanizmalarıyla (Madde 287) bütünleştirmek, Arnavutluk'un katı eşit mesafe ısrarını ve Yunanistan'ın tarihi hak iddialarını ele almak için çift yönlü bir yol sunmaktadır. Bölgesel olarak kurumsal katılım, devletlerin teamül hukuku kapsamındaki durum tespiti yükümlülükleriyle uyum sağlarken, kaynak kullanımı için geçici düzenlemelere (Madde 74(3) uyulmasını teşvik edecektir. Öte yandan NATO'nun güvenlik yetkilerinin BMDHS seyir özgürlükleri (Madde 17) ile etkileşimi, yasal sınırlandırma ve kolektif savunma zorunluluklarının karşılıklı bağımlılığının altını çizmektedir. Bu ihtimallerin gerçekleştirilememesi ise Adriyatik-İyonya deniz güvenliği karmaşasını istikrarsızlaştırarak AB genişlemesi ve enerji koridoru istikrarı üzerinde zincirleme etkiler yaratma riski taşımaktadır.

Her iki devletin ilişkilerinin olumlu bir zeminde yükselmesi için teknik sınırlandırma süreci, jeo-uzamsal modellemenin (örneğin CBS haritalama, hidrografik araştırmalar) BMDHS ilkelerinin, özellikle de 15. (eşit mesafe-özel durumlar) ve 76. (kıta sahanlığı sınırlandırması) maddelerinin doktriner analiziyle çok disiplinli bir şekilde bütünleştirilmesini gerektirmektedir. İyon Denizi'nin denizaltı sırtları ve kıyı şeridinin konfigürasyonuna ilişkin gelişmiş batimetrik veriler, temel tespitleri bilgilendirirken, sömürge dönemi anlaşmaları veya 1945 sonrası devlet uygulamaları gibi tarihi arşivler, teamül hukuku kapsamındaki tarihi körfez taleplerini netleştirebilir. Hukuk alanında uzman araştırmacılar, sınır tahminlerini standartlaştırmak ve ilgili koşulların uygulanmasındaki öznelliği azaltmak için algoritmik eşit mesafe araçlarını giderek daha fazla savunmaktadır (örneğin, Nikaragua v. Kolombiya davasında olduğu gibi kıyı içbükeylikleri). Deniz topografyasının uydu görüntüleri ve makine öğrenimine dayalı analizi, Libya v. Malta davasındaki hakkaniyet ilkeleri çerçevesine uygun olarak, kaynak dağılımındaki eşitsizlikleri objektif bir şekilde değerlendirebilir.

Bu tür yenilikler, geleneksel deniz yolu veya orantılılık testlerini tamamlayarak ikili müzakerelerde şeffaflığı teşvik eder. En önemlisi, BMDHS Ek II, Kıta Sahanelığı Sınırları Komisyonu'nun (CLCS) “bilimsel ve teknik kriterleri” kullanmasını zorunlu kılarak, teknoloji destekli metodolojileri sınırlandırma uygulamasında hukuki yükümlölük inancı (opinio juris) olarak meşrulaştırmaktadır.

Son söz olarak, Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki deniz sınırlandırma ihtilafını ele almak için en makul çözüm, tümü denizleri yöneten geçerli uluslararası hukuka dayanan, yerleşik yasal öğretileri ilerici uyuşmazlık çözüm stratejileriyle etkili bir şekilde birleştiren hibrit bir metodoloji gerektirmektedir. Her iki ülkenin de BMDHS'yi imzaladığı göz önünde bulundurulduğunda, BMDHS'nin temel ilkelerine uyulması, özellikle de eşit mesafe kuralı gibi ilkelerin uygulanması ve ilgili coğrafi ve sosyo-ekonomik hususların dikkate alınması, sınırlandırma için sağlam bir hukuki temel oluşturacaktır.

Başlangıçta, müzakere edilmiş iki taraflı bir anlaşma temel mekanizma olarak hizmet etmelidir. Bu tür müzakereler, geçmiş anlaşmaların, teknik verilerin ve bilirkişilerin ifadelerinin kapsamlı bir incelemesini yapmak üzere deniz sınırları, jeo-uzamsal analiz ve hukuk danışmanlığı uzmanlarından oluşan uzman paneller etrafında tasarlanabilir. Bu prosedür, ilgili deniz bölgelerinin kapsamlı bir jeo-uzamsal analizini kapsamlı, kıyı konfigürasyonları ve eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını etkileyebilecek ada veya kayalıkların varlığı gibi doğal nitelikleri değerlendirmelidir. Amaç, sadece geometrik hesaplamaları değil, aynı zamanda her iki ulusun adil ve orantılı çıkarlarını da dikkate alan düzeltilmiş bir orta hat belirlemektir.

İkinci olarak, anlaşmanın zorunlu ve uygulanabilir niteliklerini garanti altına almak ve aynı zamanda olası tek taraflı eylemleri önlemek için çok taraflı gözetim mekanizmaları içermesi gerekir. NATO veya AB gibi kuruluşların devreye girmesi, öngörülen şartların usulüne uygun olarak yerine getirilmesi konusunda ek güvence sağlayabilir. Bu örgütler, şartlara uyulmasını denetlemek ve iç siyasi dinamiklerden kaynaklanabilecek olası gerginliklerin azaltılmasına yardımcı olmak üzere garantör olarak işlev görebilirler. Bu bağlamda, uyumu değerlendirmek, paylaşılan kaynakları yönetmek ve ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmek için iş birliğine dayalı bir denizcilik

komisyonu kurulması tavsiye edilmektedir. Ayrıca, ikili görüşmelerin çıkmaza girdiği durumlarda, UAD veya BMDHS hükümleri uyarınca tahkim yoluyla uluslararası yargılama seçeneğini bir beklenmedik durum tedbiri olarak düşünmek ihtiyatlı olacaktır. Bununla birlikte, bu tür yasal işlemlerin doğasında bulunan karmaşıklıklar ve potansiyel olumsuzluklar ışığında, bu hareket tarzı üçüncül bir başvuru yolu olarak görülmelidir. Müzakereleri, teknik değerlendirmeleri ve gerektiğinde üçüncü tarafların arabuluculuğunu veya yargılamasını içeren metodik ve uyarlanabilir bir strateji, çatışmanın hem hukuki hem de siyasi yönlerini ele alacaktır. BMDHS'ye dayanan, kolektif güvenlik ve ekonomik zorunluluklarla desteklenen bu bütüncül yaklaşım sadece hukuki açıdan tutarlı bir çözüm sunmakla kalmayıp aynı zamanda kalıcı bölgesel istikrarı ve karşılıklı güvenin geliştirilmesini de teşvik edebilecektir. Jeopolitik gerçeklerin dinamik doğasına uyarlanabilen pragmatik bir çerçeve sunarken, egemenlik haklarının ortak deniz çıkarlarıyla uzlaştırılması gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu tasarı belirsizliği etkin bir şekilde azaltmakta ve iş birliğine dayalı çabaları teşvik etmekte, böylece her iki ülkenin de karmaşık denizcilik alanındaki stratejik ve ekonomik çıkarlarını arttırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acikgonul, Y. E. ve Lucas, E. R. (2020). Developments in Maritime Delimitation Law over the Last Decade: Emerging Principles in Modern Case Law. *Canadian Yearbook of international Law/Annuaire canadien de droit international*, 57, 156-222.
- Akkutay, A. İ. (2016). Uluslararası Hukukta Denizlerdeki Canlı Kaynakların Korunması ve Yönetimi. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(4), 1-19.
- Alencar Mayer Feitosa Ventura, V. (2020). Legal Basis of Coastal States' Environmental Jurisdiction on the Continental Shelf. *Environmental Jurisdiction in the Law of the Sea içinde* (ss. 189-219). Cham: Springer International Publishing.
- Alencar Mayer Feitosa Ventura, V. (2020b). Sovereignty and Jurisdiction in the Law of the Sea. *Environmental Jurisdiction in the Law of the Sea içinde* (ss. 85-108). Cham: Springer International Publishing.
- Alex G Oude, E. (2023, Kasım). North Sea Continental Shelf Cases. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford University Press.
- Albania's road toward Europe passes through Greece, says lawmaker—Tirana Times. (2009). ().
- Alterman, R. ve Pellach, C. (2022). Beach Access, Property Rights, and Social-Distributive Questions: A Cross-National Legal Perspective of Fifteen Countries. *Sustainability*, 14(7), 4237.
- Altınok, M. S. (2019). 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne Göre Derin Deniz Yatağı Madenciliğinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim. (Yayımlanmamış yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Anderson, D. (2009). Maritime Delimitation in the Black Sea Case (Romania v. Ukraine). *The Law & Practice of International Courts and Tribunals*, 8(3), 305-327.
- Anderson, D. H. (2015). Bay of Bengal Maritime Boundary. *American Journal of International Law*, 109(1), 146-154.
- Anggadi, F., Goodman, C., Klein, N. ve Rothwell, D. R. (2023). Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea: Implications for the Customary International Law of the Sea. *Ocean Development & International Law*, 54(3), 277-303.

- Anlar, G. Ş. (2007). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ve Deniz Çevresinin Korunması. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 56(2), 1-37.
- Antunes, N. M. ve Becker-Weinberg, V. (2018). Entitlement to Maritime Zones and Their Delimitation: In the Doldrums of Uncertainty and Unpredictability. A. G. Oude Elferink, T. Henriksen ve S. V. Busch (Ed.), Maritime Boundary Delimitation: The Case Law içinde (1. bs., ss. 62-91). Cambridge University Press.
- Árnadóttir, S. (2016). Termination of Maritime Boundaries Due to a Fundamental Change of Circumstances. Utrecht Journal of International and European Law, 32(83), 94-111.
- Aposporis, H. (2023). Greece's IPTO working on interconnections with all neighboring countries. Balkan Green Energy News. ().
- About ISA - International Seabed Authority. (2022). <https://www.isa.org.jm/about-isa/>.
- Azaria, D. (2023). The Use of "Other" Rules of International Law by the Law of the Sea Convention Tribunals. Peaceful Management of Maritime Disputes içinde (1. bs., ss. 55-79). London: Routledge.
- Balaram, R. A. (2012). "Case Study: The Myanmar and Bangladesh Maritime Boundary Dispute in the Bay of Bengal and Its Implications for South China Sea Claims", Journal of Current Southeast Asian Affairs, 31(3), 175-194.
- Balcerzak, M. (2018). Preserving the Effectiveness of UNCLOS despite a Party's Non-Appearance? Some Remarks on the Arctic Sunrise Arbitration (Netherlands V. Russia) in the Context of Human Rights Protection. Wrocław Review of Law, Administration & Economics, 8(2), 172-187.
- Bang, H. (2023). The Problems of an Overlapping Maritime Zone and Obligations of States in the Zone. Inha Law Review: The Institute of Legal Studies Inha University, 26(2), 479-508.
- Basheska, E. ve Kochenov, D. (2015). Thanking the Greeks: The Crisis of the Rule of Law in eu Enlargement Regulation. Southeastern Europe, 39(3), 392-414.
- Becker, M. A. (2015). Request for an Advisory Opinion Submitted by the Sub-regional Fisheries Commission (SRFC). American Journal of International Law, 109(4), 851-858.
- Beckman, R. (2013). The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea. American Journal of International Law, 107(1), 142-163.
- Beckman, R. ve Sun, Z. (2017). The Relationship between UNCLOS and IMO Instruments. Asia-Pacific Journal of Ocean Law and Policy, 2(2), 201-246.

- Belloni, R. (2009). European integration and the Western Balkans: Lessons, prospects and obstacles. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11(3), 313-331.
- Benvenisti, E. ve Downs, G. W. (2012). Prospects for the Increased Independence of International Tribunals. A. Von Bogdandy ve I. Venzke (Ed.), *International Judicial Lawmaking, Beiträge zum ausländischen öffentlichen Recht und Völkerrecht* (C. 236, ss. 99-129). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. Beqiraj Mihani, P. (2023). Provisions on International Law in the Constitution of the Republic of Albania: Principle of Supremacy and Direct Application in View of the Accession of the Republic of Albania to the Eu. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 10(3 S1), 77.
- Beqiraj, P. ve Gjipali, D. (2024). Stabilization and Association Agreement in the Jurisprudence of the Albanian Constitutional Court. *Juridical Tribune—Review of Comparative and International Law*, 14(3), 452-464.
- Bianco, C., Garcia, Z. ve Chand, B. (2023). What Is Innocent? Freedom of Navigation Versus Coastal States' Rights in the Law of the Sea. *Ocean Development & International Law*, 54(3), 349-374.
- Biersteker, T. J., Eckert, S. E., Tourinho, M. ve Hudáková, Z. (2018). UN targeted sanctions datasets (1991–2013). *Journal of Peace Research*, 55(3), 404-412.
- Binsar, T. (2022). Aegean Sea Issue Urgency on Maritime Jurisdiction and Territorial water extension between Turkey and Greece. *Padjadjaran Journal of International Law*, 6(2), 217-232.
- Bjorge, E. (2011). I. INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, CASE CONCERNING THE DISPUTE REGARDING NAVIGATIONAL AND RELATED RIGHTS (COSTA RICA V NICARAGUA) JUDGMENT OF 13 JULY 2009. *International and Comparative Law Quarterly*, 60(1), 271-279.
- Blythe, S. M. (2024). Legal Standards and Dispute Resolution in Exclusive Economic Zone Delimitation: A Critical Analysis of Article 74 of the United Nations Convention on the Law of the Sea. *Law and Economy*, 3(8), 33-38.
- Bodansky, D. (2024). Four Treaties in One: The Biodiversity Beyond National Jurisdiction Agreement. *American Journal of International Law*, 118(2), 299-323.
26. Boyle, A. E. (1997). Dispute Settlement and the Law of the Sea Convention: Problems of Fragmentation and Jurisdiction. *International and Comparative Law Quarterly*, 46(1), 37-54.
- Borton, J. (2021). UNCLOS Remains the Gold Standard in Maritime Security Cooperation. *Geopolitical Monitor*.).

- Brödermann, E. (2024). Changes of Paradigm in Private International Law of Contracts – A high-level comparison between 1989 and 2024, with tribute to the Unidroit Principles, the development of arbitration law and to Simplified Global Contracting. *CUADERNOS DE DERECHO TRANSNACIONAL*, 16(2), 145-160.
- Cafilisch, L. (2009). The Peaceful Settlement of Disputes on Maritime Delimitation. J. Basedow, U. Magnus ve R. Wolfrum (Ed.), *The Hamburg Lectures on Maritime Affairs 2007 & 2008 içinde*, Hamburg Studies on Maritime Affairs (C. 16, ss. 177-194). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Caldeira, M., Teixeira, H. ve Hilário, A. (2023). Negotiations to implement area-based management tools beyond national jurisdiction: The scientific community's view. *Frontiers in Marine Science*, 10, 1173682.
- Campisi, T., Russo, A., Tesoriere, G., Bouhouras, E. ve Basbas, S. (2024). Evolution of Italy-Greece Passenger Maritime Transport: A Multi-level Study to Estimate the Factors Influencing the Demand and Supply of Passenger Ferry Transport. *Transactions on Maritime Science*, 13(2). Cançado Trindade, A. A. (2010). *International Law for Humankind: Towards a New Jus Gentium*. Brill | Nijhoff.
- Cannizzaro, E. (2001). The Role of Proportionality in the Law of International Countermeasures. *European Journal of International Law*, 12(5), 889-916.
- Carter, D. B. (2017). History as a double-edged sword: Historical boundaries and territorial claims. *Politics, Philosophy & Economics*, 16(4), 400-421.
- Cena, E. ve Heim, D. (2021). A Regretful Journey Home: Albanian Return Migration in the Wake of the Global Financial Crisis of 2008. *Journal of International Migration and Integration*, 23(2), 499-518.
- Chandra, V. ve Morss, J. R. (2022). UNCLOS and Maritime Boundary Disputes in Areas of Hydrocarbon Potential: Oil Under Troubled Waters? *Ocean Development & International Law*, 53(1), 1-18.
- Charney, J. I. (1994). Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law. *American Journal of International Law*, 88(2), 227-256.
- Cho, H. (2024). Criticisms of the ICJ's Approach to Examining *Opinio Juris*: Case Studies of All ICJ Case to Date. *Korea International Law Review*, 68, 1-37.
- Churchill, R. R. & Lowe, A. V. (1999). *The Law of the Sea*, 3rd ed., Manchester: Manchester University Press.
- Churchill, R. (2012). The Bangladesh/Myanmar Case: Continuity and Novelty in the Law of Maritime Boundary Delimitation. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*, 1(1), 137-152.

- Churchill, R. (2024). Dispute Settlement in the Law of the Sea: Survey for 2023. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 39(4), 615-660.
- Churchill, R. R., Lowe, A. V. ve Sander, A. (2022). *The law of the sea. Melland Schill studies in international law* (Fourth edition.). Manchester: Manchester University Press.
- Citaristi, I. (2022). International Court of Justice. The Europa Directory of International Organizations 2022 içinde (24. bs., ss. 124-126). London: Routledge.
- Cogan, J. K. (2006). Noncompliance and the International Rule of Law. *Yale Journal of International Law*, 31.
- Colloca, F., Cardinale, M., Maynou, F., Giannoulaki, M., Scarcella, G., Jenko, K., Fiorentino, F. (2011). Rebuilding Mediterranean fisheries: A new paradigm for ecological sustainability. *Fish and Fisheries*, 14(1), 89-109.
- Colson, D. A. (2003). The Delimitation of the Outer Continental Shelf Between Neighboring States. *American Journal of International Law*, 97(1), 91-107.
- Colson, D. A. ve Vohrer, B. J. (2015). In re Chagos Marine Protected Area (Mauritius v. United Kingdom). *American Journal of International Law*, 109(4), 845-851.
- Regional Cooperation: #ALGREE: 1st MORE Media Report. (2023, 29 Mart). (<https://www.freiheit.org/greece-and-cyprus/algree-1st-more-media-report>).
- Greece optimistic Albania will take maritime dispute to international court: Premier Mitsotakis. (2022). ().
- Cruz, M. (2021). Russia in the Western Balkans: Interests and Tools of Influence. H. Mölder, V. Sazonov, A. Chochia ve T. Kerikmäe (Ed.), *The Russian Federation in Global Knowledge Warfare içinde, Contributions to International Relations* (ss. 315-333). Cham: Springer International Publishing.
- Daly, A. (2024). Sovereignty, Technology and Governance after COVID-19: Legal Challenges in a Post-Pandemic Europe Edited by Francisco de Abreu Duarte and Francesca Palmiotto Ettorre (Oxford: Hart Publishing, 2022). *Common Market Law Review*, 61(Issue 5), 1444-1447.
- De Herdt, S. W. (2022). Transparency in the Process of Implementing Article 76 of the UNCLOS: Peering Inside. *Ocean Development & International Law*, 53(2-3), 166-179.
- Del Vecchio Capotosti, A. (2008). In Maiore Stat Minus: A Note on the EEZ and the Zones of Ecological Protection in the Mediterranean Sea. *Ocean Development & International Law*, 39(3), 287-297.
- Dervishi, G. (2019). Greek-albanian relations, the past, the present and the future. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 10(3), 24-35.

- Devaney, J. G. ve Tams, C. J. (2021). In re Arbitration Between the Italian Republic and the Republic of India Concerning the “Enrica Lexie” Incident. *American Journal of International Law*, 115(3), 513-519.
- Dhamo, I. ve Dhamo, A. (2024). Albania and the European Integration. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1 S1), 198.
- Ding, Z. (2024). Maritime Disputes from a Global Perspective and Solutions under International Law. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 66(1), 34-42.
- Dixon, M., McCorquodale, R. ve Williams, S. (2024). *Law of the Sea. Cases & Materials on International Law içinde* (ss. 569-625). Oxford University Press.
- Dong, L. (2023). Why International Conciliation Can Resolve Maritime Disputes: A Study Based on the Jan Mayen Case. *Sustainability*, 15(3), 1-17.
- Dyke, J. M. V. (2005). An Analysis of the Aegean Disputes under International Law. *Ocean Development & International Law*, 36(1), 63-117.
- Džankić, J., Keil, S. ve Kmezić, M. (2018). Introduction: The Europeanisation of the Western Balkans. J. Džankić, S. Keil ve M. Kmezić (Ed.), *The Europeanisation of the Western Balkans içinde, New Perspectives on South-East Europe* (ss. 1-14). Cham: Springer International Publishing.
- Eccleston-Turner, M., Burci, G.-L., Liberman, J. ve Sekalala, S. (2023). Implementation, compliance, and pandemic legal obligations. *Science*, 380(6647), 792-794.
- Ertuğrul, Ü. E. (2017). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 41-81.
- Evans, M. D. ve Lewis, R. (2023). *Islands, Law and Context: The Treatment of Islands in International Law*. Edward Elgar Publishing.
- Feldman, M. B. (1983). The Tunisia-Libya Continental Shelf Case: Geographic Justice or Judicial Compromise? *American Journal of International Law*, 77(2), 219-238.
- Fietta, S. (2017). "ITLOS Special Chamber delivers its judgment on the delimitation of the maritime boundary between Ghana and Côte d'Ivoire", Fietta LLP, 22 November 2017.
- Fietta, S. ve Cleverly, R. (2016). *A Practitioner’s Guide to Maritime Boundary Delimitation* (1. bs.). Oxford University Press.
- Fitch-Roy, O., Benson, D. ve Monciardini, D. (2019). Going around in circles? Conceptual recycling, patching and policy layering in the EU circular economy package. *Environmental Politics*, 29(6), 983-1003.

- Freestone, D., Schofield, C., Barnes, R. ve Akhavan, P. (2024). Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, Case 31. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 39(4), 835-846., G. (2024). Grey Areas in Maritime Delimitation. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 40(1), 216-222.
- Gaver, C. D. (2022). Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Som. V. Kenya) (I.C.J.). *International Legal Materials*, 61(4), 501-604.
- Giordano, M. F., Giordano, M. A. ve Wolf, A. T. (2005). International Resource Conflict and Mitigation. *Journal of Peace Research*, 42(1), 47-65.
- Goga, E. (2022). Maritime Dispute Between Albania and Greece: Analyzing Foreign Policy through the Media Representation. University of Macedonia, (PhD Thesis).
- Goldthau, A. C. ve Youngs, R. (2023). The EU Energy Crisis and a New Geopolitics of Climate Transition. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 61(S1), 115-124. Górka, M. (2022). Equitable Principles in the Delimitation of the Aegean Continental Shelf. *Polish Review of International and European Law*, 12(2), 199-227. Göçmen, İ. ve Şeker, E. Ö. (2019). Avrupa Birliği Bakımından Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin Hukuki Etkileri. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(2), 345-361.
- Goldthau, A. C., Richert, J. ve Stetter, S. (2020). Leviathan Awakens: Gas Finds, Energy Governance, and the Emergence of the Eastern Mediterranean as a Geopolitical Region. *Review of Policy Research*, 41(2), 310-328.
- Grbec, M. ve Scovazzi, T. (2023). The Adriatic and Ionian Seas as Part of the Wider Mediterranean Sea 1. Legal Aspects of Marine Protected Areas in the Mediterranean Sea içinde (1. bs., ss. 1-23). London: Routledge.
- Gudev, P. (2022). The Conflict Potential of the Eastern Mediterranean. *World Economy and International Relations*, 66(3), 130-138.
- Guilfoyle, D. ve Mossop, J. (2024). The Extent and Legitimacy of the Judicial Function in Unclos Dispute Settlement. *International and Comparative Law Quarterly*, 73(3), 641-667.
- Gökçe, O. Z., Hatipoglu, E. ve Belaïd, F. (2024). Navigating energy diplomacy in times of recovery and conflict: A study of cross-border energy trade dynamics. *Resources Policy*, 90, 1-13.
- Haider, A., Iqbal, S. ve Zeb, B. (2023). The Corfu Channel Case and the Limits of Self-Defense. *Journal of Islamic and Social Studies*, 1-9.

- Halog, J. T. (2021). Expansion in the Aegean Sea?: Of the could and should in Mediterranean territorial waters. *Völkerrechtsblog*.
- Harrison, J. (2015). 9 Safeguards against Excessive Enforcement Measures in the Exclusive Economic Zone—Law and Practice. H. Ringbom (Ed.), *Jurisdiction over Ships içinde* (ss. 217-248). Brill | Nijhoff.
- Hasan, A. M., Islam, M. S. ve Chowdhury, Md. M. A. (2024). Analysis of International Legal Frameworks on Maritime Boundary Delimitation: Bangladesh Case Study. *Selcuk Universitesi Hukuk Fakultesi Dergisi*.
- Heffes, E. ve Kotlik, M. D. (2014). Special agreements as a means of enhancing compliance with IHL in non-international armed conflicts: An inquiry into the governing legal regime. *International Review of the Red Cross*, 96(895-896), 1195-1224.
- Henriksen, T. ve Ulfstein, G. (2011). Maritime Delimitation in the Arctic: The Barents Sea Treaty. *Ocean Development & International Law*, 42(1-2), 1-21.
- Hoag, H. (2017). Nations put science before fishing in the Arctic. *Science*, 358(6368), 1235-1235.
- Hobbs, H. ve Rothwell, D. (2024). TOWARDS A LEGAL ERA OF ISLANDS: THE INTERNATIONAL AND CONSTITUTIONAL LEGAL STATUS OF ISLAND TERRITORIES. *International and Comparative Law Quarterly*, 73(3), 609-640.
- Hoffmann, A. J. (2011, Nisan). Navigation, Freedom of. *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford University Press.
- Holst, R. J. R. (2022). Change in the Law of the Sea: Context, Mechanisms and Practice. Brill | Nijhoff.
- Houghton, K. J., Vafeidis, A. T., Neumann, B. ve Proelss, A. (2010). Maritime boundaries in a rising sea. *Nature Geoscience*, 3(12), 813-816.
- Huhta, K. ve Reins, L. (2023). Solidarity in European Union Law and Its Application in the Energy Sector. *International and Comparative Law Quarterly*, 72(3), 771-791.
- Hung, P.-Y. ve Lien, Y.-H. (2022). Maritime borders: A reconsideration of state power and territorialities over the ocean. *Progress in Human Geography*, 46(3), 870-889.
- Hwee, Y. L. (2013). EU–ASEAN Relations in the 21st Century: Strategic Partnership in the Making, by Daniel Novotny and Clara Portela. *Journal of Contemporary Asia*, 44(2), 370-372. Ignjatović, J., Filipović, S. ve Radovanović, M. (2024).

Challenges of the green transition for the recovery of the Western Balkans. *Energy, Sustainability and Society*, 14(1), 2.

Arnavutluk Anayasa Mahkemesi (2010). Vendimi nr. 15, datë 15.4.2010 [Karar No. 15, Tarih: 15.4.2010]. Resmi Gazete, Tirane. <https://www.gjykatakushtetuese.gov.al/gjk-kerkesa-vendimi/court-verdict-no-2010/>.

AA ANALYSIS- Albania, Greece taking issue of maritime jurisdiction zones to The Hague. (2021), <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-albania-greece-taking-issue-of-maritime-jurisdiction-zones-to-the-hague/2142647>.

Ioannides, N. A. (2019). The Legal Framework Governing Hydrocarbon Activities in Undelimited Maritime Areas. *International and Comparative Law Quarterly*, 68(2), 345-368.

Ishii, Y. (2019). Comments on ITLOS, M/T “San Padre Pio” Case (Switzerland v. Nigeria), Provisional Measures Order (6 July 2019). *EJIL: Talk!* ().

ITLOS (2012). Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar), Judgment, 14 March 2012, ITLOS Case No. 16.

ITLOS (2017). Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Ghana and Côte d'Ivoire in the Atlantic Ocean (Ghana/Côte d'Ivoire), Judgment, 23 September 2017, ITLOS Case No. 23.

ITLOS (2023). Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Mauritius and Maldives in the Indian Ocean (Mauritius/Maldives), Judgment, 28 April 2023, ITLOS Case No. 28.

ITLOS (2025). "States Parties", International Tribunal for the Law of the Sea, .

Jelavich, B. (1983). History of the Balkans. The Joint Committee on Eastern Europe publication series. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Jelavich, B. (2006). History of the Balkans. 2: Twentieth century. Publication series / Joint Committee on Eastern Europe (Repr.). Cambridge: Cambridge Univ. Pr.

Jelavich, C. ve Jelavich, B. (2012). "The establishment of the Balkan national states, 1804-1920". A History of East Central Europe. Seattle: University of Washington Press. Jensen, Ø. ve Bankes, N. (2017). Compulsory and Binding Dispute Resolution under the United Nations Convention on the Law of the Sea: Introduction. *Ocean Development & International Law*, 48(3-4), 209-215.

Juda, L. (2010). The European Union and the Marine Strategy Framework Directive: Continuing the Development of European Ocean Use Management. *Ocean Development & International Law*, 41(1), 34-54. Kałduński, M. (2024). The

- methodology of maritime delimitation. 40 Years of the United Nations Convention on the Law of the Sea içinde (1. bs., ss. 37-49). London: Routledge.
- Karim, M. S. (2015). Prevention of Pollution of the Marine Environment from Vessels: The Potential and Limits of the International Maritime Organisation. Cham: Springer International Publishing.
- Kaye, S. (2016). Lessons Learned From The Gulf Of Maine Case: The Development Of Maritime Boundary Delimitation Jurisprudence Since UNCLOS III. *Ocean and Coastal Law Journal*, (14), 73-99.
- Keh Kamara, O. (2015). 13 An Analysis of the Adequacy of the Dispute Settlement Mechanism Under UNCLOS: Maritime Boundary Delimitation Dispute. C. Chernor Jalloh ve O. Elias (Ed.), *Shielding Humanity içinde* (ss. 187-229). Brill | Nijhoff.
- Ker-Lindsay, J. (2009). The Emergence of 'Meditation' in International Peacemaking. *Ethnopolitics*, 8(2), 223-233.
- King, R. ve Vullnetari, J. (2009). Remittances, return, diaspora: Framing the debate in the context of Albania and Kosova. *Southeast European and Black Sea Studies*, 9(4), 385-406.
89. Klein, N. (2005). Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea (1. bs.). Cambridge University Press.
- Koci, R., Duni, L., Begu, E., Bozo, R. ve Ymeti, I. (2013). Geodynamic Characteristics of Albanian Territory. 7th Congress of the Balkan geophysical society, proceedings içinde. 7th Congress of the Balkan Geophysical Society, Tirana, Albania.
- Koivurova, T. (2009). A Note on the European Union's Integrated Maritime Policy. *Ocean Development & International Law*, 40(2), 171-183.
- Kojima, C. (2017). South China Sea Arbitration and the Protection of the Marine Environment: Evolution of unclos Part xii Through Interpretation and the Duty to Cooperate. S. Lee ve H. E. Lee (Ed.), *Asian Yearbook of International Law*, Volume 21 (2015) içinde (ss. 166-180). Brill | Nijhoff.
- Koliqi Malaj, D. (2018). Civil rights between legal provisions and political reality in Albania. *Academicus International Scientific Journal*, 17, 82-93.
- Kondis, B. (1994). The greek minority in Albania: A documentary record (1921-1993). Institute for Balkan Studies.
- Konstadinides, T. (2012). When in Europe: Customary International Law and EU Competence in the Sphere of External Action. *German Law Journal*, 13(11), 1177-1202.
- Krisch, N. (2022). Jurisdiction Unbound: (Extra)territorial Regulation as Global Governance. *European Journal of International Law*, 33(2), 481-514.

- Krutilla, K., Good, D., Toman, M. ve Arin, T. (2021). Addressing Fundamental Uncertainty in Benefit–Cost Analysis: The Case of Deep Seabed Mining. *Journal of Benefit-Cost Analysis*, 12(1), 122-151.
- Kunoy, B. (2024). Dislodging the compulsory dispute settlement mechanism: Analysis of Article 281 of UNCLOS. *Leiden Journal of International Law*, 37(2), 423-439.
- Kwiatkowska, B. (2001). The Eritrea-Yemen Arbitration: Landmark Progress in the Acquisition of Territorial Sovereignty and Equitable Maritime Boundary Delimitation. *Ocean Development & International Law*, 32(1), 1-25.
- Kwiatkowska, B. (2002). The Qatar v. Bahrain Maritime Delimitation and Territorial Questions Case. *Ocean Development & International Law*, 33(3-4), 227-262.
- Lando M. The Advisory Jurisdiction of the International Tribunal for the Law of the Sea: Comments on the Request for an Advisory Opinion Submitted by the Sub-Regional Fisheries Commission. *Leiden Journal of International Law*. 2016;29(2):441-461.
- Lando, M. (2017). Delimiting the Continental Shelf Beyond 200 Nautical Miles at the International Court of Justice: The Nicaragua v. Colombia Cases. *Chinese Journal of International Law*, 16(2), 137-173.
- Lando, M. (2018). Compliance with Maritime Boundary Awards: The Case of Bangladesh and Myanmar. *Ocean Development & International Law*, 49(1), 53–73.
- Lando, M. (2022). Stability of maritime boundaries and the challenge of geographical change: A reply to Snjólaug Árnadóttir. *Leiden Journal of International Law*, 35(2), 379-395.
- Lando, M. ve Joly Hébert, J. (2022). How to Complicate a Simple Case: The Judgment on the Merits in Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya). *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 37(2), 350-357.
- Lathrop, C. G. (2009). International Court of Justice: Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine). *International Legal Materials*, 48(3), 691-741.
- Lathrop, C. G. (2010). Dispute Regarding Navigational and Related Rights (Costa Rica v. Nicaragua). *American Journal of International Law*, 104(3), 454-461.
- Lathrop, C. (2018). "Maritime Boundary Delimitation and the ITLOS Jurisprudence", *Ocean Development & International Law*, 49(4), 441–459.
- Lathrop, C. (2018). "Ghana v. Ivory Coast", *American Journal of International Law*, 112(3), 445-452.

- Lekunze, M. (2022). Maritime strategy in Africa: Strategic flaws exposing Africa to vulnerabilities from food insecurity to external domination. *Third World Quarterly*, 43(12), 2852-2868.
- Llamzon, A. P. (2007). Jurisdiction and Compliance in Recent Decisions of the International Court of Justice. *European Journal of International Law*, 18(5), 815-852.
- Lleshanaku, A. (2015). From the Perspectives of “WTO Trade Facilitation Agreement”: Trade Opportunities of Albania. *Journal of Educational and Social Research*.
- Lukashuk, I. I. (1989). The Principle Pacta Sunt Servanda and the Nature of Obligation Under International Law. *American Journal of International Law*, 83(3), 513-518.
- Lusha, E. (2024). Building Bridges to European Integration: Albania and Kosovo’s Joint Efforts in the Balkans. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(3), 88.
- Macaulay, C. (2022). Conflict settlement and identity in territorial claims. *Politics & Policy*, 50(6), 1155-1176.
- Macfie, A. L. (1979). The straits question: The conference of Lausanne (November 1922–July 1923). *Middle Eastern Studies*, 15(2), 211-238.
- Madagwa, U. (2024). The Equidistance and Equitable Principles Under International Law of the Sea. *SSRN Electronic Journal*.
- Marantzidis, N. (2013). The Greek Civil War (1944–1949) and the International Communist System. *Journal of Cold War Studies*, 15(4), 25-54.
114. Marghelis, A. (2021). The maritime delimitation agreement between Greece and Italy of 9 June 2020: An analysis in the light of International Law, national interest and regional politics. *Marine Policy*, 126, 104403.
- Marusic, B. L., Sinisa Jakov. (2010). Albania, Macedonia Protest Greek Racist Chants. *Balkan Insight*. ()
- Mazower, M. (2023). *The Greek Revolution: 1821 and the making of modern Europe* (C. 35). New York (N.Y.): Penguin Press.
- McCreath, M. ve Scanlon, Z. (2019). The Dispute Concerning the Delimitation of the Maritime Boundary Between Ghana and Côte d’Ivoire: Implications for the Law of the Sea. *Ocean Development & International Law*, 50(1), 1-22.
- Mehmetaj, J. ve Meçaj, S. (2022). Dispute between albania and Greece over the delimitation of maritime zones. *Lex Portus*, 8(3), 23.

- Mensah, T. A. (2004). The significance of the International Tribunal for the Law of the Sea for the shipping industry. *WMU Journal of Maritime Affairs*, 3(2), 111-121.
- Michail, D. (2013). Social development and transnational households: Resilience and motivation for Albanian immigrants in Greece in the era of economic crisis. *Southeast European and Black Sea Studies*, 13(2), 265-279.
- Miles, E. L. (1994). An Interpretation of the Negotiating Process of UNCLOS III. R. St. J. Macdonald (Ed.), *Essays in Honour of Wang Tieya* içinde (ss. 551-565). Brill | Nijhoff.
- Mingozzi, P. C. (2023). The Contribution of itlos to Fight Climate Change: Prospects and Challenges of the cosis Request for an Advisory Opinion. *The Italian Review of International and Comparative Law*, 3(2), 306-324.
- Mitchell, S. M. ve Owsiak, A. P. (2021). Judicialization of the Sea: Bargaining in the Shadow of UNCLOS. *American Journal of International Law*, 115(4), 579-621.
- Rama with Prime Minister Mitsotakis: The Greek minority, an irreplaceable bridge between the two countries. (2023), *KosovaPress.com*. ()
- Morphet, S. (1990). Resolutions and vetoes in the UN Security Council: Their relevance and significance. *Review of International Studies*, 16(4), 341-359.
- Mustabshira, N. ve Ahmed, A. (2024). The Essequibo Conundrum: Conflict Analysis of Venezuela-Guyana Border Dispute. *Journal of Peace and Diplomacy*, 5(2), 1-17.
- Naldi, G. J. (2020). Self-Determination in Light of the International Court of Justice's Opinion in the Chagos Case. *Groningen Journal of International Law*, 7(2), 216-235.
125. Ndiaye, T. M. (2019). Urgent Proceedings before the International Courts and Tribunals. *Beijing Law Review*, 10(04), 839-868.
- NATO's Concept for Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area (DDA) | The Belfer Center for Science and International Affairs. (2023). ().
- Ndoj, D. (2015). The albanian-greek relations following the sea border issue. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 4(1), 138-142.
- Németh, F. (2022). Waves Larger than Bilateral Relations. The Albanian Greek Maritime Border Dispute. *Foreign Policy Review*, 15(1), 125-142.
- Nemeth, S. C., Mitchell, S. M., Nyman, E. A. ve Hensel, P. R. (2014). Ruling the Sea: Managing Maritime Conflicts through UNCLOS and Exclusive Economic Zones. *International Interactions*, 40(5), 711-736.

- Nguyen, L. A. T. ve Vu, H. D. (Ed.). (2025). *Viability of UNCLOS amid Emerging Global Maritime Challenges*. Singapore: Springer Nature Singapore.
- Nguyen, L. N. (2017). *Unclos Tribunals and the Development of the Outer Continental Shelf Regime*. *International and Comparative Law Quarterly*, 67(2), 425-454.
- Nguyen, L. N. (2023). *The Development of the Law of the Sea by UNCLOS Dispute Settlement Bodies* (1. bs.). Cambridge University Press.
- Nguyen, Q. M. ve Nguyen, L. T. (2022). *Disputes Emanating from the Infringement of Articles 74(3) and 83(3) and Optional Exception under Article 298(1)(a)(i) of the United Nations Convention on the Law of the Sea*. *Asian Journal of Law and Policy*, 2(2), 39-55.
- Niko, P., Alfred, F., Bardhyl, A. ve Fatos, H. (2014). *Outlook on Seawaters Dynamics Factors for the Albanian Adriatic Coastline Developments*. G. Lollino, A. Manconi, J. Clague, W. Shan ve M. Chiarle (Ed.), *Engineering Geology for Society and Territory—Volume 1* içinde (ss. 385-389). Cham: Springer International Publishing.
- O’Connell, M. (Ed.). (2017). *International Dispute Settlement* (0 bs.). Routledge.
- Maritime Delimitation in the Indian Ocean (Somalia v. Kenya). (28 Ağustos 2014). ().
- Advisory Opinion of 25 February 2019 | INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE. (2019). ().
- Olivert, A. (2022). *The role of UNCLOS in upholding maritime order and global ocean governance: A new global order for the oceans through leadership and pressure points*. *Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India*, 18(1), 26-41.
- Olorundami, F. (2015). *The ICJ and its Lip Service to the Non-Priority Status of the Equidistance Method of Delimitation*. *Cambridge Journal of International and Comparative Law*, 4(1), 53-72.
135. Olorundami, F. (2016). *Revisiting the Libya/Malta Decision and Assessing its Relevance (or otherwise) to the East China Sea Dispute*. *Chinese Journal of International Law*, 15(4), 717-740.
- Olorundami, F. (2017). *Objectivity versus Subjectivity in the Context of the icj’s Three-stage Methodology of Maritime Boundary Delimitation*. *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 32(1), 36-53.
- Østhagen, A. (2020). *Maritime boundary disputes: What are they and why do they matter?* *Marine Policy*, 120, 104118.
- Østhagen, A. (2021). *Troubled seas? The changing politics of maritime boundary disputes*. *Ocean & Coastal Management*, 205, 105535.

- Oxman, B. H. (2024). Conservation and Management of the Living Resources of the Sea: The Role of Dispute Settlement Procedures. C. N. Brower, J. E. Donoghue, C. C. Murphy, C. R. Payne ve E. R. Shirlow (Ed.), *By Peaceful Means içinde* (1. bs., ss. 419-436). Oxford University PressOxford.
- Oğurlu, E. ve Özsağlam, M. T. (2022). Reflections on the Sovereignty Dispute for Hydrocarbon Resources in the Eastern Mediterranean. M. T. Özsağlam (Ed.), *Politics, Economy, Security Issues Hidden Under the Carpet of Mediterranean içinde* (1. bs., ss. 1-29). European Publisher. Okafor-Yarwood, I., Eastwood, O., Chikowore, N. ve De Oliveira Paes, L. (2024). Technology and maritime security in Africa: Opportunities and challenges in Gulf of Guinea. *Marine Policy*, 160, 1-12.
- Papanicolopulu, I. (2007). A Note on Maritime Delimitation in a Multizonal Context: The Case of the Mediterranean. *Ocean Development & International Law*, 38(4), 381-398.
- Parlett, K. (2016). Jurisdiction of the Arbitral Tribunalin Philippines V.China Under UNCLOS and in the absence of China. *AJIL Unbound*, 110, 266-272.
- Pawlak, S. M. (2024). The role of the International Tribunal for the Law of the Sea. 40 Years of the United Nations Convention on the Law of the Sea içinde (1. bs., ss. 130-134). London: Routledge.
- Pellet, A. (2023). "Res Judicata and the Authority of Maritime Delimitation Rulings: Recent Developments in ITLOS Practice", *International Journal of Marine and Coastal Law*, 38(1), 66–83.
- Peiris, N. (2018). Ghana v. Ivory Coast. *American Journal of International Law*, 112(1), 88-93.
- Petrochilos, G. C. (1999). Enforcing Awards Annulled in their State of Origin under the New York Convention. *International and Comparative Law Quarterly*, 48(4), 856-888.
- Petrosyan, M. (2023). The Role of Non-State Actors in Modern Warfare: The Case of Syria and Nagorno-Karabakh. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 26(2), 149-163.
- Pikitch, E. K., Santora, C., Babcock, E. A., Bakun, A., Bonfil, R., Conover, D. O., ... Sainsbury, K. J. (2004). Ecosystem-Based Fishery Management. *Science*, 305(5682), 346-347.
- Plakokefalos, I. (2011). Seabed Disputes Chamber of the International Tribunal for the Law of the Sea: Responsibilities and obligations of states sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area, ADVISORY OPINION. *Journal of Environmental Law*, 24(1), 133-143.

- Pozdnakova, A. (2023). IMO and Treaties: The Appraisal of the IMO's Contribution to Future Ocean Governance. SSRN Electronic Journal.
- Proedrou, F. (2021). A geopolitical account of the Eastern Mediterranean conundrum: Sovereignty, balance of power and energy security considerations. *Cambridge Review of International Affairs*, 36(5), 679-696. Proelss (Ed.). (2017). *United Nations Convention on the Law of the Sea: A Commentary*. Nomos Verlagsgesellschaft.
- Proelss, A. (2023). Implicated Issues and Renvoi Clauses. *Peaceful Management of Maritime Disputes içinde* (1. bs., ss. 29-54). London: Routledge.
- Prontera, A. (2016). The New Offshore Frontiers of EU Energy Security in the Mediterranean: The Politics of Hydrocarbon Development in the Adriatic and Ionian Seas. *Mediterranean Politics*, 22(3), 383-406. Rajesh Babu, R. (2015). State responsibility for illegal, unreported and unrelated fishing and sustainable fisheries in the EEZ: Some reflections on the ITLOS Advisory Opinion of 2015. *Indian Journal of International Law*, 55(2), 239-264.
- Rayfuse, R. (2009). Non-Flag State Enforcement And Protection Of The Marine Environment: Responding To IUU Fishing. M. H. Nordquist, T. Koh ve J. N. Moore (Ed.), *Freedom of Seas, Passage Rights and the 1982 Law of the Sea Convention içinde* (ss. 573-604). Brill | Nijhoff. 152. Reci, S. ve Zefi, L. (2021). Albania-greece sea issue through the history facts and the future of conflict resolution. *Journal of Liberty and International Affairs, Institute for Research and European Studies—Bitola*, 7(3), 299-309.
- Reed, L. ve Wong, K. (2016). Marine Entitlements in the South China Sea: The Arbitration Between the Philippines and China. *American Journal of International Law*, 110(4), 746-760.
- Reinhold, S. (2017). Good Faith in International Law. *UCL Journal of Law and Jurisprudence*.
- Riddervold, M. (2023). The EU and the governance of the Maritime Global Space. *Journal of European Integration*, 45(8), 1143-1159.
- Riesenberg, D. P. (2012). International Tribunal for the Law of the Sea: Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh/Myanmar). *International Legal Materials*, 51(4), 840-915.
- Riesenberg, D. P. (2014). Maritime Dispute (Peru v. Chile) (I.C.J.). *International Legal Materials*, 53(3), 425-476.
- Rist, L., Norström, A. ve Queiroz, C. (2024). Biodiversity, peace and conflict: Understanding the connections. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 68, 1-13.

- Rogiers, F. (2024). A new cold war at sea: Fishing rights vs. the proliferation of military activities in the EEZ. *Marine Policy*, 163, 106077. Roland Holst, R. J. (2023). Exploiting the deep seabed for the benefit of humankind: A universal ideology for sustainable resource development or a false necessity? *Leiden Journal of International Law*, 37(2), 400-422.
- Rothwell, D. R. (2004). Building on the Strengths and Addressing the Challenges: The Role of Law of the Sea Institutions. *Ocean Development & International Law*, 35(2), 131-156.
- Tanaka, Y. (2018). *The Peaceful Settlement of International Disputes*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tanaka, Y. (2019). *The International Law of the Sea* (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.